

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1922.

Andra kammaren.

Nr 3.

Tisdagen den 17 januari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 11 innevarande januari.

§ 2.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 8, angående gillande av den riksbanken meddelade frihet från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; och nr 14, med förslag till förordning angående särskild skatt å tobaksvaror m. m.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 3.

I enlighet med därom den 11 i denna månad fattat beslut skulle nu företagas val av suppleanter i de ständiga utskotten; och anställdes först val av suppleanter i konstitutionsutskottet.

Därvid avlämnades 186 godkända valsedlar, samtliga med parti-beteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan-nämnda personer i följande ordning:

herr *Andersson* i Igelboda,
» *Persson* i Fritorp,
» *Karlsson* i Vadstena,
» *Carlström* i Helgagård,
» *Sjöström*,
» *Gustafson* i Kasenberg,
» *Fast*,
» *Svensson* i Grönvik,
» *Sehlin*,
» *Pehrsson* i Göteborg,
» *Jensen* och
» *Hedvall*.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

Andra kammarens protokoll 1922. Nr 3.

§ 4.

Härefter företogs val av suppleanter i statsutskottet.

Därvid avlämnades 181 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

- herr *O. Nilsson* i Örebro,
- » *Lübeck*,
- » *Törnkvist* i Karlskrona,
- » *Olofsson* i Digernäs,
- » *Andersson* i Prästbol,
- » *Norman*,
- » *Ljungkvist*,
- » *Johanson* i Hallagården,
- » *Osberg*,
- » *Olsson* i Blädinge,
- » *Ljungberg*,
- » *Karlsson* i Nynäshamn,
- » *Holmgren* och
- » *Hamrin*.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 5.

Vidare företogs val av suppleanter i bevillningsutskottet.

Därvid avlämnades 158 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista». Av dessa valsedlar upptogs 156 namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

- herr *Uddenberg* i Karlskoga,
- » *Bengtsson* i Kullen,
- » *Lövgren* i Nyborg,
- » *Jönsson* i Fridhill,
- » *Björklund*,
- » *Winkler*,
- » *Granath*,
- » *Olsson* i Golvvasta,
- » *Olsson* i Hov,
- » *Brännström*,
- » *Olsson* i Gävle och
- » *Pettersson* i Hällbacken.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 6.

Vid nu anställt val av suppleanter i bankoutskottet avlämnades 149 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam

lista» och upptagande namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

- herr *Kloo*,
 » *Olsson* i Berg,
 » *Höglund*,
 » *Wikström*,
 » *Ward*,
 » *Nylander*,
 » *Törnkvist* i Bjuv,
 » *Strindlund*,
 » *Persson* i Björsbyholm och
 » *Lindskog*.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 7.

Företogs val av suppleanter i första lagutskottet.

Därvid avlämnades 146 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

- herr *Söderberg*,
 » *Johanson* i Huskvarna,
 » *Billqvist*,
 » *Rehn*,
 » *Karlsson* i Vätö,
 » *Olsson* i Kalmar,
 » *Carlson* i Mölndal,
 » *Lindgren*,
 » *Hansson* i Bäck och
 » *Svensson* i Långelanda.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 8.

Vidare företogs val av suppleanter i andra lagutskottet.

Därvid avlämnades 149 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

- herr *Holmström*,
 » *Carlsson* i Solberga,
 » *Svensson* i Skönsberg,
 » *Ödström*,
 » *Johansson* i Sollefteå,
 » *Sundling*,
 » *Olovson* i Västerås,
 » *Persson* i Trången,

herr *Danielsson* och
» *Björkman* i Norrköping.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 9.

Slutligen anställdes val av suppleanter i jordbruksutskottet.

Därvid avlämnades 150 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

herr *Aarnseth*,
» *Silfverschiöld*,
» *Sjölander*,
» *Lundström*,
» *Wahlstedt*,
» *Hedlund* i Häste,
» *Björk*,
» *Pettersson* i Stäringe,
» *Igel* och
» *Poppius*.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 10.

Enligt därom av kammaren den 11 innevarande januari fattat beslut företogs vidare val av suppleanter i utrikesnämnden.

Därvid avlämnades följande godkända valsedlar, nämligen 88 med partibeteckningen »socialdemokratiska gruppen», 54 med partibeteckningen »lantmanna- och borgarepartiet», 37 med partibeteckningen »liberala samlingspartiet» samt 21 med partibeteckningen »bondeförbundet».

De med partibeteckningen »socialdemokratiska gruppen» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Nilsson* i Tånga,
» andra » » *Johanson* i Stockholm,
» tredje » » *Kristensson* och
» fjärde » » *Ward*.

De med partibeteckningen »lantmanna- och borgarepartiet» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Pettersson* i Bjälbo och
» andra » » *Lübeck*.

De med partibeteckningen »liberala samlingspartiet» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga såsom enda namn herr *E. A. Nilson* i Örebro.

De med partibeteckningen »bondeförbundet» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga såsom enda namn herr *Olsson* i Kullenbergstorp.

På grund härav blev ordningen mellan namnen å de olika gruppernas valsedlar bestämd på sätt ovan angivits.

Vid härefter företagen fördelning av platserna mellan de olika grupperna tillföll dessa nedannämnda personer i följande ordning:

- herr *Nilsson* i Tånga,
- » *Pettersson* i Bjälbo,
- » *Johanson* i Stockholm,
- » *E. A. Nilson* i Örebro,
- » *Kristensson*,
- » *Lübeck*,
- » *Ward* och
- » *Olsson* i Kullenbergstorp.

På hemställen av herr talmannen beslöt kammaren att under rättelse om detta val skulle genom utdrag av protokollet meddelas riksdagens kanslideputerade med anmodan till dem att låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till skrivelse till Konungen med anmälan om det verkställda valet.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag angående de i paragraferna 3—10 här ovan omförmälda valen.

§ 12.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 6, med förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1922 års klass m. m.;

nr 7, med förslag till lag om överföring till hären av vissa marinen tilldelade värnpliktiga av 1921 års klass; och

nr 3, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 14 mom. 3 värnpliktslagen den 17 september 1914;

till statsutskottet propositionen, nr 4, angående efterskänkande i vissa fall av återbetalningsskyldigheten av till indelt manskap vid armén oriktigt utbetald krigstidshjälp; samt

till bevillningsutskottet propositionen, nr 9, angående viss ändring av den i enlighet med riksdagens skrivelse den 22 mars 1921, nr 98, utfärdade förordningen den 24 mars 1921, nr 121, angående införselmonopol jämte fastställande av högsta pris å socker.

§ 13.

Härefter föredrogs och lades till handlingarna Kungl. Maj:ts på rikssalen upplästa berättelse om vad i rikets styrelse sedan sista lagtima riksdags sammanträde sig tilldragit.

§ 14.

Vidare föredrogs var efter annan de på kammarens bord lig-
gande motionerna; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet motionerna:

nr 1, av herr *Jansson* i Edsbäcken och

nr 2, av herr *Vennerström*;

till bevillningsutskottet motionen nr 3 av herrar *Olsson* i Ramsta
och *Carlström* i Helgård;

till statsutskottet motionerna:

nr 4, av herr *Bäckström*; och

nr 5, av herrar *Molin* i Aspa och *Billqvist*; samt

till bankoutskottet motionerna:

nr 6, av herr *Billqvist*;

nr 7, av herr *Öberg*; och

nr 8, av herr *Lindskog*.

§ 15.

Riksdagens år 1921 församlade revisorers berättelse om gransk-
ningen av riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning föredrogs nu;
och begärdes ordet därvid av

Herr *Lithander*, som yttrade: Herr talman! Jag anhåller
att vid remissen av denna statsrevisorernas berättelse få fästa banko-
utskottets uppmärksamhet på de reservationer, som jag tillåtit mig i
egenskap av statsrevisor därtill föga.

Det gäller den decharge, som kan komma att beviljas eller icke
beviljas riksgäldsfullmäktige dels för deras åtgärd att till notarius
publicus utbetala arvoden, som till synes vida överskrida det rimliga,
dels för deras underlåtenhet att göra de besparingar för statsverkets
räkning, som skulle legat i att antaga ett förefintligt anbud rörande
riksdagsrestaurangen, vilket innefattade, att densamma skulle be-
drivas utan någon kostnad för statsverket.

Jag anhåller, herr talman, att detta yttrande måtte få åtfölja re-
missen till bankoutskottet.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt att hänvisa ifrågavarande
berättelse jämte det i anledning av densamma inom kammaren nu av-
givna yttrandet till bankoutskottet.

§ 16.

Föredrogs justitieombudsmannens till innevarande års riksdag avgivna ämbetsberättelse; och hänvisades därvid framställningen angående dyrtidstillägg under år 1922 åt befattningshavare vid justitieombudsmansexpeditionen till bankoutskottet och berättelsen i övrigt till behandling av lagutskott.

Tryckfrihetskommitterades berättelse lades till handlingarna.

§ 17.

Efter härpå skedd föredragning av militieombudsmannens till innevarande års riksdag avgivna ämbetsberättelse hänvisades framställningen angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid militieombudsmansexpeditionen till bankoutskottet och berättelsen i övrigt till behandling av lagutskott.

§ 18.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Carlson* i Mölndal, nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag rörande understödjande av folkskolebarns ferieresor;

herr *Hage m. fl.:*

nr 10, om anslag för arbeten å inlandsbanans norra del; och

nr 11, om anslag för byggande av en järnväg Jörn—Gubbljaure;

herr *Fast*, nr 12, om årligt understöd åt förre furiren K. J. R. Sandahl;

herr *Holmgren:*

nr 13, om understöd åt änkan Emma Kristina Karlsson; och

nr 14, om ersättning åt förre andra klass sjömannen Petter Edvard Ekdahl för kroppsskada ådragen under militärtjänstgöring;

herr *Karlsson* i Vadstena, nr 15, om höjd pension åt förre arbetaren vid Borghamns kalkstensbrott C. A. Ekegren;

herr *Lindberg*, nr 16, om förhöjning i vissa fall av ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring;

herr *Olsson* i Gävle *m. fl.*, nr 17, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ett verksamt understödjande av kolonister å kronoparker;

herr *Lövgren*, nr 18, om höjning av premierna för dödande av säl;

herr *Jeppsson*, nr 19, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utbytande av beslutad fiskehamn å ön Hasslö mot lämpligt antal vågbrytare; samt

herr *Månsson* i Backa *m. fl.*, nr 20, om skrivelse till Kungl.

Maj:t angående beredande åt befattningshavare hos staten av löneavdrag medelst boställen.

Nämnda motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 19.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten av riksdagens andra kammare fröken *Bertha Welin* på grund av influensa med feber är oförmögen att närvara vid kammarens sammanträden under några dagar, intygas.

Stockholm den 15 januari 1922.

Karl F. Stenberg,
legitimerad läkare.

§ 20.

Justerades protokollsutdrag.

§ 21.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Borg</i>	under	3 dagar fr. o. m. den 18 jan.,
» <i>Björk</i>	»	7 » » 18 »
» <i>Åkerlund</i>	»	10 » » 21 » och
» <i>Olsson i Hov</i>	»	9 » » 18 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12,47 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 18 januari, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 12 innevarande januari.

§ 2.

Herr statsrådet *Åkerman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 5, med förslag till lag om ändrad lydelse av andra stycket av slutbestämmelserna i lagen den 19 juni 1917 angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige; och

nr 10, med förslag till lag om anstånd för visst fall med verkställighet av straff.

Nämnda propositioner bordlades.

§ 3.

Ordet lämnades härefter till herr förste vice talmannen, som yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta att tillsätta fem tillfälliga utskott, vardera bestående av tio ordinarie ledamöter och tio suppleanter.

Denna hemställan bifölls.

Vidare beslöt kammaren på förslag av herr talmannen, att onsdagen den 25 i denna månad företaga val av ledamöter och suppleanter i de tillfälliga utskotten.

§ 4.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts proposition, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov. *Vid remiss av statsverkspropositionen.*

Därvid anförde:

Herr Lindman: Herr talman! Det är ju vanligt, att finansplanen i en statsverksproposition tilldrager sig den största uppmärksamheten. Så är givetvis fallet även i år. Det är därför icke under-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

ligt, om man börjar ett anförande i remissdebatten med att tala om finansplanen.

Denna framställer, som vi ju veta, två olika delar, nämligen tilläggsstaten för 1922 och själva riksstaten för första halvåret av 1923. Den är icke, skulle jag vilja säga, så märklig med hänsyn till allra största delen av de poster, utgifter och beräknade inkomster, som äro upptagna i densamma. Det är klart att i en tid som denna det icke kan spela så stor roll, om finansministern upptar litet mer eller mindre på de beräknade inkomsterna. Det är som att spela på lotteri, om man får några miljoner mera eller mindre. Därför är det icke så mycket att säga om att denna uppställning skiljer sig på en och annan punkt från riksräkenskapsverkets, t. ex. beträffande järnvägarna, där det sistnämnda verket räknat med 17 miljoner kronor, under det Kungl. Maj:t och finansministern räknat med 8 miljoner kronor. Nej, det beror ju helt och hållet på huru förhållandena utveckla sig. Det är icke så lätt att döma om den saken på förhand. Finansplanen bygger naturligtvis på de av Kungl. Maj:t som oundvikliga ansedda utgifterna, och för att fylla dessa tar man de inkomster i stor sett, som riksräkenskapsverket beräknat. Med andra ord, man följer riksräkenskapsverket ganska troget, och sedan tar man till för vad som fattas några nya skatter, varefter man fyller allt övrigt, som fattas, ur kassafonden.

Mot detta skulle jag vilja göra ett par anmärkningar. De nya skatterna äro, som vi veta, byggda på sprit, tobak och stämplar. Det är gamla välkända skatteobjekt, och man har ju varit van att tillgripa sådana för att få inkomster. Men fråga kan ju vara, om man i en tid som denna kan bygga allt för mycket på dessa skatteobjekt. Helt nyss gick, som vi veta, ett meddelande genom pressen om spritkonsumtionens nedgång 1921. Ja, det är ett ofantligt glädjande förhållande i och för sig, men från den synpunkt, som väl finansministern skulle vilja anlägga, kan man icke dölja för sig, att det är en vansklighets sak att få in de inkomster, som man beräknat av detta. Här till komma ju givetvis de dåliga tiderna, som inskränka konsumtionen av dessa varor.

Men allvarligare än detta är frågan om den inkomst- och förmögenhetsskatt, som kommer att inflyta i höst innevarande år och som beräknats till 185 miljoner kronor, vilket är väsentligt mindre än det belopp, vartill skatten uppgick hösten 1921. Men huru olika voro icke de inkomster, på vilka detta års skatt skall byggas, alltså de som uppkommo i fjol, jämfört med dem som uppkommo under år 1920? Det blir en betydande skillnad, och det är efter min mening fara värt att skatten icke kommer att uppgå till det belopp, vartill den beräknats. Jag vill icke tala om den inkomst- och förmögenhetsskatt, som kommer att inflyta 1923 — bara tanken på den tycker jag borde göra finansministern riktigt ängslig till mods, tanken huru den kommer att utfalla.

Nu har man sagt om den riksstat, som föreligger, att den är tydlig och redig, och det är ett bra betyg, om detta omdöme är riktigt. I en viss del kan jag icke instämma i denna uppfattning. Den

är icke redig i sin fördelning av utgifterna beträffande de båda halvåren 1923. Man kan icke se, huru ämbetsverken och Kungl. Maj:t fördelat utgifterna under dessa båda halvår. Det egendomliga har ju inträffat, att Kungl. Maj:t utfärdat en kungörelse i somras, i vilken Kungl. Maj:t anbefallt ämbetsverken att iakttaga att icke för första halvåret 1923 begära anslag för utgifter, vilka lämpligen kunna skjutas över på det senare halvåret. Då ämbetsverken väl ställt sig Kungl. Maj:ts föreskrift till efterrättelse och följaktligen sökt skjuta över så mycket som möjligt av sina utgifter från det första till det andra halvåret, innebär detta en fara. Man finner också av riksstaten, att Kungl. Maj:t synes ha följt denna väg, då Kungl. Maj:t för år 1923 överflyttat utgifter för den första hälften av året till det sista halvåret. I vad mån och i vilken omfattning detta skett undandraget sig den utomstående bedömande. Man inför naturligtvis härigenom ett visst osäkerhetsmoment i riksstatens första halvår 1923. Emellertid, det som brister tar man — som jag nyss nämnde — utan vidare av kassafonden, och på det sättet kommer man därtill, att man från den 1 januari 1921 till den sista juni 1923 tar ut ur kassafonden icke mindre än 400 miljoner kronor. Och därmed har man kommit till den punkt, som finansministern själv talat om och som han karakteriserade såsom den, utöver vilken man icke kan komma, då man icke kan taga något mera.

Med dessa fakta för ögonen tror jag, att, även om man sagt, att budgeten är skickligt hopkommen, så är det likväl *ett*, som man icke kan säga: *stark* är den egentligen icke. Ty stark är icke den budget, som lämnar till den följande tiden en kassafond, ur vilken intet kan tagas, som skjuter över utgifter från det ena halvåret till det andra och som måste laborera med en inkomstskatt, som 1923 icke blir allt för riklig. Det är naturligtvis icke det bokföringsmässiga i en budget, som är det avgörande, icke heller huru man ställer upp staten med hänsyn till inkomster och utgifter, utan det avgörande är, vad som ligger bakom uppställningen, och huru *den* tänkt sig det ekonomiska läget och den ekonomiska utvecklingen, som upprättat denna stat, som ställt tillsammans dessa siffror, som beräknat inkomsterna och behandlat utgifterna. I detta fall synes mig, att åtskilligt ganska märkligt är att hämta ur statsverkspropositionen. Jag skall i detta ögonblick förbigå frågan om arbetslöshetsbidraget för att återkomma dit något senare.

Jag vill först fästa mig vid den uppfattning, som finansministern har om utsikterna, det allmänna finansiella läget, som han behandlar i statsverkspropositionen på ett utrymme, som tager ungefär $\frac{2}{3}$ sida i anspråk. Han ser här icke alltför mörkt på framtiden, och detta sitt resonemang bygger han egentligen på tvenne huvudpunkter. Den ena är den, att man har funnit, att i Förenta staterna det visat sig en utpräglad tendens mot ökad produktion under sista delen av 1921. Därav drager han den slutsatsen, att en förbättring skall komma till vårt land under innevarande år, därför att, såsom riksräkenskapsverket säger, erfarenheten har visat, att en förbättring av konjunkturerna i Amerika kommer över till Sverige efter ett års

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

förlopp. Och att det är en förbättring i Amerika, det bygger riks-räkenskapsverket på ett uttalande av de sakkunniga inom kommers-kollegium och socialstyrelsen, som uppgjort en översikt av det all-männa ekonomiska och sociala läget. De sakkunniga, vilka uttala sig om förbättringen i Förenta staterna hösten 1921, tala om, att det under augusti och september visat sig en förbättring i textilvaru-industrien, stegring i bomullspriset och förbättring i järn- och stål-fabrikationen. Och så är det ett par mindre saker till, som de tala om. Jag kan ej finna annat, än att det är svaga grunder att bygga denna förbättring i Sverige på. Vad priserna beträffar, är det sant, att bomullen stigit i pris, men i samma sakkunnigas översikt finnes meddelande om, att en mängd andra varor fallit i pris, vete, majs, fläsk, för att icke tala om stenkol, järn och papper. Ja, jag er-känner, att stål och järn skulle, om det vore riktigt, att en förbättring inträtt, nu såsom alltid vara grundläggande för en förbättring i all-mänhet, men det är ganska ovisst, om någon förbättring inträtt. Det synes vara uppenbart enligt uppgifter, som man har, att stålverken i Amerika i början av förra året arbetade med en kapacitet av något över 60 %. I augusti gick det ner till omkring 35 %, och det ser ut, som om sedermera någon förbättring inträtt. Men om man frågar dem, som studerat förhållandena därute, kan man ej få bekräftelse på, om det är en allvarlig förbättring eller ej. Ett är säkert, att dessa verk under förra året sålde sina varor utan vinst. Jag tror i likhet med finansministern, att hjälpen en gång skall komma från Förenta staterna, men frågan är, när den skall komma. Att arbets-lösheten i Amerika i detta ögonblick är lika stor som den var i juni 1921, 6 å 7 miljoner, det lär vara konstaterat av personer, som läm-nat mig tillförlitliga uppgifter om den saken. Hur skall man kun-na ställa ett horoskop, när allt är så förvirrat som nu? Jag vill peka på två saker, nämligen det tyska skadeståndet och förhållandena i Ryssland. Men finansministern bygger på en förutsättning till. Han bygger på, att det visat sig, att exporten av trävaror från Sve-rige under november 1921 för olika sorters virke var högre än mot-svarande tid år 1920. Det är sant, att i november månad 1921 vi-sade exporten 97,000 standards, under det att motsvarande månad 1920 uppvisar en export av 70,000 stand. Men hur kan man över huvud taget bygga på en statistik för en enda månad, i jämförelse med samma månad ett tidigare år? Det är så ofullständigt och otillförlitligt. Det behöves bara den allra lilla minsta omständighet, att skeppningen förskjuter sig från en månad till en annan. Det är i själva verket helt och hållet omöjligt att bygga på sådant. Och om man då tager i betraktande, att skeppningen 1920 går upp till 1 mil-jon stand., under det den år 1921 kanske går till en halv miljon, sålunda endast hälften, förstår jag icke riktigt, hur man kan ha mod att bygga förbättrade framtidsutsikter på sådana grunder. Läger man därtill, att dessa 500,000 standards virke såldes med förlust och även det järn, som såldes, såldes med förlust, så äro icke utsik-terna till förbättring så stora. Men finansministern anser för sin del sig på dessa förhållanden kunna bygga den slutsatsen, att det icke

kan anses allt för förhoppningsfullt, om man antar, att mera normala förhållanden börja inträda. Jag tror, att vi alla skulle skatta oss lyckliga, om finansministern hade rätt i detta.

Man frågar sig inför dessa utsikter, de må vara bättre eller sämre, vad har då blivit gjort för att för staten skapa bättre inkomstmöjligheter eller med andra ord att skapa bättre förutsättningar för vårt näringsliv att giva staten inkomster.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Försäljningar på stora områden ske med förlust. Vårt jordbruk befinner sig, som vi veta, i ett utomordentligt betryckt läge. Allt ser för närvarande ganska mörkt ut. Vad har då Kungl. Maj:t gjort i detta avseende? Vid förlidet års riksdag föreslogos från vårt håll och av den dåvarande regeringen åtgärder för att förbättra förhållandena. Det var, som vi alla minnas, höjda införseltullar för att bevara hemmamarknaden åt den svenska produktionen. Vi påpekade faran för vår exportindustri till följd av valutaförhållandena. Vi ville, att åtgärder skulle vidtagas för att hindra den hejdlösa importen och förbättra våra exportmöjligheter. Dessa förslag avvisades av riksdagens majoritet, och det lönar sig därför icke att komma med sådana förslag i år. Majoriteten är ju likadan som i fjol. Jag förmodar, att den har samma uppfattning nu. Vi skola därför icke komma med någon motion om höjda industritullar. Vi skola avvakta vad Kungl. Maj:t kommer med för att avhjälpa nödläget, det nödläge som ovillkorligen och obestriddligen föreligger, det nödläge, om vilket finansministern själv uttalat sig, då han talar om att »viktiga industrigrenar ligga lamslagna». Om så är fallet — det är ju ett ganska starkt uttryck han använt — då borde man väl vänta att en regering skulle göra något för att bättra detta förhållande. Ty detta lamslående av viktiga industrigrenar är just det som framkallat och skapat arbetslösheten. Det talades i fjol av dem som äro motståndare till våra tankar att man skulle gå till botten. Ja, ha vi kommit till botten, eller skola vi gå ytterligare nedåt, skola vi komma ännu djupare? Finansministern hoppas ju på en bättring i år; jag vet ej hur det kommer att gå med hans förhoppningar. Men vad som synes mig vara ganska uppenbart, det är att den regering, som kallar sig en »folklig landsregering», borde vidtaga åtgärder och icke blott låta allt redlost driva vind för våg. Ministären utlovade vid sitt tillträde uti den förklaring, som den då avgav, »en omsorgsfull och fördomsfri prövning av förslag till näringslivets hjälpande, vare sig de avsåge tillfälligt skydd mot rent abnorma konkurrensförhållanden utifrån eller syftade till att bereda svensk produktion ökade avsättningsmöjligheter på utländska marknader». Har något prövats, och hur har prövningen utfallit? Så vitt jag kan se, är det som blivit gjort detta, att Kungl. Maj:t under den förra ministärens tid avlät en skrivelse till tull- och traktatkommittén med begäran om en utredning angående differentialtullar mot valutasvaga länder. Och trontalet säger om detta att, sedan tull- och traktatkommittén enhälligt avstyrkt införandet under för handen varande förhållanden av differentialtullar mot valutasvaga länder, har Kungl. Maj:t givit tull- och traktatkommittén i uppdrag att i vissa hänseenden komplettera den verkställda utredningen samt

Vid remiss av statsverkspropositionen.

(Forts.)

avlåta utlåtande, huruvida i nuvarande situation hittills icke prövade statliga åtgärder må kunna vidtagas till näringslivets stöd.

Detta är sålunda, såvitt jag kan finna, det som den nuvarande ministären gjort. Den har anbefallt en utredning, en utredning av mycket vidlyftig beskaffenhet. Där skall nämligen upptagas till prövning sådana åtgärder som hittills icke blivit prövade — detta kan ju vara ganska många — och denna utredning är anbefalld för något mera än en månad sedan, eller rättare sagt den 2 december 1921. Det ser nästan ut, som om man ville »skynda långsamt». Men man frågar sig: hur gick det i fortsättningen beträffande det som tull- och traktatkommittén uttalat ifråga om differentialtullar, jag menar den del av kommitténs uttalande, som trontalet icke omnämmt, eller med andra ord den senare hälften av dess betänkande, där det säges att »åtgärder böra vidtagas för utarbetande av förslag till beredskapslagstiftning att vid förändrade faktiska förhållanden eventuellt tjäna angivna syfte»? Jag förmodar, att den beredskapslagstiftningen har blivit anbefalld till utredning, och icke blott utredning, utan att tull- och traktatkommittén blivit anbefalld att framlägga förslag i den delen och att det kanske snarast är att förvänta, att med andra ord icke den delen skall ligga och vänta på allt det andra, allt mellan himmel och jord, som tull- och traktatkommittén också skall taga i övervägande. Emellertid är det väl att antaga, att Kungl. Maj:t själv delar den mening, som har uttalats uti det nyss omnämnda betänkandet, och anser denna mening vara riktig, nämligen att man skall se så strängt på frågan om valutadumping som de sakkunniga ansett Kungl. Maj:ts direktiv till tull- och traktatkommittén innebära, eller att en motåtgärd icke finge företagas annat än mot *enbart* valutadumping, att detta slag av dumping med andra ord måste strängt avgränsas från andra arter av dumping och icke finge komma på något sätt att sammanblandas med vad som kallas för ett lands sakliga överlägsenhet. Har man den synen på saken, att det icke kan vidtagas någonting, utan att det uteslutande och allenast rör sig om valutadumping, då lär icke mycket kunna åtgöras. Och det visar sig att i andra länder har man icke heller sett så strängt på saken. Så t. ex. har England, som vi alla veta, bestämmelser, medelst vilka en tullförhöjning kan tillämpas av 33 $\frac{1}{3}$ % utav varans värde oberoende av om det är valutadumping eller annat slag av dumping. England har följaktligen icke kunnat skilja på detta, och detsamma synes förhållandet vara i Förenta staterna och deras antidumpingsbestämmelser.

Vi se sålunda att Kungl. Maj:ts åtgöranden bestå i anbefallandet av en utredning genom tull- och traktatkommittén. Men vad vill regeringen själv, vad vill ministären och vad vill finansministern? I följd ville han en importreglering, då talade han om sådan i förening med kontroll. »Om samhället vore i fara», sade han, »då måste man se bort ifrån obehagen», obehagen nämligen med kontrollen. Förr eller senare, förklarade han, skulle vi stå inför detta förhållande, och de som vore rädda för de obehagen kunde enligt hans mening icke tjäna nationen på det sätt som de uppenbarligen borde tjäna den. Den slutsats man kan draga härav är den, att herr Thorsson icke nu såsom

finansminister, då han icke fullföljer sin tanke ifrån i fjol, tjänar nationens intressen så, som de efter hans egen mening borde tjänas.

Importregleringen är ju egentligen en starkare form av tullskydd. Den skulle draga med sig mycket annat obehag, och jag för min del vill icke föredraga den. Av importreglering hava vi erfarenheter, som icke äro angenäma. Men det var dock ett program, det var en ståndpunkt som uttalades av herr Thorsson i fjol. Och det allra värsta är att, såvitt jag förstår, så har regeringen i hela denna fråga icke visat sig själv ha någon mening alls, åtminstone icke i någonting som innebär positiva åtgärder. Herr Thorsson ansåg emellertid då, att om man vill ha den svenska arbetaren i arbete, då måste man tillgripa en reglering, men i förbindelse med kontroll. Ja, jag har kvar min uppfattning från i fjol beträffande importtullar. Men han synes ha släppt sin tanke, och följden av att icke någonting åtgöres, ja, följden av detta den kunna vi läsa uti socialministerns proposition om arbetslösheten. Där framkommer resultatet av att icke någonting göres för näringslivets hjälp. Att därutav skulle följa ökad arbetslöshet, det var att förutse. Men att denna skulle taga de dimensioner som nu framgå av propositionen, det vågade man dock hoppas icke skulle bli fallet: 140,000 arbetslösa, utom dem som äro av dem beroende, och 90 miljoner i anslag till arbetslöshetens avhjälpande i ett utarmat land, där industrien står maktlös på stora områden. Med fog uttrycker arbetslöshetskommissionen också sina farhågor för att statens och kommunernas finanser komma att ställas inför olösliga uppgifter. »En del kommuner», säger kommissionen, »börja redan att svikta under bördan». Med anslaget ifråga, 85 miljoner, reda vi oss för i år; 5 miljoner avses för nästa år, d. v. s. första halvåret 1923. Är det icke troligt, att rätt mycket mer än 5 miljoner kommer att behövas under nästa år? Kan man verkligen bygga på finansministerns horoskop beträffande framtiden, att det skall bli en bättring under detta år? Det ser nästan ut, som om man trott att efter den 31 december 1922 skulle allting ha vänt sig; 5 miljoner beräknas endast för följande halvåret. Jag tror icke det kommer att lyckas att hålla anslaget inom det beloppet.

Man frågar sig, om man skulle vilja rikta den frågan till regeringen: finnes icke i allt detta ett verkligt kardinalfel, nämligen att vi lättvindigt bara vandra fram på de gamla vägarna beträffande arbetslöshetsunderstöd och nödhjälpsarbeten? 48 miljoner till statsarbeten och 22 miljoner till understöd; man frågar sig om icke tiden vore inne att bryta med detta system och söka finna utvägar att få de arbetslösa sysselsätta i sitt eget yrke med produktivt arbete i stället för med vägarbeten. Om vi tänka oss in i denna sak — nog är det väl orimligt, att vi i nuvarande läge skola under detta år bygga om och laga och rusta upp vägar för 48 miljoner kronor, arbeten som man dock inte kan säga äro nödvändiga. Är det inte på högsta tid, att regeringen ej blott börjar undersöka vad som kan göras och giver andra i uppdrag att undersöka vad som kan göras utan även gör något för att få i gång produktivt arbete, att den ger direktiv för, hur regeringen vill komma till någon förbättring?

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Att genomlida år 1923 med hundra miljoners anslag för arbetslöshetens avhjälpande kunna vi icke mäka med. Beträffande produktiva arbeten skulle ju av arbetslöshetsanslaget användas 15 miljoner för statsbeställningar för i år och 5 miljoner för nästa år. Detta blir givetvis någon hjälp för en del näringar, men också blott för en del. Många få naturligtvis ingenting därav. Men Sverige är, som vi alla veta, ett i hög grad exporterande land. Man har beräknat, att icke mindre än 125,500 man eller drygt en tredjedel av Sveriges industriarbetare äro direkt eller indirekt verksamma för export. Vi exportera våra stora artiklar, trä, järn, papper och trämassa, men också en mängd högt bearbetat material, stål och produkter av verkstadsindustrien, vilkas värde till stor del består i arbete, utfört av en högt stående maskinarbetarstam.

Finns det då ingen möjlighet att få i gång en export? Att det finns behov av varor torde väl icke lida något tvivel, men de höga produktionskostnaderna ställa sig avgjort hindrande, för att landet skall kunna konkurrera ifråga om dessa produkter. Och därmed kommer jag in på den frågan, som jag nu i förbigående vill beröra, nämligen om vår begäran vid tidigare tillfällen, att man skulle bereda möjlighet till billigare produktionskostnader genom ändring i lagen om arbetstidens begränsning. Vi ha gjort en framställning till föregående riksdagar härom, utan att man velat tillmötesgå vår begäran. Vi ha förmenat, att detta är ett väldigt hinder mot produktionen, utan att det åt dem man velat hjälpa gjort den nytta, som var åsyftat vid lagens införande. Vi skola emellertid icke besvära kammaren med någon motion i denna del. Vi ha samma uppfattning, som vi haft förut, och jag känner mig till och med övertygad om, att det skall komma en dag, när de, som haft en annan uppfattning, komma över till den mening, som förfäktas av oss. Lagen gäller till nästa års utgång, och riksdagen har ju i fjol begärt en allsidig utredning om dess verkan. Vad jag skulle vilja hemställa, och jag riktar mig särskilt till socialministern i det fallet, är att utredningen verkligen anordnas så, att den blir vad man kallar allsidig, så att man även undersöker, huruvida det finns något skäl för vad vi påyrkat, nämligen lagens borttagande, och att man ägnar uppmärksamhet åt de ekonomiska verkningarna av denna lags tillämpning samt slutligen att utredningen företages i god tid och med beaktande av de olika meningarna.

För näringslivet är en lättnad av järnvägsfrakterna av ofantlig betydelse. Jag tror mig ha hört, att det pågår någon utredning om nedsättning av desamma, och jag skulle vilja uttala den förhoppningen, att den kommer att leda till ett resultat, som kan bringa näringslivet verklig hjälp.

Det vore vidare önskvärt, om riksbanken i sin räntepolitik och även i andra avseenden ville ha näringslivets nödläge bättre i minnet, ty på det området kan göras åtskilligt. Valutafrågan har det icke talats om mycket i den kungl. propositionen. Den är, som vi alla veta, dock ett hinder för exporten på grund av förhållandena. Till många länder, såsom Polen och Österrike, kan en exportör ju knappast tänka på någon export, då det icke är möjligt att beräkna priserna på grund

av de oerhörda valutafluktuationerna. Men affärer med dessa länder möta även ett annat hinder, nämligen ifråga om betalningsmöjligheterna. De olika staterna erbjuda statsobligationer eller skattkammarsväxlar, men man vet icke, vad dessa kunna vara värda. Bankgarantier stå svårigen att få. Den enskilde har svårt att komma till rätta med dessa förhållanden, men säkert är, att det för att få i gång vår exportindustri skulle kunna finnas åtskilligt för Kungl. Maj:t att göra. Det kan göras mycket, om staten vill intressera sig för detta med sin förmedling och hjälp. Och om en tillverkning skulle kunna upptas med ett dylikt stöd, en tillverkning, som det förutan skulle ligga nere, vore det bättre att använda pengarna för att bereda sådant arbete än att lägga ner dem på vägbyggnader. Med andra ord varför kan man icke från Kungl. Maj:ts sida upptaga till skärskådande frågan om exportkrediten och grundligt undersöka, om någonting därvidlag kan göras? Att svårigheter finnas, förstå vi alla, men de ha kunnat övervinnas i andra länder, exempelvis i England. Kan det ske där, skulle man kunna tänka sig, att det kan ske även här. Ty när man kommit så långt som arbetslöshetskommissionen, nämligen då den vill taga i övervägande att gå över mer än hittills från statsarbeten till arbetslöshetsunderstöd, då är det väl även på tiden, att man undersöker, om det icke vore bättre att av arbetslöshetspengarna skapa fram större värden än vägbyggnader. Varför icke tänka på möjligheten av vattenkraftsbyggnader och kraftledningar? Ja, varför icke helt enkelt jordförbättringar och avdikningar? Det finns oändligt mycket jord i vårt land, som skulle behöva förbättras genom täckdikning. Finns det då ingen möjlighet att nyttiggöra dessa stora anslag på ett fält, som gör dem mera fruktbringande än vad nu är fallet? För närvarande lider jordbruket av arbetslöshet, därför att det får konkurrera med statsarbetenas löner på många områden, där dessa äro högre än vad man faktiskt betalar och kan betala inom jordbruket. Under detta år kommer det att betalas ut för direkta arbetslöshetsunderstöd och statsarbeten minst 6 miljoner kronor i månaden. Man måste tänka på vad det betyder att lägga ut i sådan tider som dem vi befinna oss i dylika belopp, som icke ge några pengar igen. Att taga av statens samlade besparingar och ge ut för sådana ändamål kan för övrigt näppeligen vara förenligt med finansministerns tal om levnadskostnadernas minskning, som han ställer i utsikt.

Jag skulle vilja sammanfatta vad jag nu sagt sålunda: äro vi icke inne på felaktig väg, borde vi ej inrikta oss på att icke blott mildra arbetslöshetens verkningar utan även på att undanröja dess orsaker, d. v. s. vidtaga sådana åtgärder, som syfta till att få i gång produktionen på nytt? Därmed menar jag för min del att bevara hemmamarknaden för svensk industri, hjälpa exporten genom bättre valutaförhållanden, sänka räntan, öka arbetstiden, sänka järnvägsfrakterna, minska utgifterna, särskilt skattebördan, och påskynda utredningen om valutatullarna.

Jag skall icke tala mycket om sparsamhetsfrågan. Den ha vi ju alla på hjärtat, och regeringen har nog i sin proposition haft sparsamheten för ögonen. Riksdagen får ju vid prövande av anslagen fort-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

sätta på den stråten. Jag skall därför icke fördjupa mig i detta. Jag ville blott framhålla, att det icke räcker till att riksdagen sitter här och nagelfar och prövar det ena anslaget efter det andra och prutar litet här och litet där. Nej, det gäller även att Kungl. Maj:t tillser, att anslagen icke överskridas. Men det har skett betänkliga överskridanden. Och det borde icke få förekomma, att statens organ — jag skulle vilja säga i ovist nit — vålla våra kommuner utgifter, som de icke utan svårighet kunna bära. Jag var inne på detta ämne i fjol, då det gällde folkskoleväsendet, och vill nu endast framhålla, hurusom vissa folkskoleinspektörer gå så tillväga, att de mot skoldistriktets bestridande framtvinga dyrbara skolbyggnader med hot om indragning av statens bidrag till lärarne. Detta medför stora utgifter, som kunde uppskjutas, och det är ett missförhållande, som tarvar rättelse, om icke vår så högt skattade kommunala självstyrelse skall bli illusorisk, ja, om icke skolväsendet skall mista sin sympati hos Sveriges invånare.

På en punkt synes emellertid regeringen ha gått för långt i sparsamhetsnit, nämligen beträffande anslag till den frivilliga skytte-rörelsen. Det beror väl mindre på viljan till sparsamhet än på försvarsministerns kända ovilja mot denna rörelse. Jag hoppas, att riksdagen skall rätta detta olyckliga beslut av Kungl. Maj:t emot ifrågavarande i sann mening folkliga, försvarsvänliga och fosterländska rörelse. Jag ser väl i propositionen, att försvarsministern icke nu vill träffa ett principiellt avgörande, utan att det skall ske i samband med försvarsrevisionen. När ha vi då att vänta den? Tyvärr ser det ut, som om det nuvarande desorganisationstillståndet skall fortsätta. I varje fall är det tydligen icke avsikten, att skytterörelsen skall få något understöd nästa år. Men det kan föranleda, att rörelsen går allvarligt tillbaka. Försvaret har uppenbarligen ingen vän i försvarsministern, men försvaret synes även i andra hänseenden icke ha någon stark vän hos regeringen — jag menar försvaret mot intrång i vårt land av icke önskvärda element.

Vi ha funnit, att regeringen givit tillstånd åt både bolsjeviker och anarkister att uppehålla sig här i landet, naturligtvis med möjlighet för dem att sprida sina fördärvbringande läror, att bedriva agitation och göra propaganda. I de flesta andra länder medges icke sådant, utan det synes endast vara förbehållet vårt land. Sverige har icke heller utomlands något riktigt gott rykte om sig i detta fall. Det märkes särskilt, när det är fråga om lättnader i passtvänet till förmån för samfärdseln. Det har försports i tidningarna — jag vet inte med vad rätt — att det t. o. m. skulle finnas en anarkistcentral i Stockholm. Vet man något härom bland ministärens medlemmar, och vad göres för att övervaka de utlänningar, som fått tillstånd att vistas i riket? Vi borde naturligen hindra alla sådana element att komma in i vårt land, och detta *kan* göras — frågan är blott, om regeringen *vill*. Det finnes säkerligen en överväldigande mening bland vårt folk, att bolsjevik- och anarkistpropaganda icke må tillåtas, utan att vi böra bli befriade därifrån.

Jag skall, herr talman, icke längre uppehålla Eder och kammaren. Jag får dock lov att, innan jag slutar, säga några ord om en angelägenhet av utomordentlig nationell vikt och betydelse, en angelägenhet, i vilken, sedan vi sist voro församlade, ett avgörande har blivit träffat, icke inom vårt eget land utan långt utanför dess gränser, nere i Schweiz, i Genève. Jag syftar, som kammarens ledamöter förstå, på Ålandsfrågan och dess behandling av nationernas förbunds råd. I trontalet vid riksdagens öppnande konstaterades, vad vi ju alla för övrigt redan känna, att i överensstämmelse med förbunds rådets utslag förbliver den svenska Ålandsbefolkningen inom den finländska staten. Trontalet endast konstaterar detta faktum. Man lyssnar förgäves efter något som helst uttryck för den djupa missräkning, som denna förbunds rådets dom framkallat i de vidaste kretsar av vårt folk. Ännu för endast två år sedan talades från tronen med frimodighet om Ålandsbefolkningens rättmätiga anspråk på att själv få avgöra sin statliga ställning och om Sveriges bemödanden att stödja den härutinnan. Vi minnas alla, vilken tillfredsställelse och anslutning dessa uttalanden väckte, särskilt det kraftiga hävdandet av det rättmätiga i ålänningarnas anspråk. Desto större kändes missräkningen när avgörandet kom och det visade sig, att dessa anspråk blivit underkända av nationernas förbunds råd, samma nationernas förbund, som säger sig vilja i folkens samliv förverkliga rättens och frihetens heliga grundsatser. För svenskarna på Åland betydde detta domslut grusandet av deras käraste nationella önsknin-
gar, att få återförenas med det folk, som de tillhöra med blodets, språkets och hjärtats band. För oss här hemma kändes det bittert att inte ha lyckats bättre i våra ansträngningar att vinna gehör för Ålandsbefolkningens krav. Så starkt som svensk statsmakt engagerat sig i denna fråga framstod det som en nationell hederssak att bringa den till en lycklig lösning. Och på uppfattningen av nationernas förbund som värnare av folkens rätt att leva sitt eget fria liv måste ett domslut som detta få det allra största inflytande. Sällan har en rättsfråga legat klarare än denna, sällan har ett rättsanspråk hävdats med större enighet, entusiasm och trohet in i det sista. Ålänningarnas hängivna kamp för det de kände som sin oförytterliga rätt borde ha gjort dem förtjänta av ett bättre öde än det som bereddades dem av nationernas förbunds råd.

Herr förste vice talmannen H a m i l t o n: Herr talman! Jag kan ansluta mig till den siste aktade talarens syn på vårt ekonomiska läge. Ställningen i vårt land är svår — det kunna vi icke blunda för. Den världskris, som följt kriget i spåren, har icke lämnat vårt land oberört. Industri, lantbruk och övriga näringar äro till stor del ej i tillfälle att sysselsätta arbetarskarorna och tillgodose deras levnadsbehov. Arbetslösheten stiger dag för dag. Därtill kommer, att höga skatter lägga en tung börda på folket.

Landet runt ställas på oss, nu när vi gå till vårt arbete, om icke krav så åtminstone förhoppningar att vi skola genom sparsamhet, genom indragning och minskning av anslag, reducera stats-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

utgifterna, att vi skola genom kloka beslut ingjuta ny kraft i näringslivet och bidra till att häva arbetslösheten och hindra nöden att intränga i tusentals svenska hem. Tyvärr äro de ekonomiska förhållandena icke beroende på omständigheter, över vilka vi ensamma råda, utan framför allt på ställningen i främmande länder. Vad som kan göras från vår sida för att lätta och mildra krisen bör emellertid icke uraktlåtas. De oregelbundna valutaförhållandena inverka menligt på vårt näringsliv, och det vore önskvärt, om penningvärdet skulle kunna stabiliseras. Därvidlag måste vi dock gå varsamt fram och noga iakttaga företeelserna på världsmarknaden, ty i annat fall kunna vi genom ensidiga och förhastade åtgärder göra ställningen än värre än den är. I varje fall ha vi att avvakta de steg, vilka regeringen kommer att taga, sedan den utredning kommit till stånd, som den anbefallt åt tull- och traktatkommittén att göra. Likaledes böra vi se till, vad Genuakonferensen kan bära i sitt sköte.

Den siste aktade talaren framhöll, att högerpartiet förlidet år hade tänkt sig att avhjälpa de ekonomiska svårigheterna genom tullar, och jag förmodar, att herr Lindman ännu tror, att därest dylika blivit införda, vi nu hade haft det betydligt bättre i vårt land. Ja, vi införde verkligen förra året en tull, glidtullen på spannmål — vi gjorde det för att säkerställa brödsädskonsumtionen. Denna tull kom också att stiga till vida högre belopp än någon kunde förutspå, och likväl har den icke fått annan verkan än möjligtvis att öka kvarntrstens inkomster. Jordbruket har däremot icke haft någon fördel av detta »skydd», eftersom det svenska spannmålspriset, tullen oberäknad, stått lägre än det motsvarande utländska.

På ett annat område kunna vi däremot ingripa, och där böra vi ingripa med kraft. Partiprisen på de förnämsta livsfrönödenheterna, vete, potatis, smör, mjölk, kött och även bränsle ha fallit betydligt och uppgå nu endast till ungefär hälften av medelpriserna för år 1920 — beräkningarna gällde slutet av förlidet år. De ha gått ned till eller närma sig åtminstone med raska steg fredspriset av 1914. Så t. ex. står partipriset för slaktdjur på ett indextal av 138, vete på ett indextal av 130, smör på 117; bränsle och potatis ha t. o. m. ett lägre pris än under år 1914. Detta oakttat är indextalet i detaljhandeln — eller var förra månaden — ännu 216. Partihandelsindexen visade 172, och skillnaden mellan dessa båda indextal angiver, huru svalget mellan partihandeln och detaljhandeln utvidgats sedan 1914. Man frågar sig: skola detaljhandelsmän behöva en 40 % högre vinst än under fredsåren? Kan det vara rimligt, att under tider, då en stor del av Sveriges folk står vid svältgränsen, trustbildningar, sammanslutningar av större och mindre storlek, såsom kvarntrsten, järnhandlartrsten o. s. v. uppressa priserna för att uteslutande tillgodose profithungern. Det är också ett statsintresse att få ned detaljhandelspriserna, ty av dessa bero, som vi veta, socialstyrelsens indextal, och om de falla så, som de borde göra, skulle säkerligen några tiotals miljoner kronor inbesparas åt staten; vidare skulle man på så sätt kunna nedsätta skatterna, vilket vore särdeles välkommet för de skattebetalande. Jag tillåter mig

därför ställa en fråga till regeringen: har regeringen tänkt vidtaga några åtgärder för att hindra trusterna att taga allt för stora vinster och sålunda nedbringa levnadskostnaderna för Sveriges folk och därigenom bereda lättnad åt produktionen? Och ha vi snart att förvänta förslag till lagstiftning, dels i ändamål att stävja trustbildningar dels också för ordnande av den s. k. mellanhandshandeln?

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Ett annat önskemål, som ställes på Sveriges riksdag, är, att största sparsamhet iakttages med statens medel. Säkerligen äro vi alla besjälade av denna önskan, inte minst regeringen. Vad som från utskottets sida kan göras för att nedbringa utgifterna bör naturligtvis ske; jag antager, att vi knappast behöva framställa någon förhoppning härom, ty denna sak kommer att iakttagas i alla fall.

Herr Lindman hade rätt, då han framhöll, att vi icke blott skola tänka på statsregleringen för första halvåret 1923, ty ännu större svårigheter komma säkerligen att uppstå vid framtida statsregleringar. För den som varit med att votera den första hundramiljonersbudgeten står miljardbudgeten som en svindlande företeelse. Man frågar sig: *kan* Sveriges folk verkligen bära den skattebörd, som nu pålægges? Vi måste se till att för framtiden minska statens utgifter. Kan icke ett så upplyst, ett så laglydigt och så lugnt folk som det svenska reda sig med en statsförvaltning mindre invecklad och mindre dyrbar än den nuvarande? Skulle man icke kunna tänka sig, att genom en omorganisation lätta bördorna för ämbetsverk och övriga statsinstitutioner och därigenom även minska de statsanställdas antal? Vi ha gått för fort i utvecklingen på detta område; vi ha förskaffat oss en statsförvaltning, som är obehövt stor för Sveriges folk. Jag vill ställa den frågan till regeringen, huruvida man icke bör taga i övervägande och låta utreda, om ej genom en förenkling av hela vårt statsmaskineri utgifterna för framtiden kunna nedbringas. Det är kanhända en djärv tanke detta, men en tanke, som åtminstone bör undersökas.

Det är tydligt, att om man vill spara, måste man först och främst tänka på de dyrtidstillägg, som nu utgå, då de i närvarande stund medföra de största utgifterna. Från sakkunnigt håll har jag fått den uppgiften, att utgifterna för statsanställdas avlöning under år 1920 uppgick till omkring 600 miljoner kronor, således till den anseliga summan av 100 kronor eller något mera per individ. Måne nu inte dyrtidstilläggen utgå med för höga belopp, beroende på, att indextalens beräkning icke grundar sig på fullt vederhäftiga siffror? Jag hemställer till regeringen att undersöka saken — det kanske skall visa sig, att de som hysa farhågor för att siffrorna icke äro riktiga skola få rätt.

Slutligen skall jag, herr talman, med ett par ord beröra det stora anslag, som är begärt för arbetslöshetens bekämpande. Jag skall icke mycket ingå på den frågan utan vill blott uttala ett beklagande av, att den tanke, som jag under remissdebatten förlidet år förde fram, att en del av detta anslag borde användas för bildandet av egna hem åt arbetslösa, icke vunnit beaktande. De medel, som nu utbetalas, äro endast hjälp för dagen; kunde man förskaffa ar-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

betarna egna hem, finge de på så sätt försörjning för all framtid. Jag vågar också uttala den förhoppningen, att de anslag, som äro nödvändiga för att hindra svälten intränga i svenska hem, så vitt möjligt användas för produktiva företag och för ändamål, som bidra till Sveriges utveckling.

Herr Kilbom: Herr talman, mina damer och herrar! Det kan inte hjälpas, att, när man nyss hörde herr Lindmans anförande, man där saknade den segerglada ton, som exempelvis präglat högers tal under valrörelsen. Undan för undan kom den känslan till uttryck, att det nu är andra vindar än högers, som den blåsa över Sveriges land, och att dessa vindar måhända kräva andra toner och andra ord från det parti, som tills för några år sedan setat inne med den *politiska* makten och — trots allt som här säges — den dag som i dag är sitter inne med den *ekonomiska* makten. Det var samma vemod, som lyste fram ur herr Tryggers öppningstal i första kamaren. Man skulle måhända för den skull kunna göra gällande, att detta vemod, denna bristande segerton å högersidan är något mer än en tillfällighet.

Herr Trygger talade om, att »den nuvarande tiden är oerhört påfrestande för oss alla». Han konstaterade — och detta förefaller mig vara något, som speciellt högerpartierna borde tänka på — att »Europa har förlyft sig under det krig, som tog sin början 1914». — »Fredsslutet», sade han, »efterlängtat av de utpinade folken, har i sina följder blivit värre än kriget. Detta innebar en viss, låt vara fruktansvärd, ordning; freden åter hotar alltmera att driva folken till anarki.»

Den frågan är då berättigad: vad är det för ett system, som föranlett någonting dylikt? Är det demokratiens system, sådant det representerades av högersocialdemokratien eller av den meningsriktning jag företräder, som var orsaken till detta krig? Eller låg icke skulden hos högern och den politik, som denna drivit, inte minst i ekonomiskt avseende, under de sista tiotalen år? Och vad var det för makter i samhällena, som medförde denna fred? Var det demokratiens makter, var det folket och arbetarna, eller var det måhända de, som till sin idéaskådning äro besläktade med herr Lindman och herr Trygger och vårt svenska högerparti? Det är denna politik från de maktägande grupperna i skilda länder, denna politik, vilken gått ut på att sätta folken i harnesk mot varandra, och vilken tagit de militära rustningarna liksom hela samhällsmakten i sina fåtalsintressens tjänst, som just alstrat den imperialistiska politik, vilken avsatt det krig, under vars följder vi alltjämt lida, såväl som den fred, om vilken herr Trygger tyvärr fullkomligt riktigt konstaterar, att den är värre än kriget. »Skulden», säger herr Trygger, »till att freden blivit endast ett sken, är människohjärtats alltför stora benägenhet att ur sin smärta hämta näring för hat, fruktan, själviskhet och misstroende samt statsmännens svaghet att vid fredsslutet och efteråt låta sig ryckas med av en omdömeslös och obehärskad folkmening.» Ja, naturligtvis måste denna arma folk-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

mening komma fram i sista hand, men vad har denna folkmening egentligen, ytterst besett, haft för inflytande på fredsslutet? Den dirigeras dock av de kapitalistiska samhällsmakterna, vilka i sin tjänst ha den borgerliga pressen, ämbetsmannakåren, undervisningen m. m. Att ställa folkmeningen till ansvar är alltså att ställa kapitalismen till ansvar.

Skall man, säger slutligen herr Trygger, komma till någon bättring, är det nödvändigt, att vi alla taga varandra i hand, att vi söka förstå varandra. Om det skall bli slut med ödeläggandet av samhällsmoralen, bildningen och väståndet, »kräves det, att varje folk, varje individ, med ödmjukt erkännande av, att ingen av oss är utan skuld, göra allt för att bringa till seger humanitetens krav».

Kort efteråt var herr Trygger i sitt anförande inne på — och samma mening lyste nyss igenom i herr Lindmans tal — att man skall icke lagstifta så mycket. Man skall framför allt icke lagstifta så mycket till de fattiga klassernas fördel — det var A och O i talet om lagstiftningen. Där försvann alltså i ett enda ögonblick detta, att vi böra göra allt vad på oss ankommer för att komma till samförstånd, där trädde klassmänniskan fram, som icke företräder folket utan fåtalets privilegier.

Men hur tillämpas nu dessa läror i de skilda länderna? Vad är det för något, som sker i Tyskland, vad är det för behandling som det tyska folket och framför allt den tyska arbetarklassen undergår? Vad där sker innebär ingenting annat än sänkandet av ett helt folk ned till kuliernas ståndpunkt, en ståndpunkt, som gör ställningen framför allt för arbetarklassen fullständigt olidlig, och som medför, att Europas och den kapitalistiska världens arbetare i övrigt måste komma i harnesk mot den tyska arbetarklassen. Eller vad har det varit för politik, som bedrivits mot ett annat stort land, av vilket vi i långt större utsträckning äro beroende för att uppnå det resultat, varom herr Lindman talade, nämligen Ryssland? Vad har man icke gjort under fyra års tid för att där slå ned den regim, som för all del kan diskuteras från olika utgångspunkter, men som i varje fall, om man håller på folkets och folkens självbestämmanderätt, borde vara ofrånkomlig. Vad har man icke gjort å kontrarevolutionärt håll för att fullkomligt nedslå Sovjet-Ryssland och bringa det i ett obotligt läge? Och vad har man nu åstadkommit på Washingtonkonferensen för att få ett slut på rustningarna? Förhandlingarna där ha avslöjats såsom blott innebärande frön till nya krig. De stor slagna projekten om avrustning till sjöss slutade med nedskrotning av några gamla fartyg och utbyggande i stället av undervattens- och flygvapnet, och av inskränkningen i fråga om landrustningar blev det ingenting. Vad har man å andra sidan företagit för att avskaffa eller åtminstone lindra statsskulderna? Italiens t. ex. lär enligt uppgift kräva 50 % av medborgarnas inkomster, för den händelse den skall kunna balanseras! Jag vill verkligen fråga herr Lindman: är det ändå icke nödvändigt att på allvar slå in på en annan politik, en politik i ett helt annat sinne än den, varom han och herr Trygger tidigare ha talat? Det förefinnes i varje fall, synes det

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

mig, i hela världen så långt ifrån någon vilja hos de bestämmande kretsarna att föra statskutorna i lugnare vatten, att tvärtom raka motsatsen gäller. Det är reaktionen, som överallt sticker upp huvudet och gör de krampaktigaste försök att på nytt få luft under vingarna, en reaktion, som borde komma världens arbetarklass i allt större utsträckning att förstå, att man bör stå enig för att kunna slå ned densamma.

Men icke enbart ute i världen utan också hos oss sticker denna reaktion mera klart än på länge upp huvudet. Hur är det t. ex. med den beprisade och länge omtalade rättssäkerheten i gamla Sverige? Hur långt ha vi hunnit i det avseendet, herr Lindman, hurdant är tillståndet, mina damer och herrar, när en oförvitlig människa endast på grund av en lös misstanke från polisens sida helt enkelt kan häktas och hållas i häkte i veckotal och frisläppas först sedan man blivit i tillfälle att konstatera att »ingenting misstänkt fanns». Detta sker visserligen under namn av »anhållande», bevars väl, men var finns anhållandets rätt försänkt i vår grundlag? Det vore måhända intressant, om den sittande regeringen ville ägna detta kapitel litet närmare uppmärksamhet. Husundersökningar till höger och vänster, med alla obehag dessa föra med sig för oförvitliga människor, bara för att en herre, som måhända i psykiskt avseende är litet underbart funtad, har en polisbefattning, kunna dock icke tolereras, ett system som möjliggör sådant måste avskaffas.

Här invändes måhända att vi dock hava J. O. Därtill må då erinras att Justitieombudsmannainstitutionen — det är tydligen något, som man blir i tillfälle att återkomma till under riksdagens lopp — icke är, åtminstone icke i den utsträckning, som den stora allmänheten räknar med, ett skydd för rättssäkerheten, därtill är den alltför nära lierad med ämbetsmannabyråkratien. Synnerligast som denna från polisväsendet, från domare- och ämbetsmannakårerna kommande reaktion icke enbart är något tillfälligt, utan har skydd t. o. m. i grundlagen. Man får ju icke ens kritisera dessa herrar, om de tillåta sig att begå snart sagt vilken handling som helst. Grundlagen med sin nuvarande formulering och med den praxis, som utvecklats i riksdagen, upphöjer ämbetsmännen, domarna och poliserna till folkets herrar, ja till och med till riksdagens herrar, då de borde vara dess tjänare. Jag skall endast draga en betecknande historia.

Under sista året ägde här i landet som bekant rum en stor process — den är för övrigt icke avslutad ännu —, under vilken häktades massor av folk och undersöktes ännu flera. Det är betecknande, att man ingenting fann vid dessa undersökningar. Bland dem, som indrogos i saken, är det en, som den dag i dag är sitter som ledamot av denna kammare. Man bara gjorde en husundersökning hos mannen, man anhöll honom, bevars, man fraktade honom på statsverkets bekostnad — vid sådana tillfällen är det sannerligen aldrig ont om pengar — ned till Stockholm under skydd — det heter ju så — av tre defektiver, ty det var ju en mycket samhällsfarlig man, så farlig t. o. m., att man icke kunde föra honom

till Stockholms centralstation utan tog av honom vid Sundbyberg och förde honom därifrån i automobil till rättvisans förundersökningstempel borta på Kungsholmen. Jag skulle vilja fråga er, mina damer och herrar, tror ni verkligen, att det är på det viset, med dylikt förfaringssätt, man åstadkommer respekt för polisväsendet och andra myndigheter.

*Vid remiss av
statverks-
propositionen.
(Forts.)*

Det är emellertid icke bara i detta fall man måste på det skarpaste påtala den tendens, som på sista åren utvecklat sig. I fråga om behandlingen av vissa utlänningar, som under många år uppfört sig fullkomligt oförvilligt, finnes åtskilligt att anmärka. Jag nämner bara en man, bärande namnet Tischler, som under ett tiotal år, om jag icke missminner mig, arbetat som en ordentlig man, icke druckit och icke på något sätt varit i konflikt med myndigheterna. Han häktas en vacker dag eller anhålles, som det heter, och utvisas. Varför? Det vet allena Herren Gud.

Och hur är det nu månne med en annan sak, som herr Lindman också var inne på, nämligen asylrätten? Herr Lindman sjöng en sorgsen ton om, att vårt lands namn har en mycket dålig klang i utlandet. Det är antagligen för att vi ha en socialdemokratisk regering. Jag tänker, att om vi hade en högerregering, vore anseendet strax mycket bättre. Ty den regering vi nu ha, har bland annat tillåtit sig, kan man tänka sig vilken fräckhet, att tillämpa asylrätten lika åt alla håll! Hur kan herr Branting tillåta sig något sådant! Nej, man skall tvärtom göra så, som det gick till under högerns regemente, man skall avvisa alla möjliga, som eventuellt ha olika politisk uppfattning med den sittande regeringen, men däremot se genom fingrarna t. o. m. mycket grovt med sådana typer, som en Kapp, en Pflug-Hartung och dylika, även om dessa stå under kriminellt åtal i det land varifrån de flyktat. Detta är verklig asylrätt, och jag kan förstå, att herr Lindman finner det naturligt, att en sådan asylrätt skola vi ha. Jag hoppas emellertid, att den sittande regeringen icke låter sig provoceras av detta talesätt, även om det tager sig sådana former, som det nyss gjort i en borgerlig stockholmstidning, där man anlade en ton, som om tidningen representerade minst sagt en riksrätt gent emot den sittande regeringen. T. o. m. från vårt håll — och vi äro ju mycket dåliga människor enligt herr Lindmans och andras omdöme, — håller man på, att asylrätten skall tillämpas lika åt alla håll i motsats till den mening, som herr Lindman m. fl. företräder, nämligen att den bara är till för överklassen, men icke för arbetarklassen.

Innan jag slutar med denna del av mitt anförande, skulle jag vilja beröra ännu en sak och hemställa, att regeringen verkligen tager sig den saken allvarligt an.

Under de senaste sorgliga processerna här i Stockholm gent emot en massa fattiga kvinnor, som kommit i konflikt med fosterfördrivningslagen, inträffade händelser, som verkligen ställa polisens uppträdande i allt annat än god dager. I en skildring, som jag fått mig tillställd, heter det ungefär på följande sätt. »På en anonym angivelse komma två polismän till en familj och säga åt

Vid remiss av
stateverks-
propositionen.

(Forts.)

hustrun att genast följa med till kriminalpolisen. Hon måste genast lämna hem och minderåriga barn. I bästa fall kan hon möjligen få anmoda en grannfru att titta till barnen. Hos polisen blir hon förhörd — det är riktiga Sherlock Holmes-metoder — av ett par robusta poliser, som ha rätt att höra henne om allt möjligt från hennes intima privatliv. De påstå, frankt nog, att hennes man eller någon av hennes vänner ha erkänt, och nu har hon bara att göra detsamma, annars blir straffet så mycket värre. Hon häktas och får kanske sitta länge, en hel månad, i förhör.

År 1921 hände det t. o. m., att en typografhustru, som var åtalad och sedermera blev frikänd, genom trakasserier från polisens sida blev vansinnig och måste föras till hospital.»

Jag skulle icke ha anfört detta fall, om det vore en enstaka företeelse, men överallt i Sveriges land, där polisen ännu icke fått lära sig, att den är folkets tjänare, uppträder den med lögn, hotelser o. d. för att söka framtinga vad den anser vara rättvisa. Man har verkligen anledning att med en liten omformulering instämma med Sören Kierkegaard i hans uttalande om religionen, att det måtte vara satan till sanning och rättvisa, som kommer fram genom lögn, skrämskott och hotelser.

Jag kan slutligen i detta avseende inskränka mig till att citera något, som stod i tidningen Socialdemokraten för den 5 juli i fjol. I sammanhang med förut omnämnda stora process heter det där, att något polisstyre vilja vi inte veta av här i landet, och där tendenser till sådant visa sig, måste de med all kraft hållas tillbaka. Här bör dock tilläggas att detta uttalande gäller också ämbetsmannastyre och domarestyre och oegentligheter från dessa håll. I varje fall väntar Sveriges arbetareklass, att den sittande regeringen och framför allt justitieministern och den minister det i övrigt vederbör ordentligt skola taga i håll med de oeffterrettigheter, som på detta område länge nog florerat. Det är dock icke första gången dessa saker påtalas i riksdagen, det gjordes på sin tid av en liberal, av Adolf Hedin, men det är belysande för förhållandena nu, att nu måste det vara en kommunist, som påpekar denna sak och träder i breschen för motståndet mot densamma.

Samtidigt som polisen, utgående från att den kan göra hur den vill, eller att den i varje fall kan försöka, uppträder på förut skildrade sätt, grundar man i samhället en stor s. k. hemlig organisation — med hemligheten måtte det dock vara litet klenst beställt, ty en del av organisationens medlemmar har ju pratat bredvid mun senast i Oskarshamn, vartill jag kanske får återkomma — för att »hjälpa» samhället mot de stygga arbetarna. Jag syftar nu på den s. k. Samhällshjälpen. Jag skulle verkligen vilja fråga regeringen: Har regeringen sin uppmärksamhet riktad på denna företeelse och vad tänker regeringen göra mot denna till sociala konflikter uppenbart provocerande institution?

Jag skall härefter med några ord övergå till ett annat område, som visar, att reaktionen också här tycker sig kunna förfara ungefär hur den behagar, icke minst i ekonomiskt avseende. Det är

ju betecknande, att samtidigt som man organiserar denna förut ontalade samhällshjälp sätter man i gång en lönedepressningsaktion av hittills fullkomligt okända mått. Jag skall nu nöja mig med att endast konstatera, att, såvitt jag funnit, denna aktion, som nu går ut över arbetarna, icke drabbat de högre tjänstemännen vare sig privat eller i statens eller kommunernas tjänst. Denna aktion för nedsatta arbetslöner har sin upprinnelse i ett beslut på en under Nationernas Förbunds auspicijer samman kallad finanskonferens i Bryssel för ett par år sedan. Enligt en liten redogörelse, som jag hämtat ur landsorganisationens tidskrift, ha nu avtalen sagts upp för 196,350 arbetare, vilkas avtal utlöpte den 31 december i fjol, och 37,800 arbetare, vilkas avtal utlöpa den 31 januari i år. Alltså äro enligt anförd källa avtal angiven dato uppsagda för sammanlagt cirka 230,000 arbetare. Och vad är det man egentligen begär? Jo, man föreslår en reduktion, som enligt samma källa innebär en sänkning av timlönerna inom pappersmasseindustrien med 51 %, för bokbinderierna med 38 %, för byggnadsämnesindustrien med 26 till 35 %, inom snickeri- och möbelindustrien med 25 %, vid gödningsämnesfabrikerna i Skåne med 42 %, inom stuveribranschen med 17 % — för ackordlönerna utgör sänkningen 25 % —, inom tändsticksindustrien med 33 $\frac{1}{3}$ %, för garverierna 40 %, vid skofabrikerna med 45 å 50 % och vid de litografiska tryckerierna med 39 %.

Jag skall endast utvälja en grupp, nämligen järnbruken och de mekaniska verkstäderna. Vid järnbruken har som bekant lönerna under 1920 redan diktatoriskt nedsatts med icke mindre än 40 %, och nu påyrkar man utöver detta en lönereduktion av icke mindre än 23 %, allt på de löner, som utgingo under föregående avtalsperiod. Jag undrar, om våra ärade lantmannarepresentanter, då de, åtminstone många av dem, tala om nödvändigheten av att pressa ned arbetslönerna, tänkt på, att med denna sista lönereduktion komma järnarbetarnes löner att nedgå under 1914 års nivå.

Herr Lindman, ha också direktörlönerna och lönerna för de högre tjänstemännen inom industrien sänkts under 1914 års nivå?

Det kan förtjäna nämnas, att driftsinskränkningarna inom järnbruken utgöra 55 procent av arbetstiden år 1920, och gå vi över till de mekaniska verkstäderna, ha timförtjänsterna, om man tar 1920 som utgångspunkt, reducerats med 26 procent och ackordlönerna med 22. Dessa siffror äro emellertid approximativa, ty i dem ingår icke sådan lönereducering, som uppkommit genom förkortning av arbetstiden eller genom övergång till tidsarbete i fall, där man under 1920 i allmänhet bedrev ackordsarbete. Den form för lönereducering, som en dylik övergång innebär, kan tyvärr icke angivas i siffror. Jag kan emellertid nämna, att 1920 80 procent av allt förekommande arbete utfördes på ackord, under det 1921 endast 35 procent bedrivits på sådant sätt. Om man nu bortser från de verkstäder, som äro sysselsatta med tillverkning av ryska lokomotiv — jag antar, att det icke var dessa arbeten, vilka också stå i samband med förhållandena i öster, som herr Lindman syftade på — arbetar verkstadsindustrien endast 10 procent av den tid, den arbetade 1920.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Och medräknar man de verkstäder, som syssla med de ryska beställningarna, blir siffran 40 procent av 1920 års tider. Det torde i detta sammanhang vara lämpligt att i kammaren till eftertanke framställa den frågan: skulle det icke varit ofantligt mycket sämre för exempelvis verkstadsindustriens arbetare, om vi icke under dessa år haft de ryska beställningarna att tillgå?

Verkstadsföreningens reduktionskrav på det nya året kan ju emellertid icke helt och hållet angivas i siffror, enär det innebär, att den rätt ojämma lönenivån skall utjämnas och nivelleras. Med utgångspunkt från 1920 komma fordringarna på reduktion att variera mellan 30 och 70 procent av de förut gällande lönerna. Verkstadsföreningens förslag till avtalsenliga löner för 1922 och de i avtalet för år 1914 fastställda lönerna te sig vid en jämförelse sålunda: 1914 utgjorde arbetstiden 57 timmar och minimilönen pr timme 44 öre, alltså en förtjänst av 25 kronor 8 öre i veckan och för 1922 skulle arbetstiden bli 48 timmar, minimilönen 63 öre och förtjänsten pr vecka 30 kronor 24 öre. Beräknar man nu, att det med ackordsarbete kan bli 50 procent högre förtjänst blir arbetslönen 1914 37 kronor 62 öre för vecka och enligt det nya förslaget för innevarande år 45 kronor 36 öre, alltså 20¹/₂ procent högre löner 1922 än 1914. Samtidigt kan man konstatera, att levnadskostnaderna ökats med 116 procent. Enligt verkstadsföreningens eget förslag till lönereduktioner kommer det alltså att fattas arbetarna inom verkstadsindustrien 95¹/₂ procent i full kompensation för dyrtiden.

Borde inte de siffrorna, mina herrar, en liten smula tagas i betraktande, då man nu ständigt skriar om att arbetareklassens löner måste sänkas?

Jag skall i övrigt inte mer än med ett par axplock röra vid lönenedpressningarna inom övriga industrier. Det är då tillräckligt erinra om, att enligt de löneförslag, arbetsgivareföreningen kommit med, finnes det fall, då man kommer ända ned till 28 procent lägre lön än 1914, nämligen för den grupp arbetare inom fönsterglasindustrien, som kallas sträckare. För kokare inom pappersindustrien har av arbetsgivarna föreslagits en veckolön av 37 kronor 44 öre eller 1,49 procent lägre lön än 1914 och för grovarbetare inom glasindustrien 24 kronor per vecka eller 14 procent lägre än 1914. Och allt detta föreslår man under en tid, då skatterna, inte på grund av den nu sittande regeringens politik — det vill jag verkligen inte vara medskyldig till att ha sagt — utan fastmer på grund av de gamla högerregeringarnas försyndelser äro så orimligt höga, som för närvarande, och då hyrorna faktiskt för exempelvis spårvagnskonduktörerna här i Stockholm, om de vilja bo något så när mänskligt, äro så höga, att de sluka ungefär 50 procent av inkomsterna under 1922, åtminstone enligt förlikningsmannens ursprungligen framlagda förslag till avtal från ingången av innevarande år för spårvägarnas personal i Stockholm.

Jag vill i detta sammanhang också hemställa till regeringen — och det kravet har även framförts från en massa arbetaremöten ute i landet, och inte endast från arbetareklassen utan också från en del

småborgaregrupper — att det göres någonting effektivt för att få slut på den nuvarande hyrespolitiken och det jobberi å området, som råder och i ännu högre grad har rätt och som förorsakar de olidliga förhållandena på hyres- och bostadsmarknaderna.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Jag kan innan jag går vidare icke neka mig nöjet att som belysning av det rättvisa i alla de krav, som framställts från arbetsköparnas sida, citera ett litet utdrag ur den undersökning, som gjordes för några månader sedan närmast med anslutning till förhållandena i Malmö och publicerades i tidskriften Tiden. Jag antar, att kammarens socialdemokrater icke ha något att invända häremot. Undersökningen är gjord av en herre vid namn Lindstedt och slutar i det resultatet, att arbetarna i Malmö och jämförliga städer redan år 1914 hade 300 kronor mindre i årlig inkomst än de behövt för att föra en tillvaro, som i materiellt avseende stode på samma ståndpunkt som deras, vilka voro inackorderade på hospital, arbetsinrättningar o. dyl. Hr Lindstedt sammanfattar sin undersökning sålunda: Blott en ringa bråkdel av städernas vuxna manliga arbetare hade år 1914 en lön, tillräcklig för en normalfamiljs existens. Mer än hälften av dem förtjänade icke nog för att åt en familj med endast ett minderårigt barn förskaffa detta minimum, och knappast några förmådde det för en familj med tre minderåriga barn. Herr Lindstedt tillägger, att sedan 1914 icke inträtt någon förändring i läget.

Självfallet förbättras icke läget under nuvarande oerhörda arbetslöshetsperiod. Nu besannas den gamla satsen, att arbetsköparna använda sig av tillfället för att få ned arbetareklassen till en ståndpunkt, som jämställer dem med en paria-kast. Ty när arbetarnas löner med fullt arbete kunna påvisas stå icke mindre än intill 28 procent under 1914 års standard, trots att levnadskostnaderna ökats med 116 procent, då måste man verkligen säga, att det icke är någon överdrift att påstå, att arbetarna stå vid parias ståndpunkt.

Herr Lindman var inne på ett kapitel i fråga om arbetslösheten, där jag för en gångs skull skall instämma med honom, nämligen då han sade — som det för övrigt sagts också på en massa arbetslöshetsmöten ute i landet — att arbetslösheten skall bekämpas med att man ordnar produktivt arbete och inte genom att man reparerar gamla vägar och anlägger nya militärvägar och idrottsplatser — för all del, jag är ingen motståndare till idrotten, men det är fråga om man inte kan använda penningarna på nyttigare sätt — och det är verkligen ett uppslag att taga fasta på, då det talas om att man måste igångsätta vattenbyggnader, odla jorden o. s. v. Men då får jag verkligen också fråga: Vill herr Lindman och det parti, han representerar, ta konsekvenserna av denna sin ståndpunkt och exempelvis i fråga om vattenfallen tillgodose och verkligen säkerställa samhällets rätt till dessa naturrikedomar? Och vill herr Lindman verkligen vara med om att skapa möjligheter till en effektiv jordodling, effektiv i så måtto, att den kommer de många småhushållen till godo i form av egna hem på den tryggade besittningsrättens grundval?

Och till regeringen vill jag ställa den frågan: Har det icke varit möjligt att ta litet större hänsyn till dessa synpunkter, än som

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.) framgår av herr socialministerns proposition angående anslag till arbetslöshetens bekämpande? Det förefaller mig som om de borde ha legat fullt i plan med de löften, som gävos i regeringens programförklaring.

Arbetslösheten har nu en fullständigt katastrofal omfattning. Jag har fått i min hand några siffror från Norrbotten, som visa, att man där för närvarande är uppe i 15,315 arbetslösa — enligt telegram i dagens morgontidningar äro för övrigt siffrorna ännu värre — och att ökningen sedan den 31 oktober är icke mindre än 9,733. Man sysselsätter nu dessa — för att taga det distrikt, som är värst — med vägarbeten i Kalix- och Torneådalens socknar, vilka arbeten dock — det måste konstateras — äro av alldeles otillräcklig omfattning. Läget är för övrigt så dåligt, att arbetslöshetskommissionen, trots vad den skriver i sitt vid den kungl. propositionen fogade betänkande, måst för socknarna Jockmock och Nederkalix gå med på att väsentligt höja statsbidraget utöver de 50 procent, som fastslagits i gällande bestämmelser.

Som helhet måste framhållas att icke blott för Norrbotten utan för hela landet måste vidtagas långt effektivare åtgärder, än i den kungl. propositionen föreslås, om icke Sveriges arbetareklass efter ett år av svält — visserligen har en del bara några månaders svält bakom sig, men en del har varit utan varje som helst inkomst under ett års tid — skall fullständigt svälta ihjäl. Under det gångna året ha arbetarna dock haft möjlighet att draga sig fram någon liten smula genom de bidrag, som kommit från fackorganisationerna, från staten och kommunerna och — inte minst kanske — genom att vandra till pantbankerna, men hur skall det gå härafter? Det skulle möjligen göra dem av kammarens ledamöter, som eventuellt tänka rösta för mindre anslag till arbetslöshetens bekämpande, gott att gå upp i Söders kåkar och titta in i arbetarehemmen, där man kan få se familjerna ligga på sina ruttna madrasser mitt på golvet och där det hänt att barnet frågat modern mitt i natten: »Mamma, hur skall jag få en bit mat?»

Det förefaller mig också, som om det vore anledning att ägna litet mer uppmärksamhet åt ett annat kapitel, då det gäller arbetslösheten och dess bekämpande, än stats- och kommunalanslagen, nämligen industriföretagens moraliska skyldighet att hjälpa sina arbetare. Jag skall därvid med glädje taga undan en kategori av industrien, som gjort — det skall villigt erkännas också från vårt håll — mer än man hade kunnat vänta för att lindra sina arbetares nöd — säkerligen dock också icke minst ur den synpunkten, att ledarna som gamla industriidkare bättre än andra förstått betydelsen av att ha en gammal och väl uppövad arbetarestam — nämligen järnbruken.

Men i övrigt, herr Lindman, då ni talar om att lamsläendet av industrien betyder en stor arbetslöshet vill jag, om vi äro ense om detta, fråga: Vilka är det som lamslagit industrien? Vad har industrien och de intressen herr Lindman har inflytande över, inte minst som gammal bruksman, vidtagit för åtgärder under guldströmmens

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

är för att gardera sig för de kommande tiderna? — Jag vågar svara: Platt inga åtgärder i det stora hela. De lysande undantagen bekräfta endast regeln. I tidningen Socialdemokraten — det bör förutskickas, att en annan tidning som var mycket illa berörd av uppgifterna icke har kunnat komma med motuppgifter i sak — publicerades under förlidet år bearbetat material över 312 bolag och banker med en vinst efter avskrivningarna av nära 329 miljoner kronor och utdelning av i runt tal 220 miljoner kronor, allt för 1920 års verksamhet. Men, säger man, allt detta är ju överdrifter, det är så lätt att plocka tillsammans en massa bolag och visa upp vilka stora vinster de ha o. s. v., men var finnas fakta härvidlag? Jag hänvisar kammarens ärade ledamöter till herr Key-Åbergs årliga uppgifter om hithörande saker. Det är rätt tacksamt att studera dem — jag miss-tänker dock icke tacksamt för högeragitationen. Jag skall lämna några exempel. Ströms bruk i Gävleborgs län — jag undrar om herr Lindman känner till den saken — utdelade 1921 för 1920 2 miljoner i gratisaktier, d. v. s. en gratisaktie på var tredje äldre, och dessa gratisaktier voro försedda med vinstutdelningskupong för det föregående året. 1920 utdelades likaledes en gratisaktie på var tredje äldre; 1916, 1917 och 1919 utdelades i reda penningar 10 respektive 10 och 10 ½ procent. Det ursprungligen inbetalta aktiekapitalet var 1,200,000 kronor. Verksamhetsåret 1917—1918 ökades det genom gratisaktier till 6 miljoner kronor, varpå bolagsmännen erhöilo en nettovinst av 2,002,754 kronor. Verksamhetsåret 1915—1916 var aktiekapitalet 4,500,000 kronor och nettovinsten 3,363,000 kronor, allt i runda tal. Holmens bruk redovisar för 1920 en nettovinst av nära 6 miljoner kronor på ett aktiekapital av nära på 15 miljoner kronor. Utdelningen bestämdes till tio procent. Till vinstregleringsfond avsattes nära 4 ½ miljoner kronor, varefter denna uppgick till 6 miljoner kronor. Därefter utdelades en gratisaktie på tre gamla o. s. v. o. s. v. Jag skulle på detta sätt kunna fortsätta med det ena bolaget efter det andra, men nöjer mig med att taga endast ett till, nämligen Munksjö aktiebolag. Detta hade 1916 på ett aktiekapital av 2 miljoner en nettovinst av över 2 ½ miljoner kronor, 1917 på ett aktiekapital av 5 miljoner kronor en vinst på 4 miljoner kronor och däröver, 1918 på samma kapital en vinst på 3 miljoner kronor och därutöver. Aktierna lyda å 1,000 kronor, men 1918 stodo de på fondbörsnoteringarna i 2,600 kronor; förutom 4 miljoner kronor i gratisaktier ha aktieägarna alltsedan 1909 varje år erhållit lägst 10, högst 25 procent. Eller titta på Hofors, som på fem år, 1915—1919, haft en vinst på nära 14 miljoner kronor. Eller Fagersta som på tre år, 1915—1917, haft en vinst på 11 miljoner kronor; eller Mölnbacka-Trysil, som under åren 1915—1920 haft en vinst på ett aktiekapital 1915 av icke fullt 8 miljoner av tillsammans under dessa år 26 miljoner. 1917 intjänade bolaget en och en halv gång sitt aktiekapital. Eller Sandviken, som 1915—1919 hade en vinst på 16 miljoner kronor o. s. v. o. s. v.

Har det ej varit möjligt för dessa bolag att under de gyllene åren en liten smula mer effektivt tillgodose sina arbetares behov för

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

framtiden? Hade det inte varit möjligt för dem, säger jag, att ordentligt avsätta, så att man kunnat möta den nuvarande kristiden på ett helt annat sätt än vad för närvarande är fallet? Nej, det var icke möjligt, därför att industrien för närvarande regeras icke av industrimän utan av några stora bankherrar, vilka säkerligen icke äro herr Lindman obekanta.

På tal om industriens lamsläende skulle jag för övrigt vilja fråga herr Lindman: Vilka intressen är det, som lamslagit Scania-Vabis i Södertälje, vilka intressen är det som lamslagit Färgämnesindustri, vilka intressen är det som lamslagit C. E. Johansson i Eskilstuna, och vilka intressen är det som lamslagit det gamla järnbruket och bruksegendomen Larsbo-Norn i Dalarna? Detta blott som några exempel. Vilka intressen är det, som slagit ihjäl den ena stora industrien efter den andra, det ena stora livskraftiga företaget efter det andra? Det är just bankerna, några stycken herrar, som sitta och bestämma uteslutande utan annan hänsyn än till egen vinning, utan ett dyft av hänsyn till Sveriges arbetare och stora arbetarebefolkning.

Jag skulle för övrigt i detta sammanhang vilja ställa den frågan: Hur skötes bankinspektionen för närvarande? Ligger det verkligen icke i bankinspektionens uppgift att övervaka de skandalösa belåningskurser, som bankerna, vissa banker, ett par i första hand, med deras jobbarbolag emissionsbolagen under sig, sätta på vissa industri- och andra företags aktier för att utsuga dem in på bara benen? Är det någon rim och reson i att exempelvis, som skett under många år med Grängesberg, en viss bank närstående kretsar ligga och jobba i aktierna och sedan, när de köpt in tillräckligt stort parti, sätta upp belåningskursen för att få kursen på aktierna att stiga och så slänga ut aktierna på en massa fattiga människor, tillhörande medelklassen för det mesta, och på det viset håva in vinster ur de fattigas fickor. Ligger det icke i bankinspektionens uppgift att med nuvarande instruktion iakttaga dessa förhållanden och sätta stopp för desamma, så är det verkligen hög tid, att den nuvarande regeringen eller, om den icke har befogenhet därtill, riksdagen ändrar instruktionen.

På tal om bankernas roll i det nuvarande samhället kan jag för övrigt ej neka mig nöjet att citera några utdrag ur en artikel, som skrivits av en av kammarens ärade ledamöter på Skånebanken i en socialdemokratisk tidning, nämligen Arbetet. Han skriver där bland annat som följer:

»Såsom kreditgivare och aktieinnehavare kan storbanken diktera de kreditbehövande och till större eller mindre del av banken ägda företagen dessas politik. Försök att därvidlag gå bankens intressen emot röna vederbörlig näpst. Ett hot om kreditens uppsägning kan vara nog för att tvinga de motspänstiga på knä. Skulle en storindustris bolagsstämma vara sinnad att fatta beslut i för bankens intressen ogynnsam riktning, gör sig bandirektionen påmind med erinringar om vad den möjligen kan finna sig nödsakad att göra. I regel är blotta vetskapen om riktningen av den kreditbeviljande bankens intressen tillräcklig för att skaffa gehör åt dess synpunkter.

Den dag som i dag är företer det svenska näringslivet bilden av en mellan en handfull storbanker uppdelad intressesfär. De kortsynte, som ta ytan för kärnan och skenet för verkligheten, låta sig bedraga och inbilla sig, att makten i detta land ligger på helt annat håll än där den verkliga ligger. Man tror, att det är regering och riksdag, som regera konungariket Sverige. Saliga och oskuldsfulla barnatro! Sveriges verkliga regent är varken Gustav V, Hjalmar Branting eller riksdagen. Det är i första rummet huset Wallenberg och i andra rummet övriga med detta rivaliserande storbanker», — kanske herr Lindman känner till det sista. — »Det är i ofantligt mycket högre grad från Enskilda Bankens direktionsrum än från riksdagen och kanslihuset som vårt folks öden styras och länkas. Man bör se denna sanning i vitögat och icke göra sig alltför stora illusioner. Ty vad äro regeringar, furstar och riksdagar i jämförelse med den fruktansvärda makt, som förfogar över lejonparten av vårt lands näringsliv och som i och genom manövreringen av sina kapitalmassor jämväl kan tvinga och betvinga samhällsmakterna. En namnteckning av herr Knut Wallenberg har under vissa omständigheter större räckvidd än vilken regeringshandling som helst. Och denna gyllene makt är förnimbar på samhällslivets mest olikartade områden. Den bygger tempel åt den kristne guden med samma frikostighet som åt Mammon». — Ja, det synes ju överallt i vår stad. — »Den tillsätter ärkebiskopar lika väl som bolagsdisponenter och understundom ministrar. Den knyter band med kungahus lika fördomsfritt som med procentare. Den upphöjer och förnedrar, upplöser och binder. Kort och gott: den är den verkliga samhällsmakten, den stora Böjgen, vars klibbiga och oåtkomliga motstånd man stöter på överallt. Man spørjer i detta land mera efter vad en Marcus Wallenberg tänker än efter vad den stora massan av medborgare tänker. Och polypen har många armar. Den opererar både inåt och utåt. Den 'sanerar' fallfärdiga industriföretag genom frikostig kreditgivning o. s. v., o. s. v.»

Jag kan verkligen fullständigt instämma med Arthur Engberg i dessa synpunkter, och jag måste uttala en förhoppning, att denna artikel innebär en begynnande strömkantring inom det högernationaldemokratiska lägret ifråga om socialiseringens fortgång. Tidigare har, såvitt jag fattat rätt, åtminstone partiets sekreterare hävdad den meningen, att bankerna behöve ägna sig så mycket åt, i vart fall icke vid början av socialiseringen. Är det nu så, att herr Engberg menar, att man verkligen i första hand skall taga bankerna, torde han i detta avseende ha Sveriges stora arbetareklass bakom sig, och inte bara detta utan t. o. m. medelklassen och de bondemassor, vars hypotek ligga över skorstenarna, samt de industrimän, som, huru dugliga och självständiga de än må vara, dansa hur mycket som helst efter bankdirektörernas visselpipor och de signaler, som utgå från bankdirektionernas rum.

Jag skall i detta sammanhang tillåta mig att ställa en direkt fråga närmast till herr Lindman. Jag har fått uppgifter från verkstadsindustrien, från folk, som känner densamma, där man påstår,

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

att under det sista året det ägt rum en fullständig förändring inom verkstadsindustrien. De gamla familjebolagen, som ägde industrien, verkstäderna med familjens kraftigaste och dugligaste man som chef, äro längesedan borta. Samtidigt har också yrkesskickligheten försvunnit hos verkstadsledningen och självfallet även i samband därmed verkstädernas avkastningsförmåga. Bankerna hava trätt in, precis som herr Engberg skriver, och dirigerat fram nya direktörer. Därvid har man i första hand tydligen tänkt på: lyder denne man order — och i andra hand tänkt på: är denne man en duglig mekanisk och maskiningenjör, är han en driftig verkstadsledare, eller hur är det? Det lär finnas ett flertal dylika exempel från den svenska verkstadsindustrien. Belysande för att det ju finns krafter, som ha en bättre uppfattning om försvaret och dess män än herr Hansson enligt herr Lindmans mening — jag tror nu inte att det är så farligt med herr Hanssons fiendlighet mot försvaret — är väl, att oftast tillsätter man herrar f. d. militärer som verkstadschefer. Det passar sedan väl i stycket, att man vid förhandlingarna med arbetarna alltid talar om, att läget nu är sådant, att arbetarna partout måste gå med på lönenedsättning. Skulle det inte vara skäl att, såsom för övrigt under de senaste åren framhållits från ett flertal arbetarorganisationer, litet närmare undersöka, hur dessa verkstäder letts och skötts under de gångna åren? Det är måhända också ett samhällsintresse och ett intresse, som kanske lika intimt eller intimare sammanhänger med frågan om industriens undergång, ett kapitel som herr Lindman ju var inne på.

Belysande för hur bankerna fara fram, är en uppgift, som jag fått från flera håll och som blivit oemotsagd, nämligen att då för olika industrier kreditiven för innevarande år skulle förnyas i slutet av förra året, man från bankdirektionerna kort och gott dekreterade, att dessa kreditiv kunde förnyas endast under villkor, att man sänkte arbetslönerna med 25 %, och att, om detta icke var möjligt, därför att man icke uppsagt avtalen, man snarast skulle uppsäga dessa. Jag undrar, om inte herr Lindman en liten smula känner till vad i det avseendet förekommit. Måhända kunna vi sedan bli i tillfälle att komma med andra upplysningar i saken.

På grundval av detta skulle jag vilja ställa den frågan: vad har regeringen tänkt göra? — jag antar, att den redan haft frågan under förberedande behandling — för att tillmötesgå de krav, som bland annat framställts från metallindustriarbetareförbundet för någon månad sedan, att man för att råda bot på arbetslösheten — jag antar, att herr Lindman också är med på det, ty han var ju med på att vi skola ha produktivt arbete i stället för att upplappa gamla vägar — skulle undersöka, vilka verkstäder, som kunna övertagas med statens hjälp och drivas på ett helt annat sätt, än för närvarande är fallet.

I alla de åtgärder för arbetslöshetens bekämpande, som herr Lindman var inne på och som beröras i årets statsverksproposition och den särskilda propositionen, nämnes icke ett ord — även om det ingick som ett löfte i den nu sittande regeringens program — om

att man skall upptaga handelsförbindelser med Ryssland. Nu är det visserligen känt, att förhandlingar med Sovjet-Rysslands representanter pågå. Har man, jag ställer därför den frågan, vilket jag hoppas, av regeringens samtliga ledamöter — jag understryker *samtliga* — rätt att förvänta, att allt göres för att dessa förhandlingar snarast möjligt skola leda till ett positivt resultat, ett resultat, som icke torde bli betydelselöst för svensk industri, svenskt näringsliv och Sveriges arbetare? Jag kan inte värja mig för intrycket att den behandling, som kom denna fråga till del från den avgångna regeringens sida, närmar sig den rena skandalen. Enligt uppgifter, som jag har i min hand, har Sovjet-Ryssland enbart under åren 1920 och 1921 placerat i Sverige beställningar, som närma sig ett belopp av 200 miljoner kronor. Uppgifterna variera; det är de, som t. o. m. uppge 300 miljoner kronor. Skillnaden torde komma därav, att man då räknar på olika sätt. Men säkerligen har det placerats för cirka 200 miljoner kronor. Enligt uppgift, som lämnades av Litvinov, då han sist var här — och han torde vara kapabel att döma i saken — skulle, för den händelse Sverige hade gjort upp med Sovjet-Ryssland, i vårt land kunnat placeras beställningar för det tredubbla beloppet, d. v. s. 600 miljoner kronor. Vad ha herr Lindman och alla ni andra, som nu med all rätt klaga över den stora arbetslösheten, att säga till den regering eller rättare till den utrikesminister, vilken, skulle jag med ett lindrigt omdöme vilja påstå, med förbiseende av solklara svenska intressen och tydligen med andra intressen i tankarna har saboterat handelsförbindelserna med Sovjet-Ryssland på det sätt, som den föregående utrikesexcellensen greve Wrangel gjorde? Det är intet tvivel, att arbetslösheten skulle varit mycket mindre och att hela näringslivet och industrien skulle varit i ett helt annat läge, om den avgångna regeringen och i första hand dess utrikesminister hade visat den ringaste vilja till att göra upp på de villkor, som då voro att åstadkomma. Jag skall inte vidare sysselsätta mig med herr Wrangel. Jag tror, att det hårdaste jag i detta nu kan säga om honom, det är, att han är en dålig upplaga, måhända litet klokare bara, av en annan utrikesminister eller rättare sagt: en svensk Scavenius fast i annan form.

De villkor, som för närvarande stå Sverige till buds efter Cannes-konferensen och efter allt som tidningarna nu dag för dag meddela, äro säkerligen vida mindre gynnsamma. Senast har ju meddelats, att Amerika med all sannolikhet kommer att de jure erkänna Sovjet-Ryssland, att man t. o. m. i Frankrike, i Paris, upprättat en begynnande handelsdelegation, att man i Tyskland från en enda bank beviljat en kredit på 200 miljoner mark — detta avtal avslöts, om jag inte är dåligt underrättad, under sistförflutna höst — att man den dag som är förhandlar om ytterligare kredit från tyska banker, att man den dag som är grundar ett stort finanskonsortium i England för att, som det säges, med kraftigare stöd än hittills från regeringens sida upptaga handeln på Sovjet-Ryssland, att det f. ö. icke enbart är frågan om handeln med Ryssland som är aktuell, utan att man t. o. m. står inför ett de-jure-erkännande av Ryssland. Jag frå-

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

gar: tro herrarna verkligen, att de intressen gjort oss någon tjänst — om jag betraktar oss som ett folk — som ständigt varit orsaken till ett undanskjutande av en uppgörelse med Sovjet-staten till nu eller till den närmaste framtiden?

Förvisso, om det fanns någon mening i våra grundlagars bud om en ministers ställande inför riksrätt, då borde den meningen fram visavi excellensen Wrangel. Ty hans behandling av denna fråga har i hög grad, i ohygglig grad dragit olycka över Sveriges folk och är en historia, som torde komma att bli synnerligen dyrbar för vårt lands vidkommande. Jag uttalar som sagt emellertid än en gång den förhoppningen, att regeringen måtte driva förhandlingarna på det sättet, att man icke hakar upp sig på småsaker utan verkligen ser till att kommitterade icke skjuta i förgrunden en massa bagateller och detaljer under skenet av principfrågor att avgöras i första hand, utan att man verkligen ser nyktert och klart på frågan, tar på den med ett praktiskt grepp, betänkande, under vilka tider man träffar denna uppgörelse, betänkande, att man nu inte kan vänta längre — därtill ha vi redan försuttit fatalierna i allt för stor utsträckning — utan att man nu måste göra någonting för att inte vi skola komma som den sista i raden av de stater, som skynda att göra upp med Sovjet-Ryssland.

En dylik politik, kompletterad med större anslag till arbetslöshetens avhjälpande och med ändrade villkor för arbetslöshetsanslagens utgående, skall, därom är jag övertygad, i långt större utsträckning än hittills samla Sveriges arbetande klasser bakom den nu sittande regeringen, i vart fall så långt det gäller genomförandet av en del av de av mig här berörda dagskraven. Den enhetsfront, som nu är mer nödvändig än tidigare och inte enbart för Sveriges arbetarklass utan för hela världens arbetare, den enhetsfronten propageras också från Sveriges kommunistiska parti, och den äro vi beredda, utan uppgivande självfallet av vår organisatoriska självständighet och vår principiella särställning i övrigt, att träda in för, för att tillbakaslä de reaktionära anlopp, som också herr Lindman, om ock i vemodig ton, i vissa avseenden har signalerat. Den enhetsfronten börjar för övrigt avsätta frukter ute i landet. Jag har för ett par dagar sedan från Göteborgs arbetslösa förening erhållit ett telegram, där det heter, att »de arbetslösa förening i Göteborg, representerande 3,000 fackligt organiserade arbetslösa, samlade till årsmöte den 10 januari 1922, har beslutat hemställa till samtliga arbetarpartiers talesmän i riksdagen att vid arbetslöshetsfrågans behandling på allvar behärta de arbetslösa svåra ställning samt medverka till en snar och för Sveriges arbetare lycklig lösning». Jag har för övrigt från ett möte, som avslutades för en halvtimme sedan, med Stockholms fackligt organiserade arbetslösa förening, representerande skilda politiska riktningar, mottagit en resolution, där det heter, att föreningen »efter att ha diskuterat arbetslösheten och de i årets statsverksproposition föreslagna åtgärderna enhälligt beslutat göra följande uttalande, att tillställas de tre arbetarpartiernas riksdagsgrupper: 1) Det av arbetarregeringen föreslagna anslaget om 85 miljoner

kronor till nödhjulsarbeten och arbetslöshetsunderstöd anse vi vara otillräckligt till avhjälpande av den nu rådande arbetslösheten, vilken för närvarande torde omfatta cirka 160,000 arbetare, varav i Stockholm cirka 13,000. En höjning av detta anslag anse vi vara oundgängligen nödvändig, för såvitt det i någon mån skall ges möjlighet för mängden av arbetslösa att uppehålla livet. 2) Att anslaget i största möjliga utsträckning användes för produktivt ändamål, varvid i främsta rummet den ännu för en överskådlig framtid olösta bostadsfrågan bör skjutas i förgrunden. 3) Att regeringens förslag om att påtvinga de kommunala myndigheterna att vid kommunala nödhjulsarbeten med statsunderstöd betala de löner, som tillämpas vid statens nödhjulsarbeten, är oförenligt med arbetarklassens intressen, varför vi kräva av arbetarrepresentanterna i riksdagen att verksamt bekämpa detta regeringens förslag. 4) Att handelsförbindelserna återupptagas med ryska Sovjet-republiken, att statskredit lämnas för detta ändamål, samt i samband därmed riksdagens ingripande för att med det snaraste sätta den svenska industrien i produktiv verksamhet. Vi understryka alltså metallindustriarbetareförbundets styrelses framställning till regeringen och förvänta, att arbetarrepresentanterna i riksdagen skola stödja densamma, samt att arbetarregeringen skall visa bättre förståelse för denna än dess företrädare».

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Ja, herr talman, jag skall inte längre uppehålla kammarens tid. Jag vill endast tillfoga ännu en gång, att den tid, Sveriges arbetarklass för närvarande genomlever, kräver en enhetsfront, att det parti jag representerar är berett att gå in för denna enhetsfront på de villkor jag förut angivit och för genomförande av de närmast ligande dagskraven från arbetarklassens sida, för att alltså se till, att det icke ges någon möjlighet för den reaktion, som finns också i vårt land, att komma till makten. För riksdagens vidkommande betyder detta, att, om det här skulle behövas, våra röster skola lämna det stöd, de kunna ge, åt den sittande regeringen, med i övrigt bibehållen rörelsefrihet i kampen för arbetarklassens krav.

Herr L ö v g r e n: Herr talman, mina damer och herrar! När jag förlidit år blev utsparkad ur herr Kilboms pati, så tillät jag mig att, innan jag avlägsnade mig, yttra några avskedsord. Jag sade då till det kommunistiska partiet, att vi skulle sannolikt komma att träffas i det reformistiska träsket. Att det skulle ske så fort, som det skedde, hade jag icke vågat hoppas. Jag har förgäves sökt efter någon skiljaktighet från den mening, jag själv hyser, i herr Kilboms anförande. Han har talat som ur mitt eget hjärta. Vi ha mötts i det reformistiska träsket. Men detta utmärkta anförande vill jag komplettera med en del saker, som jag nogare har studerat. Jag syftar på den förhärjande arbetslöshet, som råder uppe i de trakter, därifrån jag är, och även på ett annat område, som jag känner ganska väl till.

Först vill jag dock säga, att vi vänstersocialister ha trots vår principiella ställning till ministersocialismen med glädje hälsat den

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Fort.)

socialdemokratiska regeringen. Ty nu bör det stå klart för varje arbetare, att det likväl är en väsentlig skillnad, om vid regeringsmakten sitta representanter för det arbetande folkets stora massa eller representanter för fåtalsväldet, en borgerlig regering. Det är ju klart — det upptäcker man snart, när man betraktar arbetslöshetspropositionen — att i förhållande till den oerhörda nöd, som råder, äro icke de anslag, som där krävas, tillräckliga, men jag vågar dock tro, att de äro väsentligt högre än vad en borgerlig regering skulle ha krävt.

Det är ett anmärkningsvärt förhållande, som jag tror härleder sig ur den fullkomligt oersonliga politik, som av den övervägande delen av tidningspressen förts gentemot det affärsdrivande statsverket. Jag förmodar det är detta, som ligger bakom när nu exempelvis statens järnvägar taga initiativ till betydande inskränkningar i järnvägsbyggandet. Under en sådan tid som denna vore det naturligen bra mycket rimligare att forcera järnvägsbyggandet och försöka få de armar i arbete, som nu äro sysslösa. Man bör icke glömma, att i ett kommunikationsfattigt land som vårt har man alltid behov för förbättrade kommunikationer. Men, säger man på borgerligt håll, det är ju en så förskräckligt dålig affär, och när det är en dålig affär, så kan man icke gå med på det där. Men, mina herrar, varför är det en dålig affär? Jo, därför att representanterna för militarismen ha dragit banorna genom trakter, där de icke borde varit dragna, där det icke bor något folk. Om man dragit stambanan efter Norrlandskusten genom tätt befolkade trakter, vågar jag påstå, att den skulle varit räntabel. Och sedan kunde man ha från stambanan byggt ut banor efter floddalarna i mån av behov. Nu har man gått den bakvända vägen, byggt stambanan genom obefolkade bygder och åstadkommit ett sådant förhållande som att en resa från Sundsvall till Härnösand, som man med sparkstötting kan göra på tre timmar, drager en tid av 28 timmar per järnväg. Då är det klart, att järnvägarna icke skola kunna bära sig. Men de borgerliga representanterna böra skriva sig till minnes, att det är de själva eller deras föregångare i riksdagen, som dragit banorna så, att de ligga där de ligga och icke äro räntabla.

I samband med denna inskränkingspolitik, som järnvägsstyrelsen ävensom statsmakterna föra, när det gäller järnvägsbyggande, har man också vid Lövholtens slipersfaktori i Piteå tillställt arbetarna en skrivelse av följande innehåll: »Ett av platsföreståndaren vid statens järnvägars slipersfaktori i Piteå träffat löneavtal med personalen gäller för tiden 1 juni 1921—31 maj 1922. Detta avtal innehåller väsentligt högre löner än som av de enskilda sågverken den 1 instundande februari väntas komma att där betalas. Styrelsen kan givetvis ej ifrågasätta att bryta avtalet eller taga initiativ till dess ändring. Då samtidigt styrelsen ej kan ikläda sig högre kostnader än nödvändigt för sin virkesaptering vid Piteå, har styrelsen intet annat val än att tills vidare icke igångsätta driften av faktoriet. Styrelsen har så mycket större skäl härför, som på grund av ändrade byggnadsprogram m. m. något omedelbart behov av ytterligare försågning av virke icke föreligger. Befintligt förlag av sliprar och

virke tillgodoser nämligen väl det under de ändrade förhållandena föreliggande och närmast förutsebara behovet.» Jag menar, att den här skrivelsen kan vara mycket värdefull för arbetarna att ha kännedom om framdeles under detta års lopp. Ty det är faktiskt ett prejudikat på, att man icke behöver hålla ett avtal, som skrivits under sådana förhållanden, att det är den ena parten, som därvid haft något att säga till om. Vi vilja naturligtvis icke bryta avtalen, när vi komma fram till augusti månad och hamnarna ligga fulla av båtar. Vi vilja naturligtvis då icke bryta avtalen, men vi arbeta icke för de löner, som bliva stipulerade i de avtal, vilka man sannolikt påtvingar oss i vinter, utan vi komma att efter högt föredöme betrakta dessa arbetsavtal som en remsa papper. Man hade eljest icke trott, att statsmakterna själva skulle gå in för denna princip. Vi ha alltid tidigare hållit på kollektivavtalet och ansett, att ett sådant avtal bör hållas. Det kunna vi naturligen icke göra, om man nu påtvingar oss avtal, där vi själva icke ha något att säga till om, utan endast den ena parten talar. Och det är ju då värdefullt, att staten har tagit initiativ till ett avtalsbrott. Ty något annat är icke detta. Man hade bestämt, att det skulle sättas i gång. Man har gjort alla förarbeten; man har landrullat timmer. Detta kan då endast betraktas som en maskerad lockout. Men jag förmodar, att det finns även en annan sida av denna sak. Jag förmodar, att det finns ett mycket stort bolag, som står bakom tillkomsten av denna skrivelse, nämligen den förbannelse, som Norrbotten har under namnet av Ytterstfors-Munksund. Jag tror, att Ytterstfors-Munksund har inspirerat denna skrivelse. Ja, jag är ganska säker därpå. Det brukar från de borgerligas sida jämt och ständigt framhållas, vilken stor och välsignelsebringande verksamhet de privata företagen utöva i detta land. Huru stor och hur välsignelsebringande är då den verksamhet, Ytterstfors-Munksund och dess föregångare ha utövat i Norrbotten? Ja, ni kunna gå dit och se efter, huru förhållandena äro. I stället för att avverka skog i Sverige avverkar man skogen i Finland. Man svälter de svenska arbetarna och småbönderna, tills de skola acceptera löner, som de absolut icke kunna existera på. Politiken är mycket gammal från dessa träbolags sida uppe i Norrbotten, och den har resulterat i sådant armod bland befolkningen i skogstrakterna och vid sågverken, att man nu faktiskt har en större lungsotsdödlighet där än inom något annat län, trots att klimatet väl snarare är bättre där än inom vissa andra delar av landet.

Man har utvecklät ett mycket intimt samarbete med arbetslöshetskommissionen för att pressa ned lönerna. Förleden sommar gjorde Ytterstfors-Munksund följande manöver. Man hade åtskilligt med props, som man nog ville kapa och ha apterad och klar till att skeppa. Men man ville icke betala för detta arbete anständiga löner. Huru gjorde man? Jo, man sade: ni kan få kapa den här propsen till ett pris av 6 kronor 50 öre per famn. Föregående års pris var 13 å 14 kronor. Men med den lönen kunde icke även den bäste arbetare komma upp till mer än 6 kronor 50 öre per dag, under det att de sämre arbetarna, d. v. s. de fysiskt svagare, icke kunde förtjäna mer än

Vid remiss av
stateverks-
propositionen.

(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

3 eller 4 kronor. Och sedan döpte arbetslöshetskommissionen detta till lönen på den allmänna arbetsmarknaden där uppe och sänkte sitt pris 5 och 7 kronor, som det var i andra delar av landet, till 4 och 6 kronor. Ja, sedan har den sänkningen blivit generell, tror jag, för hela landets vidkommande.

Å nej, så långt från att vara till någon välsignelse för Norrbotten eller landet i sin helhet, äro dessa stora bolag, dessa privata företag, i stället den verkligt stora neddragande faktorn, som håller befolkningen nere i slaveri och på en usel levnadsstandard. Man har inom sågverksindustrien i Norrbotten under den högsta löneperioden icke kommit upp till högre inkomst än omkring 3,000 kronor eller 2,800 kronor per år. Man kan icke sänka de lönerna med 50 procent, när man samtidigt bibehåller priserna på livsförnödenheter på sådan höjd, som de äro. Däruppe får man betala 1 krona 75 öre per kilogram för sockret, under det att de finska arbetarna köpa t. o. m. bättre kvalitet av denna vara för 80 öre per kilogram. Det är väl exportindustrien ändå, som hårdast har drabbats av arbetslösheten, och huru herr Lindman skulle kunna bota denna industris nödläge med höjda tullar och fördyrade levnadskostnader för arbetarna och befolkningen i allmänhet, är verkligen svårt att förstå. Det fordras allt någon trollkonst för att utreda problemet på det sättet.

Men det är ju icke enbart exportindustrien och de arbetslösa i landet, som ha drabbats av denna ohyggliga depression, som nu går över världen. Det är en annan kategori av folk, som också har drabbats av arbetslöshet och nöd, och det i högre grad än någon annan befolkningsgrupp. Jag syftar på sjömännen. I den publikation, som kommerskollegium utgivit angående handelsflottans krigsförluster, inledes en tabellarisk uppställning av förlusterna i människoliv med följande ord: »Av vårt lands skilda medborgargrupper har ingen rönt starkare personlig känning av världskriget än sjömännen, vilka med livet som insats trotsat krigets faror för att upprätthålla förbindelserna över havet och härigenom säkra den för vår folkförsörjning nödvändiga varutillförseln. Storleken av den tyngsta tribut, som därvid blivit dem avkrävd, belyses av de uppgifter angående svenska handelsflottans av världskriget förorsakade människoförluster, som sammanställts i tabell 15», d. v. s. tabellen över förlusterna i människoliv. Det är summa 794 personer, som mistat livet under den där tiden. Men kommer ni nu ihåg detta? Kommer det svenska samhället, den del av det, som har pengar och medel, komma de ihåg det arbetslösa sjöfolket? Här i staden har bildats en organisation, som sänt omkring listor med anhållan om bidrag för att något lätta på det oerhörda tryck, under vilket de arbetslösa sjömännen lida. 19 rederier i Stockholm ha skickat tillbaka listorna blanka. De ha ett oerhört minne, de 19 rederierna! Det var visst samtliga, tror jag. I stället för att reservera medel under den goda konjunkturen — ty det var väl ingen, som tjänade så kolossala mängder pengar som rederierna — har man förskingrat dessa medel, så att man nu är på obestånd, och sjöfolket är hänvisat att gå och tigga ihop till nattlogi och tillbringa nätterna på dessa lusiga härbärgen, som finnas här i gamla

staden och andra delar av staden med för resten och vilka äro en fullkomlig skamfläck på ett civiliserat samhälle. Jag skall i annat sammanhang komma tillbaka till den frågan. Jag träffade härom dagen en sjöman, som gick i land och saknade arbete. Vi resonerade om förhållandena, och under samtalets gång sade han: ja, under världskriget var det ju gott om arbete, men man var aldrig säker på att komma tillbaka med livet i behåll; men nu, när man fått gå i land ett par månader och fått försöka vad det är att vara arbetslös i en stor stad, utan att det finns en människa, som bryr sig om en, då beklagar man — ty man är ju för feg att själv skjuta sig — att icke en tysk torped redde ens grav. Man skulle tro, att man nått ohygglighetens botten, när man ser den tabell, som jag nyss nämnde, över den ohyggliga listan på fartyg som blivit borta med man och allt. Men inom den medborgargrupp det gäller finnas medlemmar, som beklaga, att icke dessa tyska torpeder redde deras grav.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Det kunde vara skäl att gå in på en granskning av åtskilliga sidor i statsverkspropositionen. Men remissdebatten är ju närmast en teaterföreställning, som gives nu vid början, och man fäster icke så förskräckligt stor vikt vid densamma, de reala debatterna komma ju sedan under riksdagens lopp. Jag skall därför inskränka mig till att endast nämna, att jag för det första tycker, att det är ganska onödigt, att man har bibehållit de dyrtidstillägg, både direkta och maskerade, som man gav på de kungl. hov- och slottsstaterna förlidet år. För militärbudgetens vidkommande vill jag dock säga, att jag kände en mycket stark tillfredsställelse, när jag såg, att man hade bortskurit anslaget till den frivilliga skytterörelsen. Det är, herr Lindman, verkligen icke en dag för tidigt, att subventionen av borgarklassens nöjestillställningar bortfaller. Det hälsar jag med tillfredsställelse. Och jag hoppas att senare få majoriteten bland riksdagens ledamöter med på att också helt och fullt inställa militärovningsarna under de närmaste åren och använda de på detta sätt lös-gjorda penningarna till förbättrande av våra kommunikationer. Det är icke, som herr Lindman sade, onödigt att lägga ned pengarna på att lappa upp gamla vägar, utan det är en mycket god placering av kapital, om man förbättrar våra kommunikationer och gör dem sådana, att de verkligen äro av hög klass. Det kan man tyvärr icke säga om en hel del av de kommunikationsleder, som blivit byggda och där de militära önskemålen fått göra sig så breda, att kommunikationslederna lagts till trakter, där det icke finns något folk.

Herr E r i k s s o n i Grängesberg: Herr talman! Det är ju så, att man vid denna första debatt egentligen skulle hålla sig till den statsverksproposition, som föreligger, och den förste ärade talaren i dag började också med att säga några ord i den saken. Då jag som ledamot av statsutskottet får tillfälle att där så samvetsgrant, som det är oss möjligt, pröva Kungl. Maj:ts förslag i denna proposition, så vill jag icke nu gå närmare in på densamma. Jag vill endast gent emot vad den förste ärade talaren antydde, när han kritiserade de inkomster, som finansministern beräknat, uttala, att jag förstår så väl, vad den

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

ärade talaren åsyftar. Han vill naturligtvis icke ha ökade skatter. Han vill ha en beräkning av inkomsterna, som går efter andra grunder, och detta naturligtvis för att finna en möjlighet att med mera styrka vända sig mot arbetslöshetsanslaget. Herr Lindman vände sig ju i sitt anförande främst mot regeringens och fjolårets riksdagsmajoritets ekonomiska åskådning. Och herr Lindman förklarade högtidligt, att han icke i år skulle återkomma med någon motion beträffande förhöjda tullar. Ja, det kan jag så innerligt väl förstå. När man haft ett så briljant tillfälle att inför landet hävda sitt partis ståndpunkt, som herr Lindman haft förlidet år, och misslyckats så jämmerligt, som han gjort, så är det naturligtvis icke så roligt att komma igen. Herr Lindman har sistlidne höst rest från den ena platsen till den andra och fört fram såsom bevis för vänsterns och i första hand socialdemokraternas bristande vilja och intresse för ekonomin icke endast, att vi i fjol icke ville gå med på tullförhöjningar, utan därjämte 8-timmarslagen, vilken ju är den andra stora skräcken för industrien, den andra stora stötestenen, när det gäller vår industris arbetsmöjligheter. Och sedan har herr Lindman till på köpet haft socialiseringsnämnden att skrämma med. Trots att herr Lindman i årets valrörelse har haft tre så kraftiga argument att komma med, har hans parti ändå gått så avsevärt tillbaka, att det minskats med icke mindre än 9 ledamöter. Och hans vänner, jag kan rent ut säga hans allierade, bondeförbundarna, ty de stå väl varandra så nära som de gärna kunna göra, ha ju minskats med 8. Det är således 17 mandats minskning för denna meningsriktning. Ett sådant valresultat inbjuder sannerligen icke till att komma med några nya motioner rörande förhöjning av tullsatserna.

Nu har herr Lindman i dag efterlyst, vad regeringen tänker göra, och det får väl regeringen svara på. Men jag skulle i allt fall vilja litet titta på de möjligheter, som kunna finnas i det avseendet, och göra det i belysningen av de förhållanden, som göra sig gällande i de övriga länderna. Herr Lindman har pekat på — och det har även gjorts i pressen — att man i andra länder vidtagit åtgärder mot valutadumping och onormal import. Ja, det är sant, att man har gjort det i vissa länder, men effekten lär vara synnerligen ringa. Vi ha en kommitté, som heter tull- och traktatkommittén, och i densamma sitta män av olika politiska åskådningar. Vi ha där en man, som heter Vennersten, förutvarande finansminister och protektionist så att det räcker. Och där ha vi en ledamot, som heter Nilsson i Skottlandshus, en pålitlig protektionist. Vi ha andra industriidkare och näringslivets män där. De ha i sin undersökning kommit fram till, att de åtgärder, som andra länder vidtagit mot valutadumping, visat sig vara mer eller mindre ineffektiva. Och det land, vars lagstiftning herr Lindman i dag pekar på som ett föredöme, England, där man beslutat lägga på tilläggstull upp till en tredjedel av varans värde, har veterligen ännu icke bragt denna lag i tillämpning. Den finns, men de myndigheter, som skola tillämpa lagen, ha ännu icke i ett enda fall bragt den i tillämpning. Ändå är arbetslösheten så stor, som den är i England, och industrien och dess män

klaga i England lika starkt som hos oss över importen av utländska varor. När så är, tycker jag man skulle tala ganska tyst om de åtgärder, som i Sverige kunna åstadkommas på detta område.

Nu är det herr Lindmans mening — och därom är han naturligtvis icke ensam, utan det är väl så, att om icke hela industrien så dock den del av industrien, som ledes från svenska arbetsgivareföreningens högkvarter, är ense därom — att det behövs inte bara tullförhöjning, utan det behövs kanhända i första hand, att det blir förlängd arbetstid. 8-timmarslagen anses vara den största svårigheten för industrien, och det är den, som nu ovillkorligen måste bort. Och herr Lindman ställde en vädjan till den nuvarande socialministern, att han skulle tänka på, om han icke möjligen skulle lägga fram förslag om lagens upphävande. Ja, den vädjan antager jag klingar förvägs, så därom lär väl icke finnas något hopp. Men i varje fall får man väl ändå se något på saken. Herr Lindman meddelade i början av sitt anförande, att i Amerika har man mellan 6 och 7 miljoner arbetslösa. Vad innebär det? Jo, det innebär, att omkring 6 % av Förenta staternas befolkning äro arbetslösa. I Sverige ha vi omkring 140,000 arbetslösa. Det innebär, att $2\frac{1}{4}$ % av vår befolkning äro arbetslösa. Således har Amerika proportionellt mer än dubbelt så många arbetslösa som vi ha. I Amerika gäller icke åttatimmarslagen. Vore det så, att åttatimmarslagen är den stöttesten och den klippa, på vilken hela industriens vara eller icke vara hänger, borde det väl ändå i Amerika vara gyllene tider. Men arbetslösheten är där, som sagt, dubbelt större än i Sverige, och då förstår var och en, att det icke går att resonera på det sättet. Det nämndes här i våras i tulldebatten, och det kan icke motsägas från något håll, att i Nordamerikas förenta stater lägges på den importerade industrivaran en högre tull, än veterligt sker i något europeiskt land. Icke heller detta förhållande har kunnat hjälpa Amerika. Vad åttatimmarslagen beträffar, finna vi i fråga om europeiska länder, att Tyskland veterligen icke upphävt åttatimmarslagen. England har icke någon åttatimmarslag, men har dock åttatimmarsarbetsdag genomförd i alla industrier, och där har det icke blivit några förändringar i detta avseende. Nog vore det väl ändå underligt, om Sverige icke skulle kunna bestå i konkurrensen med dessa länder, när vi stå på samma konkurrensnivå i detta avseende. Nej, det är naturligtvis så, att i dessa depressionstider vill man göra sitt yttersta för att sänka arbetarnas lönestandard och deras livsbetingelser. Åttatimmarsdagen fastställd i lag har varit industriarbetarnas längtan och förhoppning under en följd av år, och de hava nu kommit fram till den dag, då denna förhoppning gått i uppfyllelse. Nu är det naturligtvis från arbetsgivaresidan en ivrig strävan att få denna förhoppning stäckt. Det förstår man, men det är alldeles lika självklart, att Sveriges arbetare, hela den massa, som står bakom den socialdemokratiska riksdagsgruppen, kommer att sätta in allt vad den förmår, för att denna lag icke skall rubbas.

En talare har här i dag något berört den lönepolitik, som nu bedrivs i vårt land. Jag förstår ju att när det är så svår kon-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

kurrens för industrien, som det faktiskt är, måste man i många fall sänka lönerna för att kunna bli konkurrenskraftig gentemot andra länder. Men nog måste man säga sig, att det är något egendomligt, att även ekonomiska företag, som hava en god ekonomisk ställning och som, såvitt man förstår, icke beröras av den utländska konkurrensen i någon större omfattning och vilkas bokslut för föregående år visa goda resultat, hava samma lönepolitik som övriga industriföretag. Det är tydligt, så synes det åtminstone utifrån, att från svenska arbetsgivareföreningen och från de svenska bankföretag och andra, som stå allierade med arbetsgivareföreningen, måste ha utgått den parollen, att nu skola lönerna sänkas över lag, oavsett om industrien i det eller det fallet är tvungen att vidtaga dessa reduktioner för att hålla sin produktion uppe. Det måste sägas ut, att så förefaller det en utomstående, och det kan icke vara till förmån för Sveriges näringsliv och Sveriges befolknings framtid, att en sådan politik gör sig gällande. Arbetsklassens ställning i vårt land är för närvarande synnerligen svår, den oerhörda arbetslöshet, som gör sig gällande, pressar på fackföreningarnas och fackförbundens kassor på ett sådant sätt, att arbetarna måste gå med på löne-nedsättningar långt mera, än som är skäligt och berättigat, och detta gör, att de i många fall komma under det allra blygsammaste existensminimum. Var och en måste förstå, att så snart det blir någon ljusning på arbetsmarknaden och bättre tider, måste arbetarna återkräva det existensminimum, som de haft, och de måste se till, att de få en sådan ekonomisk ställning, att de kunna något så när leva ett mänskligt liv. Även ur arbetsgivarnas egen synpunkt och ur industriens synpunkt är det ett utomordenligt tveeggat vapen av synnerligen tivelaktigt värde, när de gå så långt i sina krav på löne-nedsättning, som nu skett, och vilja genomföra det med sådana medel, som man sett begagnas på olika håll och i olika avseenden.

Herr Lindman har här framställt krav på olika åtgärder, som efter hans förmenande borde vidtagas, för att vår industri och vårt näringsliv skulle få en bättre ställning. Han talade därvid bl. a. om exportkredit. Jag är icke mäktig att bedöma, i vad mån det är möjligt för regeringen att ordna med exportkredit. Vi ha lämnat kredit för export under kristiden, och det förefaller naturligtvis att vara en riktig tanke, om det finnes ekonomisk möjlighet att åstadkomma något i den vägen.

Beträffande järnvägsfrakterna ligger saken på samma sätt. Jag vill till alla delar instämma i, att det vore önskvärt, att man skulle kunna sänka järnvägsfrakterna. Jag kan själv taga fram exempel från mina bygder som visa, att man måst slå igen det ena företaget efter det andra. Jag vet gruvor, som kunnat uppehålla produktionen både i vinter och även i sommar, om järnvägsfrakterna varit lägre. Men frakterna äro fullständigt nedbrytande. De göra det fullständigt omöjligt för dem att kunna driva hanteringen. I detta fall ber jag att på det kraftigaste få understryka den tanke som sålunda framförts, men jag förstår å andra sidan

att den, som har hand om statens pung, måste se saken även ur statens inkomstsynpunkt, och är det så, att denna sänkning av frakterna medför betydande förluster för statskassan, så får saken ses även ur den synpunkten, och då kan den frågan uppstå, vilket som är klokast och bäst ur landets synpunkt, att taga en förlust å statens järnvägar och försöka täcka denna förlust i framtiden för att därmed stimulera industrien eller att hålla frakterna uppe, så att det icke blir någon förlust för järnvägarna. För egen del är jag icke beredd att avgiva något bestämt omdöme om den saken, men jag vill för min del understryka, att det bör göras allt som göras kan, för att järnvägsfrakterna skola sänkas så långt, som möjligt är.

Det är ju alldeles uppenbart, att både för herr Lindman och mig och alla andra skattedragare i vårt land är det ett intensivt önskemål att få lägre skatter. Därom finnes icke mer än en enda mening, men en annan sida av saken är, hur staten skall få de inkomster, som äro nödvändiga, och då har jag den bestämda uppfattningen, som jag är förvissad om delas av majoriteten av Sveriges folk, att vi måste se till, att de arbetslösa i vårt land få det mest nödvändiga av mat och kläder för sitt uppehälle under denna vinter och den kommande sommaren. Skall så ske, kan åtminstone jag för min del icke se någon möjlighet, hur man skall kunna tänka sig någon lindring i skattetungan utan det måste nog bli så, att det får läggas mera bördor på de besittande, de förmögna, som hava möjlighet att bära dem.

Flera talare hava berört den stora arbetslöshet, som råder i vårt land. Vi komma nog att få debattera denna sak vid upprepade tillfällen, men vid detta första tillfälle, när riksdagens kamrar samlas till diskussionsplena, kan jag icke underlåta att med styrka trycka på, att det är riksdagens absoluta skyldighet att göra det mesta möjliga för de arbetslösa i vårt land. Jag är fullt medveten om statens begränsade ekonomiska möjligheter, men så långt det finnes möjlighet för statskassan, måste man sträcka sin givande hand. I vinter är läget helt annorlunda mot i fjol vinter. Kommunerna hava under ett helt år och i vissa fall under två år hjälpt till vad de förmått. En hel del av landskommunerna och de små och medelstora stadskommunerna hava vidtagit olika åtgärder för lindrande av arbetslöshetens följder dels genom uttaxeringar och dels genom upplåning av medel till sådan omfattning, att de snart äro urståndsatta att kunna lämna bidrag till de arbetslösas underhåll och hjälp. När så är förhållandet, måste man se till, att staten kan taga mera av bördorna på sig. Att under sådana omständigheter ens antyda någon minskning av de krav som regeringen i detta fall framställt, anser jag vara oansvarigt. Det tillkommer ju statsutskottet att granska regeringens proposition beträffande anslag till arbetslöshetens lindrande, men med den kännedom vi nog alla ha om de nuvarande svåra förhållandena på landsbygden och även i städerna, ja, kanske särskilt i städerna, är det uppenbart, att vad regeringen begärt är det minsta, som kan tän-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

kas bliva tillräckligt för att under det år, som nu ingått, lindra nöden och hjälpa de arbetslösa.

Det var endast dessa erinringar, som jag ville göra i begynnelsen av denna debatt, och jag har naturligtvis, herr talman, intet annat yrkande än om remiss till vederbörande utskott av statsverkspropositionen.

Herr S o m m e l i u s: Herr talman! Remissdebatten i år företer ungefärligen samma karaktär som alla remissdebatter förut, men jag tycker i varje fall, att den artar sig till att bliva ännu mera intensiv och kanske i vissa avseenden hätsk. Det allt annat överskuggande faktum, som här diskuteras, nämligen arbetslösheten, skall jag för min del icke ödsla många ord på; det kanske kan vara tillräckligt utdebatterat redan. Jag har ett par andra intressen, som jag skall be att få tala om och ägna några ögonblick åt.

Jag kan emellertid i förbifarten icke underlåta att med anledning av herr Kilboms framträdande här säga, att han syntes hava inbillat sig, att herr Lindman och högern sutto vid makten i detta land. Det var slut för länge sedan, något som jag antager, att herr Kilbom, som nu för första gången deltagit i debatten här, icke hade reda på. Vid de ständigt upprepade anfallen på herr Lindman, som han gjorde sig skyldig till, tycker jag i varje fall, att han har bortkastat och förgäves slösat sina många ord. Att tala många ord, såsom herr Kilbom gjorde här, hjälper icke de intressen, som man vill befordra och föra fram. Det syntes mig åtminstone, som om hela denna mångfald av fraser och alla dessa hätska uttalanden huvudsakligen hade till uppgift att imponera på landsbygden särskilt i de kretsar, där herr Kilbom är en av de framskjutna. Jag skulle vilja säga herr Kilbom — jag ser, att han icke är här nu — att med stora ord och stora fraser avhjälpas man ingen nöd och icke eländet och arbetslösheten i landet. De avhjälpas endast genom arbete för dem, som för närvarande äro nödställda. Det vore mycket bättre, om herr Kilbom toge sig något annat nyttigt före och försökte på sig själv tillämpa alla de önskemål och krav, som han ställer på sina medborgare. Särskilt när det gällde industrien och företagsamheten, föreföll det, som om det icke fanns några gränser för bitterheten i hans fraser. Vad hans angrepp på herr Lindman angår, tager jag för givet, att det kan betraktas som betalning från herr Kilboms sida för gammal ost.

Då herr Kilbom talade om en förutvarande utrikesminister och hans — ja, herr Kilbom tycktes nästan vilja mena — brottslighet, tror jag, att den utrikesminister han åsyftade i varje fall kan hava haft skäl för sitt ingripande i transaktionerna med sovjet. Jag tager för givet, att han väl insåg och förstod, att det var nödvändigt att också garantera sig betalning och likvid för de industriprodukter, som man levererade till sovjet, och jag tager för givet, att det var detta, som gav anledning till att de påtänkta affärerna misslyckades.

Efter detta skall jag i all anspråkslöshet framföra några blygsamma önskemål. Enligt statsverkspropositionen för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptagas under fjärde huvudtiteln anslagen för lantförsvaret med 45,000,000 kronor, ordinarie och extra, och för sjöförsvaret med 19,500,000 kronor, varav för byggnader och underhåll 2,884,700 kronor. Då detta senare anslag synes mig vara väl lågt och man icke synes hava nog beaktat flottans stora uppgift i vårt land, har jag härom velat yttra några ord.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Ända från vårt lands storhetstid och till våra dagar har en tradition fortlevat, att lantförsvaret skulle kraftigare tillgodoses av statsmakterna än sjöförsvaret. Fordom kunde möjligen finnas befogethet för denna åsikt om försvarets ordnande, ty då innehade danskarna tre av våra sydligaste provinser, vilket gav anledning till ständiga och blodiga fejder mellan Sverige och vår södra granne — de nära nog enda strider av betydelse, som i vårt land utkämpats. I vår tid torde våra försvarskrafter böra disponeras efter helt andra grunder. Den långa kuststräckan från Haparanda till Strömstad lär ingen armé, hur väl den än vore utrustad, kunna värna på annat sätt än genom hjälp av en väl organiserad flotta. Alltför ringa uppmärksamhet har ägnats åt vårt sjöförsvaret, och dock saknar icke vår historia för dem, som vilja akta därpå, viktiga lärdomar. Nästan alla våra dugliga regenter från och med Gustav Vasa hava insett sjöförsvarets betydelse och ägnat stor omsorg om flottan och dess organisation, och det har också därav kunnat inhämtas, att då landet kunde påvisa yttre och inre förkovran, så var sjöförsvaret starkt icke blott som följd utan på grund av en väl tillgodosedd flotta, och till fullo har man fått lära sig, att det icke är möjligt att med en lantarmé försvara våra långsträckta kuster.

Intet annat land beläget vid havet skulle som vi hava underlåtit att skydda sina kuster. På svenska varv och med svenskt folk kan en flotta byggas. Om någonsin så är tidpunkten nu lämplig för en maritim utveckling av vårt försvar.

Efter en långvarig tidrymd, betecknad av en förfallsperiod för sjövapnet, blevo dock strax före världskrigets utbrott icke mindre än trenne pansarkryssare beslutade och byggda, och detta är en början, som är värd att påbyggas, och skälen för en dylik renässans äro av såväl politisk som diplomatisk natur. Våra omgivande hav sakna numera icke illustrationer öfver utländska krigsfartygs besök i Östersjön, och man kan vara övertygad om, att de ingalunda besöka detta innanhav och angöra våra hamnar utan att iakttaga och inhämta, vad som särskilt ur politisk synpunkt är sevärt. I varje fall äro främmande krigsfartyg eller eskadrar ett kriterium på främmande inflytande i vår omedelbara närhet.

Jag är övertygad om, att om vi i våra farvatten hade kunnat förevisa en vaksam eskader, så hade icke Åland gått ur våra händer. Med denna hade vi kunnat giva uttryck åt vår försvarsvilja, och som merkantilt hjälpmedel vore en väl rustad flotta av oerhörd betydelse. Våra långsträckta kuster kräva under alla förhållanden bevakning, särskilt som väl ingen tror på ett rättvist avrustnings-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

system eller en framtida fred. Jag kan icke underlåta att instämma i kommandören Otto Lybecks utlåtande i hans kritik över sakkunnigas förslag till sammanslagning av armé- och marinförvaltningarna, liksom jag överhuvudtaget ogillar sammanslagningen av de bägge försvarsdepartementen, varigenom huvuduppgiften i vårt försvar lägges på lantarmén, då det borde vara tvärtom, och kunde denna åsikt tränga igenom, så skulle vår försvarsbörda betydligt underlätas.

Då vi nu hava ett gemensamt försvarsdepartement, vilket helt säkert i ett så konservativt land som vårt aldrig kan rättas, så måste man åtminstone sörja för, att icke en sammanröra anordnas, som ställer marinen som ett osjälvständigt vapenslag under lanthären, varigenom effekten av den lilla flottan, vi äga, äventyras.

De många provinser kring Östersjön, som fordom tillhört vårt land och som genom Rysslands sönderfallande blivit fria stater, skola helt säkert söka en maritim orientering i Östersjön, vilket inmanhav av flera skäl torde få en långt större politisk betydelse än fordom. Det torde finnas anledning för jämväl främmande flottor till flitiga besök i detta farvatten, och det finnes också anledning för svensk utrikespolitik att för landets trygghet kunna påräkna några kölar på Östersjöns vågor.

Jag kan ingalunda med tysthet förbigå frågan om Nationernas Förbund, som gäckat den svenska nationen och fullständigt ignorerat dess höga ställning som en av Europas högst kultiverade länder.

I Ålands-frågan ledo vi ett nederlag; främmande rapportörer, okunniga om vårt land, frändömde oss ögruppen mot dess svenska befolknings önskan, och representanter t. o. m. för asiatiska raser fällde sin dom i frågan om Oberschlesien. I detta och i livliga förbindelser mellan det söndertrasade Europa och östasiatiska och afrikanska länder skymta vi redan ej blott den gula utan jämväl den färgade farans framträdande.

Skådespelen i Washington och Cannes beröra de fredsälskande mindre staterna föga. Avrustningsplanerna äro endast ett led i strävandet att mellan de stora makterna bibehålla för minsta ekonomiska upppoffring den nuvarande uppdelningen av världen och att få till stånd ett avtal, varigenom för all framtid befästes den maktställning, som genom freden i Versailles konstruerades och varigenom vissa delar av Europa jämte Tysklands alla kolonier överfördes dels till nya ägare, dels till självständiga stater.

Ett nytt hot samlar sig mot Tysklands försök till återuppriktelse, det är icke någon kulturåtgärd, utan man försöker att under sken av rättvisa åstadkomma landets kemiska avväpning.

En motsatt ytterlighet, som icke vittnar gott om Europas rykte, är det av Frank Vanderlip, f. d. Nationalbankens president i New York, uppgjorda förslaget, som går ut på, att Förenta Staternas fordran hos de europeiska allierade skall moraliskt och rättsligt erkännas, och av skuldbeloppet skall större delen avstås till återuppriktandet av den europeiska civilisationen m. m. Härmed har man fått en bekräftelse på, att den europeiska kulturen enligt

amerikansk uppfattning, och helt säkert också i verkligheten, har börjat den tillbakagång och dekadens, varom man länge profeterat.

Och slutligen skulle jag vilja fråga, när den dag skall komma, då Sverige i sin utrikespolitik skall bliva oberoende av Nationernas Förbund. Fortfarande skola vi, detta förutan, kunna vidmakthålla oskrymtad vänskap och ständig fred med alla stater och särskilt med våra södra och västra grannar utan att falla offer för förlskelsen i den ofta havererade skandinavismen.

Det är för vårt land och vårt folk av den allra största betydelse, att vi föra en fullt självständig in- och utrikespolitik. Medvetandet härom är den starkaste drivfjäder till materiell och andlig utveckling.

Herr talman! Jag yrkar remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 1 till vederbörande utskott.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet Lindqvist: Herr talman! Efter den förklaring, som den närmast föregående tälaren gav, nämligen att arbetslöshetsanslagsfrågan torde för i dag vara utdebatterad, skulle det ju icke kunna anses vara någon anledning för mig att taga till orda här i dag. Emellertid anser jag det vara min plikt att ändå säga några ord, vilka möjligen kunna tjäna såsom upplysning dels för det utskott, som nu skall gå att behandla den kungl. propositionen, dels i övrigt för kammarens ledamöter.

Jag ber då till en början att få erinra om det faktum, som vi ju alla nogsamnt känna, att vi för närvarande här i landet genomleva en kris, kanske mera djupgående och mera känbar än vi tidigare genomlevat. Redan när den nu sittande regeringen tillträdde, räknade vi här i landet omkring 100,000 arbetare, vilka icke ägde någon selsättning, varav de kunde få sin utkomst, och dessa arbetslösa antal har nu, såsom vi alla veta och hava hört, ökats till en så oerhörd hög siffra som omkring 140,000. Det är ju alldeles givet, att för den nytillträdande regeringen måste det framstå såsom en livsuppgift att om möjligt sörja för, att icke en alltför svår nöd skulle tränga sig in i arbetarnas hem såsom en följd av denna arbetslöshet. Man måste då fråga sig, hur man skulle gå till väga för att såvitt möjligt lindra följderna av arbetslösheten. Vi hade ju av den föregående riksdagen givna direktiv, och det har för det föregående året funnits anslag beviljade för bekämpande av dessa svårigheter. När det nu gällde att möta ett nytt år och svårigheterna tornade upp sig i ännu högre grad, måste man fråga sig, vilka vägar man skulle följa för att kunna lämna den mest effektiva hjälpen. Under den tid jag suttit på min innehavande post i socialdepartementet har jag fått mottaga deputationer och skrivelser och klarlägganden från alla håll, om hurudant läget är i landet. De arbetslösa hava i stor utsträckning uppvaktat med sina bekymmer, industriidkare och fabriksägare hava kommit med sina bekymmer och önskemål i fråga om erhållande av hjälp, kommunala representanter hava mött upp för att framhålla, huru hårt anlidade kommunerna redan äro och att statsmakterna och statskassan

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

självfallet måste träda till med ett starkare stöd. Jag har därför för min egen del fått väl veta av, hur läget är, och jag har fått mottaga uttryck för så ofantligt många bekymmer, att skulle man lägga dem på sig, såsom man nödgas göra med personliga bekymmer, skulle man vid det här laget säkerligen icke betyda så mycket. Jag ber i förbigående att få säga, att när jag suttit här i dag i denna bänk och kastat mina blickar på den relativt lugna och bekväma talmansstolen, har jag sagt till mig: »Jag minns den ljuva tiden, jag minns den som i går».

Emellertid har det, som jag sade, gällt för mig och regeringen att uppgöra ett program för hjälpverksamheten för det år, vi nu äro inne på. Det ha vi nu gjort, och vi ha kommit fram till ett yrkande om, att riksdagen måtte bevilja anslag dels på 70 miljoner kronor att användas till understöd och nödhjälpsarbeten, dels på 15 miljoner kronor att användas till särskilda statsbeställningar, i första hand hos de industrier, som ha yrkesdugligt folk, för att de skola bli i tillfälle att upptaga driften och kunna bereda sina yrkesdugliga arbetare sysselsättning.

Jag har gjort en hel del beräkningar, och jag har låtit min tanke irra åt alla håll för att pröva vilka vägar man skulle kunna finna lämpligast och nyttigast att anbefalla. Vid dessa beräkningar fann jag, att staten — under förutsättning, att kommunerna vore i tillfälle att bidraga med lika stort belopp som staten — med en utgift av 50 kronor i månaden per arbetare skulle kunna giva ett skäligt understöd, på vilket det vore möjligt för en människa att nödortfigt leva. Jag tänkte mig då till en början, att det i så fall möjligen vore rikttigast att lägga systemet efter dessa synnerligen enkla linjer, nämligen, att så länge arbetslösheten varar skulle statens hjälp utgå endast i form av understöd till dem, som äro utan sysselsättning. Det skulle kosta staten 50 kronor i månaden per person, och man kunde för det belopp, 85 miljoner kronor, som Kungl. Maj:t nu begärt, under innevarande år understödja nästan hela den arbetsstyrka, som nu är arbetslös.

Jag erinrade mig emellertid därvid alla de upplysningar, som kommit både från arbetar- och arbetsgivarhåll och ifrån kommuner och andra, varvid man strängt förfäktat den åsikten, att det är oriktigt att lämna understöd och låta de arbetslösa gå sysslolösa, ty sysslolösheten är icke hälsosam för dem och nationen får ju icke något utbyte av de penningmedel, som betalas ut. Inför alla dessa påståenden måste jag säga mig, att det icke är tillrådligt att enbart anbefalla understödsvägen, utan att man även måste gå den andra väg, som hittills använts, nämligen att anordna understödsarbeten.

Jag är fullt medveten om, att man kanske i många stycken kan rikta fullt befogade anmärkningar mot denna form av nödhjälpsverksamhet, men det är nog så, att det är bättre att använda de statsmedel, som skola utgå för att lindra nöden bland de arbetslösa, för att i någon form bereda dem arbete. Jag vill i detta avseende säga herr Lindman, som riktade en anmärkning emot de nödhjälpsarbeten, som hittills ha bedrivits, därför att de icke voro nyttiga i den utsträck-

ning, som man skulle önska — han vände sig därvid särskilt emot vägarbetena här i landet — att jag ändå undrar, om det är så alldeles riktigt att säga, att de statsmedel, som användas på vägarbeten, icke komma nationen till godo. Jag har varit med i denna kammare i åttio skilliga år, och jag har fått en ofantlig respekt för alla diskussioner, som röra vägar. Jag har av dessa diskussioner blivit övertygad om, att det ingalunda är väl beställt här i landet med våra vägförhållanden. I den mån, man nu under kristiden kan använda medel för att förbättra vägarna, synes det mig vara en stor vinst för landet. Man har ju även byggt bilvägar, och med den utveckling av våra fortskaffningsmedel, som pågår under vår tid, tror jag också, att vi skola bliva varse, att även dessa arbeten för framtiden komma att visa sig vara högst nyttiga.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Emellertid delar jag i övrigt i allo herr Lindmans mening, då han säger, att det självfallet vore lyckligast, om vi kunde öppna våra fabriker, sätta hjulen i gång igen och låta arbetarna återvända till sina förutvarande platser och där ha sin sysselsättning. Det är alldeles klart, att först när sådana förhållanden åter inträda, är det väl sörjt för vårt land och vårt folk, ty både understödsverksamhet och nödhjälpsarbeten äro plagiat, som hjälpa för ögonblicket, men som icke hjälpa helt och fullständigt.

Jag har haft min uppfattning riktad särskilt på detta sakförhållande, och jag har gjort mig den frågan, om det finns möjlighet från statsmakternas sida att vidtaga några sådana åtgärder, att vår svenska industri, som nu befinner sig i ett betryckt läge, åter skall kunna sättas i gång. Sätter man sig emellertid ned och räknar — och jag är säker på, att herr Lindman och jag skola bliva alldeles eniga, om vi göra ett försök tillsammans — vad det skulle kosta att sätta industrien i gång i den mening, som det här är fråga om, skulle vi genast bliva övertygade om, att det är en omöjlighet. Det orka vi icke med.

Jag har nu försökt komma fram med ett förslag, som går ett litet stycke i den riktningen, då jag föreslagit riksdagen att bevilja ett belopp av 15 miljoner kronor att användas till statsbeställningar, d. v. s. beställningar genom våra affärsdrivande verk och andra myndigheter, vilka beställningar efter prövning skulle placeras på sådana områden, där vi veta, att beställningar äro mest av behovet påkallade, och där vi framför allt kunna bereda arbete åt grupper av yrkeskunligt folk, vilkas yrkesskicklighet skulle sväva i fara att försvinna, om de skulle gå sysslolösa eller ge sig ut på vägarbeten eller något annat.

I tidningspressen har man riktat vissa anmärkningar emot denna del av arbetslöshetspropositionen, bland annat därför att någon plan för dessa statsarbeten icke upptagits i propositionen. Jag vill då ge den upplysningen, att något sådant icke kunnat ske, därför att sedan regeringen infordrat yttranden från vederbörande myndigheter och dessa yttranden inkommit, remitterades de undan för undan till arbetslöshetskommissionen med åläggande för denna att avge yttrande över framställningarna och göra de utdrag ur de inkomna förslagen, som kunde befinnas lämpliga. Kommissionens utlåtande inkom samtidigt

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

med, att den kungl. propositionen om arbetslöshetsanslaget var färdig, och planen kunde därför icke tagas in i denna i alla sina detaljer.

Jag är nu icke så säker på, att planens detaljer kommit med, även om kommissionens utlåtande förelegat tidigare, ty jag hyser den uppfattningen, att det icke skulle vara lämpligt att på förhand inför industri- och fabriksägare skriva ut, vilka beställningar man överhuvudtaget till slut kan komma att göra, ty det skulle då melian dem uppstå en kamp, som skulle medföra, att vederbörande myndigheter icke på ett noggrant sätt skulle kunna överväga, var beställningarna skulle göras, när de slutligen finge besked om att de finge göras.

Vi ha dessutom fått in framställningar både från armé- och marinförvaltningen med begäran om en hel del beställningar. Då dessa framställningar äro åsatta hemlig stämpel, hade det väl även av den anledningen rest sig vissa svårigheter att meddela dem i propositionen.

Jag ber emellertid att få lugna alla dem, som haft någon farhåga för, att det här finns något, som döljes, att så visst icke är förhållandet. Vederbörande utskott skall få alla handlingar på bordet. Jag skall tillåta mig att redan i dag nämna några siffror ur det utlåtande, som har kommit, och om de verk, som eventuellt skulle komma att tilldelas beställningar. Det har, sedan dessa yrkanden prövats, inkommit ytterligare framställning från lotsstyrelsen, vilken framställning upptager en hel mängd önskemål, som man ännu icke hunnit pröva. Alldeles självfallet måste regeringen tillsammans med arbetslöshetskommissionen få en viss befogenhet att sedan ordna med dessa beställningar och göra upp med vederbörande verks myndigheter. Detta är nämligen en sak, som ogärna bör göras till en direkt riksdagsfråga.

Sådant förslaget nu ser ut, skulle man lämna järnvägsstyrelsen i uppdrag att göra beställningar för 3,954,700 kronor och vattenfallsstyrelsen, som herr Lindman nämnde i dag, för 5,100,000 kronor. Jag vill i förbigående säga, att jag mycket tänkt på vattenfallsstyrelsen och haft samma uppfattning som herr Lindman, att man skulle använda ett antal miljoner för att bygga ut våra vattenfall, ty det är alldeles klart, att detta i framtiden skulle bli ett vackert minne från kristiden för dem, som komma efter oss. Arméförvaltningen har för fortifikationsdepartementet tilldelats 333,500 kronor och för intendantsdepartementet 1,810,000 kronor eller tillsammans 2,143,500 kronor. Marinförvaltningen skulle erhålla 1,143,000 kronor och telegrafstyrelsen 3,935,000 kronor. Det hela slutar på en summa av 16,276,200 kronor, vilken summa sålunda behöver regleras nedåt, om riksdagen, som jag hoppas, ger oss det begärda anslaget på 15 miljoner kronor.

Helt naturligt kan man om dessa saker ha alla möjliga funderingar och uppslag, men jag ber att inför kammaren få försäkra, att den anordning, som för närvarande användes, prövad som den nu är under en längre tid, dock har visat sig vara av en så ofantlig omfattning och en så pass svårskött apparat, att man icke bör vara så kvick, om jag så får säga, med anmärkningar och erinringar, förrän man prövat och tagit hänsyn till vad som kräves för att exempelvis hålla 20,000 personer i nödhjälpsarbeten, att organisera en understödsverk-

samhet över hela landet och att i den centrala ledningen av understödsverksamheten pröva massor av dessa utomordentligt viktiga frågor. Om det icke alla gånger slår absolut rätt, anser jag för min del att det är förlåtligt. Beträffande statens arbetslöshetskommission, som hittills haft närmast med dessa saker att göra, ber jag för min del att få säga, att man där nedlagt ett omtänksamt och ett gott arbete. Det har både från arbetar- och arbetsgivarhåll riktats anmärkningar mot den, men jag är viss om, att dessa anmärkningar i de allra flesta fall varit oberättigade.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

På grund av dessa sakförhållanden har regeringen, såsom framgår av propositionen, icke velat framlägga förslag om någon egentlig omläggning av de direktiv, som tidigare givits. Vi ämnar sålunda i huvudsak låta dessa bli bestående, medvetna om att det alltid inom dem finns någon rörelsefrihet, så att man i någon mån kan anpassa sig efter de växlande förhållandena. Dock önskar man i ett par fall en förändring. Det ena är i fråga om att sätta staten i tillfälle att lämna understöd till kommuner, som själva vilja utföra nödhjulsarbeten. Det är ju olika meningar i det avseendet, såsom synes av propositionen; arbetslöshetskommissionens majoritet t. o. m. har icke kunnat biträda en sådan åtgärd. Jag har för min del ställt mig på den standpunkten, att man bör gå den vägen; och det har jag gjort av den anledningen, såsom jag nyss sade, att jag fått mottaga besök av representanter från ett stort antal kommuner här i landet, vilka haft möjlighet att sätta i gång nödhjulsarbeten. När man så låtit statsarbetenas institutioner räkna med utförandet av dessa arbeten och sedan räknat med möjligheten att göra dem själv, har man emellertid kommit till det resultatet, att man skulle kunna göra det billigare själv, än om dessa arbeten utfördes av staten — detta självfallet beroende därpå, att en kommun känner till de lokala förhållandena och förfogar över en hel del andra möjligheter, än en statsinstitution, som är förlagd på ett helt annat håll, kan göra. Därtill kommer, att kommunerna själva förfoga över tekniska och kamerala ledare, som kunna handhava och sköta sådana arbeten. Dessa gå nu hemma i kommunerna och ha ingen sysselsättning. Få emellertid kommunerna själva utföra dessa arbeten och ha sitt statsbidrag, kunna dessa personer användas för arbetenas utförande. Min avsikt är emellertid att om riksdagen lämnar sitt medgivande till denna omläggning, det självfallet skall sörjas för en fullt tillfredsställande statlig kontroll över dessa arbeten, både när de skola sättas i gång och sedermera över det sätt, varpå de utföras. Jag är emellertid förvissad därom, att denna förändring i direktiven skall visa sig vara fördelaktig. Jag tror, att det är nödvändigt, att staten träder mera hjälpsamt till nu, när arbetslösheten fortfarande så länge och kommunerna blivit så till ytterlighet ansträngda.

Ja, det är i övrigt, tror jag, icke några egentligen stora omläggningar i direktiven, som föreslås, och jag skall därför icke uppehålla mig vidare vid dem i annan mån, än att jag vill nämna endast några ord om en fråga, som varit under diskussion rätt så mycket i pressen och som väl också kommer att här i riksdagsdebatterna leva upp. Det är nämligen spörsmålet om storleken av de nödhjulsplöner, som skola

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

utbetalas med statsbidraget. Författningen har ju härutinnan hittills föreskrivit, att dessa nödhjälpslöner skola sättas lägre än de på orten gällande. Det har från arbetsgivarhåll kommit klagomål över, att dessa nödhjälpslöner varit satta för högt, så att industrien fått lida därav, och samma erinringar ha även framkommit från lantbrukarhåll. Jag ber därför att få säga, att det helt naturligt kan inträffa, då t. ex. en industri inskränker sin drift på det sättet, att man arbetar endast några timmar om dagen eller att arbetet pågår endast varannan vecka, att månadslönen för en sådan industriarbetare icke kommer upp till den lön, som en nödhjälpsarbetare på samma ort kunnat få. Jag har hos arbetslöshetskommissionen efterhört, huru det förhåller sig i det fallet, och där emellertid fått den bestämda försäkran, att kommissionen sörjt för, att icke någon sådan inverkan på industriens löner skall äga rum, som i klagomålen angivits hava inträffat.

Under de två sista månaderna förlidet år har det emellertid skett en sådan plötslig förändring, att man för ögonblicket icke kan säga, huru stora lönerna äro inom en viss industri och icke ens vad lönerna äro på en viss ort. Allting flyter! Kollektivavtalen äro uppsagda icke — såsom herr Kilbom sade i dag — endast för 230,000 arbetare utan, såvitt jag vet, för över 300,000 arbetare. Det pågår en organiserad verksamhet från arbetsgivarnas sida att nedsätta lönerna för dessa arbetare, och under den kampen finns det ingenting bestämt, som man har att rätta sig efter. På en del håll ha förhandlingarna brustit, däribland för lantarbetarna. Förhandlingar pågingo på ifrågavarande område förliden höst, men intet avtal kunde komma till stånd, och där äro sålunda inga bestämda löner fastställda. Det har inträffat sådana förhållanden, att med hänsyn till den stora arbetslösheten arbetare i många fall erbjudit sig för en ersättning, som knappast är någon ersättning alls. I sådana fall är det självfallet omöjligt för arbetslöshetskommissionen att med nödhjälpsarbetena komma under den lön, som utgår, då det ju icke ges någon lön alls. Det finns andra områden, som man skulle kunna säga detsamma om. Jag vill i detta fall erinra om sjöfartsnäringen, där det också varit tvist om lönerna, och den frågan är icke slutgiltigt löst. Det lär ha inträffat, att sjömän tagit hyra på fartyg utan någon kontant ersättning, endast mot födan för sin tjänstgöring. Där förhållandena bli sådana, är det alldeles klart, att det kommer att skära sig. Jag tror emellertid, att riksdagens ledamöter och arbetsgivarna skola kunna vara lugna för, att man skall handla även i fortsättningen på det sättet, att icke industrien med anledning av nödhjälpsarbetena skall bli lidande i sin verksamhet. Självfallet måste man emellertid även se till, att dessa nödhjälpslöner icke pressas ned på en sådan nivå, att nöden ändå följer arbetaren in i hans hem, oaktat han har sin sysselsättning vid nödhjälpsarbete.

Jag tror, såsom jag sade, när jag började, att det icke i dag är behövt att uppehålla kammarens tid så länge. Jag vill blott till sist uttala den förhoppningen och den önskan, att det utskott, som nu går att behandla denna Kungl. Maj:ts proposition, som ju också i dag kan behandlas, därför att den ingriper med så stora belopp i själva

statsbudgeten, måtte ställa sig så välvilligt som möjligt, och att man i utskottet må vara övertygad om, att de utredningar, som äro gjorda, bottna i verkligheten, samt jämväl erinra sig, att även om riksdagen beviljar dessa 85 miljoner, äro regeringen och arbetslöshetskommissionen ändock icke i tillfälle att med statshjälp stödja ens hälften av de 140,000, som äro arbetslösa. Det är nämligen, såsom det framgår av propositionen, beräknat, att man skulle kunna hålla 20,000 i nödhjälpsarbeten och 40,000 skulle kunna beviljas understöd. Det blir emellertid icke mer än 60,000, och vi ha 140,000, som gå arbetslösa. Var de övriga skola taga sin hjälp, är svårt att säga, men det har varit precis liknande hela tiden, med den fördelen dock för en större del yrkeskunniga, att de under en lång tid förra året hade understöd från fackorganisationerna, som för det ändamålet utbetalat omkring 10 miljoner kronor. Det är alldeles naturligt emellertid, att med de förhållanden, varunder vi nu leva, finns ingen möjlighet för fackorganisationerna att lämna sådant understöd, och dessa yrkeskunniga bli då naturligtvis också hänvisade till att vända sig till kommunerna för att erhålla understöd och genom dem sålunda få statsbidrag. Jag hoppas därför, såsom jag sade, att utskottet skall bli övertygat om, att detta anslagsbelopp är nödvändigt samt att riksdagen också sedan skall komma att biträda utskottets förslag. Med uttalande av denna förhoppning skall jag icke trötta herrarna mer i dag.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Herr L i t h a n d e r: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet började sitt anförande med att säga, att han antog, att debatten i arbetslöshetsfrågan nu var över, men jag skall emellertid be att få säga några ord i just den frågan.

Man finner i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln på sid. 25 och i propositionen nr 11 att det begäres tillsammans 90 miljoner kronor eller 85 miljoner för ett år och 5 miljoner för hälften av det andra året. Kungl. Maj:t ser botemedlet mot den arbetslöshet, som råder, ligga i en kapitalförbrukning av 90 miljoner kronor. Den väg, som Kungl. Maj:t här vill gå, har först och främst en direkt påföljd i svårigheterna att komma ur det läge, som vi kommit in i, och vidare kan den allvarligt hindra näringslivet att återvinna den livskraft, som i alla fall allt framgent behövs inom detsamma. Nu är det så, att trots det stora belopp, som regeringen här begär — det rör sig om vad som icke för länge sedan var en hel budget — skulle med den anordning, som regeringen tänkt sig, ej finnas någon möjlighet att kunna dela upp detta så, att det kommer olika samhällsgrupper till del på ett rättvist sätt. Folket består icke enbart av industri- och grovarbetare, som skola komma i åtnjutande av detta, ty det är ju även andra grupper inom svenska folket, som i vida kretsar ha kännning av den kristid, vi genomgå, men som äro ställda helt utanför även efter den kraftansträngning, som här föreligger. Jag vill säga, att skattebetalarna i hela landet ha all anledning att protestera mot den nu föreslagna användningen av skattemedlen, mot ett så starkt grepp i desamma och ett så starkt grepp in i besparingarna. Det kan icke vara en klok väg, och det

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

kan ej heller vara välbetänkt att slå in på den. Det är väl få länder, som torde äga en fattigvårdslagstiftning sådan som vår, som tryggar mot verklig nöd. Det ligger dock, herr statsråd, en fara i en sådan utsträckning i användningen av skattemedel, som nu här föreslås, för att trygga en viss grupp av medborgare mot en av olika anledningar föranledd arbetslöshet, och detta på sådana villkor, att dessa arbetslöshetsunderstöd understundom för mången te sig tacknämligare än arbetslön — de ta sig hellre detta begränsade understöd än de anstränga sig att träda in i den verkliga produktionens tjänst och i det, som ger liv åt hela näringslivet. Det är ju så, att om näringslivet blott kommer i gång ger det ena det andra. Det är icke lyckligt att med dessa konstlade medel söka uppehålla läget. Det kommer säkert ganska surt efter.

När man prövar orsakerna till detta läge, vari vi kommit, framhålls ju mycket ofta det allmänna världsläget, men man får nog söka orsakerna även på annat håll. Jag för min del vill göra gällande, att det ligger en icke ringa del därav i socialdemokraternas felaktiga ekonomiska politik under en rätt så lång följd av år. Det har varit ett slöseri med statens medel under år med rikligt flödande skatteköllor, och man har icke tänkt på morgondagen, såsom man bort göra. Det har icke skett någon konsolidering, utan man har förbrukat de årliga inkomsterna; och det har, såsom här föreslås, varit en avsevärd kapitalförbrukning — ty något annat är det icke, när vi taga så stora grepp i kassafonden. Detta är, synes det mig, en synnerligen oklok beskattning, företagen utan tanke på att det i alla fall ytterst är näringslivet, som framdeles skall bära upp våra växande budgeter. Det synes mig vittna om i mångt och mycket saknad av de mest elementära begrepp om god ekonomi. Jag har påvisat och skall påvisa framdeles ett slöseri i både stort och smått, som vi måste komma från, om vi skola få någon sundhet inom vår statsförvaltning — jag fritar icke riksdagen därifrån, ty även här slösas det många gånger — och vi måste komma in på sundare ekonomiska linjer än som hittills följts. Jag vill också bland orsakerna till det läge, i vilket vi kommit, peka på — det är sagt förut — den lagstadgade åttatimmarsdagen, som genomdrevs här i hastigt tempo utan verklig prövning av den ekonomiska verkan därav, vare sig för industrien eller för staten som sådan. Vi veta, att den ökat produktionskostnaderna så, att vi icke kunna tävla med utlandet, som vi kunnat göra, om det fått förbliva en fri förhandlingsfråga inom olika grupper, och den har även avsevärt ökat våra statsutgifter på olika områden, icke minst inom statens affärsdrivande verk.

En anledning till, att regeringen har ansett sig föranlåten att komma fram med denna proposition, är att det har bibehållits ett för hela folkets levnadskostnader fördyrande fackföreningsväsen. Man har återupplivat det medeltida skråväsende, som man på sin tid på slutet av 1700-talet gjorde sig fri från, då folket åter andades ut, när man fick ett moment av fri tävlan, som fick göra sig gällande. Detta nya skråväsende söker man nu med alla medel vidmakt-

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

hålla, och det är just därför det icke kunnat bli någon fri prisbildning. Nu kommer man i detta läge och tillgriper ett nödhjälpsanslag på 90 miljoner kronor. Jag påstår, att det ekonomiska system, som så omhuldas från det socialdemokratiska hållet, icke är till någon fördel för någon, icke ens för fackföreningsmedlemmarna själva, ty det förhåller sig så, att genom den politik, som drives, är det som en ändlös skruv, som medför ökade kostnader på alla områden och som för alla inom samhället driver upp levnadskostnaderna, men det är ju icke alla, som äro i det läget, att de genom sina organisationer kunna för sin del för en liten tid få en ändring däri, vilket dock efter hand bortelimineras genom att alla deras yrkesbröder göra likadant. Detta är en viktigare fråga än vi i allmänhet tänka, och få vi här in ett moment av fri tävlan, kommer hela samhället och hela folket att få nytta därav.

Den nuvarande regeringen vill bereda arbetstillfällena åt de arbetslösa genom detta anslag, och jag förstår mycket väl, att det ligger icke så litet av politik från den socialdemokratiska regeringen att kunna visa sig vara så duktiga karlar att begära, vad ingen annan gjort, 90 miljoner kronor för att lösa den frågan. Vi hava däremot en annan uppfattning om det riktiga härvidlag och förbehålla oss rätt att kritisera, och vi vår del tro det vara lyckligare att nå lösningen på en annan väg än regeringen föreslår, då den begär, att man av skatter och besparingar skall taga över 90 miljoner kronor. Vad försiggår emellertid under denna regeringsregim samtidigt med att man kommer fram med detta förslag?

Jag har sysselsatt mig med att på fristunder studera bland annat Socialdemokraten, och där under den stolta rubriken på första sidan om frihet, jämlikhet och broderskap får man inpräntat de socialdemokratiska livssanningarna till den kraft och verkan det hava kan — på mig har det visserligen icke verkat. — Jag skall nu icke tala om vad jag samlat innan den nuvarande regeringen kom till, — det är också en rikhaltig samling, — men jag har tänkt, att det kunde vara av intresse att se på vad som hänt och skett nu sedan den dag då herr Branting fick kallelse att bilda regering. Det var den 10 oktober 1921. Då står med stor rubrik i Socialdemokraten »Branting mottog i söndags uppdraget att bilda ny regering». I samma nummer av Socialdemokraten förekommo två annonser om blockad emot att utträta arbete. Under regeringsbildandet hinner man med sju stycken annonser, som avse att förhindra folk från att arbeta. Märk väl, detta är under tider då arbetslöshet råder i landet, och man får väl betrakta denna tidning som ett regeringsorgan. I varje fall var det icke länge sedan herr Branting själv var huvudredaktör för detta blad, och om jag icke är illa underrättad är det hans högra hand, partisekreteraren Möller, som nu rider för rusthållet, och jag tror, att han följer herr Brantings vink ganska säkert. Det är i alla fall ett officiellt organ, och jag har därifrån samlat fotografier av hela regeringen för att vara förvissad om vem som stod bakom detta. Så kommer den 12 oktober, den dag då regeringen träder till. Då hade man här icke mindre än 10 st. annonser i regeringsorganet, som

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

förbjödo folk att arbeta. Bland annat förbjöds arbete vid kungl. Vaxholms grenadjärregemente, ett arbete för kungl. lotsstyrelsen och ett lasarettbygge, och man ombeder övriga partitidningar att intaga dessa notiser! De stå alltså icke enbart i Socialdemokraten. Här är också samma dag ett meddelande: först står det en blockad emot alla transporter till kaserner här i Stockholmstrakten, men sedan kommer i en stor annons ett meddelande »Med anledning av att det för närvarande råder stor arbetslöshet bland byggnadsarbetare i Stockholm med omnejd, varnas alla byggnadsarbetare från att resa till Stockholm för att där söka eller taga arbete förrän annorlunda från undertecknade organisationer meddelas». Alltså först förbjödes folk att arbeta, och sedan annonseras det om att det är arbetsbrist här i Stockholm. Detta återkommer på flera ställen. Sedan kommer den 13 oktober, dagen efter det regeringen trädde till — den hade kanske så mycket att tänka på den dagen, att den icke observerat denna lilla faute, att man vid regeringsbildandet fortfarande sökte hindra Sveriges arbetare från att arbeta — ett meddelande att som en byggmästare den och den »försöker att i landsorten anskaffa arbetare till kasernbygget i Frösundavik, meddelas härmed att arbetsplatsen av undertecknade fackföreningar är förklarad i blockad och uppmanas varje om sin heder män arbetare att där ej taga arbete» och så är den undertecknad av murareförbundet, byggnadssnickareförbundet, byggnadstimmermannaförbundet och Stockholms grovarbetareförbund, och så uppmanas partitidningarna att vidarebefordra annonsen. Sedan övergår jag till den 17 oktober. Då står en annons som rör elektriker. Ett bolag »söker genom annonser och på annat sätt locka folk att taga anställning vid kraftstationer, varför en varning uttalas». Är det rim och reson i, att sådant får pågå under arbetslöshetstider! Här är det ytterligare lotsstyrelsen som blockeras. Det står här under rubriken »Fackliga meddelanden», det förekommer även i annonsform, men det är att beakta den ställning de fackliga meddelandena har i ett regeringsorgan, vilka sedan spridas ut i pressen. Jag har ju sett dessa annonser även i den andra socialdemokratiska pressen, men jag har samlat dem endast från regeringsorganet — ty det bär ansvar för, hur den saken skötes! Här är fortsättningen, det är en lång samling, det är en lasarettbyggnad, ett kraftstationsbygge — vi hörde nyss, att man icke fick lov att arbeta där — här är en gård. här ett mureriarbete, och här är en annons från den 2 december på över tre spalter i regeringsorganet! Här blockeras en dag lantmännens riksförbund. Dagen därpå annonseras i regeringsorganet, att man icke menat lantmännens riksförbund utan det påpekas, att det i stället var Stockholms läns lantmannaförening, som blockerades. Vidare blockeras pensionsstyrelsens ombyggnad, så är det en murare, som avstänges »ifrån allt kamratskap». Hur är det med den stolta titeln broderskap? Här är det en annan på samma sätt, och sedan kommer en annons om ett meddelande om, att den och den »arbetsvillige» — alltså den, som under arbetslöshetstider särskilt skall utpekas — heter så och så. Här är nu långa spalter, jag skall icke taga mera i detalj. Här är en som jag fäst mig vid: »Som

arbetsvilliga uppträda». Det är något förkastligt detta. Det är att märka, att detta står, det är värt att minnas, den dag man begär 90 miljoner kronor mot arbetslöshet! Här lämnas i en annons ett nådigt tillstånd att lägga in parkettgolv i en folkskola! Så kommer fortsättning den 22 oktober, alltså efter den tid då man skulle tro, att regeringen hade tänkt kanske litet grand på den saken. Det är för galet i alla fall, men det har man icke gjort, det är tydligen en sak, som man tycker skall så vara. Emellertid den 13 januari, samma dag som regeringen lade fram propositionen om de 85 miljoner, förekommer det icke mindre än 3 blockadannonser, och däri förbjudas arbetslösa i en annons att arbeta vid ett kungl. verk, nämligen tekniska högskolan! Är det riktigt, mina herrar! I dag stå i två spalter i Socialdemokraten liknande annonser.

*Vid remiss an
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Nu hörde jag herr socialministern i sitt anförande säga, att lotsstyrelsen upptagit en del önskemål, som skulle tillgodoses med det anslag, som han nu begär. Då vill jag rikta en anhållan till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, att han är vänlig och ser till, att åtminstone i detta fall det icke kommer in någon annons i regeringsorganet, som blockerar det bygget! Herr statsrådet sade, att det var 140,000, som icke hade någon sysselsättning. Är det då rätt, mina herrar, jag frågar er, handen på hjärtat, är det rätt att förbjuda i spalt efter spalt, dag efter dag och vecka efter vecka svenska medborgare att arbeta och att förfölja dem, därför att de vilja förtjäna sitt uppehälle för sig och de sina! Är det rim och reson!

När herr statsrådet slutade, sade han, att fastän man begärde så och så mycket, räckte det ändock icke till. Kunde han åtminstone icke undantaga dem, som kunde få sysselsättning, och kunde man icke upphöra med denna annonsering, som sannerligen icke hedrar vare sig regeringsorganet eller vårt land.

Jag hörde berättas av någon i enkel samhällsställning, som genom eget kroppsarbete, icke grovarbete, förtjänade sin utkomst och som sade till en arbetslös: »Varför skola vi, som få knoga för att få inkomster att leva av och betala dryga skatter, hjälpa er som gå sysslolösa och åtnjuta arbetslöshetsunderstöd?» På detta svarade den arbetslöse: »Vi få ej arbeta för fackföreningarna! Vi äro så utledsna på det, att till nyår gå vi ur fackföreningen. Vi bli så slappa, att till slut duga vi ej till något.» Belyser icke det i alla fall vad jag nyss sade, och belyser icke detta det orätta i det tillvägagångssätt, som man här har använt?

Herr statsrådet sade, att vi orka icke med att sätta industrien i gång. Jag skulle vilja säga: låt den fria prisbildningen i större utsträckning, än vad som nu sker, få ha sin gång, så komma nog industrierna i gång. Och den ena industrien ger livskraft åt den andra. Det blir skattekällor och nya skattekällor och håller maskineriet i gång. Men vi kunna icke på ett oförnuftigt och oriktigt sätt leva på kapitalet. Låt ett moment av fri tävlan komma in, och låt flit och duglighet komma fram! Det är det bästa för det svenska kynnet! Och låt lagen om tillgång och efterfrågan stimulera till de ansträngningar, som äro nödvändiga för att

Vid remiss av
stateverks-
propositionen.
(Forts.)

vårt svenska näringsliv först och främst skall bibehålla hemmamarknaden, men sedan även vinna terräng på utländsk botten, och för att vi skola kunna sätta vår sjöfart i gång, så att det icke behöves förkomma något sådant, som herr statsrådet nyss anförde, nämligen att sjömän skulle behöva taga hyra enbart för födan. Försök förstå samhörigheten mellan arbetarna och den ansvariga ledningen, och så icke split och bristande förståelse dem emellan! Det är icke till gagn för någondera parten, varken för arbetsgivarna eller för arbetarna själva. Jag tror, att de förbättringar, som man nu på andra vägar vill söka få fram, komma dock att arbeta sig fram. Ty det är icke så, att det saknas önskan och vilja vare sig ifrån svensk arbetslednings sida eller från arbetsgivarnas sida att förbättra förhållandena.

Men det är en sak, som jag skall be eder betänka. Och det är det, att vår industri är relativt ung och har under sin uppväxttid haft att kämpa med övermäktig utländsk, ty det har icke gått i ett slag att komma fram. Men jag vill peka på många mönsteranordningar, som äro gjorda frivilligt, verkligt frivilligt, av svenska arbetsgivare. Och förhållandena äro icke sådana i verkligheten, som de mången gång avspeglas på regeringsorganets första sida och i dess spalter. Vi skola försöka få bort okynnesstrejker och få bort uppmaningar till bojkott och blockad, vare sig i regeringsorganet eller andra tidningar. Det är en för hela svenska folket bättre lösning ur svårigheterna än regeringens förslag. *Frihet och rätt att arbeta!*

Det är emellertid nu så, att om regeringen för sin del ser behovet av så stora utgifter — och jag betvivlar icke, att den för sin del kommit till den uppfattningen — så skulle man väl kunna tänka sig, att den skulle vara mån om att åt statsverket i möjligaste mån bereda de inkomster, som vi behöva. Men det är på en punkt — det är på många för övrigt, men det är isynnerhet på en, som jag skall be att få uppehålla mig — där jag anser, att regeringen icke visat den omsorg, som hade varit önskvärd. Och det är icke bara en regering, utan det är flera, som träffas av denna anmärkning. Det gäller de inkomster, som vi borde ha fått ifrån vin- och spritcentralen. Jag har tillåtit mig att till statsrevisorerna berättelse avge en reservation, däri jag har ansett, »att riksdagens revisorer bort göra ett uttalande om det anmärkningsvärda förhållande, *dels* att aktiebolaget vin- och spritcentralen, som under åren 1917—1920 till egna reserv- och pensionsfonder avsatt kronor 5,050,000 och nedlagt betydande belopp i byggnader och andra företag, tills dato ej inlevererat någonting till statsverket, ehuru väl den nuvarande finansministern i samma egenskap i första kammaren den 16 januari 1919 uttalade sin tillfredsställelse med den skedda monopoliseringen i all synnerhet som statsverket genom det sätt, varpå detta organ är bildat och fungerar, har att påräkna de miljoninkomster, som denna rörelse skall giva därigenom att bolagen ha försäkrat sig vara nöjda med 7 % ränta på nedlagt kapital och alla övriga inkomster på grund av bolagens bestämmelser komma att tillfalla statsverket', *dels* att detta faktiska monopol, som beskattar svenska folket med samma verkan, som eljest

endast riksdagen kan göra, till sin förvaltning är undandragen riksdagens revisorers granskning».

När jag skrev den reservationen, hade jag givetvis ännu icke i min hand den kungliga statsverkspropositionen. Men där ser jag på sidan 70, för såvitt jag uppfattat rätt, att innan bolaget inlevererade dessa 5,000,000 kronor, avsatte det ytterligare 4,000,000 kronor till reserv- och pensionsfonden. Jag har icke tillräckligt noga hunnit granska dessa siffror, men det belopp, som är avsatt, är under alla förhållanden orimligt högt, när man betänker, att till statsverket har icke tills dato inlevererats mer än 5,000,000 kronor. Och dessa levererades i stället för i våras först den 16 december i fjol. Att jag gör anmärkning på detta nu grundar sig på ett förhållande, som också finnes anmärkt på sidan 67 i statsverkspropositionen i bilagan rörande inkomsterna. Där står: »Detta bolag och dess dotterbolag intaga beträffande partihandel med rusdrycker en monopolställning, vilken uppkommit därigenom, att samtliga rättigheter till handeln med vin och spirituosa, brännvinsförsäljningsbolagens rättigheter undantagna, och samtliga spritreningsverk i riket i en eller annan form införlivats med aktiebolaget Vin- och spritcentralen (till en början delvis med aktiebolaget Stockholmssystemet) och därigenom att kontrollstyrelsen (Kungl. Maj:t på underdånigt besvär i förekommande fall) avslagit samtliga inkomna ansökningar om erhållande av rättigheter till partihandel med rusdrycker utom för aktiebolaget Vin- och spritcentralen och dess dotterbolag.» Jag har flera gånger här i riksdagen framhållit — och jag vill upprepa det nu — att detta tillvägagångssätt strider alldeles bestämt mot den kungliga förordningen nr 340 år 1917 och mot nykterhetskommitténs betänkande. Det är alltså så, att här har den högsta myndigheten och en underordnad myndighet slagit sig samman och förhindrat den reglering av prisbildningen som eljest skulle kunna äga rum. Och de tillåta år från år, att det svenska folket av ett monopolbolag godtyckligt beskattas. Sedan inlevererar detta icke dessa medel till statsverket. Det säges för resten här, »att så länge bolagsordningen icke inrymmer någon rätt för staten att inverka på placeringen och så länge samma ordning väl föreskriver, att, men icke när, vinstmedel skola inlevereras till statsverket, kan statens rätt givetvis göras mer eller mindre illusorisk». Det är mot detta fullkomligt avita förhållande jag gång på gång riktat mig. Jag tillät mig att från denna plats den 1 juni i fjol rörande denna koncern säga: »Detta är enligt min uppfattning den största bluff, som på långa tider har ägt rum inom den svenska riksdagen eller det svenska samfundslivet över huvud taget, och jag skulle vilja rekommendera en granskning av saken från början till slut. Då skola herrarna få se, att vi, som dragit fram denna sak undan för undan, till slut skola få rätt, och att det svenska folket skall reagera emot att vara föremål för den drift, som nu faktiskt äger rum därmed.» Jag vill fråga er: är det icke en drift med svenska statsmyndigheterna, när man handskas med medel på det viset, att man kan avsätta till beredande av pensionsfonder och egna fonder mer

Vid remiss av statsverkspropositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

än vad som levereras in till statsverket? Det står i den skarpaste strid mot vad dåvarande och nuvarande finansministern på sin tid yttrade! Vi skola ha en ordentlig granskning av denna sak, ty det är icke ett bolag i vanlig mening utan ett monopolbolag som skapats av regering och myndigheter i förening och där har riksdagen både rätt och skyldighet att se till sina ekonomiska intressen. Nu stod här i tidningarna den sista dagen på förra året, att ingen väsentlig sänkning av priserna skulle komma det svenska folket till godo. Men i alla fall tar bolaget mera för egen räkning än vad det levererar in till statsverket!

Jag sade även den 1 juni i fjol: »För övrigt vill jag säga, att om Kungl. Maj:t vill ha 5- eller 10,000,000 kronor på vin- och sprithanteringen, så kunna de tagas ut vilket ögonblick som helst genom en accis av så och så mycket per liter. Då veta vi, vad vi få. Men det veta vi icke i närvarande stund. Och då slippa vi att bli beroende av denna koncern, som jag för min del skulle vilja varna för att ha någonting med att göra.» Jag skulle vilja rikta en vädjan till herr finansministern, att han vid bedömandet av dessa frågor ville ta och låta räkna ut det merpris som inköpsnämnden under senare halvåret 1921 tillätit Vin- och spritcentralen uttaga av systembolagen. Då tror jag, han skall finna, att den summa, han fått ifrån dem, är vida lägre än vad den bort vara.

I går stod i Nya Dagligt Allehanda en relatering av, hur en tjänsteman i bolaget Astra, vilken vägrade attestera räkningar, som han för sin del fann för höga, blivit avskedad. Jag meddelar detta med all reservation. Jag har icke något bestämt belägg för det. Men kan det icke vara anledning för herr statsrådet att titta litet närmare in i hela denna koncerns förhållanden, än vad som skett?

Nu föreligger ett kommittébetänkande, i vilket man anför, att det bör vara endast ett enda monopol. Man vill alltså ta bort den lilla tillstymmelse till frihet, som ligger i svenska folkets rätt att ifrån utlandet rekvirera in, vad det vill ha. Nej, låt det bli fri tävlan med samma förpliktelser mot statsverket, som nu gälla för Vin- och spritcentralen men med rätt till den handel, som lagen tillstädjer. Gärna skärpning, om det behövs, men lika för alla, så att vi få in ett moment av tävlan. I annat fall blir det samma förhållande, som visar sig överallt både i vårt land och i andra länder, att ett monopol slutar med dyra och dåliga varor och allmänt missnöje. Och så avskaffas det. Låt oss icke slå in på en sådan väg. Man har talat mycket om likviditeten i Vin- och spritcentralen. Ja, det bleve en prövning för den, om det finge bli konkurrens. Och jag förstår mycket väl, att denna mäktiga koncern strider emot att få denna tävlan. Men tävlan, mina herrar, är dock ett sunt moment inom alla områden, det må gälla det jag nyss talade om eller det må gälla om detta. Och jag vill också ge uttryck åt den uppfattningen, att det svenska folket bör icke i fortsättningen få uppskörtas så som nu sker, för att så att säga krafsa kastanjerna ur elden för ett bolag och en koncern, som icke äro värda att hållas om ryggen. Det gick härom dagen genom pressen en uppgift, att

reningskostnaderna för potatisbrännvinet hade ökats ut med 2,500 procent, sedan den brattska concernen kommit till. Jag skulle vilja hemställa till herr statsrådet att undersöka även den saken.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

(Forts.)

Detta meddelande stod att läsa i Kristianstads Läns Tidning för den 14 januari 1922 om huru man handskats med dessa saker. Det stod vidare i Vecko-Journalens spalter för den 13 november 1921 om hur det händes ut omkring 35,000 liter vermouthe på gatan. Från Vin- och spritcentralens nederlag förtullades sept.—nov. 1921 410,800 liter vin varav näro 10 procent förstördes eller över 39,000 liter. Liknande förstöranden av viner å nederlag ha aldrig förekommit innan monopolet kom till.

Men det är skillnad när man på grund av konkurrensen måste göra sitt bästa. Då blir man mån om och har omsorg om sin rörelse. Men detta blir här fullständigt likgiltigt ty vad som fattas går ut över den svenska staten, den får så och så mycket mindre. Det är detta jag velat göra anmärkning mot.

Regeringen har tillsatt en trustkommitté men icke givit den i uppdrag att ägna någon granskning åt Vin- och spritcentralen. Men det är nätt opp där, som man borde börja. Jag skulle också vilja efterlysa den granskning, som på sin tid av statsrådet Tamm och i varje fall i pressen utlovades, men som även den dött bort. Jag skulle vilja ha en fullständig utredning rörande alla löner och arvoden, som utbetalats under Vin- och spritcentralens monopoltid, och jag skulle önska erhålla en fullständig överblick över alla de personer, som denna mäktiga koncern bundit vid sin triumfvagn genom uppdrag i underlydande nämnder och dotterbolag. Jag önskar detta icke för egen del, men jag anser, att den svenska riksdagen bör ha full klarhet över hela den anordning som vuxit sig så mäktig genom inflytanden på olika håll, så att det nästan är omöjligt att komma till rätta med den. Men jag vill dock tro, att vi till slut skola få papperen på bordet och att det då skall bliva en annan granskning än den, som hittills skett. Jag anser, att riksdagen bör fordra, att full rättvisa göres dem, som berövats sin lovliga näring och bragts i misär och umbäranden och som förgäves vänt sig till denna koncern där man, som jag nämnde, avsatt till egna fonder och pensioneringar 5 miljoner kronor och nu senast 4 miljoner kronor, innan staten fått ett enda öre, utan i stället fått vänta på vad den skulle ha.

Jag vill vidare be, att herr statsrådet söker utröna, vilket merpris den svenska allmänheten betalat till detta monopol utöver gällande marknadspris utan att detta kommit statsverket till godo. Det borde lämnas direkta uppgifter till finansdepartementet, ty där finnes ju sakkunskap och i varje fall har regeringen tillfälle att höra sin därvarande representant. Herr statsrådet bör också äga en utredning över vad som ödelagts genom våldsamma inköp till toppriser vilket gått ut över de svenska skattebetalarna. Staten får icke in något, och man hindrar dessutom andra från att driva sin näring. En uppgift om vad som på detta sätt ödelagts är något, varåt herr statsrådet borde ägna uppmärksamhet och mycken upp-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

märksamhet, liksom uppgift på vad som ödelagts genom företag och byggnader utan att detta kommit statsverket tillgodo. Här om förmåla revisorerna i alla dessa bolag intet. De varken höra eller se härvidlag, de äro tysta som Egyptens präster. Och finansministerns långa rad låter sig nöja med en axelryckning. Är det icke då på tiden att man griper in mot detta statsomhuldade monopol så att riksdagen får alla papperen på bordet? Är det *makt* eller *vilja* som saknas finansministern? Jag hoppas intetdera.

Jag ber, herr talman, att få yrka remiss av den föreliggande propositionen till vederbörande utskott.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet *Thorsson*:
Herr talman! Det har under den föregående debatten gjorts vissa erinringar mot den föreligganden budgeten. Jag har ju icke öfver varit hela debatten, men det har sagts mig, att herr Lindman i sitt första anförande antytt, att den nu framlagda finansplanen var något oredigt uppställd, och såsom exempel härfpå anförde han, att man egentligen icke ur denna finansplan kunde utläsa, huru det skulle sett ut, om riksdagen i dag blivit förelagd en finansplan, som omfattade tiden $\frac{1}{1}$ — $\frac{31}{12}$ 1923 i stället för $\frac{1}{1}$ — $\frac{30}{6}$ 1923. Det är uppenbart, att när man skall göra upp en plan för ett halvår, så uppstå vissa vanskligheter vid bedömandet av, huru det ena eller andra anslaget skall räknas. I den föreliggande planen för övergången till det nya budgetåret behagade herrarna finna, att en del anslag äro upptagna till samma belopp, som om man räknat med hela budgetårsanslag, andra äro upptagna till hälften av årsbeloppet, andra äro upptagna till något mindre och andra äro fullständigt uteslutna ur övergångsstaten. Detta grundar sig icke på någon benägenhet att skjuta över från det ena räkenskapsåret till det andra en icke önskad utgift, utan det grundar sig på, att man vid denna övergång till det nya budgetåret velat grundlägga möjlighet för utbetalningar under en så jämn tid som möjligt av budgetåret. Ett par stora anslag äro öfverflyttade från halvårsstaten till årsstaten 1923—1924, och det är antagligen dessa stora anslag, som väckt bekymmer, när man studerat finansplanen; de avse ersättning åt landsting och städer för mistade brännvinsmedel. Dessa ha hittills utbetalats från statsverket någon gång i april, om jag icke minner mig, och då har man öfvervägt, om det icke vore riktigt att öfverflytta dem på det räkenskapsår, som börjar den 1 juli. Men det finns också andra anslag, som äro nästan lika stora som dem jag nämnde och vilka i denna budget äro upptagna med samma belopp som helårsanslagen.

Utän att ingå på närmare detaljer vill jag endast säga, att jag vid uppgörandet av budgeten letts av principen att icke onödigt öfverflytta utgifter på det kommande året, som kunde och borde upptagas i övergångsstaten. Jag har letts av principen att, så vitt det är möjligt, lägga anslagens utbetalning på den tid, som rätteligen tillhör dem. Jag har inom finansdepartementet låtit göra en sammanställning, utvisande huru budgeten skulle sett ut, om jag i dag haft att

förelägga riksdagen en budget för hela år 1923. Då har jag både vid beräkningen av inkomsterna och vid beräkningen av utgifterna följt samma grundprincip, som jag tillämpat för halvårsbudgeten, och alltså icke försökt att inaugureras någon ny beräkningsmetod, när jag velat gå till beräkningen av helårsstaten. Om jag lägger samman den tilläggsstat, som nu ligger på herrarnas bord, och den av 1921 års riksdag godkända riksstaten för 1922, så blir slutsumman 709,4 miljoner kronor. Slutsumman för en för hela år 1923 beräknad riksstat skulle bliva 659 miljoner kronor. I runt tal skulle då 1923 års budget — med inräknande av de belopp, som hittills varit intagna i tilläggsstaterna — sluta på ett belopp av 50 miljoner kronor under 1922 års stat. I dessa siffror äro endast medtagna verkliga utgifter och utgifter för kapitalökning, i den mån dessa utgifter icke ansetts böra täckas av lånemedel. Likaledes har jag ansett oriktigt att vid en sådan jämförelse taga med sådana saker som avskrivning av bränslekommissionens skuld på 50 miljoner kronor och arbetslöshetsanslaget på mellan 80 och 90 miljoner kronor. Dessa båda poster anser jag det icke vara riktigt att taga upp i jämförelsen då den ena gäller avskrivning av gamla skulder och den andra gäller en utgift som jag särskilt vill anknyta till 1922 års hushållning. Anslagsbeloppet är visserligen stort, men får ej behandlas såsom ett för längre tid återkommande anslag. För att göra staterna jämförbara har jag ur jämförelsen överstrukt arbetslöshetsanslaget uti 1923 års stat som beräknats till 10 miljoner kronor.

Det har gjorts anmärkning mot, att jag nöjt mig med att taga upp ett anslag å 5 miljoner kronor för arbetslöshetsunderstöd under första halvåret 1923. Man har ansett, att denna siffra icke står i rimlig proportion till den siffra, som är upptagen på 1922 års stat. Då vill jag gent emot detta säga, att det lär näppeligen finnas någon, som nu kan säga, i vilken omfattning vi under 1923 kunna behöva att anlita statens direkta ingripande för att lindra verkningarna av arbetslösheten. Ehuru jag är en avgjord motståndare till ett fortsättande med tilläggsstater, så anser jag, att den regering som hösten 1922 får sig ålagt att uppgöra statsbudgeten, får då taga ställning till detta problem; givetvis är det då större möjlighet att överskåda ställningen, än som kan vara förhållandet i dag. Att sitta och göra upp konstruktioner, som man icke har någon möjlighet att stå för, vill jag icke tillåta mig att göra. Jag vill, så långt det är möjligt, stå för de siffror, som jag lägger fram till riksdagens prövning, och det är under denna förutsättning, som jag gått att utarbeta den finansplan, som här föreligger till herrarnas bedömande.

Med dessa ord har jag velat lämna en förklaring till eller ett belägg för mitt påstående, att jag icke i halvårsbudgeten sökt vältära över på den kommande tiden, vad som bör bäras under första halvåret. Och jag kan säga, att det varit ett intimt samarbete mellan mig och respektive departementschefer. Flera av dessa ha icke varit så glada över den prutning på olika anslag som mött

Vid remiss av
Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Eder uti denna finansplan. Men det är en sak för sig. Nu har det emellertid klagats över, att det gjorts så stora ingrepp i kapitalbesparingarna, och man har särskilt fäst sig vid, att icke mindre än omkring 180 miljoner kronor gripits ur kassafonden för finansiering av denna budget. Jag skall lämna en förklaring till denna företeelse och vill då i förbigående erinra om, vad som passerat under kristiden. När vi började vidtaga åtgärder för att övergå till en ny budgetordning, uttalades redan då, att man skulle vara tvungen att gå fram med tilläggsstater. Därtill har kristiden också särskilt bidragit, därför att man under densamma icke kunnat överskåda förhållandena. Riksdagen har år efter år behandlat budgeten så, att man liksom skulle ha en liten säkerhetsventil i tilläggsstaten. Och dessa tilläggsstater ha ju på grund av andra oberäkneliga faktorer svällt ut, så att de ibland varit lika stora till sina slutsummor som den egentliga riksstaten. Emellertid har det varit en ledande princip, att man skulle försöka avskaffa tilläggsstaterna. Men vid varje års finansiering av tilläggsstaten har kassafonden anlåtats i större eller mindre grad. Och detta är naturligt. Om man följer principen, att varje års inkomster skola bära det årets utgifter, så måste man tillgripa kassafonden för att finansiera tilläggsstaten, om man nämligen icke är efter år vill söka upp nya skattekällor och anse påläggandet av nya skatter för varje år såsom ett axiom, som man icke kan komma ifrån.

Nu vill jag säga, att om herrarna erinra sig den diskussion, som fördes i denna kammare och i medkammaren under fjolåret, när det gällde att fatta beslut om det nya budgetårets införande, så utgick man då från, att för halvårsbudgetens finansiering skulle av kassafonden krävas 150 miljoner kronor, detta därför att man vid uppgörandet av denna halvårsstat icke kunde räkna med inkomst- och förmögenhetsskatten, vilken, som herrarna behagade finna, inflyter i november och december, sålunda i slutet av det gamla räkenskapsåret. Genom denna sakernas ordning har i verkligheten kassafonden förskotterat nödigt rörelsekapital åt statsverket för varje år ända till den tid, då inkomst- och förmögenhetsskatten lämnat de medel, som behövdes för finansieringen. Med denna utgångspunkt beräknade således riksdagen 150 miljoner kronor för att finansiera övergångsstaten. Jag har nu för att finansiera både övergångsstaten och tilläggsstaten använt i verkligheten 131 miljoner kronor av kassafonden, sålunda 20 miljoner kronor mindre än herrarna under fjolårets diskussioner varit benägna att acceptera för att finansiera halvårsbudgeten. Och ändå tycka herrarna, att det är på tok med kapitalhushållningen. Vi måste sätta i gång ett litet rabalder, tycks man anse, så att folk blir på det klara med, att här ha statens intressen icke blivit vederbörligen tillgodosedda, utan det är någonstans en misshushållning. Men var denna misshushållning skulle ligga, det är man icke benägen att tala om.

Jag har försökt pruta så långt som möjligt, men sedan jag kommit till gränsen för vad jag ansett möjligt, hade jag att söka

efter medel, och då gick jag att göra en liten inventering. Varav består kassafonden? Den består av besparingar å de anslag, som av en eller annan omständighet ha blivit för högt beräknade, och dess uppgift är att under statsregleringsperioden betala för de anslag, som blivit för lågt beräknade. Den är en samlad slant av skattemedel och andra statsinkomster som, såvitt jag kan förstå, icke har någon annan uppgift än att lämna staten nödigt rörelsekapital och därutöver anlitas för att täcka budgetbehovet, för att man icke i onödan skall behöva gå ut och uppsöka nya skatter. Nu har emellertid tvekan uttalats först i pressen och i viss mån måhända understrukits i vissa uttalanden, som gjorts under den nu pågående debatten, om denna hushållning är riktig, och man har frågat, om detta är något annat än en inbjudan till inflation och att vårt penningvärde väsentligen försämraras genom en sådan sakernas ordning. Jag vill då säga, att den plan, som föreligger för herrarna här, är icke uppgjord i syfte att inleda herrarna i någon slöseriets politik, utan den är uppgjord i den tanken, att vi fortfarande måste på alla upptänkliga områden iakttaga största möjliga sparsamhet med statens medel. Jag har så mycket större anledning att hävda den synpunkten, som jag, om herrarna behagade erinra sig, vid ett par föregående tillfällen redan vid 1920 års riksdag från denna plats uttalade farhågor för möjligheten att finansiera statens budget under åren 1921 och 1922. Det var under känslan av svårigheten att få dessa budgeter att gå ihop, som jag gång efter annan uppmanade till sparsamhet och dels sökte vad på mig ankom räkna anslagen så, att det verkligen skulle finnas en sparad slant för att reglera budgeten under dessa bekymmersamma år.

Nu har det även gjorts anmärkning mot skattepolitiken. Herr Lindman har såvitt hans yttrande rätt återgivits uttalat sin tillfredsställelse med, att jag lagt fram förslag om ökad tobaksbeskattning och ökad spritskatt. Jag vill nämna några ord särskilt med hänsyn till det resonemang, som har förts dels under den allmänna diskussionen och dels i den debatt, som nu pågår i första kammaren, om ökad spritskatt. Jag har icke ökat spritskatten med ett enda öre. Att statskassan beräknas få en ökad inkomst av spritomsättningen med 5 miljoner kronor, är icke beroende på ökad skatt, utan det är beroende på omläggning av skattemedlens inbetalning, om jag så får uttrycka mig. Riksdagen beslöt 1920 att införa en omsättningsskatt, som skulle så uttagas, att vid köp i minuthandeln uttogs samtidigt skattebeloppet, och månaden efter det den influtit i spritbolagets kassa eller under närmast därefter liggande inleveringsperiod inlevererades beloppet till statsverket. Utöver denna omsättningsskatt beslöt fjolårets riksdag, om jag ej missminner mig, att ålägga aktiebolaget Vin- och spritcentralen att till statsverket inlevera ett belopp beräknat till 10 miljoner kronor om året. Men denna post kan naturligtvis icke inflyta i statskassan månaden eller kvartalet efter det, den influtit till Vin- och spritcentralen, utan måste inkomma till statsverket året efter det den uttagits, därför att Vin- och spritcentralen skall ju göra ett bokslut, även om herr

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Fort.)

Lithander icke har något förtroende för bokslutsresultatet. Följaktligen måste då den beräknade inkomsten inflyta till statsverket först året därefter. Nu har min företrädare i ämbetet tillsatt sakkunniga, som framlagt förslag, gående ut på att denna skatteform skulle försvinna. Enligt förslaget skulle Vin- och spritcentralen icke utgöra någon skatteapparat, utan all spritskatt, bör enligt deras mening uttagas direkt från utminuteringsbolagen. Jag har för avsikt att befordra sakkunnigas förslag till riksdagens omprövning; avsikten är att den nya ordningen skulle tillämpas från och med den 1 juli 1922. Under första halvåret kommer Vin- och spritcentralen att enligt nu gällande grunder uttaga fem miljoner ur spritkonsumtionen, vilka emellertid först under första halvåret 1923 inlevereras till statsverket. Efter den 1 juli 1922 överflyttas på utminuteringsbolagen uppbörderna av de spritmedel som dittills inkasserats av Vin- och spritcentralen. Då emellertid dessa bolag inleverera av dem för statsverkets räkning uppburna omsättnings-skattemedel månaden efter det de influtit uti utminuteringsbolagens kassa, får statsverket uppbära de fem miljonerna ett halvår tidigare, och detta är den summa, som figurerar i staten här. Det är en ökning av 5 miljoner kronor i statsinkomsterna för 1922, men det kan ej innebära någon ökning av priserna för allmänheten, utan beloppet har endast tillkommit genom den anordning jag nu redogjort för.

Det är naturligt, att i tider som dessa skattefrågan måste intaga en dominerande ställning. Det råder utan tvivel mycket djupgående skiljaktighet om uppfattningen av de metoder, efter vilka skatterna skola inkasseras. Här äro ju två meningsriktningar, som kämpa mot varandra, den ena som extremt håller på, att skatten skall till sin huvudsakliga del uttagas på den indirekta vägen, och en annan uppfattning, som håller på, att skatten skall till sin huvudsakliga del upptagas på den direkta vägen. Och var och en studerar in sig i sitt lilla evangelium, och så varierar det hela i alla möjliga tonarter. Jag får anmäla min mindre rättrogenhet beträffande tillämpningen av båda de där satserna. Ty det skall kunna gå att konstruera en skatteskala, där man tillämpar den direkta skatten på sådant sätt, att den måste bli indirekt. Det är uppenbart, att det här gäller att avväga mellan olika intressen. Nu har det ju på grund av kristiden blivit en ovanlig förskjutning över från det indirekta skattetrycket till det direkta, särskilt under åren 1917 och 1918. Detta är beroende på den avstängdhet, vari vi då befunno oss ifrån den övriga världen. Och när därför de indirekta skatteköllorna icke kunde ge den beräknade inkomsten, måste man för att samhällsnaskineriet skulle fungera skaffa inkomst från annat håll, och då kommo sålunda de direkta skatterna till uttryck i högre grad, än vad de under andra omständigheter skulle ha gjort.

Det är uppenbart, att den kristid vi nu genomlevat också kastat om ända de gamla beräkningsgrunderna för skatternas uttagande. Men då man jämt och ständigt hör, att den skattetunga, som vilar på vår nations folk, är hårdare än den, som vilar på nästan vilken som

helst annan nation, så är det klart, att jag känt mig intresserad av att få några siffror, som kunna vara fria från partipolitiska synpunkter och endast hänföra sig till den nakna verkligheten. Därför har jag på finansdepartementets budgetbyrå låtit en av tjänstemännen göra en beräkning av statsskattetrycket under kristiden från år 1913 och fram till 1920. Jag vill särskilt betona, att från de till inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade belopp, jag här nedan kommer att uppgiva, äro under respektive inkomstår erlagda landstings- och kommunalutskylder *redan avdragna* vid fastställandet av det taxerade beloppet. Detsamma är förhållandet med tonnageavgifterna, som ju inräknats i driftkostnaderna och följaktligen redan avdragits vid den taxerade inkomstens redovisning.

Jag har försökt att göra en uppdelning mellan aktiebolag, vilka ju under kristiden varit hårdare beskattade och fortfarande äro hårdare beskattade än enskilda inkomsttagare, och andra skattskyldiga.

För 1913 utgjorde aktiebolagens till inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade belopp 319,9 miljoner kronor; härav uttogos i skatter till staten 13,4 miljoner, och återstodo för de i företagen intresserade 306,5 miljoner kronor. 1914 utgjorde det taxerade beloppet 363 miljoner, och det uttogs i skatter till staten 46,4 miljoner, och återstod för intressenternas räkning 316,6 miljoner. 1915 var det taxerade beloppet 339,4 miljoner, i skatter till staten togos 18,1 miljoner, och till intressenterna återstod ett belopp av 321,3 miljoner. 1916 utgjorde det taxerade beloppet 582 miljoner, det togs ut i statsskatter 81,7, och återstod till intressenterna 500,3 miljoner. 1917 var det taxerade beloppet 1055,4 miljoner i inkomst, togs ut i statsskatter 238,5 miljoner, och återstod till intressenterna 816,9 miljoner. 1918 utgjorde det taxerade beloppet 1.134,8 miljoner, togs ut i statsskatter 325 miljoner, och återstodo för intressenterna 809,8 miljoner. 1919 var det taxerade beloppet 1.192,7 miljoner, uttogs i statsskatter 343,1 miljoner och återstod till intressenterna 849,6 miljoner. 1920 var det taxerade beloppet 1.121 miljoner, uttogs i statsskatter 245 miljoner och återstod till intressenterna 876 miljoner kronor.

Såsom herrarna behagade finna är det ju här avsevärda belopp, som ha uttagits i skatter, det vill jag ingalunda bestrida; de gå i vissa fall, 1918, upp ända till 28 %. Men sedan staten tagit dessa 28 % av aktiebolagen, återstod dock till intressenternas förfogande 809,8 miljoner kronor, så att i verkligheten, när man låter bli att räkna med procent, utan räknar med siffrorna för vad som är uppgivet i inkomst och vad som är beskattat och återstoden till intressenterna, så tror jag icke, att näringarna här hemma varit värre ställda, än näringarna i övriga neutrala länder. Härmed vill jag ingalunda säga, att icke själva systemet för skatternas uttagande kunnat verka på sina håll mycket hårt. Men det är en sak för sig, en annan sak är vad landet för sin allmänna hushållning har pressat ut ur näringarna under en viss given tid och vad näringarna fått behålla själva under denna tid.

Jag beklagar, att jag icke kan lägga fram inkomst- och skatte-

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

siffrorna för 1921 och 1922, därför att just nu ha vederbörande företagare, att under en depressionstid betala skatt för en inkomst, som de haft under en uppåtgående period. Detta förhållande måste vi naturligtvis räkna med och det kan framkalla vissa svårigheter för att hålla produktionen i gång.

Gå vi så över till gruppen andra skattskyldiga, så visar sig, att det till inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade beloppet var 1913 1,481,5 miljoner kronor, kronoskatterna var 29 miljoner kronor, var-efter återstoden var 1,452,5 miljoner. 1914 var det taxerade beloppet 1,573 miljoner, och kronoskatter var 89,8 miljoner och återstoden 1,483,2 miljoner kronor. 1915 var det taxerade beloppet 1,592,6 miljoner kronor, kronoskatter 33,1 miljoner kronor och återstoden 1,559,5 miljoner kronor. 1916 var det taxerade beloppet 1901 miljoner kronor, kronoskatter 66,1 miljoner kronor och återstoden 1835,5 miljoner kronor. 1917 var det taxerade beloppet 2,560,1 miljoner kronor, kronoskatter 128,2 milj. och återstoden 2,431,9 milj. kronor. 1918 var det taxerade beloppet 3,377,1 miljoner kronor, kronoskatter 243,3 milj. kronor och återstoden 3,133,8 milj. kronor. 1919 var det taxerade beloppet 4,548,7 miljoner kronor, kronoskatter 217,8 miljoner kronor och återstoden 4,330,9 miljoner kronor. 1920 var det taxerade beloppet 5,710,2 miljoner kronor, kronoskatter 196,9 miljoner kronor och återstoden 5,513,3 miljoner kronor. I de belopp som återgivas såsom återstoden för andra skattskyldiga ingår $\frac{1}{60}$ av förmögenheten. Såsom kronoskatter äro i nu lämnade uppgifter upptagna inkomst- och förmögenhetsskatter, värnskatt, krigskonjunkturskatt samt bevilling.

Jag har måhända tröttat herrarna med denna sifferuppläsning, men jag har ansett det vara nödvändigt att lämna de här föredragna uppgifterna, därför att jag tror, att de i viss mån skulle kunna så att säga tillrättalägga den diskussion, som har igångsatts i fråga om den under de senare åren förda skattepolitiken. Som synes är ej skattetrycket lika hårt för denna grupp av skattskyldiga som för bolagen, men otvivelaktigt kommer skattetungan att under så väl innevarande som nästa år att kännas påfrestande, då under depressionstiden skatter skola erläggas för inkomster som förvärvats under helt andra betingelser. Det lärer därför ej kunna undvikas att även nästa år räkna med vissa bekymmer vid upprättandet av budgeten. Men såsom jag har tillåtit mig i finansplanen utveckla för herrarna, så ser jag ändå icke så förskräckligt mörkt på företeelserna, utan jag har den bestämda uppfattningen, att arbetet åter måste komma i gång.

Vid den kritik, som har riktats mot den nu föreliggande finansplanen, har det gjorts anmärkningar mot, att den icke vilar på ett tillräckligt starkt underlag. Jag förstår ju, att det kan förekomma olika uppfattningar om underlaget för beräkningen utav en budget i en tid som denna. Det har särskilt betonats, att möjligheten att återkomma till jämvikt och få vår industri i gång endast kan nås därigenom, att arbetarna sänka sina anspråk. Och särskilt har den siste talaren strukit under detta moment såsom det avgörande för

att vi skola kunna råka in i lugna förhållanden igen. Jag vill säga, att vår ekonomiska ställning icke enbart är föranledd av våra egna göranden och låtanden, utan vi äro i mycket stor omfattning berörda av den världsföreteelse, som vi så ofta ha diskuterat. Samtidigt som vi lyckats hålla oss utanför världskrigets allra värsta fasor, har vår industri och förresten även andra företag haft ett visst uppsving. Om man ser på den allmänna statistiken, finner man, att industrien har utvecklats sig under kristiden på ett så häpnadsväckande sätt, att det icke finns någon möjlighet för oss att kunna under den närmaste tiden sysselsätta allt det folk, som dragits in i de nya förvärvsgrenarna under den sexårsperiod, som ligger bakom oss. Då är det något förmåtet att tro, att vi äro oss själva nog och att vi genom vissa åtgärder skola kunna göra oss oberoende av vad som inträffat ute i världen. Min bestämda uppfattning är, att normala förhållanden i detta land icke inträda, förrän vår handelsflagga kan visa sig ute i de olika ländernas hamnar, och de varor, vi ha att av-sätta, i dessa hamnar finna köpare. Mina herrar, det är en värld, som ligger i spillror! Då är det en gottköpspolitik utan like, när man försöker deducera fram den uppfattningen, att tre månader efter det en socialdemokratisk regering kommit till och börjat föra rikets tyglar, tre månader därefter skola olägenheterna vara bortblåsta, och då skola vi sätta oss till dukat bord. Detta sagt både till höga och låga, tag åt er efter förstånd!

Då man i alla fall med sådan styrka hävdar den uppfattningen, att det är arbetarna, som skola gå före, när det gäller att bringa offer, för att samhället skall komma i jämvikt, och då särskilt herr Lithander fann det märkligt, att den nu sittande regeringen icke hade lagt nosgrimma på arbetarepressen, och enkannerligen på »regeringsorganet», så vill jag säga, att de sociala spörsmålen icke skola lösas på det sättet, att man söker fullständigt lamslå den ena partens rörelsefrihet, när den andra partens rörelsefrihet är obegränsad. Det skulle illa kläda vilken regering som helst, om den gäve sig in på att vilja censurera pressen. Vi ha en tryckfrihetsförordning, som ordnar den saken, och det är bäst att låta den skötas av de organ, som finnas för ändamålet. Det kan bli farligt även för herr Lithander, om man skulle inaugureras en sådan politik, att det vid ombyte av regering skulle bli nya flöjttoner till och med i Nya Dagligt Allehanda. Jag är på det klara med, att arbetslönerna måste gå ner liksom alla andra kostnader. Men då vill jag återigen understryka vad jag sagt så många gånger, att det inte är bara arbetarna, som måste sänka sina anspråk. Då säger man, att aktieägarna redan fått sina aktier så starkt nedskrivna. Jag medger, att dessa i den allmänna marknaden gått ner till ett ofantligt lågt belopp, men jag anser icke detta tillräckligt. Det är ej så att förstå, att jag önskar, att aktierna skola ligga under sitt värde, men, mina herrar, se efter på aktiebolagens kapital, så finna ni, att somliga ha fördubblat dem och andra tredubblat dem. Visserligen säger man, att aktiernas värde på börsen bestämmes eller influeras av depressionstiden. Men om vi skola komma tillbaka till lugna förhållanden, kunna vi icke i fort-

Vid rikets an-
slutnings-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

sättningen ha ett aktiekapital, som är tre gånger så stort, som det var före kriget, ty i samma mån luften börjar klarna och det ekonomiska livet kommer i rörelse, så blir det en oavlätlig strävan att få förräntning på det vatten, som ligger innmängt i aktiekapitalet. Detta kommer i och för sig att innebära en oerhörd strid mellan arbete och kapital. Vilja vi vidtaga några verkligt djupgående förändringar, måste vi påkalla en nedskrivning av dessa konstlade kapitalvärden, som nu äro bokförda, för att få ett rimligt kapital att förränta. Om man verkligen vill på detta område sätta alla krafter i rörelse, måste vi mötas från olika håll för att komma ner till en rimlig produktionskostnadsnivå med hänsyn till att vi äro beroende av det internationella marknadsläget och med hänsyn till att 50 % av vår industri inriktats på att tillverka varor, vilka icke skola konsumeras i detta land, utan som skola konsumeras i andra länder, där man har att möta den allmänna marknadens prisbildning. Vi måste därför mötas alla, och om vi anstränga oss litet var, tror jag, att det skall bli möjligt. Jag vågar göra det påståendet, att det icke är så svårt för oss, som det är för många av våra medmänniskor, men svårigheterna äro stora nog.

När man talar om förlösande av kapital i form av avsättning av 90 miljoner till de arbetslösa, så vill jag till alla dem, som tänka göra attack på detta anslag, säga, att vi från det hållet så ofta höra, att man måste för de mest improduktiva ändamål avsätta avsevärda belopp som försäkringspremier. Vad betyder den svenska arbetarklassen uti produktionen? Jo, den betyder icke så litet. Vad innebär det, om denna arbetarklass under denna oerhörda tid förödes? Vilket kapital tro icke herrarna, att det ligger i dessa armar och hjärnor! Det är detta kapital, som skall bevaras, och för det måste det finnas en försäkringspremie. Även om en del av kapitalet går till vad man kallar improduktivt arbete, så ligger i själva den omständigheten, att man genom detta kapitalutlägg håller människorna i sysselsättning, en sådan ofantligt stor moralisk fördel, att jag vågar vädja till kammarens ledamöter att efter bästa förstånd pröva det förslag, som föreligger. Själv har jag försökt efter måttet av mina krafter pruta på alla möjliga håll, men jag måste dock erkänna, att det är svårt att göra det på detta område, som på det djupaste ingriper i svenska nationens näringsliv. Det har anförts, att vi icke inom regeringen med tillräcklig omsorg velat ägna oss åt industrien. Jag förstår, att det kommer från deras håll, där man ser räddningen i ytterligare omgärdande av landets gränser med skyddsmurar. Men jag vill säga, att även om man kan se olika på dessa ting, kunna vi i alla fall slutligen mötas i ett gemensamt strävande, och det är att söka så långt som möjligt bevara vårt lands arbetsförmåga, vårt lands slagkraft på det industriella och ekonomiska området. Och det är min livliga övertygelse, att då det icke finns möjlighet att sätta i gång industrien i någon vidare utsträckning, förrän man har avsättningsmöjligheter, måste under väntetiden statsverket påtaga sig en viss uppoffring i syfte att upprätthålla arbetskraften.

Jag skall, herr talman, icke längre upptaga kammarens tid. Dock

har jag velat framföra dessa synpunkter, då de kanske i viss mån klargöra de motiv, som varit vägledande vid framläggande av den proposition, vilken riksdagen nu har att pröva.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.*

(Forts.)

Herr **L i n d s k o g**: Det står i det kungl. trontalet, att tiden kräver nationens samlade kraft. Liknande maningar till samhällssolidaritet, till samhällsanda mellan olika samhällsklasser ha under senaste tiden upprepade gånger utgått från regeringen, från vissa medlemmar av regeringspartiet och från regeringspressen. Det är vackra och varmhjärtade ord, som förvisso andra partier med glädje skriva under. Men det är i allt detta en omständighet, som icke kunnat undgå att frappa mig. När dylika maningar utgå från socialdemokratiskt håll, förefaller det rätt ofta, som om de hade en omisskännlig tendens att rikta sig mot alla andra samhällsklasser, men utomordentligt sällan mot de egna leden, mot vår svenska arbetarklass. Det förefaller rent av ibland, när man läser den socialdemokratiska pressen, som dock står i intimaste samband med vårt regeringsparti, som om man skulle anse, att våra svenska arbetare icke ägde tillfälle att visa samhällssolidaritet, ja, kanske rent av att en dylik solidaritet icke alltid ens är önskvärd. Jag skall icke inlåta mig på allmänna reflexioner. Jag skall icke begå det fel, som t. ex. herr Kilbom i dag gjorde, då han utkastade beskyllningar mot vår domar- och ämbetsmannakår utan spår av bevis. Jag skall i stället tillåta mig att taga fram ett bestämt exempel, som på mig personligen har gjort ett fullständigt upprörande intryck, men som tyvärr ingalunda står isolerat.

Det utkom för blott några få månader sedan här i vårt land en bok, betitlad »Socialismens A, B, C». I företalet angives, att avsikten är, att den skall massspridas bland svenska arbetare. I den boken ges bestämda moralregler för arbetarklassen, som den äger att tillämpa gent emot andra klasser. Där står den korta och enkla regeln på ett ställe, att i kampen mot andra samhällsklasser eller »klassens fiender» i verkligheten alla moralbud äro upphävdade. Det är egentligen blott en moral, som gäller för arbetarna, nämligen att hata, och det säges, att alla medel, våld, stöld, lögn och bedrägeri, äro tillåtna i klasskampen, under den förutsättningen att det gagnar arbetarklassen. Det står, att om en tjänsteman i ett departement hittar en handling, som han misstänker hota arbetarklassen, och tjänstemannen är socialdemokrat, så är det en berömvärd handling, om han stjälar detta dokument -- det står ordet »stjälar» kursiverat. Jag vill tillägga, att det icke är angivet, vad som menas med tjänsteman i departementet. Det står icke, om därmed menas alla tjänstemän från den lägste till den allra högste tjänstemannen i departementet. Det heter vidare exempelvis, att den moral, som bjuder arbetarklassen att gagna sina egna, bjuder den att tillintetgöra sin klass fiender.

Nu är det, mina herrar, ingalunda min mening, att en sådan bok skulle på något sätt vara komprometterande för ett parti under alla omständigheter. Ett parti har ingen skyldighet att svara för en dålig

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

bok, som möjligen ges ut för att framlägga partiets åsikter — bevara mig väl, då finge vi väl bli vildar allesammans — men det är i detta fall en viss bestämd skillnad. För det första har boken kommit ut på ett av våra främsta socialdemokratiska förlag, Framtidens förlag i Malmö. För det andra är den utgiven av en bekant och aktad socialdemokratisk partivän, O. R. Wagnsson. För det tredje är den försedd med ett företal av ingen mindre än Karl Kautsky, som bekant en av de främsta auktoriteterna i den internationella socialdemokratien. Och för det fjärde, och därpå lägger jag den avgörande vikten, har denna bok vid sitt framträdande i Sverige — jag bortser från ett lysande undantag, som jag med tacksamhet och glädje annoterat — mottagits med jubel i viss del av den socialdemokratiska pressen. Jag kan icke ansvara för alla socialdemokratiska tidningar, men jag vet åtminstone, att i den tidning, som utkommer i Malmö och läses av den ojämförligt största arbetarkåren i Sydsverige, har boken höjts till skyarna, och där har stått ett ord om att den borde läsas av alla arbetare i Sverige. Jag skulle ingenting säga om det, ifall detta verkligen stode i en vanlig litterär recension, men det står i en ledande artikel i tidningen med den stolta rubriken »en outhärlig bok», under vilken artikel står namnet på tidningens huvudredaktör, som bekant en av de mest talangfulla och mest betrodda i sitt parti. Det är icke min mening att komma vare sig den ene eller andre enskilde medlemmen i ett parti till livs, det är systemet jag vill åt, det system, som samtidigt med att det vill ena nationen enligt trontalets vackra ord försöker söndra den genom att insä hat i arbetarklassen. Om detta sker på det färska trädet, vad skall då ske på det torra? Om detta är socialismens A, B, C, vad ha vi då att vänta, när man kommer litet längre fram i alfabetet? Det måste dock inses, att det icke i längden går att på detta sätt vända sig med all sin styrka och kraft mot alla de andra samhällsklasserna och tala om solidaritet och så vända helt om på klacken och säga: solidariteten gäller blott Er emellan, men mot de andra samhällsklasserna kan man använda våld och lögn och bedrägeri och vad som helst. Våra svenska arbetare äro sannerligen för goda för att på det sättet få från sina egna ledare dylik litteratur masspridd över sina led. Det är för ingen del min mening att här anropa om nosgrimma på pressen. Det är blott min mening att säga, att arbetarklassen kan förödas även på annat sätt än det, som föregående högt ärade talare antydde: man kan föröda en klass även moraliskt.

Jag ber få vädja till dem det vederbör, om detta är det rätta utgångsläget för det vackra och sanna ord, som stod i trontalet om solidaritet, om enighet inom nationen, den enighet och den solidaritet, som vi andra samhällsklasser så varmt och så innerligt och så uppriktigt längta efter.

Herr Holmgren: Herr talman! I årets statsverksproposition har herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet konstaterat en under senare riksdagar växande opposition mot att bevilja statsmedel till det frivilliga skytteväsendet. För sin del tolkar herr

statsrådet denna opposition som föranledd av den uppfattningen, att det frivilliga skytteväsendet icke skulle för försvaret vara av den betydelse, att det skulle förtjäna att understödjas med statsmedel. Nu är det emellertid att märka, att herr statsrådet icke ansett sig böra taga ståndpunkt till frågan om det frivilliga skytteväsendets existens utan ifrågasatt, huruvida icke detta under andra former borde inpassas i själva försvarsorganisationen. Så mycket angelägnare synes det mig under sådana omständigheter ha varit att icke helt indraga ett anslag, som för denna rörelse är ett livsvillkor. Att sedan medlen blivit indragna inpassa i försvaret en institution, som vid tiden för organisationens ikraftträdande praktiskt taget upphört att fungera, kan aldrig lösa till positivt resultat. Det frivilliga skytteväsendet är en institution, byggd på bred demokratisk grund, en institution, som avser att vid behov tillhandagå försvaret med väl utbildade skyttar, en institution, vars organisation är så god, att den rent av i många andra länder blivit kopierad. Jag kan på den grund icke dela den tillfredsställelse, åt vilken herr Lövgren förut i dag givit uttryck, utan anser, att denna rörelse är väl förtjänt av understöd från statsmakternas sida. Jag kunde åtnöjt mig med ett enkelt instämmande i vad mina meningsfränder förut i dag framhållit i denna fråga, men då jag här representerar den militära sakkunskapen, vill jag ha uttryckt, att, sett ur militär synvinkel, det frivilliga skytteväsendet innebär ett avsevärt tillskott i försvarskraft. Det förefaller mig därför synnerligen oklokt att nu indraga anslaget till detsamma.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

När i följande fråga var föremål för debatt här i kammaren, anfördes av en del talare vissa interiörer från olika skytteföreningar som stöd för påståenden om organisatoriska brister. Mig föreföll det, som om debatten huvudsakligen rörde sig kring bagateller, men likvisst är det min övertygelse, att i en så stor och omfattande organisation brister måste kunna påvisas. Hade herr statsrådet använt sin erfarenhet, sin organisatoriska förmåga och sin obestridda intelligens på att avhjälpa dessa brister, skulle han enligt mitt förmenande förvisso gjort landet större tjänst än genom att föreslå indragande av detta anslag.

I fråga om sjöförsvaret kan man konstatera, att allt fortfarande inga som helst åtgärder vidtagas för att upphjälpa flottan ur dess iråkade förfall. På denna punkt vill jag icke rikta något klander mot herr statsrådet. Det är min skyldighet att taga hänsyn till hans svåra ställning inför nödvändigheten att även inom försvarshuvudtiteln på varje punkt framgå med den ytterligaste sparsamhet. Det förefaller mig emellertid anmärkningsvärt — trots den förklaring, som av herr socialministern nyss avgivits — att regeringen äskar många tiotals miljoner kronor för att bland annat åt en stor del av landets verkstadsarbetare bereda sysselsättning med vägarbeten, som visserligen enligt vad herr socialministern nyss framhållit äro behöfliga men dock ligga utom dessa arbetares egentliga verksamhetsområde, detta i stället för att använda en del av medlen till ett högst nödvändigt örlogsfartygsbygge, varigenom man kunde be-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

reda en stor del av dessa arbetare full utkomst inom sitt eget yrke och under för dem avsevärt mera tilltalande former. I detta sammanhang vill jag framhålla, att av de samfällda kostnaderna för ett örlogsfartyg, alltifrån den stund malmen brytes ur bergen och till dess att fartyget med alla maskinella anordningar och inventarier utgår på sjöexpedition, omkring 90 % utgå i form av arbetslöner.

Sjöförsvarets förfall kan, som jag sade, icke rättvisligen läggas herr statsrådet till last — ansvaret härför påvilas helt och fullt Sveriges riksdag. Flertalet av vår flottas fartyg äro för närvarande föråldrade och komma jämlikt planen att under de närmaste åren utrangeras ur kustflottan. Om inte utomordentliga åtgärder vidtagas redan av nästkommande riksdag, kommer vår kustflotta år 1927 att bestå av 3 pansarbåtar, vilka i avsaknad av moderna eldledningsanordningar äro väsentligt svagare än motsvarande fartygs i andra länder, 1 minfartyg, 2 jagare och några undervattensbåtar.

Herr talman! Jag vågar tro, att det inte är sådan, som nationen tänkt sig sin örlogsflotta, sedan den blivit anpassad efter rikets ekonomiska bärkraft.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet H a n s s o n :
Herr talman! Jag skall icke nu upptaga någon längre diskussion rörande frågan om anslag eller icke anslag på 1923 års riksstat till det frivilliga skytteväsendet. Jag har i statsverkspropositionen anslutit mig till den uppfattningen, att det frivilliga skytteväsendet i sin nuvarande form icke är av den betydelse ur försvarssynpunkt, att det till väsentlig del bör uppehållas av statsmedel. Jag har vid diskussioner under föregående riksdagar närmare utvecklats denna uppfattning, och jag antager, att när i sinom tid fjärde huvudtiteln återkommer från statsutskottet, det blir särskild anledning att ytterligare diskutera i saken.

Jag har emellertid i statsverkspropositionen också framhållit, att jag anser det önskvärt, att man, innan man tager slutgiltig ståndpunkt till frågan, om skytteväsendet skall av statsmakterna understödjas, undersöker, huruvida skytteväsendet kan på det sättet inpassas i själva försvarsorganisationen, att det direkt tjänar den militära utbildningen.

Nu har man sagt i tidningspressen — och herr Holmgren var inne på ungefär samma tankelinjer — att jag gör mig skyldig till en kullerbytta, när jag förordar en sådan undersökning, men samtidigt föreslår, att något statsanslag till skytteväsendet icke skall upptagas i budgeten för första halvåret 1923. Herr Holmgren talade om, att man på så sätt förödde skytteväsendet; när vi komme till den punkt, att man eventuellt ville inpassa detsamma i försvarsorganisationen, skulle man intet skytteväsende ha.

Så ligger icke saken. I ett av de organ här i Stockholm, som gjort till sin specialitet att företräda skytteväsendet, kom man här om dagen med förebräelser av samma art, men i sin iver att bevisa sin ståndpunkts riktighet, gjorde man sig skyldig till det mycket vanliga felet att bevisa för mycket. Jag hade fällt några ord om

att skytteväsendet icke bör till väsentlig del i sin nuvarande form uppehållas av statsmedel; därmed ansågs bevisat, att jag ville föröda skytteväsendet. Men i nästa punkt bevisade man — att skytteväsendet visst icke till väsentlig del uppehålls av statsmedel. Då så är kan ju ett indragande av anslaget för första halvåret 1923 icke gärna betyda, att skytteväsendet förödes. Det uppgives, att statsanslaget betäcker omkring 20 % av kostnaderna för verksamheten, och om den uppgiften är korrekt bör sålunda skytteväsendet utan statsanslag kunna till mycket avsevärd del uppehållas även under första halvåret 1923.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Det finns dessutom ännu en utväg, om vilken jag redan haft tillfälle att tala med representanter för den frivilliga skytterörelsen. Anslaget till skytterörelsen är ett reservationsanslag. Därest riksdagen i god tid tager ståndpunkt till frågan, huruvida anslag skall beviljas för första halvåret 1923 eller icke, så sättes ledningen för det frivilliga skytteväsendet — därest riksdagen, såsom jag hoppas, biträder Kungl. Maj:ts framställning — i tillfälle att i god tid överväga en sådan fördelning av det för år 1922 redan beviljade anslaget, att man kan spara en del därav för verksamheten under första halvåret 1923. Genom en sådan åtgärd har man sålunda ytterligare möjlighet att uppehålla skytteväsendet i sådan omfattning, att det icke kan sägas annat, än att man verkligen har kvar ett skytteväsende, för den händelse man kommer till den uppfattningen, att detsamma bör inpassas i försvarsorganisationen.

Att det icke i årets statsverksproposition föreslagits anslag till skytteväsendet har också förestavats av nödvändigheten att på alla områden iakttaga den största sparsamhet. På punkt efter punkt under fjärde huvudtiteln ha nedprutningar måst göras, nedprutningar, som även betyda inskränkningar i vissa övningar med truppförbanden; sålunda har t. ex. intet anslag kunnat upptagas för att möjliggöra fälttjänstövningar i större omfattning innevarande år. Det vore sannerligen något märkvärdigt om, i samma ögonblick som man på detta sätt måste på alla punkter företaga mycket starka begränsningar, just anslaget till skytteväsendet skulle anses såsom något heligt, som icke får vidröras. Jag tillåter mig hävda den uppfattningen, att i första hand böra medel ställas till förfogande för truppersnas sedvanliga övningar; först i andra hand kommer frågan om man kan bevilja anslag till organisationer vid sidan av försvarsväsendet. Med stöd av denna princip har jag kommit fram till att vid detta tillfälle icke hemställa om något äskande hos riksdagen om anslag till det frivilliga skytteväsendet.

Detta har herr Lindman tagit till förevändning för att här uttala, att försvaret tydligen icke har någon vän i försvarsministern. Jag skall icke diskutera den saken med herr Lindman. När yttrandet fälldes erinrade det mig endast om, att det finnes ett ord som säger: Gud bevara oss för våra vänner! Jag tror mig vara berättigad att säga, att det svenska försvarsväsendet, i den mån herr Lindman räknar sig till dess vänner — och det gör han naturligtvis i utomordentlig grad — har anledning till detta utrop, ty den poli-

Medlemmar av riksdagens andra kammare.
(Paris.)
lik, som herr Lindman företrätt, har mera än någonting annat bidragit till att minska den känsla av samhörighet med landet hos breda folklager, vilken alltid måste vara försvarets bärande grund.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare debatten rörande förevarande proposition till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 5.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten av riksdagens andra kammare *Anders Henriksson* lider av influensa och av denna orsak ej kan tillsvidare delta i riksdagsarbetet, intygar

Den 17 januari 1922.

Em. Lindhagen,
leg. läk., överläkare.

Ledamoten av riksdagens andra kammare *J. Johansson* lider av influensa epid. och är på grund härav under c:a 10 dagar oförmögen att infinna sig till riksdagens förhandlingar; vilket härmed intygas.

Stockholm den 18 januari 1922.

John Peyron,
leg. läkare.

§ 6.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Bäckström*, nr 21, om anslag till fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor;

herr *Andersson* i Prästbol *m. fl.*, nr 22, om avsättning för tiden 1 januari—30 juni 1923 till fonden för bibanor i vissa delar av riket; och

herr *Jansson* i Falun, nr 23, om pension åt förre stationsmästaren C. L. Ehrnström.

Dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,57 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 18 januari, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde, att debatten rörande Kungl. Maj:ts proposition, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov nu komme att fortsättas; och lämnades enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr Samuelsson, som anförde: Herr talman, mina herrar och damer! Man har här i kammaren talat om reaktionen och det hänsynslösa hungerkrig, som av arbetarköparna satts i gång mot arbetarklassen, och denna kamp belyser också sannerligen ganska tydligt samhällets karaktär av klassamhälle. Den arbetande klassen skall förtryckas, och i detta avseende har den ekonomiskt härskande klassen alla samhällets medel till sitt förfogande, vilka även väl utnyttjas.

Jag skall inte här närmare ingå på hungerkriget mot arbetarna; detta är förut belyst av partikamrat Kilbom. Jag vill nu närmast uppehålla mig vid händelserna i samband med den stora process, som visserligen redan berörts av kamrat Kilbom, men vilken nu i synnerhet efter herr Lindskogs anförande, där han krävde bevis för klandret av den nuvarande rättsordningen, av mig närmare skall detaljeras.

Jag tror, att även mitt anförande kommer att betecknas som stora ord och fraser. Det är så lätt att avfärda motståndare med dylika uttryck, då man ej vill ingå i realbehandling av spörsmålen, men om man närmare granskar handlingarna i denna »förräderi-affär», så skall man snart finna, att här gällde det ingalunda att straffa begångna s. k. förbrytelser. Nej, här hade polisen föresatt sig att slå ett slag mot de revolutionära arbetarna och deras organisationer.

Detta framgår med önskvärd tydlighet av såväl rättegångsförhandlingarna som av förhören, som höllos med de anhållna och häktade.

Polisen erkänner själv, att den under långa tider följt flera av de anhållnas och häktades göranden och låtanden. Det framgick av förhören, att polisen mycket väl hade kännedom om vad de anklagade under årtal företagit sig. Polisen hade redan på enskilda samman-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

träden, dagar och tider för dessa, vilka som varit närvarande o. s. v. Lika väl hade polisen skaffat sig kunskap om var de anklagade hade intagit sin förtäring för flera år tillbaka och vilka de händelsevis hade haft i sällskap vid dessa tillfällen. Vår utmärkte kriminalpolis visste lika gott med vem eller vilka de anklagade hade samtalat på gatan m. m. i samma stil.

Jag är övertygad om, att herr Lindman och hans meningsfränder vid behandlingen av arbetslöshetsunderstödet skola komma att tala mycket högt och lidelsefullt om nödvändigheten av att spara. Herr Lindman talade i dag om nödvändigheten av sparsamhet, och jag är förvissad om, att det talet skall bli ännu mer lidelsefullt, när det gäller frågan om arbetslöshetsunderstödet.

Men, mina herrar och damer, ni som vid alla tillfällen lägga ned all er energi och hela er själ på att bekämpa arbetarnas krav, så länge ni icke ha ett ord att säga om att stora summor kastas ut på ett polisväsende, som arbetar på det sätt jag här närmare skall relatera, måste allt ert tal om sparsamhet betecknas som fagert tal och ingenting annat.

Ty jag anser, att till och med de borgerliga partiernas representanter böra ha ett litet hum om, att det kostar åtskilligt med pengar att ständigt ha en massa spioner i hämlarna på flera hundra personer. Vill ni spara, så spar då på de utgifter, som nu gå till spioneriet på edra revolutionära motståndarepartier!

Jag vet visserligen, att det är ganska meningslöst att uppfordra Eder till något dylikt. Jag gör det ej heller i den avsikten att övertyga de borgerliga representanterna, utan jag gör det för att det fattiga folket skall bli fullt på det klara med själva syftet på alla de borgerliga partiernas politik.

Det gläder mig mycket, att den s. k. lag och rätt, som är rådande i det svenska klassamhället, fått en allvarlig knäck genom denna högtintressanta förräderiaffär.

Ja, den lag och rätt, som våra borgare hittills sökt ge ut som något, som står över de politiska partierna och klasskampen, har under denna förräderiaffär avslöjats, så att man fått se vad allt detta egentligen är: den härskande klassens lag och rätt och ingenting annat.

Jag är helt övertygad om, att ni, herrar borgare, icke närmare fäst er vid detaljerna i det stora landsförräderiet. Ni tycka alldeles säkert, att allt gått fullständigt korrekt till. Det är naturligt att så är. Men detta innebär samtidigt, att överklassen numera icke bryr sig så mycket om att ens uppehålla skenet. I annat fall borde det sannerligen i det här sammanhanget ha funnits anledning att slå vakt om den s. k. lagen. Vad är det då som har hänt?

Jo, den lag, som säges existera, har kränkts på det mest upprörande sätt. Sälunda lät den svenska kriminalpolisen beröva ett flertal personer friheten utan att den minsta lagliga anledning till en dylik åtgärd fanns. Vad än värre var, i ett flertal fall kunde polisen faktiskt redan första förhörsdagen konstatera, att misstag begåtts. d. v. s. att det ej förelåg någon som helst orsak att misstänka

landsförrädisk handling. Men detta hindrade ingalunda polisen att kvarhålla dessa personer i veckotal under det ständiga uttrycket: »anhållen som misstänkt». Jag skulle verkligen vara ganska intresserad av att få veta vad detta uttryck egentligen kan ha för betydelse och om den svenska lagen känner till detta uttryck. Vad jag emellertid vet, det är, att vår kriminalpolis mycket väl känner till detta. Det var en lång tid, då en svensk och därtill arbetande och samhällsbevarande kriminalpolis icke kände till något annat uttryck än detta: »anhållen som misstänkt». Under den tid dessa personer sutto anhållna som misstänkta, uppmuntrades den hemmarvarande familjen med det ena besöket efter det andra med enligt mitt förmenande olagliga husundersökningar, då ju den anklagade varken själv eller genom ombud kunde kontrollera vad som därvid företogs. Gång på gång skröt polisen över att den vid dessa husundersökningar funnit komprometterande bevis, vilket meddelades borgartidningarna, som sedan sökte övertrumfa varandra i att taga heder och ära av de anhållna. Det märkliga är emellertid, att dessa bevis endast kommo till borgarpressens kännedom, men däremot aktade sig polisen att tala om dessa bevis med den anhållne själv. Orsaken till dessa oupphörliga husundersökningar synes framför allt ha varit den, att man i lugn och ro ville studera respektive arbetarorganisationers protokoll och medlemsböcker. På tal om lagliga undersökningar och för att även referera undersökningen hos en J. Rosenberg, Hälsingborg, som för övrigt stått omtalad i nästan hela svenska pressen, må nämnas följande. Här uppbröt polisen under Rosenbergs bortovaro med en kniv hans brevlåda och lade sig till med innehållet. Enligt vanlig svensk lag kallas ett dylikt tillvägagångssätt för stöld och inbrott, men det legaliseras som rättighet för vår utmärkta kriminalpolis. Är det under sådana förhållanden märkvärdigt, att mångtusen arbetare i detta nu inte ha någon större aktning för det borgerliga samhällets polis och rättsväsende, och är det märkvärdigt att vi arbetare i stor utsträckning kommit till den åsikten, att den massa brev och papper i känd provokatörstil, som förekom, ej hade »hittats» i de anklagades bostäder?

Hela »förräderiaffären» är en parodi på rättvisa. Förhørsprotokollen uppgjordes, utan att den anklagade fick det minsta reda på vad förhørsledaren fick ihop i dessa protokoll. Jag vill framhålla, att det icke finnes en enda organiserad arbetare, som verkligen tror, att polisen är neutral gent emot arbetare, när dessa anklagas för ett brott. Därför är det också säkert, att omkring hälften av Sveriges fullvuxna medborgare, i vad det gällde dessa förhørsprotokoll, hade den åsikten och har den än i dag, att polisen hade uppgjort dessa förhørsprotokoll till sin förmån. Men när man vet, hur polisen har gått till väga vid dessa förhör, kan man ha synnerligen allvarliga skäl att tvivla på sådana protokolls riktighet, även om de äro försedda med den förhördes underskrift. Ty här använde polisen både rena lögner och hot för att nå »resultat». Det hette ibland på följande sätt: — Talaren avbröts här av herr T a l m a n n e n, som yttrade: Jag får anmoda talaren att hålla sig litet närmare inom

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

gränserna för § 90 regeringsformen. — Herr Samuelsson fortsatte: Jag ber om ursäkt, om jag överskridit den parlamentariska ordningen något, därför att jag för det språk, som föres av arbetarna ute i landet. Jag skall bara referera, vad polisen i allmänhet yttrade. Det brukade heta: »Det är ingen idé, att ni fortsätter att neka, ty de övriga har erkänt och skjuta hela skulden på er, och det enda resultatet av ert nekande blir att ni kommer att ådömas ett årslångt fängelse, under det att de andra gå fria.»

Men saken var den, att utan dessa utmärkta protokoll hade det varit omöjligt för polisen att i längden motivera de ständiga anhållandena.

Och regeringen? Vad hade den att säga till allt detta? Ingenting. Men när det gällde att utvisa finländska politiska flyktingar, då var denna regering icke överksam. Utan någon som helst laglig anledning utvisades ett flertal, i allmänhet finländska, politiska flyktingar, som vistades här i landet i kraft av den s. k. asylrätten.

Här utmärkte sig polisen ånyo. Hur var det t. ex. med fallet Wallenius? Polisen presterade ingen bevisning för att denne på något sätt varit inblandad i förräderiaffären. Den kunde endast säga, att det »med skäl kunde misstänkas», att »det syntes vara» och så vidare. Men det allra märkligaste är, att polisens ansvariga män öppet i den skrivelse till regeringen, vari de begärde Wallenius' utvisande, erkände, att polisens högsta män begått lagöverträdelse.

Kan man tänka sig något mera fräckt än att dessa män i sin skrivelse till regeringen säga något som följande: att då med skäl kunde misstänkas, att Wallenius vore en av de ledande männen i stämplingar till förräderi, varom utredning påginge, men laglig anledning till laglig husrannsakan hos honom icke kunnat erhållas, kriminalkonstapel Hjärpe, åtföljd av två andra polismän, torsdagen den 9 dennes under förebärande av annan anledning gjort ett besök i Wallenius' bostad etc.

Här erkänner alltså en av landets högsta polismän, att polisen, som väl skulle vaka över lagarna, i stället själv överträder dessa lagar.

Och regeringen, vad hade den att säga i detta fall? Jo, att Wallenius skulle utvisas. Och vad hade denna samma regering att säga om polisens lagbrott? Jämt ingenting. Det var naturligtvis rätt!

Eller, för att även ingå något på fallet från Västerbotten, finländarna Isojärvi och Hinkanen: hur var det med rättsordningen här? Jo, när det ej lyckades att få dessa finländska flyktingar fast för stöld eller för branden i Holmsund, försökte man vid utgången från rannsakingen eller i fängelsets korridor genom förnyad anhållan tvinga dem att ögonblickligen ge sig över till Finland. Därvid tillät man även en finsk ordningsman, en länsman från trakten utanför Vasa, att medverka, och denne utfor i hårda skällsord mot de anklagade. Nå, utvisningen lyckades helt naturligt, även denna gång, men nu förebar man som skäl »arbetslösheten i Norrbotten».

Med allt detta, som ändock bara är en bråkdel av händelserna under affären, för ögonen, kan man ej fordra någon större respekt

för den lag och rätt, som påstås existera i det här landet. Och för att åter ingå på sparsamhetssynpunkterna, så förstår man, att dessa polisförföljelser, som alltjämt pågå, kosta oerhörda summor.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

I fråga därefter om arbetslöshetsspörsmålen — särskilt inom en viss gren — vill jag säga, att kostnaderna för den här förut relaterade verksamheten jämte de ännu stora onödiga utgifterna för militarism och kyrka m. m. göra det mycket svårt att få arbetarklassen, och i synnerhet då de lägre statstjänarna, att förstå tillvägagångssättet på helt andra områden, t. ex. att det vid de flitiga avskedandena från statens verk finns någon allvarlig mening i ömmandet om statens ekonomi. Man undrar snarare om inte också bakom allt detta ligger en hund begraven, ty man måste ju konstatera, att staten därmed direkt bidrager till arbetslösheten. Jag vill ej påstå, att statsverket bör ha personal, som ej har någon sysselsättning, men här har funnits och finns tillfälle att bereda dessa arbete i stället för att med fortsatta avskedanden höja nöden för arbetarklassen. Nu går det ju så långt, att försörjningspliktig personal med mycket lång anställningstid vid verken blir avskedad och därmed arbetslös, vilket givetvis utökar antalet av de stora arbetslösa skarorna i de redan förut hårt betungade kommunerna. Statens verk borde, enligt mitt förmenande, ha stått som en förebild för industrien i allmänhet och berett sitt folk arbete.

Man kan även starkt klandra det oftast planlösa i dessa avskedanden, som vid de flesta tillfällen ske på direkta order, att de, som äro antagna, då och då skola uppsägas och avskedas. Som det ofta visat sig, att inga närmare beräkningar gjorts på förhand, har följden många gånger blivit den, att det fattats personal på en del platser och återigen varit överflöd på en del andra. Härigenom har det blivit nödvändigt att transportera personalen oupphörligt, och när denna personal väl anlant till sin nya tjänstgöringsort, har det åter gjorts en razzia, och den förflyttade personalen har befunnits vara i tur till avsked. Så har man t. ex. till Norrbotten transporterat personer från södra och mellersta delarna av landet, vilka nu, när de väl hunnit skriva sig i respektive kommuner, först fått gå tvångspermitterade i långa tider och därigenom blivit utarmade. Man hör oupphörligen från alla förvaltningar inom vårt land, att distriktsförvaltningarna samtidigt med denna tvångspermission ha givit det löftet, att tvångspermissionen skulle vara något, som personalen måste bära för att få fortsatt anställning inom verket. Men man har icke tagit någon hänsyn till dessa löften, utan sedan man utarmat dessa statstjänare genom tvångspermission, äro de färdiga att avskedas för att genast falla kommunerna till last. Vad detta betyder för särskilt Norrbottens kommuner, som redan förut äro så hårt betungade, bör stå klart för var och en. Jag tror, att man har all anledning att kräva av den nu sittande regeringen, att den ej för mycket lägger an på sparsamhetssynpunkter, utan att den nu sätter ett stopp för avskedandena och i stället bereder den återstående personalen arbete, detta så mycket mer som man väl när som helst kan vänta att åter

Vid remiss av statsverkspropositionen.
(Forts.) komma in i något så när normala förhållanden, då kanske en förut van personal är bra att ha ur verkens egen synpunkt.

Mina damer och herrar! Det var 90,000 män och kvinnor, som lyssnade till oss vid valen, men bakom de synpunkter på de rådande missförhållandena, som jag här sökt referera, står förvisso dessutom den stora majoriteten av landets arbetare, vilka samtliga kräva av den nu sittande regeringen kraftiga och snara ingripanden till rättelse av dessa missförhållanden.

Vidare yttrade:

Herr H a g e: Herr talman! Herr Lithander stod här för en stund sedan och var synnerligen »älskvärd» mot alla oss här i kammaren, som vilja hålla på att folk icke skall svälta ihjäl. Han sade nämligen, att vi, som vilja, att de arbetslösa skola ha någorlunda sådana levnadsvillkor, att de icke svälta ihjäl, visade brist på det mest elementära sinne för ekonomi. Nu skall jag för min del be att få i gengäld vara lika »älskvärd» mot herr Lithander, om han händelsevis råkar vara här i kammaren just nu. Jag skall nämligen be att få säga till herr Lithander, att jag tror, att man kan påstå om honom, att han med den politik, som han för, visar brist på det mest elementära sinne för mänsklighet och humanitet, och det tror jag är något, om vilket man kan påstå, att det är ännu mycket, mycket värre, åtminstone med den uppfattning, som nu börjar breda ut sig inom mänskligheten.

Innebörden i herr Lithanders anförande var ju nämligen den, att man skulle överlämna hela den nuvarande situationen åt, som man brukar säga, »krafternas fria spel»: man skulle inte bry sig om, hur saken utvecklade sig. »Må Jerusalem brinna! Må folket svälta!» Huvudsaken är, att arbetarna svälta på sådant sätt, att de till slut kuschas, att de till slut taga vilka löner som helst och att man på det sättet till slut kommer fram till en sådan ekonomisk utveckling, att man, enligt herr Lithanders mening, återigen kan få i gång industrien.

Jag måste då säga, att en sådan uppfattning som denna — även om den skulle vara nationalekonomiskt riktig — visar prov på en alldeles oerhörd *klassrâhet*, när den kastas ut från denna talarestol. Det är nog för övrigt inte så alldeles säkert, att de där »krafternas fria spel» utvecklar sig i *den* riktning, herr Lithander hoppas och tror. Det skulle kunna hända, att »krafternas fria spel» tar en annan väg; det kan hända, att regeringens förslag att ge anslag och försöka förhindra arbetslöshetens vidare utbredning kan innebära en humanitet mot — herr Lithander själv. Ty så *kan* utvecklingen gå.

Emellertid måste man ju säga, att det är oerhört glädjande, att i alla fall herr Lithanders uppfattning — och det är väl den mest fräna högerståndpunkten — synbarligen icke omfattas av alla av herr Lithanders parti. Åtminstone kan man ju möjligen få tro det, när man hörde t. ex. herr Lindman i dag på morgonen förklara,

att han tyckte — liksom också jag tycker — att 5 miljoner kronors anslag för första halvåret 1923 till arbetslöshetens bekämpande nog var alldeles för litet. Åtminstone uttryckte sig herr Lindman, så vitt jag uppfattade honom rätt, på det sättet. Och därutinnan skulle jag verkligen vilja instämma med herr Lindman. Med ett ord sagt, man måste verkligen glädja sig över att det dock finns en förståelse hos den stora majoritet bland folket och hos dess representanter för den ståndpunkten, att det inte duger att gå fram på de vägar, som herr Lithander här föreslagit, utan att man måste gå fram på andra vägar. Ja, här behövs oerhörda mängder av anslag för arbetslöshetens bekämpande. Här behövs — jag är övertygad, att den stora mängden av arbetarklassen har den uppfattningen — ännu mera anslag till och med än vad regeringen här har föreslagit. Och därutöver borde det, menar jag, betonas i detta sammanhang, inte blott att detta, som gives till de arbetslösa, icke är någonting, som man ger som en allmosa på grund av sin goda vilja, utan att man ger det därför, att arbetarna ha rätt till detta, att det är samhällets *skyldighet*, då arbetslösheten är oförvallad, att släppa till så stora anslag, att det blir en verkligt effektiv hjälp mot arbetslösheten.

Men som bekant — och den saken har ju redan förut här betonats — förhåller det sig på det sättet, att frågan om man skall få någon effektiv hjälp mot detta och om det i övrigt skall bli så, att hela detta anslag blir lagt på ett nationalekonomiskt, förnuftigt sätt, beror inte blott på summans storlek utan även på efter vilka linjer, efter vilka normer man ger detta anslag. På *den* frågan har ju herr Lindman också varit inne här i dag på förmiddagen. Han betonade, att man borde giva dessa anslag för att åstadkomma produktivt arbete. Jag skulle vilja för min del understryka detta. Därvidlag har också riksdagen ett föregående år, nämligen år 1920, uttalat sig på ett sådant sätt, att riksdagen har begärt en utredning av regeringen, därvid riksdagen särskilt tog fasta på möjligheten att kunna åstadkomma ökat produktivt arbete särskilt under nedgångstider. Det väcktes en motion — det hade för övrigt väckts en motion i samma fråga för flera år tillbaka av herr Sandler, om jag inte missminner mig — vid 1920 års riksdag, en motion, i vilken man gjorde gällande, att man skulle undersöka möjligheten av att lämpa de allmänna arbetena, statens och de allmänna produktiva arbetena, på ett *sådant* sätt, att dessa arbeten utvidgades under tillbakagångstider för den enskilda industrien och eventuellt något minskades under de tider däremot, då det fanns god tillgång på arbete inom den enskilda industrien. Denna fullt riktiga och sunda tankegång omfattades av bägge kamrarna. Det åstadkoms genom ett gemensamt beslut av bägge kamrarna en skrivelse till regeringen om en utredning av denna sak. Nu vill jag för min del visst inte säga, att en sådan utredning skulle kunna leda till verkligt fulländade förhållanden på detta område. Men jag tror likväl, att man skulle kunna åtminstone i någon mån komma till bättre förhållanden på detta område, om man verkligen planerade arbetet på lång sikt med tanke på möjligheten att det kommer nedgångstider — vi veta ju,

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

att fluktuationerna äro sådana på detta område, att det är upp- och nedgångstider efter varandra. Jag tror därför, i likhet med vad riksdagen uttalat sig för, att det skulle vara till fördel att få en utredning om möjligheterna att ordna arbetet på ett sådant sätt, att det fanns möjlighet att *genast* sätta i gång med statens och övriga offentliga arbeten vid sådana tillfällen, då det är brist på arbetstillgång inom den enskilda industrien.

Jag har velat föra fram denna sak, därför att jag förstår ju mycket väl — och därom äro vi naturligtvis alla överens — att vi nu fått ett slags erfarenhet av arbetslösheten. Arbetslösheten kom över oss ganska överraskande — ja, kanske för övrigt inte så oerhört överraskande. Men när den kom, stod man där i alla fall handfallen, och det tog ganska lång tid, innan man hade hunnit sätta i gång med arbetet. Därvidlag har man ju för övrigt många gånger handlagt saken på det sättet, att man satt tillbaka arbeten, som redan äro beslutade av riksdagen, såsom t. ex. byggande av järnvägar. Här föreligga beslut om byggande av järnvägar, speciellt i Norrland. Men i den stat, som nu lägges fram, förklarar man det oaktat på den ena punkten efter den andra att man vågar sig inte på att bygga den eller den järnvägen. Man måste spara, säger man. Ja, detta vore ju fullständigt riktigt, om man kunde spara på den vägen, om det vore på det sättet, att om man t. ex. hade beslutat inställa byggandet av en järnväg, man i och med detsamma vore löst från statens försörjningsplikt mot de människor, som annars skulle få sysselsättning med byggandet av denna järnväg. Men så förhåller det sig ju inte. Det förhåller sig tvärtom på det sättet, att i och med att man beslutar att icke bygga denna järnväg, blir följden den, att man trots detta tar på sig skyldigheten att försörja de människor, som skulle ha försörjts genom byggandet av denna järnväg. Och samtidigt nödgas man se sig om efter nya områden, nya företag, som man måste sätta i gång för att försörja just dessa människor. Då tycker jag, att det borde ligga närmare till hands — såsom också betonades av 1920 års riksdag — att man först satte i gång med just byggandet och fullföljandet av de av riksdagen beslutade järnvägarna och andra av statsmakterna förut beslutade arbetsföretag. Dessa arbeten har man ju också redan planerat och ordnat. I vissa fall finns det t. o. m. bostäder för arbetarna med mera sådant. Det skulle därför gå mycket hastigare att komma i gång med arbetet, än när man skall sätta in hela sin kraft på att undersöka, var man skall få tag i nya företag att slå sig på för att i alla fall få sysselsättning för arbetarna.

Jag har velat betona dessa saker, därför att jag tycker, att denna fråga — frågan om man skall fullfölja det en gång av statsmakterna beslutade järnvägsbyggandet eller om man skall endast i någon mån fullfölja detta och samtidigt kasta sig på nya företag — är en principfråga av oerhört stor räckvidd och betydelse, som verkligen bör diskuteras här i riksdagen. Visserligen vet jag mycket väl, att om dessa järnvägar kan man t. ex. säga, att större delen av dem förlagts endast till vissa delar av landet och alltså endast *där* komma att öka arbetstillgången. Men det betyder ingenting. Ty, enligt

mitt förmenande, skulle man i första hand taga itu med detta järnvägsbyggande. Men sedan måste man naturligtvis därutöver fylla i med andra nödhjulsarbeten. Men det skulle, menar jag, bli i andra hand. Först skulle man försöka fullfölja just detta arbete, som man en gång påbörjat, och som riksdagen uttalat sig för.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Därvidlag vill jag även taga upp frågan om elektrifieringen. I det avseendet veta vi ju, att riksdagen har beslutat elektrifiering av en mycket betydelsefull del av statsbanorna. Nu diskuteras visserligen i dessa dagar, om det är nationalekonomiskt fördelaktigt att sätta i gång med denna elektrifiering. Man hade åtminstone kunnat vänta sig ett mera bestämt ståndpunktstagande i den frågan. Det är ju emellertid alldeles givet, att hade man kunnat sätta i gång denna elektrifiering och detta byggande av järnvägar, så skulle detta i sin mån också resulterat i en ökning av leveranserna till staten från enskilda firmor och verkstäder. Man hade då kanske i många fall inte behövt särskilt framskapa möjligheter för leveranser till staten från den enskilda industrien, utan i och med byggandet skulle också givetvis inställt sig nödvändigheten för staten att skaffa sig från en hel del verkstäder åtskilliga varor och förnödenheter. Och på detta sätt hade även den frågan i viss mån erhållit en god lösning.

Jag har velat betona särskilt denna sak inte blott därför, att den gäller och berör särskilt de delar av landet, som jag representerar, utan även därför, att denna fråga säkerligen har oerhört stor nationalekonomisk betydelse. Nu säger man visserligen t. ex. med avseende på en stor del av dessa järnvägar, som det är fråga om att fullfölja, att dessa företag äro på sätt och vis improduktiva. Det är ju särskilt i Norrland fråga om s. k. kulturbanor — vilka dock i vissa fall antagligen komma att bära sig. Och därför borde man inte fullfölja dem. Men då måste jag mot det betraktelsesättet invända, att *den* saken, *den* principfrågan har ju riksdagen och statsmakterna redan knäckt. Riksdagen och statsmakterna ha ju redan beslutat om en del av dessa järnvägar. Den synpunkten bör därför enligt mitt förmenande inte få spela in härvidlag.

Ja, detta är några synpunkter, som jag velat ha fram i detta sammanhang. Dessa synpunkter har jag velat först anföra för att läggas till grund för en fråga, som jag berört nu i mitt anförande, och som har ett mycket intimt sammanhang med detta. Jag tänkte nämligen, liksom jag gjorde förra riksdagen, fråga regeringen och speciellt socialministern — ja, kanske kommunikationsministern också är berörd av den saken — hur långt denna skrivelse om möjligheterna att kunna organisera en mera jämn arbetstillgång inom landet har kommit med avseende på utredningen.

Den frågan berör ju även den s. k. säsongjämnheten i arbetstillgången och har även ur den synpunkten betydelse. Om man åtminstone i någon mån skulle kunna lösa den frågan och planlägga efter de linjer, som anvisades av 1920 års riksdag, så tror jag för min del, att med så stora områden som de, staten nu bedriver verksamhet på, det skulle kunna bli större möjligheter att på ett metodiskt sätt överföra arbetskraften från det ena arbetsområdet till det andra. Låt

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

mig bara såsom exempel taga kommunikationsverken. Man skulle kunna tänka sig, att i tider med stor trafik på järnvägarna det gjordes någon minskning i järnvägsbyggandet. Den stora personalen vid denna verksamhetsgren skulle då kunna användas i trafiken. Komme så en nedgångstid, kunde man överföra viss del av denna personal till järnvägsbyggnadsverksamhet, och man skulle därutöver, allt efter det befanns lämpligt, även kunna flytta över sådan personal till vattenfallsverken m. m. Jag menar, att man skulle kunna göra något till nytta för dessa statsanställda men naturligtvis även för i den privata industrien anställda, om man kunde i viss utsträckning på detta sätt ordna saken. Jag tror, att man då för övrigt icke heller skulle mötas av sådana förhållanden, som nu inträtt vid statsjärnvägarna. Den föregående talaren har betonat, hur man där hänsynslöst uppsagt och avskedat personer, som varit anställda i många, många år. Detta förhållande är ju något synnerligen beklagansvärt men beror givetvis på den omständigheten, att det från riksdagens sida under dessa tider så oerhört starkt betonats, att kommunikationsverken skola drivas som enskilda företag och efter principerna och formerna för enskilda företags skötsel. Naturligtvis kan det ligga något i ett sådant påstående. Det är alldeles givet, att man icke kan vara med om att ett statsverk skall, därför att det är ett statsverk, dragas med hur mycket folk som helst utan att även ett statligt företag måste i någon mån lämna personalen efter behovet. Samtidigt som man har den uppfattningen kan man dock våga det påståendet, att *nu* har det verkligen gått därhän med kommunikationsverken, att man avskedat eller håller på och avskedar till och med den personal, som jag skulle vilja kalla för marginalpersonal. Med marginalpersonal menar jag den personal, som ett kommunikationsverk eller ett annat företag — där förhållandena äro sådana, att det icke kan undvikas, att trafiken under en tid är stor men under en annan går ned — vid det senare läget har för mycket. Jag tror även, att man vid ett enskilt företag av liknande slag ej ordnar det så, att man endast har kvar den s. k. nettopersonalen då driften går ner. Men så har man ställt det nu särskilt vid statsbanan. Det är endast nettopersonalen, och knappast den, som man har kvar. Och det kommer att hämnas sig, då man en gång kommer in i andra förhållanden.

Det nu sagda har sammanhang med den första av de frågor, jag ville framställa till regeringen. Men därutöver har jag en annan fråga att framställa närmast till herr justitieministern, nämligen huruvida regeringen kommer att föreslå *prolongering av hyresregleringslagen*. För min del anser jag det vara något givet att den nu sittande regeringen kommer att göra detta. Jag kan icke tänka mig möjligheten av motsatsen. Med avseende å denna tillfällighetslag förhåller det sig så, att, om det icke under den tio dagar långa motionstiden väckes någon motion och det sedan icke kommer någon proposition om förlängning av lagens giltighet, så är den motionär, som eventuellt skulle vilja föra fram saken, förhindrad att göra detta på grund av vår gällande riksdagsordning. Där-

för är det enligt mitt förmenande nödvändigt att man får ett klart och bestämt besked här under denna remissdebatt, hur det kommer att ske beträffande den saken, om det kommer att läggas fram ett förslag från Kungl. Maj:t om hyresregleringslagens prolongering. Jag föreställer mig, som sagt, att svaret på den frågan icke kan bli annat än *ja*, men jag har i alla fall för säkerhetens skull velat föra fram frågan.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Sedan skulle jag även vilja säga några ord med avseende särskilt å en sak, som här i dag framförts av herr förste vice talmannen, en fråga, som säkerligen i oerhört stor utsträckning intresserar både arbetare och bönder i detta land, nämligen frågan om *mellanhandsavancen*. Jag säger, att det är ett spörsmål, där arbetsklassens och bondeklassens intressen måste möta varandra. När det ligger två stora kategorier bakom ett visst intresse, bakom kravet på en viss lagstiftning, borde man kunna förvänta sig, att det ganska snart genomfördes en lagstiftning på området. Nu såg emellertid jag för en tid sedan i pressen en uppgift om, att mellanhandssakkunnigkommittén hade avgivit ett betänkande och att, såvitt jag kunde se av meddelandet — men det är kanske en missuppfattning av mig — det slutliga uttalande, vartill man i detta betänkande kommit fram, var, att på detta område, beträffande frågan angående mellanhandsvinsten, man icke kunde lagstifta, utan att man där endast kunde gå fram på det sättet, att man gav goda råd åt vederbörande för att få bort mellanhandsvinsten. Ja, goda råd! Man brukar säga att goda råd äro dyra, och alltså äro de naturligtvis också välkomna. Alltså, goda råd äro nog bra; men mot de krafter, som verka i samhället just nu, mot det ohejdade profitbegär, som fått göra sig gällande, speciellt under krigsåren, räcka nog icke goda råd synnerligen länge. Jag skulle därför vilja framställa den frågan till någon av regeringens ledamöter, som speciellt kan hava hand om denna sak, om man möjligen kan förvänta någon vidare utredning, om man i övrigt i denna fråga kan förvänta några särskilda åtgärder utöver detta givande av goda råd. Jag tror för min del, att jag står i god överensstämmelse med herr förste vice talmannen, när jag för fram kravet på, att det borde åstadkommas någonting mera effektivt på just detta område, ett område som på mycket intimt sätt berör den stora konsumentklassen och även producentklassen. Det skulle givetvis vara oerhört viktigt och betydelsefullt, att i dessa vargatider det gäves någon antydan från regeringen om möjligheterna att kunna komma någon väg, särskilt när det gäller att minska mellanhandsavancen.

Jag har velat föra fram dessa frågor i debatten för att spara tid. Jag tycker, att det är förståndigare att föra fram de olika sakerna i remissdebatten. På det sättet klarar man upp icke mindre än tre interpellationsdebatter på en gång. Jag skulle alltså önska, att jag kunde få svar på de frågor, som jag här framfört till regeringen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Ö r n e: Herr talman, mina herrar! Jag har blivit uppkallad av de hårda ord, som herr Samuelsson yttrade beträffande avskedandena vid statsbanorna. Jag skall helt kort endast lämna några få faktiska upplysningar. Om herr Samuelsson hade velat vända sig till järnvägspersonalens organisation, hade han kunnat få upplysning om, att frågan är föremål för livliga förhandlingar mellan järnvägsstyrelsen och järnvägsmannaförbundet. Jag står i närmaste kontakt med dessa förhandlingar, och jag tror att man också är i färd med att komma fram till en lösning av frågan, som under förhandenvarande omständigheter är den bästa möjliga. Jag tror, såvitt på sakens nuvarande stadium kan ses, att det icke blir fråga om ett avskedande i egentlig mening av den extra personal, som det här är fråga om, utan mera ett slags permittering, i varje fall ett knytande med något slags band vid verket av denna personal. Vidare föreligger en undersökning om möjlighet för denna personal att få kvarstå i pensionskassan.

Jag kan för min del alldeles icke godkänna den principen, att då ett stats affärsverk under en högkonjunktur har tagit in en stor personal för att kunna sköta arbetet under denna tid, vederbörande statsverk sedan skall vara bundet att kvarhålla och försörja den personalen och betala den löner för all framtid, om den också inte behövs. Det är en fråga affärsverkens synpunkt fullkomligt omöjlig princip, som man ej kan upprätthålla. Affärsverken måste skötas affärsmässigt, så att staten verkligen får reda på hur de gå. Men däremot är det naturligtvis statsens skyldighet att icke kasta den personal, som länge varit anställd i verket och som har försörjningsplikt, alldeles ut i det ovissa. Regeringen har haft sin uppmärksamhet fäst på detta, och vid en av de senaste konseljerna beslöt regeringen att av niomiljonersanslaget för nödhjälpsarbeten vid kommunikationsverken utanordna 800,000 kronor till påbörjande av nödhjälpsarbeten. Det är meningen att av det allmänna arbetslöshetsanslaget anslå ytterligare 1,200,000 kronor för samma ändamål, och ytterligare är av järnvägsstyrelsen ifrågasatt ett anslag av 400,000 kronor av niomiljonersanslaget och motsvarande del av det allmänna arbetslöshetsanslaget. Då regeringen icke hade till sitt förfogande några medel på det allmänna arbetslöshetsanslaget av den storlek, som här hade behövts, nödgades man emellertid skriva, att regeringen framdeles skulle taga under övervägande, huruvida medel skulle kunna anvisas från allmänna arbetslöshetsanslaget. Men det beror som bekant icke på regeringen, om det beviljas medel till detta, utan det beror på om riksdagen beslutar bifalla den framlagda propositionen om arbetslöshetsanslag i den omfattning att det räcker till. I sådant fall hoppas vi, att stora flertalet av de personer, som nu äro uppsagda, skola få utföra arbete åt statsens järnvägar under en jämförelsevis lång period framåt. Och sedan får man väl hoppas, att någon ändring till det bättre möjligen skall kunna inträffa.

Herr Hage har talat om elektrifieringen av statsbanan Stockholm—Göteborg. Den frågan var ju, då riksdagen beslöt denna elektrifiering, icke utredd. Man hade icke ens klart för sig, vilket system man skulle använda. Man visste icke huruvida det gick att

använda statens dyrbara telefontät, därest det ifrågasatta systemet skulle genomföras. Där var ju riksdagen fullt medveten om, att saken skulle ytterligare utredas. Om jag icke minns fel, var emellertid denna elektrifiering kalkylerad på ett kolpris av något över 50 kronor per ton, och riksdagen liksom myndigheterna stodo vid beslutet under intryck av det faktiska vid den tidpunkten till mer än 150 kronor per ton uppgående priset. Nu köper järnvägsstyrelsen kol till ett pris av, efter vad jag vill minnas, ända ned till 23 kronor 50 öre per ton. Under den senaste tiden har det förekommit många offerter till 24, 25 och 26 kronor per ton. Då kunna ju herrarna förstå, att man måste noga betänka sig, innan man påbörjar en elektrifiering, som förutsatte, när den beslöts, ett sådant kolpris som det nämnda. Naturligtvis ha också kostnaderna för elektrifieringen nedgått högst betydligt, men innan det blir klart, huru prisnivån på det området slutligen gestaltar sig, så kan åtminstone icke jag för min del vara med om att igångsätta detta arbete. Herr Hage talade om de nationalekonomiska synpunkterna. Enligt min uppfattning kan det aldrig vara nationalekonomiskt att lägga ned ett oerhört kapital, som icke förräntar sig. Vi ha icke så gott om kapital i det här landet, att vi ha råd att använda det på saker, som bliva förlustbringande, då det finns användningar, där det lämnar bättre avkastning. Men skulle den pågående utredningen visa, att det ekonomiskt sett låter sig göra att genomföra denna elektrifiering, så skall jag, om jag sitter kvar den tiden, icke försumma ett enda ögonblick att göra vad på mig ankommer för att få det arbetet i gång.

Herr Hage talade också om fördelningen av det offentligas arbeten på ett bättre sätt än hittills, så att de kunde utföras under nedgångsperioderna. Det är en alldeles utmärkt tanke. Men, mina herrar, hittills har dess förverkligande stött på den stora svårigheten, att när man har högkonjunktur och pengarna flyta rikligt in i statskassan, så är det, som herrarna veta — damerna äro ju så nya här, att man kanske icke i detta sammanhang behöver nämna dem; det som jag skall tala om härrör sig från den tid, då de icke funnos i riksdagen — omöjligt att försöka skjuta på de arbeten, som staten skall utföra. Och förhållandet är precis likadant i kommunerna. Då anvisas medel med rund hand hit och dit till arbeten, som utföras under högkonjunktur. Och när man sedan kommer till lågkonjunkturer, så finns det inga pengar att utföra arbeten för. Så har det varit hittills, och jag fruktar, att det blir mycket, mycket svårt att komma från den saken, även om man på förhand gjort upp aldrig så goda planer, huru arbetena skola fördelas. Det är också under högkonjunkturer, som behovet av nya lokaler och nya bostäder gör sig gällande, under det att man under lågkonjunkturer har att räkna med betydande svårigheter att bibehålla statens verksamhet vid förutvarande omfattning.

Det har sagts mig — och jag skall sluta med det — att herr Lindman i förmiddags, då jag icke hade tillfälle att närvara i kammaren, anförde, att staten borde lägga ned en del medel på byggande av kraftstationer i stället för på de nödhjälpsarbeten, som nu före-

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

komma. Jag är också av den uppfattningen, att det är mycket nyttigt att bygga kraftstationer, och jag har därför föreslagit, mot allt vad man annars skulle anse vara riktigt, att utbyggandet av Lilla Edets kraftstation skall fortsätta, fastän, därest elektrifieringen av järnvägen icke kommer till stånd, det kommer att dröja om åtskilliga år, innan den kraften behövs. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att kraftstationer äro ett arbete, som är mycket litet lämpligt att bedriva som något slags nödhjälpsarbete. Det är nämligen så, att man kan icke plocka ut vilka arbetare som helst att utföra detta arbete. Det behövs en ytterst kvalificerad personal, utbildad under många år i det särskilda arbetet. Därför kan man ju där icke sysselsätta annat än just sådan utbildad personal, och den stora mängd arbetare, som nu måste användas att schakta jord vid väganläggningar o. s. v., skulle bli alldeles utan arbete, ifall man forcerade utbyggandet av kraftstationer med de medel, som stå till förfogande.

Det var vad jag ville säga i min egenskap av kommunikationsminister.

Till slut skall jag be att få tillägga ett enda ord beträffande herr Hages anmärkningar om bekämpandet av mellanhänderna, och det gör jag i den egenskap, som jag hade närmast innan jag kom på den här platsen. Det är min bestämda övertygelse som gammal kooperator, att man på lagstiftningsväg icke kan nå på långt när dit, som man kan komma med hjälp av medborgarnas egna fria sammanslutningar. Det är den bästa kontrollen över prisnivån, som på det viset åstadkommes, och jag tror, att mellanhandssakkunniga, som varit inne på mångahanda projekt, slutat med att omfatta den synpunkten. Vad regeringen kan komma att besluta för åtgärder beträffande denna sak, är jag icke i tillfälle att för ögonblicket lämna någon upplysning om. Jag kan endast personligen säga, att enligt min uppfattning är det bästa sättet, att medborgarna sluta sig tillsammans och försöka skaffa sig sina egna företag för att verkligen få reda på, hur höga kostnaderna äro, och kunna nedpressa dem, om de äro oskäliga.

Herr Björnberg: Herr talman! Den proposition, som föreligger och som för närvarande är ämne för debatterna, är givetvis icke i stånd att kunna undgå kritik och klander såväl som erkännande och förtroende från olika sidor och synpunkter såsom varje annan proposition. Jag har icke begärt ordet för att i stort sett giva mig in på de många och olika frågor, som föreligga. Det har ju för resten så många andra talat om under de åtskilliga timmar, man här behandlat frågorna. Men det är en sak, som jag för min del har förgäves lyssnat efter från den ena och den andra fronten och från mellanpartierna. Det är en sak, som jag icke här i dag hört någon nämna om och som jag därför ville under några minuter bara peka på.

Det har sagts i en tidning, som jag läste för ett par dagar sedan, att statsverkspropositionen var uppbyggd på sunda principer. Det tror jag visst den är, och jag skall icke direkt säga, att denna regering, att denne finansminister har i någon särskild grad gått in på några osunda principer, sökt skapa fram några grumliga källor. Mi-

ministern har själv i dag talat om i sitt anförande, huru det är nödvändigt att se till att få fram källor, när det är stora behov, skattekällor, inkomstmöjligheter. Men eftersom jag själv var med här i denna kammar för nio år sedan, när ett beslut fattades, däri vi befriade staten och det allmänna från beroende av rusdryckstrafiken, så kan jag icke för min del underlåta att i dag säga ett ord just på den punkten. När man börjar kritiken där och säger, att där reglerar man det system, vi nu slagit in på och underställt oss och jag kunde säga blivit underkuvade under, så kan man säga: anmärk icke, klaga icke, förebrå icke, om ni icke har något annat att komma med; föreslå dessa tiotals miljoners anskaffande på annat sätt, och vi skola strax reflektera på den möjligheten och undersöka det uppslaget och gå till de källorna för att hämta medel till våra behov. Det är dock upprörande, att i detta nu efter flera år vi ha glidit in i ett förhållande, som fullständigt uppriver tidigare fattade beslut. Men så gott som samtliga — både olika partier och t. o. m. de som ha olika uppfattning i denna detalj — tyckas rent av vilja svälja detta och tåga. När man den tiden hade att tala om i landet och det skrevs och diskuterades en smula, som herrarna minnas, om ett upprivet riksdagsbeslut, då var det något upprörande, då måste till varje pris alla resurser och alla krafter mobiliseras för att söka åstadkomma rättelse. Jag åsyftar, som naturligtvis herrarna förstå, den diskussion, som fördes om den beslutade pansarbåten. Då mobiliserades offerviljan och det blev insamlingar, som resulterade i ett flertal miljoner för att kompensera den brist på ansvarskänsla, som framträdde genom detta upphävande av tidigare beslut. Jag skulle verkligen vilja säga, att det kunde väl icke vara så alldeles ur vägen att åtminstone i någon mån vänta en spontan yttring av offervilja och ansvarskänsla för att söka reagera också mot dessa upprivanden, också mot dessa sätt att gå till väga, som i senare tider statsmakterna och regeringar av olika färg ha slagit in på.

Det heter i den urkund, som ligger till grund för vår kristna lära här i landet, i ett sammanhang, där en ångerfull och eländig stackars förrädare trädde fram och kastade en viss penningssumma i tempelns förgård, att översteprästerna togo den där penningssumman och sade: de få icke kastas i offerkistan, ty det är blodspengar. Jag ville bara säga, att det är ändå icke endast en konstruktion eller ensidig syn på en detalj i denna tid, när jag citerar dessa ord och drager en parallell mellan de pengarna och dessa skattekällor, dessa rätt så grumliga och blodiga och smutsiga medel, som man nu bygger på. Om principerna kunna vara sunda och lyckliga och rättvisa för land och folk, därom ha naturligtvis vi som i de flesta frågor så ytterst olika mening, men jag vill säga här i dag, att där ute i Sveriges land finnas många tusen, som med iver och med intresse ha sina blickar riktade till just denna riksdag och vad den vill göra i denna fråga. Beroendet ökar i stället för att avtaga. Vi hade drömt om och tänkt oss och beräknat, att det skulle komma fram till ett avgörande. Men ett avgörande i den riktning, som åtminstone jag och många med mig hade tänkt, försvåras naturligtvis och rent av omöjliggöres i den mån man

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

ytterligare kopplar till detta beroende, som alltid varit den gamla stående invändningen. Låt mig säga, mina damer och herrar, att denna fråga står dock så ytterligt nära i kontakt med en hel del, ja varför icke säga med så gott som samtliga här i dag debatterade frågor. Arbetslöshetsproblemet har dominerat i debatten och med rätta. De mörka molnen, hotande och mer och mer sammanträngda, vila över oss som folk och land. Det är icke så lätt för oss varken den ena eller andra att komma fram med någon trollformel, några initiativ och säga: låt oss göra så och så, och vi äro räddade. Här kräves nog allas vår både allvarliga vilja och allvarliga offer, t. o. m. av egna personliga själviska och partipolitiska synpunkter, för att kunna komma fram och genomleva och genomlida denna så ytterst allvarliga och hårda och prövande tid för vårt svenska folk. För min del kan jag icke tro, att det gärna är möjligt att på rusdryckshanteringens väg — den må sedan ha förtroende, den må ha stöd från vilka det vara må där uppe och där långt ned i de djupa leden — bygga upp något, som har bestående värde, och som håller inför en fullständigt objektiv kritik och undersökning. Det har i denna kammare vid tidigare tillfällen fattats beslut, ja avgörande, till och med överraskande, just i den riktning, som jag hade tänkt utvecklingen skulle gå. Redan för tolv år sedan beslöts här utan voternig rusdrycksförbud. Men det har man visst glömt. Nu är det sällan det talas därom. Det talas så mycket ute i landet, men här i denna miljö känns det ibland, som att om någon skall säga ett ord om den saken, så är det nästan bäst att tala tyst och försiktigt, ty det är icke populärt och modernt. Och det mest beklämmande är, att många av dem, som förut med iver och allvar kämpade på den fronten, ha av skilda anledningar svikit på denna sista tid. Jag tror dock på rättfärdighetens seger, och jag tror dock på en framstående tidigare ledamot av denna kammare, ingen mindre än Karl Staaff, då han sade vid ett tillfälle i detta sammanhang: »Den stora idén om ett folk, som helt avskakar rusdryckernas fruktansvärda ok, som reser sig ur trældom till frihet och därigenom till en fysisk och andlig livskraft som aldrig förr, den idén, den dör icke och skall aldrig sträcka vapen. Den skall leva, och den skall segra».

Jag är icke i allmänhet beredd att instämma i yttranden, som komma från en ärad ledamot på Göteborgsbänken, herr Lithander. Men då han på förmiddagen fällde ett yttrande angående spritaffärerna, som var av följande lydelse: »Detta är den största bluff, som på länge presterats här i landet, och jag skulle vilja föreslå en ingående undersökning» o. s. v., då säger jag för min del, att i den delen instämmer jag med herr Lithander. Varför skulle vi över huvudtaget dröja eller tveka inför denna för folket så ytterst allvarliga fråga? Ty märk väl, att ett folks intresse är icke bara pengar. Det är icke bara bröd och hus och hem och kläder, ehuru väl det är mycket vitala och primära och oundgängliga krav. Men det är dock en hel del andra värden, som ett folk både förfogar över och är ansvarigt för, och det är därför jag menar, att vi såsom detta folks representanter borde allvarligt och ingående reflektera över och pröva denna fråga och dessa saker icke bara från rent

krassa ekonomiska synpunkter och räkna med, att så och så många miljoner gav den inkomstkällan i fjol o. s. v. Där figurerar 50, 60, 70 miljoner under rubriken vinst. Men jag frågar: är det verkligen en vinst? Nej, det är aldrig någon vinst. Där ligger något för mycket av ruttenhet, för att citera herr Lithander, av bluff och illusioner och falska föreställningar bakom en hel del, som med sprithanteringen sammanhänger. Vad som för individen som sådan är nedbrytande, skadeverkande, kan omöjligt för det stora flertalet, för vårt gemensamma hem och samhälle vara ägnat att bringa oss välsignelse och lycka och värden. Bakom dessa summor, som är efter år i senare tid figurerat under rubriken vinst, framskapas ett flerdubbelt större offer i rent ekonomiskt avseende från ett folk, som det dock gäller att ordna och sköta om allt till det bästa för. Är offret flera hundratals miljoner per år, så blir det väl — det måste ju alla erkänna — allt annat än en vinst för det folket att komma fram med en bråkdel av det och låta det figurera i statsverkspropositionen som en värdefull och omistlig källa och inkomstpost.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Jag kan naturligtvis icke — och det är icke heller för någon annan möjligt — komma fram med någon trollstav och liksom Moses slå på klippan i öknen, så att källsprängen flöda fram. Jag har endast med dessa ord velat påpeka det riskabla och det i längden ohållbara och orimliga och omöjliga att bygga på något, som icke är hållbart.

Bara ett ord till. Det är med hänsyn till de många tiotusentals arbetslösa. Det är ju i synnerhet industrien, som på grund av konjunkturerna råkat i svårigheter, och det är de anställda där, som rätt vad det är befinna sig utan egen förskyllan utanför de stängda portarna. Här har ingen, åtminstone icke i den riktning, som jag för min ringa del hade tänkt, pekat på behovet av och eventuellt även möjligheten att i någon mån kunna bereda arbete och bröd åtminstone åt någon procent av dessa utestängda industriarbetare därute på landet, att få dem tillbaka till jorden. Det var en tid, då det var lockande nog med de höga avlöningarna och den relativt kanske kortare arbetstiden och de bättre förutsättningarna för ett dragligt liv att lämna landet, lämna torvan och giva sig in till staden och industrisamhället. Men det skulle vara en fosterländsk gärning och i sanning en socialpolitisk åtgärd av högsta rang, om man kunde få tillbaka åtminstone något tiotusental av dessa, som en gång levde i lugn på landsbygden, grävde sina diken, plöjde sina åkrar och voro med far och mor i det dagliga arbetet och voro lyckliga och belåtna. Den tiden hade vi icke dessa arbetsköpare, som den näst föregående talaren talade om, att svära över. Nej, där stod man i direkt förhållande till sitt eget arbete och sina egna resurser och till vad jorden giver genom regn, klimat och solsken. Då vill jag naturligtvis icke underkänna värdet av den kolonisationsverksamhet, som nu bedrives, och jag har själv sett glädjande resultat därav från Norrland. Men jag skulle se som något glädjande, om människor kunde komma över jord på rimliga

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

villkor. Här är en massa jord i södra och mellersta Sverige, som med fördel kunde delas upp. Det är ett stort och mycket vittomfattande problem, och jag har givetvis icke för ögonblicket något program utformat och klart. Men jag vill erinra om denna sak, och eftersom finansministern själv i sitt anförande här i dag sade, att vår industri kan icke på flera år sysselsätta den mängd arbetare, vilka under högkonjunkturen där engagerades, så tror jag, att vi där stå inför ett oerhört och olösligt problem, om vi endast skola söka hjälpa med penningbidrag och rent av avvakta, att fabriksdörrarna skola öppnas och maskinerna komma i gång. Det dröjer kanske, det är också min mening, många år, innan vår storindustri kan i den omfattning, man drömde om för några år sedan, taga tillbaka sina arbetare. Låt oss försöka få dem tillbaka ut på landet i så stor utsträckning som möjligt. De jordhungerande och de, som tidigare levde där, torde vara mogna för en åtgärd från statens sida i den riktningen.

Herr J o h a n s o n i Stockholm: Herr talman, mina damer och herrar! 85 miljoner kronor för arbetslöshetens bekämpande under innevarande år är ju onekligen en mycket betydande summa, och det är kanske också maximum av vad staten förmår åstadkomma för detta ändamål under nu rådande ekonomiska situation. Men då man tager del av huru långt det enligt gjorda beräkningar är möjligt att med dessa miljoner hjälpa de arbetslösa, finner man, att beloppet trots allt är ganska otillräckligt. Antalet arbetslösa uppgår ju för närvarande till icke mindre än 140,000. Enligt de gjorda beräkningarna, som föreligga i propositionen, utgår man från, att av dessa 140,000 skola 20,000 kunna beredas nödhjulsarbeten, och 40,000 skola under fem månader kunna komma i åtnjutande av understöd. Under återstående 7 månader räknar man med, att detta antal arbetslösa, som skall vara i behov av kontant understöd, skall nedgå med 10,000 och följaktligen utgöra endast 30,000. Under årets fem första månader skulle följaktligen 60,000 av dessa 140,000 komma i åtnjutande av hjälp och under de återstående sju månaderna endast 50,000.

Det är ju uppenbart, att det blir många, många, som trots denna betydande summa av 85,000,000 kronor icke komma i tillfälle att få någon hjälp, och det ligger onekligen icke så litet verklighet i den paradox, som någon uttalade, då han läst propositionen. Han sade: dessa 85,000,000 kronor betyda försakelse och nöd i många hem. Han utgick då naturligtvis ifrån att trots den oerhört stora summan blir följden likväl den, att endast en mindre del av de 140,000 arbetslösa kan komma i åtnjutande av hjälp. Regeringens goda vilja att så långt det är möjligt hjälpa de arbetslösa är dock omiskännlig. Det tillkommer ju nu riksdagen att säga sitt ord, och man kan ju endast hoppas, att riksdagens beslut icke må bli en besvikelse för de arbetslösa.

Jag hade, då jag begärde ordet, ursprungligen haft för avsikt att något beröra läget på arbetsmarknaden, men då tidigare under

debatten flera arbetarrepresentanter redan talat i detta ämne, vill jag icke ytterligare upptaga kammarens tid, ty det är uppenbart, att jag då nödgades göra en del återupprepningar, utan jag skall inskränka mig till att endast framhålla en del synpunkter, som måste komma till uttryck, då man så ofta hör illvilliga uttalanden om arbetarnas göranden och låtanden i anledning av den svåra situation, vari de befinna sig.

Arbetarna ha ju icke ställt problemet så: skola vi gå med på lönereduceringar eller ej? utan: hur mycket lönereducering är skäligt med hänsyn till prisnivåns tillbakagång? Då måste man ju säga sig, att de krav på lönereduceringar, som framkommit, vida överstiga vad som är skäligt med hänsyn till prisnivåns tillbakagång, och det måste väl trots allt vara förenligt med samhällets intresse att icke över hövan pressa arbetarna i en för dem ändå tillräckligt svår situation. Förhållandet är ju likväl det, om man ser nyktert och kallt på verkligheten, att vi till följd av kriget kommit upp på en abnormt hög prisnivå, och att det nu gäller att gå tillbaka till en mera normal sådan. Arbetarna hava ingalunda vunnit någonting på att priserna stigit så oerhört i höjden. Under de första kris-åren ända fram till 1918 sjönko reallönerna, oaktat naturligtvis penninglönerna under denna tid stego åtskilligt. När vi kommit fram ända till 1918, hade det skett en fortgående försämring av reallönerna, och det var som bekant först under åren 1919 och 1920, som arbetarna tack vare det goda konjunkturläget lyckades återerövra vad de förlorat tidigare under kriget.

Nu är det uppenbart, att förhållandena medfört, att arbetarna äro i ett synnerligen svagt läge gentemot arbetsgivarna. Arbetsgivarna hava till följd av det försämrade konjunkturläget fått övertaget. Men det förtjänar att erinras om att måttfullhet och tillmötesgående alldeles säkert i längden medföra bättre resultat, än om arbetsgivarna nu skulle med övermodig hänsynslöshet pressa ned arbetarna på en oskäligt låg nivå i lönehänseende. Det kanske är klokt att ihågkomma, att även på den allra svartaste natt kommer likväl en dag igen, och om det över huvud taget skall vara möjligt att åstadkomma ett bättre förhållande mellan arbetare och arbetsgivare, bjuder klokheten arbetsgivarna att i denna svåra situation icke övermodigt tränga tillbaka arbetarna i en ohållbar position.

Här har under dagens lopp från åtskilliga talare anförts vad som bör göras för att åstadkomma ett bättre ekonomiskt tillstånd, och man har ju ridit de gamla käpphästarna. Herr Lindman har intet annat recept för att bota de svårigheter, vari vi för närvarande befinna oss, än en utökning av arbetstiden, en ändring av åttatimmarslagen. Ja, vid föregående riksdag skedde en utökning av arbetstiden, visserligen icke med mer än en timme i veckan, men det var likväl en utökning. Har det under tiden sedan denna lagbestämelse trädde i kraft varit möjligt att utnyttja denna längre arbetstid? Ingalunda, utan tvärtom har man nödgats inskränka arbetstiden långt under de fastställda 48 timmarna ordinarie arbetstid:

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

man kan säga utöver hela linjen. Det är endast i ett fåtal fall, där man kunnat arbeta full tid.

(Forts.)

När man nu hör dessa ständiga angrepp på åttatimmarslagen, kan jag icke underlåta att i detta sammanhang erinra om vad från medicinalstyrelsens sida yttrades, då arbetstiden inom verket utökades från 6 till 7 timmar. Som bekant företog riksdagen en lönereglering, och denna lönereglering medförde en utökning av arbetstiden från 6 till 7 timmar. Medicinalstyrelsen ingav i anledning därav till regeringen en framställning, vari framhölls på tal om arbetstidens utsträckning till 7 timmar, att 7 timmars daglig kontinuerlig tjänstgöring på tjänsterummet är så pressande för personalen, framför allt för de kvinnliga tjänstemännen, att den i många fall närmar sig gränsen för det hygieniskt försvarliga. Om nu icke 7 timmars arbetstid i ganska tillfredsställande lokaler kan anses hygieniskt försvarlig, hur skall det då vara möjligt att i kanske mycket otillfredsställande fabrikslokaler kräva längre arbetstid än nära 9 timmar om dagen, som den nu gällande arbetstidslagen medför, ty det är icke blott de 8 timmarna, utan jag erinrar om att därutöver är det 200 timmars overtid, och denna overtid kan i vissa fall ytterligare ökas. Det bör ändå vara någon liten överensstämmelse mellan vad som är lämpligt för den ena gruppen av arbetare i samhället och vad som kan krävas av den andra. Det tycks för övrigt vara på det sättet litet överallt i världen, att det icke är den förkortade arbetstiden, som medfört de ekonomiska svårigheterna. Det är för övrigt tämligen onödigt att tvista därom; de ekonomiska svårigheterna äro ju en följd av kriget. Det är kriget, som åstadkommit denna förödelse, som gör att köpkraften mängenstädes har avtagit. Kriget har åstadkommit denna abnormt höga prisnivå, som i första hand försvårar ett normalt varuutbyte och en normal produktion.

Herr Lithander drog sin gamla litania över fackföreningsväsendet, och han förklarade, att fackföreningsväsendet bidrog till att fördyra levnadskostnaderna för hela folket. Jag förmodar, att då herr Lithander talade om fackföreningsväsendet, menade han endast arbetarnas fackföreningsväsende, ty han exemplifierade vad han menade med att draga en del blockadnotiser i tidningen Socialdemokraten. Men, herr Lithander, det finns andra fackföreningar än arbetarnas, som det är större anledning att i förevarande situation vända sig emot. Jag tror, att om herr Lithander har någon energi till övers för att försöka råda bot på de missförhållanden, som fackföreningsrörelsen kan åstadkomma, bör han icke glömma att sopa rent för egen dörr, innan han giver sig in på andra verksamhetsområden, ty han bör ihågkomma, att det är just det område han själv är verksam på, nämligen handelns, som för närvarande utgör det svåraste bekymret. Vi finna av den statistik, som föreligger, att enligt Svensk handelstidnings prisindex partipriserna vid december månads utgång lågo 72 % högre än före kriget, medan däremot detaljpriserna alltjämt voro uppe i ett vida högre indextal, nämligen 116 % högre än före kriget. Herr Lithander skulle uppenbarligen hava större anledning att vända sig emot de fackföreningar — de

heta visserligen icke så, ty de heta karteller eller ringbildningar — som finnas av olika typer på handelsn område. Herr Lithander skulle helt säkert hava större anledning att sysselsätta sig med dessa, och det skulle också giva större behållning, om herr Lithander ville använda sin energi på att belysa, hur dessa sammanslutningar bidraga till att fördyra levnadskostnaderna för hela folket. Märk väl, arbetarna ha nödgats gå med på lönereduceringar vida utöver vad lednadskostnaderna gått tillbaka, och märk väl, att det råder en så stor marginal mellan partiprisnivåns stegring i jämförelse med priserna före kriget och detaljprisinivåns stegring, att det otvivelaktigt är här man måste sätta tummen på och trycka med kraft för att få större överensstämmelse och begränsa möjligheterna till roffarvinster. Ty det kan icke vara rimligt, att detaljprisinivån skall ligga så vida utöver partiprisnivån. Det måste åstadkommas större överensstämmelse mellan dessa båda. Det är en ofrånkomlig följd av de lönereduceringar, som vidtagits gentemot arbetarna, ty det är icke möjligt längre att tillåta, att man genom konstlade medel håller detaljprisinivån uppe, där den ännu befinner sig. Varorna säljas i parti till priser, som måste möjliggöra en lägre detaljprisinivå, och arbetslönerna hava sänkts, så att det icke längre kan sägas, att det är arbetslönerna, som nödvändiggöra dessa höga detaljpriser.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Herr Lithander talade om en ändlös skruv av ökade kostnader. Ja, om herr Lithander menar fackföreningsskruven, så vill jag erinra herr Lithander om, att den sedan föregående års början icke skruvas så, att det blir ökade kostnader, utan att den tvärtom går åt det andra hållet. När man rör på fackföreningsskruven, som herr Lithander åsyftade, medför det nu icke längre någon höjning av prisnivån, utan tvärtom borde det medföra en sänkning av prisnivån, för såvitt icke de fackföreningar, som finnas inom handelsn område, motverkade denna sänkning av prisnivån. Herr Lithander talade om fri tävlan och menade, att detta är vida att föredraga framför allt föreningsväsen. Herr Lithander må icke glömma, när han talar om fackföreningsrörelsen, att det från första början gällt för de svagare att med tillhjälp av fackföreningar skydda sig mot otillbörlig utsugning av starkare samhällselement.

Herr Lithander drog en del blockadmeddelanden ur Socialdemokraten, och jag tyckte mig finna, att flertalet gällde byggnadsindustrien. Jag vet icke, om herr Lithander är medveten om, varför dessa ofta återkommande blockadnotiser inom byggnadsindustrien återfinnas i tidningarna. Förhållandet är ju, som en del torde känna till, att inom byggnadsindustrien råder det säregna förhållandet, att det ofta inträffar, att den egentliga byggherren icke står för bygget utan anmodar en bulvan, som har byggmästarutbildning, att stå för bygget, en person, som i regel icke äger några tillgångar. Bygget igångsättes i dennes namn. I regel utföres arbetet per ackord, men avlöningen utbetalas räknat efter en viss lön per timme, och när det blir färdigt, räknar man ut, vad arbetarna hava att fordra i ackordsöverskott. Ofta inträffar det, att när arbetet pågått en tid, gör bul-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

vanen konkurs. Arbetarna kunna då hava större eller mindre be-
lopp innestående, och att försöka taga ut dessa innestående ford-
ringar på laglig väg är naturligtvis fullkomligt lönlöst gentemot en
person, som saknar tillgångar. Arbetarna hava då icke något annat
sätt att gå tillväga på än att förklara bygget i blockad, intill dess
att de fått ut sina intjänta medel. Man kan också erinra om, att
det här i regel gäller folk, som hava en inkomst av 3—4,000 kro-
nor om året. Det finnes undantag, men regeln torde vara, att in-
komsten icke sträcker sig högre än 3—4,000 kronor om året. Det
är således ingen inkomst på, låt oss säga, 384,000 kronor, som vissa
medlemmar av den fackförening, som finnes på handelns område,
torde komma i åtnjutande av.

Hur mycket rättvisa det finnes i att beskylla arbetarna för
att de genom sitt fackföreningsväsende bidragit till åstadkomman-
de av det nuvarande ekonomiska tillståndet, kan man ytterligare
belysa genom att ännu en gång erinra om, att endast skatten av
den mervinst, som tillkom företagarna inom industrien och handeln
under krisären, jag åsyftar krigskonjunkturskatten, gav statskassan
1,038 miljoner kronor. Tror någon, att man icke här bör i första hand
lägga ansvaret för att vi kommit upp till den abnormt höga pris-
nivå, vari vi befinna oss. Är det icke mer riktigt att lägga an-
svaret här, och säga, att arbetarnas stegrade penninglöner blivit
en följd av denna abnormt höga företagarevinst. Jag kan icke un-
derlåta att erinra om, vad som i liknande debatt föregående är ytt-
rades. Det påvisades bl. a., att för ett visst antal grosshandlare
i Göteborg inkomsterna under kriget stegrats tiofalt, från 40,000
kronor i genomsnitt till 400,000 kronor. Jag är övertygad om, att
just sådana glupska merförtjänster mer än arbetarnas fackföre-
ningsväsende bidragit till den abnormt höga prisnivå, som nu är
rådande. Förhållandet ligger ju så, att arbetarna, både då kon-
junkturerna gå uppåt och då de gå nedåt, i första hand få vidkän-
nas de rubbningar, som uppstå i de ekonomiska förhållandena. Un-
der de första krigsåren fingo arbetarna trots de ökade penninglö-
nerna vidkännas en försämring av reallönen. Under den nu rådande
depressionen hava arbetarna icke blott fått vidkännas reduce-
ringar av lönerna utan därjämte fått arbeta under väsentligt för-
kortad arbetstid, och följaktligen hava inkomsterna sjunkit så väl
till följd av lönereduceringarna som även av den förkortade tiden.
Det förefaller då, som om det vore rätt opåkallat att i en situa-
tion, svårare än någon annan, angripa särskilt arbetarna för de
olidliga förhållanden, som äro rådande. Det förefaller, som om
herr Lithander, särskilt med tanke på vad jag anfört om detaljpris-
nivån, skulle hava större anledning att sysselsätta sig med förhål-
landena inom sitt eget fack. Och det måste vara en viktig uppgift
för riksdagen att tillse, att det blir bättre överensstämmelse mellan
partipriserna och detaljpriserna. Som det nu är, kan det icke få
fortsätta, nämligen att man kraftigt reducerar arbetslönerna men
icke vidtager några åtgärder mot dem, som ha ansvaret för att de-
taljpriserna hålla sig på en abnormt hög nivå.

Herr E d é n: Herr talman! Det har icke varit min mening att uti denna remissdebatt ge mig in på några storpolitiska deklarationer eller betraktelser. Därtill finnes icke enligt mitt förmenande någon anledning vare sig uti läget utåt, som snarare manar till att undvika söndrande tal och angrepp mot andra politiska meningar, eller i läget inåt, där vi kämpa med svårigheter, som i hög grad påkalla allas förenade ansträngningar för att slå oss igenom. Det är också en tillfredsställelse att kunna annotera, att i den nya socialdemokratiska regeringens egen hållning för närvarande icke ligger något, som uppfordrar till mera storpolitiska motsatser. Snarare kunde man ju göra den reflexionen, att när man betraktar det program, med vilket denna regering möter riksdagen, liksom i övrigt dess framträdande, så ter den sig, om jag vågar använda ett sådant uttryck, som i oväntat hög grad borgerlig. Detta är från min sida uteslutande ett beröm, och jag hoppas, att det icke kan från den andra sidan uppfattas som alltför provocerande. Man kan ha lov att göra den iakttagelsen till remissdebattens protokoll, när man erinrar sig åtskilligt av vad som framkom under det sista årets valrörelse, vars skuggor jag för övrigt icke alls skall frammana. Det råder en viss skillnad mellan de förväntningar, som då direkt eller indirekt väcktes hos stora folklager i fråga om den socialdemokratiska frammarschens frukter, och det som regeringen nu ser sig i stånd att förverkliga. Vare detta som sagt yttrat utan att vilja uppkalla någon diskussion om dessa förhållanden.

Vid remiss av
statsverke-
propositionen.
(Forta.)

Dagens debatt har varit i allt väsentligt begränsad till en första översiktsprövning av den budget, som blivit framlagd, och jag kan icke finna annat, än att alla skäl tala för, att man också håller sig till detta område. Det är stort nog, som det är. Vi ha att söka göra upp en alldeles extra ordinär budget, en budget präglad helt och hållet av depressionen, de sviktande statsinkomsterna, de starka förändringarna i penningvärdet och de utomordentligt allvarsamma rubbningarna i hela landets ekonomiska liv. Från dessa utgångspunkter har regeringen uppgjort sin plan för statsregleringen. Den har i första rummet, det skall från min sida genast konstateras, gjort verkligt allvar av den paroll om sparsamhet, som oupphörligt upprepats under den senare tiden både inom och utom riksdagen men som ofta är så svår att förverkliga, när det kommer till kritan. Jag tror, att i det avseendet, ifråga om den allvarliga avsikten att hålla igen, förtjänar regeringen och i främsta rummet finansministern allt möjligt erkännande, även om man på en del detaljpunkter kan vara av olika mening. Någon gång, någon enda, förefaller det till och med, som om denna strykningspolitik gjorts med en hand, som gått alltför ovarsamt fram.

Jag skall i det avseendet endast nämna, vad som visst redan blivit nämnt, om jag icke minnes orätt, av den förste talaren vid debatten i dag: den fullständiga uteslutningen av anslaget till det frivilliga skytteväsendet. För min del får jag lov att säga, att även om jag kan förstå det frestande för en socialdemokratisk försvarsminister, och i synnerhet en försvarsminister, som så pass ut-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

präglat tagit ståndpunkt mot detta anslag förut, i att nu från regeringsbanken gå till attack mot detsamma, så finnes det dock vissa faktorer, som enligt mitt förmenande borde hava gjort honom mer än betänksam mot att utan vidare utesluta anslaget ur budgeten. Jag kan icke återgiva dessa faktorer — jag höll på att säga bättre, men i varje fall icke med större förhoppning om att försvarsministern skall förstå mig, än genom att citera några ord av honom själv i hans yttrande till statsrådsprotokollet. Herr försvarsministern yttrar, efter att ha erinrat om sin och de socialdemokratiska partivännernas — jag vet icke, om jag skall säga partiflertalets — obenägenhet för detta anslag:

»Ett principiellt avgörande rörande statsmakternas ställning till det frivilliga skytteväsendet anser jag mig icke nu böra påkalla. Det torde nämligen kunna ifrågasättas, om icke, innan ett sådant avgörande träffas, också bör tagas under omprövning, huruvida för skytteväsendet kunde finnas former, vilka möjliggjorde dess inpassande i själva försvarsorganisationen på ett sådant sätt, att därigenom den militära utbildningen direkt tjänades och strävandena till begränsning av de värnpliktigas övningstid och av kostnaderna för försvarsorganisationen främjades.»

Ja, detta är fullkomligt riktigt. Även de, som stå ovilliga emot denna rörelse — en rörelse dock, som efter min mening i det stora hela verkligen i hög grad förtjänar statsmakternas stöd och uppmuntran — även dessa borde väl ändå finna det lämpligt att, innan ett avgörande träffas, taga under omprövning, om icke det frivilliga skytteväsendet kan infogas direkt i den nya försvarsorganisationen. Det skall dock icke herr försvarsministern kunna övertyga, vare sig mig eller, antar jag, kammaren, att när han nu utesluter anslaget ur huvudtiteln, det icke från hans sida har varit meningen att framkalla »ett principiellt avgörande». Ty har han väl fått anslaget bort från huvudtiteln, skulle jag verkligen vilja se den dag, då han kan vara med om att få in det igen. Härtill kommer, att det statsanslag, som utgår, är av så pass vital betydelse för hela skytterörelsen, att om det totalt skulle uteslutas, låt vara för endast ett halvår, kan man därmed riskera, att hela organisationen faller sönder, och att det icke blir möjligt att återuppbygga den igen, om man vill infoga den i den nya försvarsordningen. Jag vill därför på det livligaste hoppas, att det måtte finnas möjlighet att om också med den begränsning, som kan bli nödvändig, och som naturligtvis även detta anslag liksom andra får finna sig uti, dock behålla det allra nödvändigaste för att det frivilliga skytteväsendet icke skall alldeles strypas.

Detta nog om den enda viktigare punkt, där jag finner anledning att vända mig emot regeringens sparsamhetsåtgärder.

Hur har då regeringen efter de stora prutningarna lyckats balansera budgeten? Det har övats rätt mycken kritik mot finansministern för hans djupa grepp i kassafonden. Och jag skall ingalunda förneka, att det har sina allvarliga sidor att ur denna fond på en gång draga till sig det stora belopp, varöver finansministern nu disponerar, jag vill icke säga för halvårsbudgeten 1923 — ty han har fullständigt

rätt uti, att han för den disponerat mindre än vad man ännu för ett år sedan förutsatt — men däremot för tilläggsbudgeten 1922. Det är det starka greppet ur kassafonden just för 1922 års utgifter som utan tvivel är det allvarsamma. Jag fruktar, att det ligger icke så litet av sanning i den anmärkningen, att man icke kan taga dessa hundratals miljoner ur en behållning, som hitintills egentligen endast varit bokförd och aldrig sluppet ut i rörelsen, och släppa ut den i rörelsen, utan att detta kommer att inverka på sedelpressen och därmed även på penningvärdet i riktning av en änyo åtminstone möjlig inflation.

Jag gör icke denna anmärkning för att klandra utan därför att det förefaller mig, som om den sidan av saken hade varit värd att observeras i inkomstbudgetberäkningen, vilket icke har skett. Jag säger, att jag ändå icke vill klandra det, därför att jag får lov att erkänna — och det tror jag de flesta i grund och botten göra — att det mött så pass stora svårigheter att uppgöra denna budget, att finansministern är försvarad, om han tillgriper en besparad behållning och icke pålägger nya skatter för att behålla en större kassafond än vad som oundgängligen är nödvändigt för statsverkets behov av rörelsekapital.

Det, som har framkallat den egentliga svårigheten just för 1922 års tilläggsstat — den ömma punkten — är som bekant det stora anslaget till arbetslöshetens bekämpande. Där ligger den tunga klump, som tynger ned alltsammans, den stora nya utgiftssumma, som vållar det stora greppet i kassafonden. Det är därför klart, att det begärda utomordentliga beloppet till bekämpande av arbetslösheten har spelat och måste spela en huvudroll i diskussionen. Jag vill därom inskränka mig till några anmärkningar.

Det är så rätt som sades i förmiddags — också detta av herr Lindman, tror jag — att man borde försöka andra medel än arbetslöshetsunderstöd och nödhjälpsarbeten, då det gäller att giva sysselsättning åt de arbetslösa. Det beklagliga är blott, att ingen egentligen har lyckats anvisa några sådana medel, som stå sig inför en granskning. Jag skall icke alls riva upp någon debatt med herr Lindman om de delar av hans program i det stycket, som voro uppe i fjol, frågan om man verkligen kan »bevara hemmamarknaden», som det heter, genom de då föreslagna tullsatserna eller icke. Det kan vara nog att göra det lilla påpekandet, att det finns ett land i vårt stora ekonomiska världssamhälle, som har gjort det försöket. Landet heter Förenta staterna. Där har man gått till det yttersta av nästan prohibitiv tullagstiftning. I denna stund räknar detta land ett antal arbetslösa, som proportionsvis vida överstiger till och med våra beklagliga förhållanden. Jag tar herr Lindmans egna siffror. Är det, såsom han sade, 6 à 7 miljoner arbetslösa i Förenta staterna, så ger detta ett procenttal i förhållande till Förenta staternas befolkning, som är ännu mycket högre än våra 140,000 i förhållande till våra sex miljoner. Det kan vem som helst räkna ut.

Nej, det är nog så, att hur vi än söka, kunna vi icke finna något generalmedel. Såsom måhända till leda har upprepats: Det ekono-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

miska livets stora sammanhang gör sig gällande också för vårt land. Hur vi än anstränga oss, ha vi icke möjlighet att få upp vårt näringsliv igen, vare sig den ena eller den andra grenen, ur verkningarna av den stora världsdepressionen, förrän förtroendet, köplusten och därmed även produktionslusten i den stora världen börja vakna till liv igen. Förr kan icke heller vårt näringsliv på allvar hoppas på sådana utsikter, att vi kunna sätta våra nu lidande näringar i normal gång. Vi nödgas, så beklagligt det än är, tills vidare nöja oss med palliativ. Men det gäller att lägga dessa palliativ så, att de icke motverka utan snarare förbereda den redobogenhet att träda in i den stora världshandeln och i världsutbytet, som vi måste ha färdig i samma ögonblick ljusningen börjar och det gives några tillfällen att på allvar komma ut i marknaden.

Ur den synpunkten kan intet annat än gott sägas om att man i alla händelser söker lägga nödhjälpsarbetena så långt möjligt på vad som kallats produktivt eller mera direkt produktivt arbete. Jag vill sålunda även jag rekommendera till övervägande, såsom så många andra ha gjort, att, där det går för sig, använda dessa summor till arbeten för våra kraftverk och kommunikationer, för jordförbättringar, såsom herr Lindman nämnde, gärna för vattenavledningar och dylikt, och att man icke a priori stannar vid att anslå dem uteslutande till vägarbeten. En viss erfarenhet, som fastän den är kortvarig, icke är så ringa, därför att den grundar sig på förhållandena inom Stockholms län, som har en mycket vidsträckt arbetslöshet, har emellertid lärt mig, att när det kommer till kritan, är man tvungen att söka anordna nödhjälpsarbetena så, att de sysselsätta det största möjliga antalet arbetslösa, att de fordra det minsta möjliga mått av speciell teknisk skicklighet, samt — och det är icke det minst viktiga — att de så långt som möjligt äro förlagda så, att man slipper göra stora överflyttningar av de kontingenter arbetslösa, som skola sysselsättas. Överflyttningarna äro lika dyrbara för organisationen som de äro det för de arbetslösa och deras familjer, då nämligen den knappa arbetslösheten givetvis lämnar ett mindre överskott till familjerna vid sådan förläggning än om den arbetslöse kan bo i sitt hem eller dess nära grannskap. Jag har velat nämna detta redan nu, därför att jag tror, att man icke skall fästa alltför stora förväntningar vid sådana större anlagda arbeten, som eventuellt skulle komma att placeras långt från arbetarnas vanliga hemorter.

En utpräglad betänksamhet — jag skall nöja mig med detta ord — nödgas jag uttala gentemot den gren av dessa nödhjälpsarbeten, som regeringen, kanske på arbetslöshetskommissionens uppdrag, har tänkt sig såsom statsbeställningar hos industrien. Jag vill icke bestrida, att det kan finnas utsikter att lägga dessa beställningar så, att de göra nytta i förhållande till uppoffringen. Men nog skulle jag åtminstone önska, att särskilt statsutskottet, när det nu går att granska hela denna del av den stora frågan, ville mycket noga se sig för i vad det går med på av sådana statsbeställningar, dels därför att det förefaller mig så ytterst svårt att kunna lägga dem så, att de verkligen komma till nytta för de redan arbetslösa,

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

de av oförskyllad arbetslöshet drabbade — det är nämligen icke alls sagt, att statens behov av materiell av olika slag just sammanfaller med de industrier, som ha det allra värst ifråga om bristen på beställningar — och dels därför, att det är svårt ur den synpunkten, att det kräves en mycket noggrann prövning och en mycket fast hand för att kunna, när man ger sig in på den bogen, förebygga, att arbetsgivare och arbetare enas i att trissa upp den andel, som skall räknas såsom ett slags nödhjälpspremie från statens sida, och därmed också givetvis försvaga möjligheterna att göra största möjliga nytta med de anslagna medlen.

I alla händelser, huru det än må vara med dessa saker, så är detta icke huvudpunkten i fråga om arbetslöshetsanslaget. Huvudpunkten i den svåra situation, där vi stå, ligger i ett par frågor, som herr socialministern berört, och jag skall tillåta mig att här understryka hans förklaringar. Han skildrade för kammaren, huru han från början funderat över att utanordna så mycket som möjligt av statsmedel till understöd — just därför att man dock därmed kunde hjälpa så många flera — men dock till sist stannat vid att lägga större delen av anslaget på nödhjälpsarbeten och icke på understöd, därför att sysslolösheten, såsom han uttryckte sig, »icke är hälsosam». Ja, detta är det minsta, man kan säga. Den är motsatsen till hälsosam. Huru bittert det än må vara, huru tungt det än kan kännas för var och en, som har något att göra med disponerandet av dessa anslag, som alltid bli otillräckliga, tror jag att det ur både moralisk och ekonomisk samt psykologisk synpunkt är absolut nödvändigt att hålla fast vid den sunda regel, som riksdagen i fjol fastslog: så långt det över huvud går arbete och arbetstillfällen för de arbetslösa; endast i yttersta nödfall, där detta icke kan låta sig göra, understöd. Men då så är, gäller det också att lägga arbetslöshetskommissionens löne- och understödspolitik på ett sådant sätt, att den icke träder i vägen för industriens och andra näringars naturliga behov av att få sin arbetskraft till sjunkande priser.

I det avseendet har jag lagt märke till att arbetslöshetskommissionen i sin utredning, som finnes införd i propositionen, har kursiverat den princip, som fastställdes i fjol: »Statsmakterna hava i sådant hänseende såsom bekant föreskrivit, att lönerna vid de statliga nödhjälpsarbetena på varje ort och vid varje särskild tidpunkt städse måste understiga de på den öppna arbetsmarknaden gällande.» Det var med en viss känsla — jag vill icke säga av oro — men av undran, som jag iakttog, att herr socialministern i sin motivering för propositionen icke särskilt omnämnt denna grundsats. Jag förstår nu, att det endast kan ha berott därpå, att han ansåg det självklart, att den skulle fortfarande tillämpas. Ty han har här inför kammaren uttalat, att kammaren kunde vara lugn för att man skall handlägga frågorna om arbetslönerna så, att industrien icke blir lidande genom konkurrensen med dessa genom statens åtgärder anordnade arbetstillfällen. Jag understryker yttrandet ändå, och jag tror, att det är ofrånkomligt nödvändigt att fastslå det från statsutskottets, och sedan från riksdagens, sida, och detta så, att avvägningen sker i

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

förhållande till icke blott industrien, utan även jordbruket. Vi balansera i hela denna politik med nödhjälpsarbeten på en mycket smal stig. Varje sådant nödhjälpsarbete, som förhindrar den naturliga anpassningen av våra löner och våra priser efter världsmarknadens ständigt fortgående utveckling, varje sådant nödhjälpsarbete, säger jag, är utomordentligt farligt. Huru svårt det än må vara att iakttaga den i följd uppställda regeln, så får den icke släppas, icke på några villkor. Herr socialministern har med rätta påpekat, att det ju kan finnas rent abnorma fall, då man icke kan tillämpa den; det är icke möjligt att stadga lönerna för nödhjälpsarbeten så, att de svara mot vad rent tillfälliga utbud av arbetskraft kunna gå ned till. Han nämnde såsom exempel sådana fall, som då en industri blott arbetar ett fåtal timmar i veckan och den totala veckoförtjänsten därför blir alldeles abnormt liten, eller sådana fall, då en lantarbetare erbjuder sig att tjäna för blott mat och bostad utan lön. Jag ger honom alldeles rätt uti, att sådana fall kunna med den omnämnda principen icke vara åsyftade. Men det gäller att på vartenda område och i varenda del av riket fasthålla vid själva huvudregeln. I samma ögonblick som det skulle visa sig, att den icke kan fasthållas, i samma ögonblick, mina damer och herrar, går det sönder för hela denna politik med nödhjälpsarbeten och arbetslöshetsunderstöd. Även ur de arbetslösas synpunkt måste principen från i följd därför bibehållas.

När jag så starkt betonat detta, har det skett icke blott med hänsyn därtill, att frågan icke berörts av herr socialministern i hans motivering för propositionen, utan även med hänsyn därtill, att jag har litet svårt att förstå de beräkningar, på vilka arbetslöshetskommissionen baserat sina siffror, som nu ligga till grund för propositionen. Jag vill påpeka, att beträffande arbetslönerna vid nödhjälpsarbetena beräknar man för en tid av 12 månader 200 kr. per månad för var och en, som deltagit i dylika arbeten, och 20,000 arbetare. Det är dessa siffror som ligga till grund för totalbeloppet 40 miljoner kr. Då frågar jag: Huru har man kommit till denna siffra, 200 kr. för månad och arbetare? Det förefaller mig, som om den skulle utgå från en genomsnittsberäkning av arbetslönen, som näppeligen kan understiga den som nu tillämpas eller kanske till och med den som tillämpades i höstas. Om vi nämligen räkna med 25 arbetsdagar per månad, blir det 8 kr. per arbetsdag, som skulle bli kvoten. Låt nu så vara, att i dessa 200 kr. också äro inräknade administrationskostnaderna, så kunna dock icke dessa administrationskostnader rimligtvis vara så stora, att det gärna kan förklara, att man för hela året 1922 tänkt sig en så hög genomsnittssiffra för varje arbetare. Jag har sökt efter upplysningar om kommissionens egen ståndpunkt i denna sak, men icke funnit dem. På sidan 18 i propositionen omtalas, att man strävat efter att sänka ackordspriserna efter de sjunkande priserna i öppna arbetsmarknaden, men i vad mån man sänkt dem och i vad mån man tänkt sig, att de skola, i framtiden sänkas, därom är ingenting sagt. Jag begär naturligtvis icke, att man här skall profetera om vilka arbetspriser det kan vara möjligt att så småning-

om tillämpa under år 1922, men jag nödgas fästa uppmärksamheten på att så som beräkningarna nu äro gjorda, synas de mig innesluta en betydande marginal, i varje fall om man såsom finansministern utgår från den förutsättningen, att priserna och indexen skola falla under loppet av år 1922, och under början av år 1923 — om jag minns rätt — indexen skulle vara nere i 190. Med detta stämmer det icke att räkna så höga arbetspriser. Och även detta är en anledning, som jämte andra ligger bakom min mycket starka hemställan till statsutskottet att i denna sak skriva så, att det icke kan råda något tvivel om riksdagens mening.

Förutom detta skall jag endast göra ett enda tillägg till de önskemål, som jag vill sända med till statsutskottet. Jag tror, att det icke kan anses vara någon orimlighet i att ifrågasätta, huruvida verkligen riksdagen bör behandla hela denna stora anslagsfråga på en gång. Det gäller för år 1922 85 miljoner under socialministerns huvudtitel och 5 miljoner under kommunikationsministerns, sammanlagt 90 miljoner. Det kan så mycket mindre vara skäl i att behandla hela detta anslagskrav på en gång, som det ju är självklart, att under vårens lopp förhållanden, ekonomiska eller andra, kunna inträda, som göra, att riksdagen själv skulle beklaga, och kanske även Kungl. Maj:t, om man nu förhastade sig vid prövningen av den principiella ståndpunkten i detta svåra ärende. Å andra sidan behöver givetvis i all synnerhet socialministern och kanske även kommunikationsministern något betydande belopp att reda sig med under den närmaste tiden. Det förefaller under sådana förhållanden, som om det skulle vara en utväg, värd att allvarligt övervägas av statsutskottet och sedan accepteras av regering och riksdag, att till en början anslå medel för de närmaste månaderna såsom ett provisorium, samt eventuellt, om man icke hinner gå in i en prövning av de olika villkoren, för detta provisorium nöja sig med att fastställa de förut gällande villkoren, och sedan taga tid på sig för att behandla det övriga.

Ja, herr talman, jag skall icke uppehålla kammaren längre. Jag har, som nämnts, från början velat lägga detta anförande uteslutande som ett anspråkslöst bidrag till diskussionen om budgeten och dess svåraste punkt, arbetslöshetsfrågan, och har icke för avsikt att komma med några andra programmatiska förklaringar. Om det skulle vara något att tillägga, sedan man åhört denna dags debatt, så kanske det kunde vara en mera allmän reflexion. Visst hava vi i vårt land alla möjliga skäl att djupt allvarligt se på den ekonomiska situationen. Och ingen lär förneka, att alla näringsgrenar förvisso icke bara industrien utan nu för ögonblicket kanske i nästan lika hög grad jordbruket, ha det ytterst bekymmersamt. Visst äro också utsikterna för framtiden i allra högsta grad ovissa. Men icke tjänar det mycket till att bara stanna vid en klagolåt, som bär fram bekymren i denna församling för regeringen. Vi få väl lov att se situationen i ansiktet — jag höll på att säga som män, men det vore oartigt mot våra kvinnliga representanter — som verkligt fullmyndiga medborgare. Vi få se den så, att vi hava att dras med

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

svårigheter, som finnas över hela världen. Vi lida under dessa svårigheter allesammans. Ingen kan anvisa någonting, som hjälper genast. Man måste huvudsakligen lita till den naturliga men mycket långsamt verkande läkningsprocessen, till hela världens tillfrisknande ur både krigets efterverkningar och ur de internationella motsatser, som fortfarande finnas. Men nog hava vi dock, herr talman, här i landet en i förhållande till andra länder så stark grund att stå på både i hittills bevarade sunda statsfinanser och i landets trots allt sparade ekonomiska resurser samt även, som jag hoppas, i en även under dessa prövningsår ådagalagd politisk mognad — nog ha vi så mycket att bygga på, att det icke skulle skada, om man ginge till denna riksdags arbete även med en smula friskt mod, trots alla bekymren.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet *Lindqvist*: Herr talman! Jag nödgas i anledning av det nyss hållna anförandet lämna några upplysningar beträffande vissa av de punkter, som den ärade talaren vidrörde.

Han frågade, vilken beräkning som legat till grund, när man i propositionen kommit upp till en siffra av 200 kronor i månaden för nödhjälpsarbetena i fråga om statsbidraget. Och han trodde, att man icke tagit nödig hänsyn till de förändrade förhållandena på arbetsmarknaden och den lönepolitik, som de skulle betinga. Jag ber då att få upplysa talaren och kammaren därom, att den beräkning, som hittills gällt, har varit icke 200 kronor i månaden utan 300 kronor i månaden. Den beräkningen har gällt och visat sig vara behövlig under förlidet år. Det kom sedan en tid, när det räknades om, och då man trodde sig möjligen kunna gå ned till 270 kronor i månaden i fråga om dessa kostnader. Och nu har det visat sig, att man vågat gå ned ända till ett belopp av 200 kronor per månad och arbetare. Jag må säga herr Edén, att jag har verkligen varit ytterst tveksam, om man beträffande beräkningen skulle kunna gå så långt ned som till 200 kronor i månaden. Detta belopp går till arbetslöner och till de familjetillägg, som författningen medger, att man utbetalar vid dessa nödhjälpsarbeten. Kostnaderna för dessa löner och familjetillägg gå till 80 %, och de övriga 20 % gå till anskaffande och tillhandahållande av redskap och övrig administration för arbetets utförande. Jag tror sålunda, att man gått så långt ned, som det är möjligt, och att dessa beräkningar icke äro för höga, utan jag fruktar för mitt vidkommande, att man hållit sig i allra yttersta nedergränsen.

Emellertid är detta ju alldeles beroende på tillämpningen av de allmänna direktiven. Och, som jag förut i dag haft tillfälle uttrycka, hyser jag den fasta förhoppningen, att de män, som närmast handhava detta, komma även i fortsättningen att handha det på så aktsamt sätt, att man icke behöver befara, att staten i det avseendet lider några risker. Och vid sådant förhållande är det ju endast en beräkningsgrund. Det är ju icke fastslaget, att dessa belopp skola utbetalas, om förhållandena ändra sig så, att det eventuellt skulle

kunna bli något billigare. Jag betvivlar emellertid för min del, att det blir billigare. Jag skulle snarare tro, att det kanske kommer att hålla sig något dyrare.

Herr Edén förvånade mig dock något litet genom en vändning i sitt anförande, då han liksom jag förut i dag sagt, att vi äro eniga med herr Lindman däri, att om det finnes möjlighet att sätta industrien igång på vanligt sätt och få det produktiva arbetet återupptaget, så skulle det vara lyckligast för oss. Jag sade då, att det är en omöjlighet att sätta den igång genom anvisande av statsanslag. Och jag tror heller icke i likhet med herr Edén, att det går att med konstlade medel, genom tullmurar och annat, åstadkomma sådana förhållanden här i landet, att vi skulle få industrien igång, så länge ställningen i världen är sådan, som den är. Utan vi få nog avvakta händelsernas utveckling, göra vad vi kunna för att hjälpa till att förbättra vårt läge, försöka, där det finnes möjlighet, att få några avsättningsorter i utlandet. Och det veta herrarna, att det gjorts vissa sådana försök från regeringens sida, och först när det lyckas, torde det vara möjligt för vår industri att blomstra upp på nytt. Men så riktade herr Edén åtminstone en undrande tanke mot det förslag, som är framlagt om de så kallade statsbeställningarna. Och han uppmanade statsutskottet att mycket noggrant se till dessa saker. Han sade, att man får här vara på det klara med, huru de där beställningarna skola utanordnas, så att de icke gå till verkstäder, som hava arbete förut — jag förmodar, att herr Edén menade så — utan att de skulle komma de verkligt arbetslösa till del. Ja, jag har det papper på bordet, där detaljerna i dessa saker äro närmare angivna. Men det tjänar icke mycket till att stå och läsa upp dessa detaljer. Jag är icke ett ögonblick rädd för att låta statsutskottet ta hand om denna prövning, ty jag är viss om, att statsutskottet tar noggrann kännedom om, hur läget är inom våra industrier, ifall statsutskottet medger, att vi från departementet lämna alla nödiga upplysningar om, hur industriens förhållanden för närvarande äro. Det kommer nu representanter för industrien undan för undan och relatera, hurusom de hava haft 2,000 arbetare i sin verksamhet tidigare och nu nödgats inskränka driften till 250, eller hur de nödgats inskränka driften till 100 man o. s. v., och de meddela tillika, att om de icke få någon beställning i något fall, så nödgas de stänga helt och hållet. Tror icke herr Edén, att om det finnes, som jag vet, en mängd sådana industrier, en mängd sådana verksamhetsgrenar och fabriker, det då finns möjlighet att ordna detta tillfredsställande, så att dessa beställningar verkligen komma de industrier till godo, som behöva det? Jag har också förmenat, att de affärsdrivande verken skulle få göra sådana beställningar, som verkligen gagna dessa industrier och, som jag förut i dag sagt, framför allt de yrkeskunniga arbetarna.

Så till sist gjorde herr Edén också en annan erinran till statsutskottet och väl också till kammaren. Han sade, att det här begärda stora anslaget på 85,000,000 kronor skola vi naturligtvis icke förhasta oss med och ge på en gång, utan vi böra naturligtvis

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

se tiden an och pröva, hur växlingarna gå, för att se — förmodar jag, herr Edén tänkte — om vi icke kunna finna lämpligt att göra avprutningar på det framställda kravet. Jag vill då säga, att för det första är det nödvändigt — och det har jag sagt även i propositionen — att statsutskottet omedelbart tar upp detta ärende till behandling. Och då jag ser statsutskottets ärade ordförande här, hoppas jag, han skall lystra till regeringens framställning, när vi begära en ögonblicklig behandling av ärendet. Förhållandet är nämligen det, att de hittills till regeringens förfogande ställda anslagen äro disponerade. Behov uppstår dagligen för nya anslag. Och därtill kommer, att man icke gärna kan skjuta på frågan om anslag, åtminstone icke i huvudsak, till längre fram på våren, ty det är nu under vintern, som självfallet de största ansträngningarna måste göras, för att hjälpen skall bliva effektiv. Skola vi få någon nytta av detta nya anslag, som rör de s. k. statsbeställningarna, så är man, synes det mig, bäst betjänt med, om de femton miljonerna i första hand lämnas så fort som möjligt. Men därtill behövs icke så litet antal miljoner för att verksamheten skall kunna bedrivas på ett tillfredsställande sätt. Det är kontrakterade statsarbeten, som pågå öfver hela landet, till ett belopp av 30,000,000 kronor. En del av detta belopp är redan utbetalt, men en del av beloppet återstår. Och nya sådana arbeten måste till. Där måste pengar finnas till förfogande, om man icke skall komma in i en återvändsgränd, som gör, att vi bliva urståndsatta att hjälpa bara därför, att vi måste ligga och vila på hanen.

Då man, såvitt jag kan se, icke kan hysa något som helst hopp om att förhållandena här i landet skola förändra sig så tillvida, att någon nedsättning av det begärda anslaget innevarande år kan komma ifråga, tror jag därför, att det vore lyckligast, om riksdagen nu tog och löste hela denna fråga på en gång. En sak måste ju ändå klargöras redan i början, och det är de direktiv, efter vilka vi skola få verka i fråga om dessa nödhjälpsarbeten och denna understödsverksamhet. Sedan återstår själva anslagsfrågan. Och är det så, att man känner med sig, att anslaget verkligen är behöfvligt för innevarande års behov, synes det mig lämpligast, att man finge det på en gång. Skulle emellertid statsutskottet finna det vara nödvändigt att följa den hemställan, som herr Edén nyss gjorde, vill jag redan nu säga ifrån, att jag tror icke, att saken skulle fåla vid en sådan påkänning, att man inskränkte det första anslaget till något särskilt litet belopp. Det förefaller mig, att skola vi dela på anslagsposterna, bör man i första omgången ge åtminstone 50,000,000 kronor, som göra det möjligt att omedelbart realisera eller så snart som möjligt nu, medan vintern och de värsta förhållandena äga rum, realisera planen om statsarbetena och för att i övrigt kunna tjäna alla de behov, som för närvarande ligga före.

Till sist ber jag att få säga, att jag är tillfredsställd med att herr Edén i övrigt icke riktade andra och farligare anmärkingar mot föreliggande förslag. Och jag hoppas, att sedan förklaringar nu äro gjorda i de punkter, som han särskilt riktade sig emot, skall

det vara lättare för oss att lyckligt kunna ena oss om anslaget
ifråga.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag vill med de få ord jag här kommer att yttra alldeles särskilt adressera mig till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet. Det är ju icke blott industrien, som i dessa dagar lider av det ekonomiska trycket, utan det är också fallet, och jag vågar säga i denna stund alldeles särskilt, med jordbruksnäringen. Jag tänker då icke på dem ibland denna närings idkare, som hava att arbeta, så att säga, med ett urvattnat kapital, dessa, vilka hava köpt sina gårdar under kris-tiden till alldeles för högt pris, utan jag tänker på jordbrukarna i allmänhet, vilkas ställning är synnerligen prekär. Det är icke underligt, om det väckt missmod på det hållet, när man till regeringen och till jordbruksministern har riktat framställningar om skydd för denna näring mot den import, som hotar att ödelägga åtminstone brödsädesodlingen, det är icke underligt, att man känt åtskilligt missmod, när det har hänvisats till pågående utredningar, när det har sagts, att man tills vidare icke kan göra något, och när det hela har resulterat i en uppmaning till allmänheten att använda svensk brödsäd, en uppmaning, som har förklingat tämligen ohörd.

Jag kan i detta sammanhang icke undgå att erinra mig en bild, må vara att det var en skämtbild, som jag för många år sedan såg i en tidning. Det var, när en riksdagsman från Skåne hade, såsom fallet är med vår nuvarande jordbruksminister, blivit utnämnd till domänintendent. Det var Anders Persson i Mörarp. Då var avbildat, hurusom han klättrat upp på domänintendentsplatsen och tittade ned och yttrade: »Det var fasligt, så långt det är ned till bondbyn härifrån — hur långt måtte det då icke vara därifrån och till statsrådsplatsen.» Nu har herr statsrådet klättrat upp icke bara på domänintendentsplatsen utan även på statsrådsplatsen, och det vore önskvärt, att avståndet till bondbyn icke blivit så långt, att man från jordbrukarhåll finner sig tämligen övergiven av regeringen.

Under kristiden uppmanades vi jordbrukare att öka livsmedelsproduktionen så långt som möjligt, och det betonades särskilt vikten och betydelsen av att man skulle komma till full självförsörjning icke minst i fråga om produktion av brödsäd. Vi ha nu under det gångna året kommit därhän, att när vi hade att glädja oss åt en tämligen rik skörd, så rik, att den i det närmaste täckte det inhemska behovet, så visade det sig, att importen blev så stor, att den tryckte ned priserna, så att det var omöjligt att sälja till sådana pris, att de täckte produktionskostnaderna, ja, det var under lång tid över huvud omöjligt att sälja.

Hur ofördelaktig ställningen är för jordbrukarna, skall jag be att få illustrera i all korthet här med några siffror. Jag tar en jämförelse mellan priserna före krisåren och priserna i närvarande stund. Här har jag i min hand en »Översikt över det ekonomiska och sociala läget», som är utarbetad på offentligt uppdrag. Där finner man, att medelpriserna för brödsäd 1913 voro: för vete kr. 14,22

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

och för råg kr. 12,82, under det att under de senaste månaderna, åtminstone inom den ort jag har äran att representera, om det över huvud gått att sälja vete, man icke erhållit högre pris än 18 öre per kg. och för råg 16 öre, sålunda icke så mycket över de priser, som betalades 1913—14. När man samtidigt betänker, att arbetspriserna stigit så väsentligt, att medan avlöningen 1913—1914 åt en statare utgjorde ungefär 300 kronor och för en fullgod arbetsdräng ungefär lika mycket, så utgjorde den vid den skörd det här rör sig om, skörden 1921, omkring 1,000 kronor för vardera, då kan man förstå, att de priser, som nu ernås, icke på långt när svara mot 1913 års priser och icke på långt när svara mot produktionskostnaderna. När nu förhållandet är, att vår skörd var så förmånlig, att den i det närmaste eller fullständigt hade kunnat täcka det inhemska behovet, då må det icke förvåna, om man från lantmannahåll ställer sig synnerligen frågande och förvånad över att det icke från regeringen göres något för att hejda denna import, som man anser synnerligen överflödigt och onödigt. Det är icke nog med att våra lantbrukare därigenom bringas i en synnerligen svår och vanskligt ställning, utan på detta sätt skickas, såvitt jag kan se, många miljoner till utlandet för en vara, som vi dock faktiskt hava inom vårt eget land, och detta kan ur nationalekonomisk synpunkt icke vara välbetänkt. Vidare inträffar därigenom det förhållandet, att den arbetslöshet, som vi alla beklaga och som vi måste vidtaga betydande anstalter för att avhjälpa, i betydande mån ökas, ty jordbrukarna se sig därigenom tvingade av en hård ekonomisk nödvändighet att så långt som möjligt inskränka antalet arbetare, och det är ju en känd sak genom rapporter ute från bygderna och från arbetsförmedlingsanstalterna, att jordbrukarna icke hava kunnat just av ekonomiska skäl anställa samma antal arbetare som tidigare.

Man kanske säger, att tullskyddet har varit mindre effektivt, och att det visat sig, att det vi för närvarande hava icke förmått hejda den utländska importen. Men är det dock icke nödvändigt, är det ändock icke en bjudande plikt att tillse, att icke vår svenska brödsädesproduktion lamslås för en utländsk, vilken arbetar under gynnsammare betingelser än vi göra? Den svenska brödsädesodlingen har att arbeta under vida ogynnsammare förhållanden, än vad fallet är i uti klimatiskt hänseende bättre lottade länder. Jag skall icke ingå i någon närmare redogörelse därför. Men kan det vara klokt och riktigt att just därför, att vi av naturen icke äro så väl lottade, att våra produktionskostnader ställa sig högre, fullkomligt lamslå en sådan näringsgren som jordbruket? Ty det är uppenbart, att skall det fortsättas som hittills, så att försäljningsprisen icke täcka produktionskostnaderna, då blir man nödsakad att lägga om sin produktion, och då blir man också nödsakad att inskränka brödsädesproduktionen.

Då jag ser, att herr jordbruksministern är närvarande, skulle jag vilja rikta en allvarlig vädjan till honom att dock tänka på jordbrukarnas läge och sedan vidtaga de åtgärder, som kunna vidtagas, för att våra jordbrukare icke skola utlämnas till en övermäktigt ut-

ländsk konkurrens. Det gäller för övrigt icke endast brödsädesodlingen, utan jag tänker också på den animala produktionen, vilken för närvarande också är utsatt för en övermäktig konkurrens från utlandet. Jag tror, att såväl den ena som den andra parten i vårt land skulle hava det bästa gagnet av att vår jordbruksnäring får arbeta under sådana förhållanden, att åtminstone produktionskostnaderna bliva täckta.

Vid remiss av statsverkspropositionen.
(Forts.)

Herr Nylander: Herr talman, mina damer och herrar! Sedan jag läst statsverkspropositionen, hade jag flera erinringar att göra emot densamma, vilka dock redan under debatten i dag framförts, varför jag saknar anledning att upptaga en hel del av de frågor, på vilka min uppmärksamhet blivit fästad. Jag ber därför att i korthet få beröra några särskilda punkter för att därefter övergå till att göra några erinringar i anledning av vissa anföranden, som under dagens lopp hållits.

Jag ber att till en början få instämma i herr finansministerns påpekande av att det givetvis ställer sig mycket svårt att under nu rådande osäkra konjunkturförhållanden upprätta en fullt tillförlitlig budget och likaledes att det också är vanskligt att kunna uttala sig om den nuvarande lågkonjunktorens varaktighet. För att avgöra den frågan riktigt skulle man ju behöva fordra av en finansminister, att han vore en profet, och därtill en sannspädd sådan, men så långt aktar sig nog varje politiskt parti att gå i sina fordringar. Då emellertid som stöd för det i statsverkspropositionen framförda antagandet, att man kan vänta bättre ekonomiska förhållanden, på sid. 2 framläggas vissa exportuppgifter för trävaror, pappersmassa och papper, är det min ofrånkomliga plikt att framhålla en sak, som inledningsvis i dag berördes av herr Lindman i hans anförande, nämligen att läget inom dessa för svenskt näringsliv så viktiga industrigrenar ej är så gynnsamt, som man av ordalydelsen i statsverkspropositionen skulle hava en viss anledning att antaga. Att jag anser mig i korthet böra beröra dessa förhållanden, motiveras även därav, att åtminstone hos ett par talare från det vänstersocialistiska hållet, som i dag uppträtt, det tyckes saknas en känsla av hur pass allvarligt läget är. Det verkade på mig, som om de icke riktigt övertänt vad de yttrat.

Innan jag emellertid vill beröra dessa frågor, anser jag mig böra med ett par ord även gå in på den punkt i statsverkspropositionen, som berör förbättringarna i Förenta staterna. Det är visserligen otvivelaktigt riktigt, att det ekonomiska livets kurvor där så småningom bruka reflektera sig i Europas ekonomiska liv, men att av det förhållandet, att i en del branscher i Förenta staterna förbättringar inträffat, draga några bestämda slutsatser för vår svenska budgets behandling, är ur nationalekonomisk synpunkt en ganska invecklad och nog så svår fråga. Jag vill icke heller här ingå på den, men säkert är, att finansministerns resonemang i denna punkt kommer att giva och också har givit anledning till reflexioner, framför

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

allt när man sedan vid studiet av statsverkspropositionen finner, hur pass kassafonden skrapats.

Jag vill börja med att, som jag nyss antydde, taga den del av våra svenska näringar, som även herr finansministern först berört i statsverkspropositionen, nämligen trävaruindustrien, i det han där, såsom vi veta, åberopat utförelsuppgifter för november månad. Jag vill då poängtera, att dessa siffror icke på något sätt få anses utslagsgivande, så att man av dem får döma om utsikterna för den närmaste framtiden. Vi kommo nämligen under förlidet år upp till en total export av i runt tal 525,000 standards. Jag vill emellertid understryka, att av dessa 525,000 standards exporterades endast 71,000 standards under första halvåret mot exempelvis 397,000 standards sista normala första halvåret, nämligen 1913. På grund av denna proportion mellan första och andra halvåret 1921 är det givet, att skeppningarna under höstmånaderna och således även under november månad förlidet år blevo särskilt stora.

Övergå vi så till innevarande år och de närmaste utsikterna för detsamma, finner man — som alla, tror jag, inom trävarubranchen kunna intyga — att utsikterna äro synnerligen svåra att definitivt bedöma. Men läget torde nu vara sådant, att vi i denna stund icke hunnit längre än till en försäljning av 25,000 å 30,000 standards, under det att man under normala förhållanden vid denna tid av året i allmänhet brukar ha sålt omkring 400,000 standards. När man dessutom vet, att försäljningspriserna varit och äro så låga, att de i många fall icke täcka produktionskostnaderna, så är det alldeles tydligt, att vi fortfarande måste räkna med en stark depression även inom den näringsgren, inom vilken finansministern hoppas på en snar förbättring. Framför allt komma enligt min uppfattning stora svårigheter att länge fortsätta, om de olyckliga valutadifferenserna icke förändras, vilket bland annat gör — en sak som torde intressera både våra arbetare och andra — att från Finland exempelvis redan nu lära vara sålda mot kontant likvid 125,000 standards.

Vad pappersmassan beträffar — den andra av finansministern åberopade näringsgrenen — så är försäljningen nu i gång men i små kvantiteter och till låga priser, även detta tack vare den konkurrens, som bjudes på grund av valutaförhållandena från Finlands, Norges och Tysklands sida. Och dessa valutaförhållanden ha, såvitt jag hört, icke under dagens långa debatt närmare berörts av finansministern.

Övergår man så till pappersindustrien, finner man — om man undantar de företag, som tillverka tidningspapper — att driften är inskränkt till mer än hälften. Vad tidningspapper beträffar, har man visserligen en viss sysselsättning inom fabrikerna med order »ur hand i mun» men till låga priser. Inom finpappersindustrien erbjuda däremot finnarna en så hård konkurrens, att de kunna underbjuda snart sagt vilka offerter som helst från svenskt håll. En pris-skillnad på 20 procent är vad man i allmänhet minst kan räkna med. Läger man härtill, att så viktiga industrigrenar som järnindustrien och maskinindustrien m. fl. kämpa med precis samma svårigheter — alla i första hand framkallade av valutaförhållandena — och om

man vidare finner, att ingen, ej heller regeringen vågar förutsäga, huru länge abnormiteten i dessa valutaförhållanden kommer att fortsätta, så torde man kunna påstå, att det varit försiktigare att mera spara på kassafonden och även att reflektera på, huruvida icke utgifterna — som jag dock är den förste att erkänna, att finansministern på ett synnerligen förtjänstfullt sätt i många fall beskurit — kanske kunnat ytterligare nedsättas och en eventuell brist täckas med en liten kaffetull. Jag vet, att detta skorrar i herrarnas öron, men jag kan icke underlåta att påpeka, att en sådan tull varit på sin plats. Man hade, om den införts, icke fått anledning att om några år kanske säga, att vi i denna stund resonerat som så: efter oss syndafloden.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vad näringsidkarna i vårt land beträffar, så är det säkert, att många, ja, den stora massan av dem, som också äro arbetslösa, med spänning avvaktat, vad statsverkspropositionen skulle innebära i avseende på åtgärder till stöd för dem och de näringar, i vilka de arbeta, en spänning, som hos dem varit lika stor som förväntan hos arbetarna med avseende på vad propositionen skulle innebära till deras förmån. Tyvärr har statsverkspropositionen i denna punkt icke mera att säga, än att den hänvisar till den skrivelse till tull- och traktatkommittén av den 2 december förlidet år, vari den anbefalldes undersöka, vilka åtgärder skulle kunna företagas till skydd för det svenska näringslivet. Däremot innehåller Kungl. Maj:ts proposition nr 11 rörande arbetslöshetens bekämpande en hel del, som vår industri och även andra med tacksamhet uppmärksammat. Lyckligt hade det emellertid säkerligen varit, om Kungl. Maj:ts redan nu föreslagit vissa positiva åtgärder. Men då jag icke känner, varför remissen till tull- och traktatkommittén skedde så sent, inskränker jag mig till att uttala den förhoppningen, att förslag snart må vara att förvänta och att man icke — såsom man i vissa fall gjort och gör med frågor, som höra under försvarsrevisionen — vid uppkommande förslag kommer att säga, att frågan är föremål för utredning, i detta fallet hos tull- och traktatkommittén. Jag hoppas, att både regering och riksdag må med välvilja upptaga de förslag, som motionsvägen komma att framläggas av representanter, som i denna kammare anse sig särskilt vara kallade att föra näringslivets talan.

Jag vill därefter göra ett par invändningar mot några här i dag hållna anföranden, och jag börjar då med herr Kilboms yttrande. Jag skall icke skrämma kammaren med att bliva lika mångordig som han, icke heller ämnar jag punkt för punkt bemöta de många påståenden, som han i sitt anförande framförde. Men jag vill dock exempelvis framhålla en sådan sak som den, att när han var inne på talet om gratisaktier, glömde han att på den vägen dock en hel del kapital stannat inom företagen själva. Vidare kan jag icke följa honom i hans skarpa och hetsiga utfall mot arbetsgivarna. Man kunde lätt få den uppfattningen, såsom han lade fram saken, att deras åtgöranden endast vore förestavade av ett brinnande begär att slå ned arbetsklassen. Herr Kilbom glömde helt och hållet det nuvarande läget och nämnde ingenting om valutaförhållandena, som tvinga våra arbetsgivare och industriidkare att på alla sätt söka få fram kon-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

kurrenskraftiga priser. Och då man vet, vilken avgörande roll arbetslönerna spela i en varas försäljningspris, är det klart, att man måste tillgripa även lönesänkningar. För övrigt, då man talar om lönesänkningar, skall jag be att få framhålla en sak. Jag står i detta fall fullt opartisk. Jag har icke hämtat min uppgift från högertidningar, utan jag har hämtat dem från Social-Demokraten. I denna tidning framhölls för en tid sedan, att herr Kilbom vidtagit lönesänkningar för sina egna arbetare. Det är ju så, att man bör söka leva som man lär. När herr Kilbom, som jag vet, har en sådan erfarenhet om det moderna affärslivets krav och står det så nära, förvånar det mig emellertid icke alls, att han följt den vägen att få ned kostnaderna, nämligen att sänka lönerna för personalen. Jag har, som sagt, icke hämtat dessa uppgifter ur högertidningar, men när herr Kilbom gått till en så skarp attack mot arbetsgivarna och deras förehavanden, så har jag ju rättighet att vända mig mot herr Kilbom i hans egenkap av ekonomidirektör och arbetsgivare i ett företag här i staden.

Dessutom glömde herr Kilbom och flera med honom, att sänkningen av arbetslönerna kan på papperet se nog så allvarlig ut, men den innebär ju samtidigt i sig själv en sänkning av levnadskostnaderna. På det problemet vill jag icke närmare ingå, men var och en vet förvisso att i de för det dagliga livet nödvändiga produkterna arbetslönerna utgöra en av de faktorer, som draga de största kostnaderna.

Herr Eriksson i Grängesberg framförde i sin polemik mot herr Lindman och i övrigt mot högerns näringspolitik i sitt anförande i dag bland annat det, att det förslag till skydd och stöd för det svenska näringslivet, som högern förlidet år framlade, hade under det årets valrörelse underställts det svenska folkets prövning med det resultat, att högerpartiet återkommit med en med 8 mandat minskad numerär och att bondepartiet vederfarits något liknande. Men herr Eriksson i Grängesberg har väl också varit med i valrörelsen, och det är då märkligt, att han glömde nämna, att förändrade rösträttsbestämmelser tillämpats. Jag undrar, om det var det från högerns sida framlagda förslaget i syfte att gagna vårt näringsliv, som orsakat de minskade mandat, utan om icke det i stället var de nya rösträttsbestämmelserna, som även släppte fram skatteskokarna. Och för övrigt är det väl så, att det icke alltid är så säkert, att majoriteten har rätt.

Herr Eriksson i Grängesberg gick sedan — liksom även herr Edén — in på det förhållandet, att trots Förenta staterna ha höga tullar och icke någon lagstadgad åttatimmarsdag, så är där — jag säger detta i anslutning till de av herr Lindman angivna siffrorna — arbetslösheten så stor. Ja, det kan ju förefalla märkvärdigt, men hur är det i själva verket? Är det möjligt att direkt jämföra de amerikanska förhållandena med de svenska? Jag anser detta omöjligt. För var och en, som under krigsåren hade tillfälle att på ort och ställe studera och iakttaga de industriella förhållandena i Amerika, måste det stå klart, att krigsindustrien där just för att tillfredsställa de militära behoven ökades till en även för vårt industriella land kolossal

omfattning. Men det är självklart, att när kriget var slut kunde man icke börja att omedelbart lägga ned dessa företag, utan det gällde för Amerikas industriidkare, finans- och köpmän att söka få över denna industri till fredsdrift. Och det är vad som skett. När så har skett, är det klart, att genom industriens oerhörda ökning växte produktionen, och det var nödvändigt för den amerikanska industrien att söka sig ut på export i en helt annan omfattning än före kriget. Ty före kriget var Amerika till ojämförligt största delen hänvisat till sin egen mycket köpstarka hemmamarknad. Därtill kommer att den amerikanska valutan från exportsynpunkt under långa tider var mera ogynnsam än den svenska. Det är då tydligt, att arbetslösheten där måste bli mycket stor, och att man på grund av angivna förhållanden icke kan draga några exakta konklusioner genom att jämföra Sverige och Amerika i detta fall. Dessutom vill jag säga, att även om den nuvarande amerikanska tullagstiftningen är sträng, så vet herr Eriksson i Grängesberg, att det föreligger ett mycket omfattande tullförslag, som kommer, om det går igenom, att i oerhörd grad ytterligare öka de amerikanska tullsatserna. Hur det kommer att gå med detta förslag, vågar jag i denna stund icke yttra mig om, men förslaget föreligger förberett och klart. Den skärpta tullagstiftning, som redan trätt i kraft, är av den 27 maj 1921 och gäller lantbruksprodukter jämte lagstiftning mot antidumping.

Vad herr finansministerns anförande beträffar, kan jag icke underlåta att påpeka, att då han läste upp siffror rörande vad som gått till kronoskatt och till industrier och enskilda under de gångna åren, så måste de frappa. Jag har icke tillfälle att här i kväll kunna göra någon undersökning, men det är givet, att de av finansministern angivna siffrorna äro riktiga. Men det är en sak, som bör påpekas, nämligen att han försiktigt nog glömde kommunalskatterna. Därigenom blev hela hans anförande i viss mån missvisande, ty såvitt jag kunde förstå, angav han, att så och så mycket gick till intressenterna och så och så mycket till kronoskatt, men givet är att kommunalskatten ej gick till intressenterna.

Desutom glömde finansministern i sin fordran på kapitalets nedskrivande även att omnämna, att penningvärdet dock undergått förändring. Det är en sak som är nödvändig att i detta sammanhang påpeka. Ty om man fordrar en nedskrivning så måste man väl också fordra en jämförelse mellan penningvärdet 1913 och 1922. Icke heller gick han, såsom jag nyss berörde, in på valutasvårigheterna och vilka åtgärder regeringen har å bane på penningepolitikens område. En liten lyftning av den slöjan hade varit mycket välkommen.

Vi veta emellertid, att finansministern vill väl, och vi kunna också från vår sida gentemot vad som framförts från vissa håll med rent samvete påstå, att vi önska lika varmt som alla andra och även våra motståndare, att arbete och arbetsglädje skola komma in i alla svenska hem igen och därmed inkomster och lycka. Därom äro vi ense. Det är endast om vägarna till målet, som striden står.

Herr Engberg: Herr talman! Jag begärde ursprungligen

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

ordet för att giva en liten replik till herr Lindman. Men vad han anfört i de två punkter, där jag tänkte yttra mig, har redan blivit i det stora hela vederlagt. Jag skall därför icke ingå på denna sak. Men jag har så mycket större anledning att taga till orda på grund av ett par inlägg i dagens debatt, ett par inlägg, kommande från jungfrutalare från olika partier, å ena sidan från det kommunistiska partiets ledare, herr Kilbom, och å andra sidan från den nya representanten för den valkrets jag själv tillhör, herr Lindskog från Lund.

Vad herr Kilboms anförande beträffar, väckte det i min erinran, när jag lyssnade till honom, till liv en liten episod, som jag upplevde i höstas i Paris. Man gav där på en tillställning en parodisk dramatisk sak, betitlad »herr Cachins pilgrimsfärd till Moskva». Den gavs i tre akter, och jag skall i allra största korthet be att få resumera dessa tre akter. I den första akten har herr Cachin återkommit från Moskva och vänder sig till sina franska meningsfränder och säger: »Jag kommer där bortifrån och har sett ett stort folk, som lider. Vad är det, som man begär av oss? — Jo, det är revolution. När? — Jo, i afton.» — Andra akten: Herr Cachin talar: »Jag kommer där bortifrån Moskva. Jag har sett ett stort folk, som lider. Vad är det Lenin kräver av oss? — Jo, revolution. När; manne i afton? Nej! ett missförstånd, i morgon.» — Tredje akten: »Jag har kommit där bortifrån Moskva. Jag har sett ett folk, som lider. Vad är det Lenin begär, manne revolution? Ja väl, men manne i afton, manne i morgon? Nej, nej, det är missförstånd. I framtiden.»

Jag återger detta icke för att säga någon elakhet mot min högt ärade vän, herr Kilbom, utan uteslutande för att lägga honom och kanske också mig själv och alla andra på hjärtat, att sådan är livets och världens gång. Och vare sig man är bolsjevik eller något annat, lär man icke kunna komma undan denna allmänna lag. Ty när jag lyssnade till herr Kilbom, måste jag säga till mig själv, att det där kan jag underskriva i stort sett alltsammans, ja, jag instämmer t. o. m. i den radikala passus i hans anförande, som jag själv författat. Jag vill vidare säga, att om herr Kilbom fortsätter på dessa linjer, tror jag, att ett samarbete icke skulle bli så svårt. Jag måste också säga, att det särskilt gläder mig att höra denna deklARATION från herr Kilboms sida i reformistisk och opportunistisk anda såtillvida, att bakom denna måste anses stå hela det parti, som han företräder. Det finns nämligen beslutat av den international, till vilken herr Kilbom hör, ett reglemente med vissa förhållningsregler för kommunistiska parlamentsledamöter, och i dess andra paragraf heter det, att »partistyrelsen har rätt och skyldighet att vid en förestående stor aktion av kommunisterna i parlamentet utse talare för fraktionen, att kräva av honom att han i förväg skall framlägga principerna i sitt anförande eller detta i sin helhet i och för partistyrelsens godkännande».

Då jag har all anledning antaga, att herr Kilbom är en lojal ledamot av sitt parti, har jag också all anledning antaga, att det anförande han höll här i kammaren varit underkastat granskning av

hans partistyrrelse, och att bakom detsamma följaktligen står icke endast han själv utan även Fredrik Ström, Z. Höglund m. fl., och att vi därför i herr Kilboms vittnesbörd i kammaren här i dag ha all rätt att se en frontförändring eller kanske ett slags sinnesändring — om jag får använda ett så starkt ord — som bädar om, att det parti, han representerar, har börjat att återfinna sig självt på verklighetens mark och lämnat åtskilligt av allt det, som det förfäktat, icke minst mot oss.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Jag kan icke heller neka mig det lilla nöjet att fästa kammarens uppmärksamhet på, att det borde ha känts en smula underligt för min vän, herr Kilbom, när den ärade talaren för det liberala partiet på Stockholmsbanken gav en karakteristik av den nuvarande regeringen och sade, att denna regering enligt hans uppfattning var borgerlig. Jag gratulerar i så fall herr Kilbom till den välvilja, han visat vårt parti och dess regering, och hoppas, att vi även i fortsättningen få åtnjuta denna välvilja. Men detta innebär också, försåvitt jag kan se, att härmed är avskriven en paragraf i ovan berörda stadgar, och det är den elfte paragrafen, där det heter, att »de kommunistiska parlamentsledamöterna måste utnyttja parlamentstribunerna för avslöjande icke blott av bourgeoisien och dess öppna lakejer, utan också för att avslöja socialpatrioterna — jag ber att få fästa herrarnas uppmärksamhet därå, att detta ord på det kommunistiska tungomålet betyder socialdemokrater! —, reformisterna, halvheten hos centrumpolitikerna och andra motståndare till kommunismen samt för vidsträckt propaganda för Tredje Internationalens idéer».

Det centrala i denna framställning får väl anses vara uppgivet av herr Kilbom i och med hans anförande här i dag. Men jag vill understryka ännu en gång, att jag sagt detta, icke för att klandra herr Kilbom utan för att till honom uttala ett ärligt menat erkännande av, att han nu kommit in på vägar, där han och hans parti kunna bedriva en praktisk politik i stort sett efter de linjer, som vi själva fullfölja. Vill han taga det ytterligare steget att avskriva också den fraseologi, varmed man alltjämt från hans partis sida söker omhölja och dölja sina tankar, så är jag honom så mycket tack-sammare.

Det är två saker i hans anförande, som jag särskilt skulle vilja understryka. Den ena är, då han opponerade sig mot ett godtyckligt och brutalt polisvälde. På den punkten är det klart, att när man lägger upp ett stort anförande som herr Kilbom, man får hålla sig till det illustrationsmaterial, som man har här hemma. Annars skulle nog en blick på vad vi sett exempel på i Tyskland och framför allt i Ryssland tydligt visa, att polisväldet där triumferar på ett sätt som knappast annorstädes. Jag erinrar om, att Sinovjev plockade ut ur Petersburgs fångelser en massa oskyldiga fångar för att avrättas utan vidare och för att därigenom sätta skräck i allmänheten, när ett attentat begåtts mot Lenin. Hela denna brutalitetens anda måste naturligtvis bekämpas, och det är mig en glädje att konstatera, att herr Kilbom också är att påräkna i den kampen.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Jag skulle bara kanske vilja uttala den stilsamma önskan, att han och det huvudorgan, som står honom nära, någon gång lyfte blicken från de svenska beklagliga förhållandena på detta område och toge sikte på de utländska förhållandena, där man annars lånar sina förebilder.

Jag skulle också i ett annat avseende be att få understryka vad herr Kilbom här yttrade, och det var, när han fäste uppmärksamheten på det rådande bankväldet och dess herradöme över industrien. Jag undrar emellertid, om det icke vore skäl i att herr Kilbom i det fallet också sökte en kontakt med den uppfattning vi ha på vårt håll och sökte att förmå sitt eget parti till att föra en fruktbringande politik uti denna fråga. Jag är övertygad därom nämligen, att den merkantila erfarenhet, som andades ur herr Kilboms hela anförande, tyder på, att vi med honom i dylika ting — vi, som på vårt håll kanske mera sysslat med teorien än med praktiken — kunna sluta ett förbund, där han representerar den praktiskt merkantila begåvningen och erfarenheten och vi ge honom de teoretiska hållpunkterna.

Men, herr talman, jag lämnar det kommunistiska partiets jungfrutalare och vänder mig till den jungfrutalare, som sitter bakom mig, herr Lindskog. Jag måste säga, att jag blev förvånad över, att när han som representant för Lunds universitet första gången tar till orda i denna kammare, är det icke för att utveckla sin mening i med universitetets verksamhet sammanhängande spörsmål, utan han riktar sig helt och hållet emot den tidning, för vilken jag har äran att vara redaktör. Ja, därest jag häri får inlägga, att herr Lindskog i alla fall anser, att han även med detta val av föremål för sitt inlägg håller sig till kulturens marker, må det vara hänt. Men jag måste å andra sidan ärligt bekänna, att det är något egendomligt, att en man, som i likhet med mig praktiskt taget är tidningsredaktör i Malmö, riktar detta angrepp mot en konkurrent. Vi leva visserligen i den månad, då man kommer med prenumerationsbluffar, men att utnyttja sin ställning som medarbetare i Sydsvenska Dagbladet för att här i kammaren leverera en kritik av tidningen Arbetets ställning till Herman Gorters bok, det var dock en fördomsfrihet, som jag icke väntat. Nu vill jag tillägga, att hans referat av denna bok var lika missvisande nu, som det var i den ursprungliga formen av recension. Jag ber kammaren om ursäkt, ifall jag med ett par ord måste röra vid detta, men jag gör det, därför att han framställde en så pass allvarlig anmärkning, som att den tidning jag representerar och även andra socialdemokratiska tidningar bidroge till upplösning av arbetarnas samhällsmoral.

Vad innehåller nu Gorters bok? Jo, häri redogöres för det faktiska sammanhanget mellan ett samhälles ekonomi å ena sidan och dess moraliska föreställningar å den andra, sådant detta sammanhang ter sig från den materialistiska historieuppfattningens synpunkt, och författaren har därvid fäst uppmärksamheten på, att så länge klassamhället finnes, så länge måste också moralen vara klasskluven, i det individerna, som befinna sig i en bestämd klass, följa

sin klass' moral, och så nämner han exempel på detta. Jag hade verkligen icke trott, att en man med herr Lindskogs ställning i svenskt kulturliv skulle vilja tillåta sig denna grova förväxling mellan å ena sidan vad en författare konstaterar vara faktiska förhållanden, från den uppfattning han har om sambandet mellan ekonomi och moral, och å andra sidan en uppmaning till att följa dylika principer. Det är precis att hemfalla åt samma metod, som herr Pehrsson i Göteborg gjorde sig skyldig till förra riksdagen, då han inför kammararen skulle skildra de rysliga teaterförhållandena i Stockholm och tog som exempel, att dramat »Vi mördare» avsåg att uppmana till mord. Om herr Lindskog studerar en avhandling i psykiatri, som konstaterar vissa förhållanden, icke innebär den en uppmaning att vara galen. Men en sådan tydning har gjorts gällande med avseende på Gorters bok. Denna innehåller ett företal av Kautsky, som sannernligen icke kan misstänkas för att vilja lämna sitt stöd åt en samhällsupplösande bok. Jag tar på mig det moraliska ansvaret för översättningen, alldenstund jag efter påstötning av Kautsky åtog mig att ombesörja arbetets överförande till svenska. I förordet finns ingenting, som det kan riktas minsta anmärkning mot. Där talas om bokens lämplighet för att ge gemene man en bild av de socialistiska föreställningarna. Var och en, som känner Kautskys personliga ståndpunkt, vet, att han är den siste, som skulle sätta i arbetarnas händer en underhållig lektyr. Det har han visat genom hela sin produktion. Jag står icke solidarisk med Gorters framställning utan har en avvikande mening, och jag har också den uppfattningen, att han i kapitlet om samhällsmoralen alldeles för betänkligt skjutit undan berättigade synpunkter av motsatt natur. Men detta får icke hindra, att man kan godkänna boken som ett utmärkt arbete, vilket av sina läsare bland arbetarna ingalunda missförstått på det sätt, som uppenbarligen skett från herr Lindskogs sida.

Emellertid synes den kanske i alla fall ha ställt till något ofog. Jag börjar nästan tro det, därför att även högerpartiets chef synbarligen fått den i sin ägo och måhända också alltför grundligt studerat den. Ty hela den serie av skepparhistorier om socialdemokratien, som han berättade under årets valrörelse, är måhända att återföra till samma orimliga innanläsningskonst, som herr Lindskog här givit prov på, och till en alltför stor benägenhet att här också omedelbart ställa livet i lärans tjänst och gå på i ullstrumporna. Men jag skulle, innan jag slutar, på den här punkten vilja säga, att om den strid emot socialdemokratien, som nu öppnats av herr Lindskog, skall fortsätta, böra vi erinra oss, hur det gick, när herr Lindman 1908 sökte få i gång en sådan i samband med Höglundadebatten. Även då var det en hel del professorer, som anmälde sig till högerledarens bistånd, men skulle man från den professorliga sidan vilja fortsätta med herr Lindskogs tolkningskonst, säger jag som det heter i den visa, som gick i Tyskland under Frankfurterparlamentets dagar:

Hundertfünfzig Professoren —
Vaterland, Du bist verloren.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Herr M å n s s o n i Hagaström: Jag skulle egentligen endast vilja rikta en liten replik till herr Lithander. Han sjunger här på sin gamla visa, som han nu ökat ut med en ny strof, och det är om den fria prisbildningens och den fria tävlans förmåga, som skulle blivit så underbar, att han påstår, att om vi hade den fria prisbildningen och den fria tävlan i gång, skulle också industrien vara i gång. Icke annat än jag vet, ha vi för närvarande en rätt fri prisbildning, med undantag av den inskränkning, herr Lithander var med om att trumfa igenom i våras och slogs för av alla krafter, när man höjde tullarna på en hel del artiklar. Jag lyssnade med spänning till herr Lithanders försök att exemplifiera några områden av näringslivet, där det skulle bli något livligare genom denna fria tävlan, och jag blev mycket förvånad, när han bröt av sitt anförande utan att ha kommit längre än till att skildra, vilken ljuvlighet det skulle bli i samhället, om en liten grupp av näringsidkare, som han kallade dem, finge tävla fritt om att slå svavelsyra i konjakken och sälja dåliga kompositionssorter under namn av viner. Jag tror, att den grenen av fri tävlan egentligen aldrig återkommer, vi hade tillräckligt av den förra gången.

Det är nog däremot så, att det icke räcker med fri prisbildning för att nu verkligen få i gång ett stabilt näringsliv.

Jag tror icke heller, att finansministern var inne på rätt bog, när han sade, att bara vi kunde sälja våra varor ute i världen och vår flagga kunde visa sig där, skulle vi få det rätt bra. Klart är, att jag anser det nödvändigt, att vi kunna sälja våra varor, men jag tror — och herr Lithander var inne på samma tankegång, när han talade om förhållandena i Förenta staterna — att det nu erbjuder större svårigheter att komma i gång än någonsin förut. Till följd av kriget har nämligen världen blivit i betänkligh grad överindustrialiserad. Visserligen bör det i längden icke vara någon stor fara för vårt förnämsta betalningsmedel, vårt lands skogsprodukter, men på många andra områden fruktar jag, att det icke hjälper, hur mycket vi än visa vår flagga på haven, och icke kommer heller det fria initiativet och den fria prisbildningen att göra någonting till saken. Jag börjar tro, och jag ber att därvidlag icke bli missförstådd, att vi få tänka på någon form av halvslutet hushåll. Jag vill på förhand säga, att jag härmed icke avser ett sådant hushåll, där de starka klå av de svaga vad de ha och de knepiga lura av de enfaldiga vad de ha, utan jag menar ett sådant samarbete mellan arbetareklassens män, jordbrukarna och statsmakterna, att vi allvarligt och utan några som helst förutfattade meningar kunna rådslå om vad som är att göra. Vi kunna visserligen icke åstadkomma några trollkonster eller underverk, men en hel del varor av undermålig och usel beskaffenhet, som nu tydligen prackas på oss, tror jag, att vi saklöst kunna spärra vägen för hit för att i stället under skarp statskontroll tillverka de varorna själva, naturligtvis under den givna förutsättningen, att ingen försämring eller fördyring av varorna kommer ifråga, utan att därmed endast landets arbetskraft kan få sysselsättning, såvida detta är ekonomiskt fördelaktigt. När jag talar om

halvslutet hushåll, vill jag därmed påpeka nödvändigheten av att vi lika som hittills skola föra ut de varor, som vi kunna avsätta, och taga in varor, som vi behöva, men som vi icke kunna tillverka eller med fördel tillverka här. Emellertid tror jag, att det blir rätt stor svårighet att få detta utbyte i gång. Därmed har jag icke på några villkor givit på hand någonting i tullfrågan, icke det bittersta. Tvärtom tror jag, att vi få föra en starkare frihandelspolitik i många punkter för att pressa ner antalet okynnesfabriker till vad som är med en verklig ekonomisk hushållning överensstämmande.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Porta.)*

En annan sak, som nog får ägnas mycken uppmärksamhet åt, är mellanhandssystemet. Och det skulle glatt mig, om herr Lithander, som är hemma i det yrket och stycket, velat något så när reda ut för oss betydelsen av att de 37.000 firmor, vi ha här i landet, få fara fram som ett sannskyldigt Guds gissel, såsom de gjort under de senaste åtta åren. Gustav Vasa vände sig mot de 160 kloster, som funnos här i landet med sju eller åtta munkar i vartdera, och han liknade dessa senare vid gräshoppor, som äto upp grödan för folket. Vad tro herrarna, att han skulle sagt om de 37.000 handlandena? Om man vill tänka på vilken roll de spela, behöver jag icke hänvisa till herr Röings anförande i fjol utan vill endast erinra om en enda vara. För framställning av denna vara hade år 1913 arbetare, kontorister, ingenjörer och direktörer en samlad avlöning av 2,40 kr. per kilogram tillverkad vara. Minuthandlaren hade 20 öre för att han tog varan i en kiloklick och kastade den i en vågskål. Nu har han 50 öre. Arbetslönen torde gå upp till 4 öre per kilo. Är det rimliga proportioner? Man torde kunna säga, att av hela nationalinkomsten tar handelskåren 40 %. Det måste ovillkorligen av en socialistisk regering eller vilken regering som helst vidtagas de skarpaste åtgärder för att stävja en sådan förfärlig utplundring av allmänheten, som det här är fråga om, och tillses, att arbetarna kunna leva i drägliga förhållanden. Även herr Lithander, om han vore statsminister, måste göra på samma sätt, för att näringarna skola kunna bibehålla sin konkurrenskraft. Det åligger varje regering utan hänsyn till det skrik och oväsen, som på vissa håll kommer att åtfölja ett dylikt ingripande.

Det är också en annan sak, som jag tänkte beröra, och det är Sydsveriges skogsförhållanden. Vi kunna ju vara överens om, att krisen håller på att halka över för denna gång, men det är klart, att verksamheten icke på lång tid får den omfattning, som den hade före krigets utbrott, på grund av valutaförhållandena och världens överindustrialisering. Men vi måste vidtaga åtgärder för att vår hushållning här hemma skall bli så bärkraftig som möjligt. A och o är naturligtvis härvidlag, att de stora jordbruken uppdelas, så att icke från bondehemmen nya bondpojkar blanda sig i de olyckliga industriarbetarnas led utan att från bondehemmen utgå bönder. En sådan jordpolitik, som sedan länge bedrives i Danmark, måste vi ägna all vår kraft. Det hjälper icke att hålla en remissdebatt och ett par interpellationsdebatter om året. Frågan är, om vi i ett par år vilja ha arbete och sedan skola råka in i en kris igen, eller om vi

Vid remiss av statsverkspropositionen. vilja i tid vidtaga förebyggande åtgärder, så att det icke blir så många arbetslösa. Det kan ske därigenom att bondsönerna avledas från industrien på naturlig väg och bli bönder. Det är det ena.

(Forts.)

Vidare måste vi se till att genom effektiv skattebeläggning av all skogbärande mark framtvinga skogsplantering i södra Sverige eller tvinga över skogarna från deras nuvarande innehavare i kommunernas ägo eller på annat sätt söka få fram skogsplantering. I Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Blekinge och Malmöhus län är det 2 miljoner hektar skogbärande mark. Den, som har rest genom Småland i bil eller på cykel kors och tvärs, vet, hur skriande eländigt där är. Landskapet ligger fullkomligt för fädot i skogsavseende. I Blekinge är det liknande förhållanden, där icke Wachtmeisterska familjen råder. Inom de stora domänerna är skogen i allmänhet väl skött, dock finnas undantag. Naturligtvis finnes det även enskilda bönder, som vårda sin skog, men säkert är, att skogen i stora delar av Västergötland, Småland och Blekinge befinner sig i ett skiek, så att det är en skam för Gud och människor och leder till en fullkomlig ödeläggelse av detta land. Vi ha i Småland, Blekinge och Halland samt Göteborgs och Bohus län, Älvsborgs län och Skaraborgs län 3,805,000 hektar skogbärande mark — hur skogbärande den är, skola vi underlåta att tala om. Skogen har där hälften så lång omloppstid som i Västerbottens län. Vidare är att märka, att skogen kan växa tätare i de sydliga delarna av landet än i de nordliga delarna, om man undantar kuststräckorna. Jämtland har 3 miljoner hektar och Västerbotten 3 miljoner, men hela Västerbotten och Jämtland äro icke mera verkligt skogbärande än det område jag nyss nämnde.

Alla, som vilja ha samhällsordning och icke med samhällsordning bara mena, att man skall hålla sig uppe på fraser hos en klick eller en klass för att därigenom kunna krafva till sig vissa fördelar, måste vara eniga om att här någonting bör göras. När jag talar om halvslutna hushåll, menar jag, att man måste gå löst på alla områden. Jag vill säga, att det klagas allmänt även från Örebro län, där skogen för övrigt är bra skött, att den på statens domäner på många håll är övermogen och ruttnar ner — liksom bondens säd, om den icke skördas i tid. Jag tror därför, att statens skogsskötsel behöver förbättras på allvar. Men jag tror också, att det är nödvändigt att på de enskilda markerna i södra Sverige vidtaga åtgärder, så att även kommande släkten få någon glädje av skogen, ty annars blir det fullständig undergång.

Hans excellens herr statsministern och ministern för utrikes ärenden Branting: Herr talman, mina damer och herrar! Det har under denna debatt kunnat konstateras, att den enligt sakens natur har samlat sig, som den borde vid detta första möte mellan regering och riksdag, omkring den stora arbetslöshetsfrågan, som behärskar oss alla och omkring över huvud taget de ekonomiska bekymmer och svårigheter, som möta oss och som finansministern i sin budget sökt rädda oss ur så gott förhållandena det medgiva.

«Jag tror, att man också kan konstatera, om man vill hålla sig till verkligheten, att denna diskussion har varit präglad av en för en remissdebatt alldeles ovanlig mjukhet i tonen. Naturligtvis hindrar detta icke, att man redan fått se på ett eller annat håll i kvällstidningarna, att det talas om den »ampra» vidräkning, som skulle ägt rum med regeringens budgetförslag. Men de där rubrikerna med fet stil måtte varit uppsatta på förhand, innan debatten ägt rum och man fått höra den ton, varav den varit präglad.

Särskilt av herr socialministern och av herr finansministern ha ju lämnats uttömmande kommentarer och bemötanden av de erinringar, som gjorts. För mig återstår under dessa förhållanden ingenting annat än att något litet komplettera det sagda genom att kort besvara en del frågor, som blivit framställda under debatten och änu icke fått svar från regeringsbänken.

Den ärade förste vice talmannen frågade, huruvida man skulle få fram något förslag i avseende å trustlagstiftningen. Jag ber att få erinra honom därom, att utlåtande avlämnades av trustkommittén den 21 december förra året, att det omedelbart sändes ut på remiss och att vi *hoppas* men ingalunda kunna vara fullt säkra på att få in remissen med de utlåtanden, som därav måste följa, i så god tid, att regeringen hinner pröva ärendet tillräckligt för att kunna förelägga det denna riksdag. Det är givet, att intresset för denna fråga alltid måste vara stort hos en regering, utgången ur det socialdemokratiska partiet, och alldeles särskilt då denna regerings flesta medlemmar tillhörde den förra året existerande socialdemokratiska ministären, vilken just föranstaltade om denna trustkommitté, vars arbete nu satt frukt i det föreliggande förslaget.

Beträffande vidare frågan, om mellanhandsvinsterna och vad som i det avseendet kan göras, har det redan sagts några ord från regeringsbänken. Jag ber att ytterligare få framhålla att om än meningarna till sist må kunna samlas om ett förslag, som i detta avseende kan framkomma, det dock är en ytterligt invecklad fråga, inför vilken man här står. Förslaget har ännu icke kunnat utdelas, därför att betänkandet är under tryckning, men inom mycket kort tid skall det väl befinna sig i riksdagsmännens händer, och då tror jag, det blir tillfälle för litet var att se, vad man vet på förhand för övrigt, hur invecklad denna fråga är och hur många synpunkter man därvid måste taga i betraktande. Jag måste säga till min ärade vän Fabian Månsson, att fullt så enkelt, som han nyss skildrade det för oss, ligger nog inte denna sak: att det skulle vara 37,000 handlande, som taga brorslotten av hela vår nationalinkomst o. s. v. Det är nog så, att man *måste* göra någonting i detta fall, men vägarna äro ganska vanskliga att finna, och svårigheterna äro stora. Så mycket större anledning är det att arbeta på att komma fram till något resultat härvidlag, ty det är givet, att stora lättnader skulle kunna beredas den stora allmänheten, om man kunde få ned dessa onödiga mellanhandsvinster, vilka utan allt tvivel skära breda remmar ur vårt folks hud.

Herr Lindman, som inledde debatten, talade mycket om, att

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

regeringen bara sysslade med utredningar, och han liksom en annan talare, herr Nylander, klagade över, att man icke redan tidigare åttull- och traktatkommittén, som avgivit ett utlåtande om differentialtullar för reglering av förhållandena gent emot valutasvaga länder, lämnat i uppdrag att taga upp hithörande frågor i större omfattning; han klandrade, att denna åtgärd kommit först efteråt. Denna kommitté hade emellertid fått sitt uppdrag av den föregående regeringen, och det ligger i sakens natur, att om man kastat på kommittén det nya vidgade uppdraget vid en tidpunkt, då den nästan vara färdig med sitt förra uppdrag, den ändå först hade måst avsluta detta — man förlorade därför i verkligheten ingen tid genom det förfarande, som valdes. Regeringen motsåg alltså först uttalandet i den fråga, som tidigare varit förelagd tull- och traktatkommittén, och sedermera, 10 dagar efter det detta utlåtande inkommit, gav man kommittén det vidsträcktare direktivet att undersöka även andra frågor och söka komma in med utlåtande härom så snart som möjligt. Det är att hoppas, att ett sådant uttalande snart skall komma, och jag tror — om jag inte missförstått de meddelanden, som jag erhållit från medlemmar av tull- och traktatkommittén — att det verkligen skulle finnas förhoppningar om att åtminstone vissa delar av de problem, som man nu handskas med, skola ge anledning till utlåtanden från kommittén i en ganska nära framtid.

Över huvud taget är det mycket lätt att säga: gör inte bara utredningar utan gör någonting positivt! Men, såsom redan erinrats gent emot herr Lindman och hans meningsfränder: *iundet* har i alla fall gjort ett uttalande, efter det att högern fört sin stora kampanj för förslaget att lösa våra svårigheter genom tullar, och det blev sådant att det bestämt förbjuder tanken på att gå fram den vägen. Det må vara herr Lindman fullt obetaget att lita till en kommande bättre insikt i dessa ting hos de stora massorna i vårt land — jag tror för min del, att han *inte* kommer att uppleva den dagen, då Sveriges arbetarebefolkning tager sin tillflykt till tullbotemedlet. I alla händelser föreligger den situationen icke nu, och det bästa beviset därpå är, att högerpartiet icke ämnar, såsom herr Lindman själv annonserade, upprepa sina förslag från i fjol i detta avseende.

Jag nödgas nu taga upp en annan fråga — inte alls i sammanhang med denna sak, utan närmast därför att det också var herr Lindman, som sysslade med densamma. Det rör sig om en liten detaljfråga såsom jag ser det, men en fråga, som herr Lindman tycktes tillmäta en viss betydelse, och jag måste göra detta uttalande i egenskap av ansvarig för utrikesdepartementet, då den anmärkning, som herr Lindman riktade, drabbade mig just i den egenskapen. Saken gäller påståendet, att man börjar släppa in i landet en förfärlig mängd mindre önskvärda individer. Dessa kunna få möjlighet, menar herr Lindman, att sprida fördärvbringande läror, enär passväsendet handhas på ett mindre strängt sätt än förut. Det har talats om anarkistcentraler, som skulle ha upprättats

Vid remiss av
statsråks-
propositionen
(Forts.)

här i landet, och herr Lindman frågade, vad som göres för att övervaka sådant. Han yttrade, att det svenska folket helt säkert inte vill, att revolutionärer av olika nyanser få tillfälle att göra skada här i hemlighet. Om hela den agitation, som härvidlag blåsts upp på sistone, särskilt i ett visst pressorgan, matat tydligen av ganska dunkla källor, måste jag säga, att jag inte kan tillmäta den någon synnerlig betydelse eller, rättare sagt, ingen betydelse alls. I själva verket förhåller det sig nämligen så, att det ingalunda någonsin ges tillfälle och möjlighet för personer, som släppas in i landet — de må ha begärt komma hit t. ex. för genomresa eller för att vistas här någon kortare tid — och som varit politiskt kända som mer eller mindre revolutionärt anlagda, att här få driva någon som helst agitation. Den grundförutsättning, som alltjämt följes, är nämligen, att de förbinda sig att icke begagna sin tillfälliga vistelse här i landet till sådan propaganda. Detta är också ganska lätt att övervaka, då man ju kan följa deras verksamhet på det sätt, som herr Lindman mycket väl känner till sedan sin föregående utrikesministertid. I fall man icke litar på de avgivna förbindelserna, finnes det sålunda alltid denna kontroll att tillgå, och jag ber att få försäkra herr Lindman, att om det i något fall skulle visa sig, att missbruk verkligen äga rum på det allvarliga sätt, att folk mot sitt givna ord smyga sig in här i landet och missbruka svensk asylrätt och svensk gästfrihet, det ingalunda är min avsikt att på minsta sätt lägga fingrarna emellan — i så fall är återvägen eller vägen till ett annat land lika lätt, som vägen varit hit.

De uppgifter, som lämnats, och som herr Lindman anspelade på, rörde emellertid vissa namngivna personer, och jag måste då speciellt i avseende å dessa lämna några upplysningar.

Det gällde först tre personer, vilka kommo från Ryssland — av dessa hade två varit i Amerika och tillhörde de många, som under den värsta »anarkisthetsen», såsom det där kallades, blevo utvisade därifrån. Den tredje är en man, som varit privatsekreterare hos den världsbekante Peter Krapotkin, vilken ju var en person, som trots extrema åsikter tillvunnit sig aktning, beundran och erkännande från alla möjliga läger, och som för övrigt, när han år 1917 passerade Sverige på väg till Ryssland, vilket han då trodde skulle bli ett fritt land, även här hälsades med vördnad av folk av allehanda meningsriktningar. Jag har verkligen mycket svårt att tro, att en sådan mans sekreterare skulle vara farlig för det svenska samhället — det måste jag ärligt bekänna. Jag kan över huvud taget icke beteckna den uppfattningen, att faror skulle hota vårt svenska samhälle genom att några enstaka utländska personer med mer eller mindre revolutionära uppfattningar uppehålla sig i vårt land under en kortare tid, annat än som en visserligen mycket gängse reaktionär vidskepelse. Vårt samhälle är verkligen alldeles för säkert grundmurat för att en sådan risk skulle finnas. Tror man, att själva lärorna i och för sig skulle en sådan kraftig verkan åstadkomma, ha vi ju här hemma en mängd representanter för sådana åskådningar, som göra allt vad de kunna, under begagnande

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

av den vanliga svenska yttrandefriheten och tryckfriheten, för att sprida dessa åsikter. Inte kunna några enstaka personer från främmande länder i detta fall göra bland oss vare sig till eller ifrån.

Rörande nyssnämnda ryssar har det ifrån ungsocialistiska partiets centralkommitté i Stockholm lämnats mig en upplysning, som visar ovederhäftigheten av de uppgifter, som spridas i vissa tidningar och sedan kritiklöst tros och skrämja upp folk alldeles i onödan. Det upplyses nämligen, att det visserligen varit på tal att hit förlägga en internationell byrå men att det ungsocialistiska partiet definitivt har avböjt att taga hand om en dylik; på grund därav kommer den att förläggas till ett annat land, troligen Italien; och för övrigt ha de tre nämnda ryssarna ingenting med byrån att skaffa.

Man har också gjort stort nummer av hitkomsten av en annan person, en ganska känd medlem av den gamla Internationalen, fru Balabanoff, bekant från mångfaldiga kongresser, särskilt som översättarinna. För sin hälsas vårdande fick hon komma in i landet — för övrigt kan jag tillägga, att hon var på väg till Norge, dit hon är inbjuden. Hon skulle, som sagt, stanna här i Sverige för hälsans vårdande, men nu har man framhållit triumferande i den tidning, som jag nyss syftade på, att det minsann inte gällde någon hälsovårdande verksamhet, utan att hon fortfarande bor kvar på hotell i Stockholm, tager emot besök o. s. v.; det kan vara fråga om sammankomster, och Gud vet allt farligt som kan passera.

Jag ber då att få läsa upp ett par rader ur ett brev från en svensk, som besökt henne och känner henne väl. Det heter häri, att »tidningsangreppen äro fullkomligt grundlösa. Hennes fysiska och psykiska hälsotillstånd förbjuder lika mycket som hennes givna löfte, att hon ägnar sig åt någon som helst politisk verksamhet. För att uppmuntra henne besöker henne någon gång en och annan av hennes gamla vänner, oavsett politisk uppfattning, då ensamheten verkar i hög grad deprimerande på hennes allmänna tillstånd. Ingen utom Svenska Dagbladet kan väl finna detta oegentligt. Dess kampanj är sannolikt organiserad av politiska fiender till den nuvarande regeringen, och därför bryr man sig icke om vilka medel, som användas, även om därvid en sjuk människa får sitta emellan.»

Upplysningar, erhållna på annan väg, visa, att hon stannat här i Stockholm för att konsultera en läkare för en åkomma, men att han ännu icke kunnat säkert ställa diagnos och föreskriva någon viss behandling. Hon har redan besökt honom ett par gånger, och tredje gången skulle varit för ett par dagar sedan, men då låg läkaren själv sjuk i influensa. Hon befinner sig sålunda under hans behandling och sköter sig efter hans föreskrifter. Samtidigt undergår hon behandling för en ögonsjukdom hos en av våra mera bekanta ögonläkare. Hon har icke sedan sin hitkomst utövat någon politisk verksamhet. Det är grundlöst, att sammankomster skulle hållas hos henne. Att hon icke begivit sig till något sanatorium beror som sagt därpå, att hennes läkare icke ännu kunnat ställa någon diagnos för behandlingen. Det har därför varit nödvändigt för henne att vänta här tills vidare. Hon

bor på ett pensionat. Polisen har varit där och erhållit alla begärda upplysningar.

Så förhåller det sig med dessa affärer, för vilka man sökt röra upp rätt mycket damm. Jag tror, att Sveriges folk i gemen icke har samma skuggrädsla som den ärade talaren på Stockholmsbänken, utan skall kunna se denna sak i den obetydlighet, som den i själva verket har, och förstå, att man icke bör hålla sig så sträng i detta avseende, att man helt stänger landets gränser, därför att det hos en eller annan väcker farhågor eller ovilja, om den ene eller den andre släpptes in. Jag måste tillägga i detta sammanhang, att när man med all rätt håller på asylrätten åt högerkuppamakare, som varit med om allvarliga revolutionsförsök i sitt eget land och sedan tagit sin tillflykt hit, är det orimligt att mäta med två mått i detta avseende. Jag vill för min del icke göra mig skyldig till en sådan orättvisa.

Herr Kilbom hade en hel del anmärkningar mot den svenska polisens förfarande. Jag tror väl, att åtskilligt, som han berörde, kan vara överdrivet, men jag fruktar, att ett och annat icke hade så litet sanning bakom sig. Jag ber emellertid få erinra, att en huvudpunkt i dessa saker just blivit uppmärksammas av regeringen, då den bebådade i trontalet en proposition om skyndsammare rannsaking med häktade. Om en sådan kan komma till stånd, hoppas jag, att det skall i hög grad bidra till att avlägsna vådorna av det nuvarande förfarandet med den nuvarande maktfullkomligheten hos förundersökarna eller polisen, och det skall utan allt tvivel för rättstillståndet i landet bli till stort gagn, att så kan komma att ske.

Herr Kilbom gjorde vidare en vädjan till regeringen att icke haka upp sig på småsaker i avseende på de nu pågående förhandlingarna med Ryssland. Jag tror mig kunna försäkra — och det är allmänt bekant och flera gånger meddelat — att den nuvarande regeringen sannoligen icke vill haka upp sig på småsaker, utan är klart medveten om vikten och betydelsen av, att förbindelser i handelsavseende med det stora avsättningsområdet i öster komma i gång mera än hittills och även att denna sak bör snarast ordnas på så tillfredsställande sätt som möjligt för att hjälpa till att åstadkomma vad som under föregående debatt alla uttalat sig för, nämligen en ökning av arbetstillfällena i vårt land. Men å andra sidan måste man ju säga sig, att vi icke kunna sträcka vårt tillmötesgående i fråga om en uppgörelse så långt, att Sverige endast skulle lämna stora krediter på varor, som här förfärdigas, utan att vi erhålla någon som helst garanti för ersättning för de stora förluster, som i Ryssland tillfogats våra landsmän. Det är uppenbart, att varje svensk regering med bestämdhet måste hålla på, att det skipas rättvisa, där orättfärdighet begåtts, och att det måste träffas någon uppgörelse om skadestånd för de plundringar, som ägt rum, varvid stora värden, tillhöriga svenskar, gått förlorade, liksom ju även svensk statsegendom. Vidare är det klart, att de svenska kreditmöjligheterna på detta område äro begränsade. Därför är det icke så lätt även med bästa vilja i världen att i dessa frågor komma till en uppgörelse, även om alla allvarligt eftersträva en sådan.

Jag vill i detta sammanhang för min del livligt beklaga, att herr

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

Kilbom i sin iver lät förleda sig till så skarpa och orättvisa ord mot min företrädare som utrikesminister. Fastän denne stod på rätt olika ståndpunkt mot mig beträffande vad man kunde bjuda i avseende på en uppgörelse med Ryssland, så var han ingalunda ett ögonblick blind för betydelsen av att man fick en sådan uppgörelse till stånd. Och jag måste nedlägga en bestämd protest mot de personligt förolämpande uttryck, som användes av talaren emot honom, när han icke är här och kan försvara sig. Dessutom förvärrades dessa uttalandens karaktär ytterligare därigenom, att talaren drog in i debatten den nu fungerande utrikesministern i Danmark på ett sätt, som icke hörde hemma här.

Det gjordes av herr Hage en fråga angående hyreslagens förlängning. Det är alldeles klart, att den utredning, som skett på denna punkt, visar, att icke heller den saken är så enkel, som en och annan föreställer sig, vilken icke trängt in i ämnet. Jag ber att i det fallet få hänvisa till den utredning, som föreligger från socialstyrelsens sida. I alla fall vill jag säga, att trots många ovissa moment, som spela in vid frågans avgörande, är det regeringens avsikt att föreslå förlängning av hyreslagen, då det synes oss, att likväl övervägande skäl tala för en sådan åtgärd.

Den ärade ledaren för det liberala partiet, herr Edén, vars anförande jag liksom kammaren i övrigt hela tiden åhörde med största intresse, började med att säga, att han icke ville gå in på politiska eller storpolitiska frågor. Jag förstår mycket väl de stämningar, som för- anledde honom att intaga denna ståndpunkt. Jag tror, att det var en varm känsla av att här verkligen behövs en sammanhållning, och att vi icke i onödan böra riva upp striderna oss emellan inom riksdagens olika partier på sådant sätt, att det politiska livet därav kan bli förgiftat. Han framhöll emellertid, att det skulle föreligga stor skillnad mellan de förväntningar, varmed man motsåg den nuvarande regeringens tillkomst, och det sätt, varpå den hittills framträtt och sökt förverkliga sina intentioner. Det är icke första gången man möter detta omdöme från liberalt håll. På samma gång jag förstår, att ett sådant omdöme kan fällas, måste jag dock säga, att så länge det icke framkommer från de breda lagren av valmän, som givit oss sin tillit, är det kanske en smula överflödiga bekymmer, som framföras, när man gör ett sådant uttalande. Det är nog så — i varje fall har jag fattat saken på det sättet — att just de stora valmansskaror, som stå bakom det socialdemokratiska partiet i kammaren, verkligen icke gått med överdrivna förväntningar till att rösta som de gjort och därigenom skapa för det socialdemokratiska partiet ett underlag för kraftigare verksamhet än förut. Ty de ha fullkomligt klart för sig, att här icke kan gent emot det världsläge, som trycker på oss liksom alla länder, göras några stora ting för närvarande, och det kan icke heller under dessa omständigheter begäras mycket av en regering, som i alla fall måste genom förhållandenas makt vara hänvisad till att alltid tänka på, att den skall ha tillräckligt parlamentariskt underlag för de verkligt bärande saker, som föras fram, så att den icke genom att på förhand ställa sig i en bestämd minoritetsställning gör sin tillvaro omöj-

lig. Jag tror, att det hos massorna av Sveriges arbetare, som givit sina röster åt vårt parti, finnes en om hög politisk fostran vittnande känsla för vad situationen kräver, och det är i förlitande härpå vi våga föra en så pass — för att begagna herr Edéns ord, fastän jag sätter det inom citationstecken — »borgerlig» politik, som den efter hans framställning skulle vara. Det är ingalunda min mening att öppna tvist på den punkten, utan jag har blott velat göra denna lilla gensaga.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Efter mitt intryck har denna debatt vittnat om mycket god vilja hos alla partier att försöka med förenade krafter lyfta upp kärran ur det svåra portföre, vari den för närvarande befinner sig. Detta bör göras med gott humör och i förhoppning, att vi dock skola lyckas komma framåt ur de nuvarande svårigheterna. Vi kunna ju också redan se vissa tecken till en inträdande ljusning — det var sluttonen i herr Edéns anförande, som jag ber att på det livligaste få ansluta mig till och ge mitt erkännande åt. Besjålas vi alla av en sådan känsla att, som herr Nylander sade, giva fullt erkännande åt den goda viljan, medan vi naturligtvis tvista om medlen, då tror jag, att vi skola lyckas att vid denna riksdag åstadkomma en hel del av nytta och gagn för vårt folk. Då har också den devisen blivit förverkligad, som finnes i den första regeringsförklaringen om »en svensk folklig landsregering». Det blir dess uppgift att söka på detta sätt verka utjämnande och icke blott verka med hänsyn till en viss klass, de valmän, som stå bakom det socialdemokratiska partiet, utan verkligen söka uppträda så, att det kan samlas betydande breda lager omkring våra gärningar. För detta är det, som vi skola försöka sträva. Det innebär ingen kapitulation från våra åsikter, som vi nog skola försöka försvara så gott vi förmå. Men det innebär ett erkännande av att även våra motståndare kunna vara besjälade av en god vilja. Gå vi till arbetet i detta tecken, då komma helt visst våra överläggningar vid denna riksdag att bliva mera fruktbara, än föregående riksdagar med sina hetsiga partistrider ha varit.

Herr Lindman: Herr talman! Jag skall först be att få tacka herr statsministern för det meddelande han lämnade i sin egenskap av utrikesminister beträffande dessa främmande personer, som kommit in i landet. Jag ber att få tacka honom för upplysningen, att dylika främmande personer icke få komma hit och bedriva agitation, utan att de övervakas och deras verksamhet iaktages. Jag hoppas dock, att detta övervakande icke blott sker genom privata personer och att upplysning om deras förhållanden lämnas blott genom privata brev, utan genom vederbörande myndigheter. Jag vill icke vara den, som säger åt stackars sjuka människor, att man icke har hjärta för dem och icke unnar dem att hämta vederkvickelse och vila i vårt land, men driver man satsen alltför långt, kan man komma över gränsen, så att man får in personer i riket, som icke kunna anses önskvärda. Jag kan icke taga detta spørsmål riktigt lika lätt, som Hans Excellens gjorde, när han sade, att några stycken till göra varken till eller ifrån. Jag vet icke, hur många det skall vara, för att det skall göra någon-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

ting till. Det sadet av honom, att det ändock i vårt land finnes många element, som bedriva dylik verksamhet, men detta är näppe- ligen något försvar för att släppa hit ytterligare några sådana, då det finnes möjligheter att förebygga detta.

För övrigt, herr talman, skall jag endast be att få göra några repliker med anledning av vad som förekommit under debatten.

Av ett yttrande från statsrådsbänken har jag funnit, att man icke har den känsla för att söka undanröja orsakerna till den stora och svåra arbetslösheten, som vore önskvärt. Det sadet av social- ministern, att man borde göra allt för att hjälpa dem, som lida under arbetslösheten, men det yttrades knappast några ord om, att man bör göra något för att undanröja orsakerna. Hur man än vänder detta, borde väl det viktigaste vara att söka undanröja anlednin- garna till det onda. Herr socialministern nämnde, att han fått uppbära klander för att det begäres anslag för att sysselsätta de arbetslösa med vägbyggnadsarbeten, och han frågade: kommer icke detta hela landet och dess befolkning till godo? Jo, naturligtvis gör det det, men i detta uttalande från socialministern ligger, så vitt jag förstår, en grundväsentlig olikhet mellan honom och mig. Jag vill visst icke säga, att det icke är till nytta, att man får nya vägar anlagda och gamla förbättrade, men jag menar, att om någon under vanliga förhållanden skulle tänkt på att lägga ned 42 miljoner kro- nor i statsbidrag till vägbyggnader, så skulle detta ansetts högst märkvärdigt. Nu tvinga oss måhända förhållandena därtill, men skulle man icke kunna tänka sig någonting, som gäve oss mera produktivt utbyte för alla dessa pengar. Jag har t. ex. pekat på täckdikning och odling av jord, och jag hörde av herr Edén, att han var inne på samma väg. Finnes det verkligen icke någon möjlig- het att använda dessa pengar och denna arbetskraft på något sådant sätt, att vi få pengarna tillbaka? Det får man ju egentligen icke vid vägarbete, men man bör försöka att få sådan användning för pengarna, som jag nyss nämnde. Det är, så vitt jag förstår, en stor skiljaktighet i herr socialministerns och min uppfattning av detta spörsmål, och jag har icke kunnat underlåta att som min mening uttala, att i den riktning, jag nu nämnt, borde ansträng- ningarna inrikta sig.

Herr socialministern uttalade önskvärdheten av att få industrien i gång. Ja, det önskemålet ha vi väl alla. Men han säger, att det är något, som vi icke kunna, som vi icke orka med. Jag frågar då: Skall man verkligen vara så dogmbunden, att man icke kan upptaga förslag, som framkomma från annat håll, än det man själv tillhör, och undersöka, om icke någonting kan göras därmed? Jag förstår ju, att herrarna icke vilja vara med om vare sig tullar eller att röra vid åttatimmarsdagen. Men det finnes ju andra saker. Vi ha valuta- frågan, vi ha räntepolitiken, som jag förut talat om, det finnes andra saker.

Herr statsministern uttalade sig om ett uppdrag från regeringen till tull- och traktatkommittén. — Jag vill i förbigående säga, att jag icke klagat över att detta uppdrag till kommittén med begäran

*Vid remiss av
statuvers-
propositionen.*

(Forts.)

om undersökning angående vad som kunde göras lämnats så sent, utan vad jag klagade över var, att tull- och traktatkommittén fått ett så omfattande uppdrag, att undersöka vad som kan göras av snart sagt vilken beskaffenhet som helst. Jag känner tyvärr icke detta uppdrag i detalj, jag har icke sett det officiellt återgivet i Post- och Inrikes Tidningar och vet heller icke, varför det icke blivit återgivet där. Jag vet följaktligen icke heller riktigt vad uppdraget omfattar, men det har sagts mig, att det skulle omfatta en undersökning, om det finnes några andra åtgärder att tillgripa för ändamålet i fråga än de, som förut bragts på tal. Det är ju ett omfattande uppdrag, som kommittén ganska nyligen erhållit. Nu frågar jag liksom på förmiddagen: Har icke regeringen själv något förslag? Har regeringen icke givit tull- och traktatkommittén någon anvisning om hur den skall inrikta sina ansträngningar? Jag hörde, att hans excellens yttrade, att sedan tullfrågan nu blivit avvisad av landets väljare i somras, så var den vägen icke längre framkomlig. Jag trodde då i min enfald, att liksom vi i fjol föreslogo utvägar och påpekade åtgärder, som vi ansågo lämpliga och framkomliga, så skulle vi också från dem, som nu sitta på regeringsbänken, få höra något förslag, som de icke först efter valen börjat tänka på, utan som de verkligen haft i fickan förut, och som de nu kunna taga fram och peka på och säga: Detta är vårt program. Det programmet, som högern kom med, underkändes av valmännen, men detta är vårt program, så här låta våra direktiv. Men nu inskränker sig alltsammans till att man vänder sig till en kommitté, en ganska stor kommitté, nämligen tull- och traktatkommittén, och säger: Vi veta ingenting själva, men var så god, kom och säg vad vi skola göra!

Så står den ena representanten upp efter den andra i dag och klagar över att industrien och näringarna sätta ned arbetslönerna. Ja, vad skall näringslivet göra? En industri eller en näringsgren, som arbetar med förlust och icke får någon hjälp på något sätt genom åtgärder, varken i fråga om valutan eller med avseende å tullskydd eller räntefoten eller på något annat sätt, vad skall den göra? Fortsätter den att arbeta, så går det med förlust, det kan den således icke göra. Man måste inrätta sig — och det är ju det man vill på det hållet — för en nedsättning av varupriserna genom nedbringande av produktionskostnaderna. Vad har denna industri att göra annat än inrikta sig på dylika åtgärder? Nu klagas man över att det sker på det sättet. Men om det över huvud finnes något program hos dem, som vilja ha billigare priser, så är det det, att arbetslönerna skola sättas ned, ty det betyder billigare priser.

I sammanhang härmed skulle jag vilja yttra ett ord till herr Kilbom, som just talade om nedsättning av arbetslönerna. Han var inne på en hel del andra saker, och jag hörde sedan, hur herr Engberg talade om hans privatekonomiska insikter och merkantila erfarenhet. Det var väl detta, som föranledde herr Kilbom att uttala sig om bankerna. Jag har icke anledning att inlåta mig på vad herr Kilbom sade, trots att han adresserade sig till mig, men jag vill endast framhålla att det är ju så med sparbanker och andra banker,

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

att de förvalta andra människors pengar, som de sedan skola återbetala och betala med ränta. De få inga subventioner, varken från utlandet eller från andra håll. De skola betala räntan och även kapitalet. Men därför måste de också taga i beaktande både återbetalningsskyldigheten och räntebetalningen, när de i sin tur låna ut pengar till andra.

Jag kan kanske förbigå vad statsrådet Örne sade om vattenkraftanläggningarna. Min mening var ju den, att man skulle kunna inrätta sig för att med anlåtande av vattenkraftlånefonden utföra dessa byggnadsarbeten. Det är nog icke så som han sade, att härtill endast kan användas yrkesskickliga arbetare, ty vid dessa arbeten är det mycket, som kan utföras av vanliga s. k. grovarbetare. Dessutom kommer mycket arbete den s. k. maskinindustrien tillgodo.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet sade, att jag skulle yttrat, att finansplanen vore oredigt uppställd. Det är emellertid ett missförstånd och beror naturligtvis därpå, att herr finansministern icke var inne och åhörde vad jag sade. Jag skall därför be att få rätta detta missförstånd, ty jag vill icke, att det skall stå kvar orättat i protokollet. Jag sade, att finansplanen icke var fullt redig i ett avseende, ty den gjorde icke klart för oss, hur utgifterna blivit fördelade mellan första och andra halvåret 1923. Nu lämnade statsrådet Thorsson en utredning angående denna sak, men jag ber att få säga herr statsrådet, att vad som föranledde mig att uttala detta och vad som står kvar, det är Kungl. Maj:ts kungörelse den 22 juni 1921, som innehåller en förmlig uppmaning till ämbetsverken att skjuta över sådana utgifter, som lämpligen kunna anstå, från första till andra halvåret. Jag menar nu, att när det icke finnes någon upplysning i propositionen, huru ämbetsverken ställt sig detta till efterrättelse, så brister propositionens uppställning i viss mån i fråga om överskådlighet och reda, alldenstund man icke vet, huru mycket som förts över på detta sätt från det ena halvåret till det andra. Herr finansministern sade, att han gjort undersökningar om huru en budget skulle ställa sig för hela året 1923 och sade, att den skulle uppgått till 658 miljoner jämfört med 759 miljoner under 1922, omfattande både riks- och tilläggsstaterna för detta år.

Ja, jag får verkligen säga, att jag tycker, det är en anmärkningsvärt liten sänkning, som där framkommit. Ty om man tar i betraktande, hur allting dock har gått ned, om man tar i betraktande det sjunkande indextalet och hur alla på det enskilda området få draga in och söka inskränka sig och sin verksamhet, synes det mig, att denna nedsättning på 50 miljoner är anmärkningsvärt liten och inte tvärtom, särskilt när man tar i betraktande den upplysning, herr statsrådet lämnade, om att han vid finansplanens uppställande icke brytt sig om att fästa något avseende vid de 50 miljonerna till bränslekommissionen för avskrivningar och ej heller till de summor, som begärts till arbetslöshetens avhjälpande.

Det är emellertid ännu en liten rättelse, som bör göras, emedan i annat fall ett missförstånd kunde göra sig gällande. Herr statsrådet hade också hört, att jag skulle ha förklarat mig tillfredsställd med

sprit- och tobaksskatten. Jag vill påpeka, att jag varken uttalat någon tillfredsställelse eller något klander på den punkten. Jag uttalade endast ett tvivel om skatterna skulle inbringa så mycket som beräknats.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Sedan uppläste statsrådet Thorsson vissa siffror — jag må säga intressanta — över skatterna till staten för bolag och enskilda. Emellertid får jag instämma med herr Nylander däri, att det skulle varit intressant, om herr statsrådet ville låta göra en komplettering av de siffrorna med siffrorna för de övriga skatterna, ty det är klart, att man får en skev uppfattning och en oriktig föreställning om hur skatterna drabba enskilda och bolag, om man icke har någon sorts föreställning även om hur de andra skatterna drabba. Det är ju givetvis svårare, än då det gäller statsskatterna, eftersom man icke kan överblicka kommunalskatterna på samma sätt, men kanske en översikt skulle kunna göras, så att man åtminstone kunde se något av densamma.

I detta sammanhang vill jag påpeka, att herr Kilbom talade så mycket om s. k. enhetsverkan och enhetsfront. Jag har ju också läst om det under de senaste dagarna i Socialdemokraten. Det måtte vara en uppmaning, som utgått från själva den stora centralen i Moskva till majoritets- och andra socialister att samverka. Herr Kilbom riktade nu denna uppmaning till regeringen och uttalade sin beredvillighet till en samverkan. För min del fäste jag mig vid att statsrådet Thorsson till en viss grad mötte honom i talet om skatterna, då herr statsrådet sade, att staten av de av honom nämnda taxerade inkomstbeloppen för bolag och enskilda för ett visst år har fått i skatt så och så mycket och att den »överlämnat» resten till den enskilde. Det är ju en viss grad av kommunism, som ligger i tankegången, att även den del av inkomsten, som välvilligt blivit »överlämnad» till den enskilde, i själva verket tillhör staten.

Så förklarade statsrådet Thorsson, att det skulle vara förmätet att tro, att vi skulle kunna frigöra oss ifrån andra länder. Ja, det är naturligtvis ingen, som tror, och någon sådan förmätenhet har nog inte från något håll kommit till uttryck här i debatten under dagens lopp. Nej, det är blott detta, man velat framhålla, att andra länder vidtaga ganska vittgående åtgärder i sådan riktning; vi ha t. ex. England, Amerika, Frankrike och många andra, där man söker på bästa sätt hjälpa sig fram i det nödläge, som nu råder. Därför menar jag, att även vi borde vidtaga dylika åtgärder.

Herr statsrådet sade vidare, att det skulle vara förmätet att tro, att man redan tre månader efter det en socialdemokratisk regering kommit till skulle sitta vid dukat bord. Det är nog sant, men jag anser, att detta icke är så förmätet, om dukningen bara behöver bestå i att man »dukar fram sitt program», framlägger vad man vill göra för att avhjälpa svårigheterna. Jag skulle vara tillfredsställd i detta ögonblick, om från regeringsbänken kunde givas en förklaring om de som jag hoppas bestämda direktiv, som givits till tull- och traktatkommittén eller vad regeringen eljest har på hjärtat. Den servisen skulle jag för min del vara tillfredsställd med.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Så, herr talman, endast ett par ord till. Hans excellens herr statsministern började med att uttala sin tillfredsställelse över den mjukhet i tonen, som vilat över denna debatt, och jag vill med anledning därav säga, att det beror på att herr statsministern har en mycket god och hygglig opposition.

Herr Kilbom: Herr talman! Då mitt anförande harangerats av en hel del talare, måste jag be att få ge en del repliker.

Först vill jag säga till herr Lövgren i Nyborg, som började med förklaringen, att jag talat som ur hans eget hjärta och tillade, att vi nu hamnat — både han och jag — i reformismens träsk, att han själv måste stanna i detta träsk; jag tänker i varje fall icke hålla honom sällskap där. Med sitt påstående har herr Lövgren dock tillräckligt karakteriserat sitt utträde ur det parti, som jag alltjämt tillhör — under det han bildat ett nytt — och samtidigt karakteriserat detta partis program.

Herr Sommelius påstod, att jag gjort ett personligt utfall mot herr Lindman, som skulle — jag var tyvärr inte inne själv, men det har återgivits så för mig — vara »betalt för gammal ost». Jag är visserligen uppfödd på ett bruk, där det Lindmanska namnet är känt, men jag har aldrig haft någon kontrovers med herr Lindman personligen, och då jag harangerade honom, var det självfallet inte på grund av någon personlig konflikt med honom, utan på grund av det ekonomiska system och politiska system, de politiska idéer, herr Lindman representerar.

Herr Sommelius sade vidare, att det vore bättre, om jag genom nyttigt arbete sökte ändra förhållandena, än att här med vackra ord och fraser tala om nöden i landet. Jag antar, att herr Sommelius då menar, att jag skulle göra detta genom samma sorts arbete som han och en del andra — exempelvis i galoschtrusten. Trustlagstiftningskommittén redogör en smula för galoschtrustens arbete och ekonomi, och jag skall be att få citera ett par siffror om saken. 1911 var galoschfabrikernas aktiekapital 4 miljoner, 1920 14,23 miljoner. Av hela ökningen under dessa sex år — 10,23 miljoner — hade endast 0,39 miljoner tillförts genom nyteckning, under det återstoden — 9,84 miljoner — utbetalats i form av gratisaktier till aktieägarna. Två av bolagen — det största och det minsta — hade fyrdubblat sina aktiekapital, ett hade tredubblat sitt och ett hade ökat sitt från 0,8 till 1,24 miljoner. Bolagens nettovinst var betydande, i synnerhet åren 1915, 1916 och 1919: respektive 61,9, 70,4 och 77,2 procent av det genom gratisaktierna utökade kapitalet, vissa år för övrigt ända till 100 och 150 procent av det ursprungliga. Det förefaller mig, som om, då man har intresse i dylika företag, man bör tala tämligen tyst, herr Sommelius, om att man skall genom nyttigt arbete söka avhjälpa nöden i landet.

I övrigt skulle jag vilja hemställa till herr Sommelius, att han ville genom nyttigt arbete se till, att det blir andra förhållanden i sockertrusten, som också nyligen berörts av trustlagstiftningskom-

mittén och där han, om jag inte missminner mig, har ett litet finger med.

Herr Sommelius ville slutligen göra gällande, att Wrangel kanske ändå fört några förhandlingar med ryska sovjetregeringen — hans excellens herr statsministern har ju sedan på sitt hovsamma sätt rättat honom — ehuru Wrangel fordrade garantier. Jag kan förstå herr Sommelius anförande, om han är lika dåligt informerad i andra ting, som i detta fall, ty herr Wrangel — långt ifrån att föra några som helst underhandlingar — motarbetade med alla honom till buds stående medel varje som helst förhandling.

Herr Lindskog talade om, att jag utkastat beskyllningar mot vår domare- och ämbetsmannakår utan en skymt av bevis. Jag måste beklaga, att herr Lindskog, som dock är professor, tycks vara okunnig om att regeringsformens 90 § lägger hinder i vägen för mig att på kammarens bord framlägga de bevis, jag sitter inne med. Jag hoppas emellertid att jag skall få tillfälle att framlägga dem i annan form. För övrigt borde detta inte vara nödvändigt, alldenstund tidningspressen dag för dag — till och med den press, jag antar, att herr Lindskog läser — lämnar bevis om uppenbara övergrepp från de kårer — jag säger kårer —, jag nämnde. Och jag kan icke föreställa mig, att dessa övergrepp kunna vara till gagn för den samhällsfred, som här — många gånger i enligt mitt förmenande rätt osmakliga former — predikats, och få fortsätta.

Herr Nylander tyckte inte om att jag påtalade den rikliga utdelningen av gratisaktier. Han säger: Det är ju dock penningar, som stanna inom företaget. Men det är inte det, vi diskuterat nu; vi ha framställt frågan, om man icke skulle kunna disponera dessa penningar på ett sådant sätt, att man icke blivit skyldig att för framtiden betala aktieägarna ränta på dem, genom fonderingar kunnat tillgodose arbetarnas behov genom att upprätthålla företaget under nödtider.

Jag nämnde ingenting, säger herr Nylander, om de valutaförhållanden, som tvinga arbetsgivarna att med alla medel söka sänka arbetskostnaderna just nu. Nej, det är sant; jag var verkligen inte inne på den frågan. Jag påtalade bara det sätt, på vilket man vill sänka lönerna, och att 1922 års löneläge, som i vissa fall ligger ändå till 28 procent under 1914 års, sänker arbetarna under svältgränsen.

Det borde ha varit en tacksammare uppgift för herr Nylander att erkänna detta, än då han tog sig till — det beror möjligen på hans obekantskap med journalistik — att ur Socialdemokratens »slaskspalt», en avdelning, i vilken allt kommer in, som inte hamnar i papperskorgen — leta fram en uppgift, att jag i det företag, där jag hade både nöjet och äran att vara anställd, skulle verkat som löne- nedpressare.

Hur förhåller det sig då med den saken? Jo, det förhåller sig så, att den 1 juli föregående år träffades mellan tidningsutgivarna och typograferna en frivillig överenskommelse — ingen löne nedpressning! — om en lönesänkning för de senare av 11 procent.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Tidningen Politiken och tidningen Socialdemokraten ha anmält, att vi icke deltaga i dylika ting i den förening, som existerar mellan stockholmspressens ekonomiska ledare. När emellertid lönerna hade sänkts, så frågade jag våra typografer, om vi kunde ordna saken på samma sätt. De svarade till att börja med, att det ville de helst icke, men slutligen accepterade de det hela. Det var min lilla löne-
nedpressning. Jag skulle kunna tillägga, att kunde de svenska arbetsköparna tillämpa samma metoder vid sina löne-
nedpressningar, så skulle det sannerligen var ett helt annat förhållande mellan arbets-
köpare och arbetare.

Så kom herr Nylander med det underbara påståendet, att sänkningen av arbetslönerna innebär en sänkning även av levnadskostnaderna. Men han tillade förklarligt nog, att han inte ville gå vidare in på det kapitlet. Det hade emellertid nog varit nödvändigt. Ty jag vill erinra om vad som många gånger under denna debatt framhållits, att under det att lönerna ha sänkts så avsevärt, som nu är fallet, så har levnadskostnadernas sänkning icke följt med på långt när. För järnbruksarbetarna sänktes lönerna år 1920 med 40 %. Men levnadskostnaderna i Stockholm ha icke sänkts till den gränsen, ja, icke ens i landsorten. För övrigt, det är ju alltid så, vilket t. o. m. Svenska arbetsgivareföreningens tidskrift framhållit i slutet av 1920 eller början av 1921, att då priserna på produkterna gå upp, så följa lönerna först efteråt, men då vi komma till det motsatta förhållandet, då skall man först pressa ned lönerna och först många månader efter komma levnadskostnaderna att följa med. Jag tror, att den förklaringen från Svenska arbetsgivareföreningens tidskrift är vida riktigare än om herr Nylander ville göra gällande, att levnadskostnaderna sänkas med detsamma.

Herr socialministern framhöll, att man inte bör vara så kvick med att kritisera arbetslöshetskommissionen och allt möjligt som står i sammanhang med arbetslöshetsproblemet. Jag vill då säga, om detta var adresserat till mig eller till de arbetslösa olika organisationer i landet, att den kritik, som riktas mot arbetslöshetskommissionen, är mer än berättigad. Tiden är så långt framskriden, att jag inte vill trötta med att lämna någon detaljerad redogörelse för hur man går tillväga, då det gäller att lämna understöd åt de arma — jag tänkte använda ett hårt ord — människor, som få dessa arbetslöshetsunderstöd. Men jag försäkrar herrarna, att det är en mycket omständlig procedur. Och det är icke nog med att vederbörande genomgått denna mången gång underbara skärseld och fått detta understöd. Sedan återstår ett mycket styvt arbete — enligt vad som samstämmigt meddelas från arbetslösa här i staden — för att i fortsättningen få behålla detta understöd. Och det är dock inte säkert. Det kan tänkas, att det går så som för den elektriska montör, som för några dagar sedan i pressen meddelade, att trots att han uppfyllt alla formella förpliktelser, trots att han fyllt i alla de papper, som ett alltmer omkring sig gripande skrivardöme hittat på, så hade man en dag helt sonika dragit in understödet under förklaring, att

i den branschen var det helt strejk. Det var det nu inte, men mannen står utan understöd, står utan varje som helst existensmöjlighet.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vidare sade herr socialministern, att orsaken till att arbetena nu skola överlämnas till kommunerna är att detta blir billigare. Men just detta innebär ett erkännande av att det är nödvändigt, att de arbetslösa kritisera hithörande institutioner. Ty vilka är det, som ha kritiserat, att Södra Sveriges statsarbeten och Norrlands statsarbeten, eller vad de heta, ha burit sig så huvudlöst åt, då man låtit överlämna allt arbete till dem, om icke de arbetslösas organisationer och arbetslöshetskongressen under förlidet år? Det gläder mig enbart, att man alltså på den punkten åtminstone givit de arbetslösas kritik rätt. Det var sannerligen inte en dag för tidigt. Jag hoppas, att de också måtte få rätt på en massa andra punkter, varest de riktat en berättigad kritik mot vederbörande institutioner.

Jag ber också att få säga några ord om storleken av den lön, som skall beräknas vid nödhjälpsarbetena. Herr Edén tyckte, att 200 kronor i månaden, då däri inkluderas också all administrationsmateriel och dylika kostnader, var alldeles för mycket för en arbetare. Jag hoppas, att kammaren inte tycker, att jag är för närgången, om jag frågar: vill herr Edén eller vilja ni andra, som anse detsamma som han, försöka existera på 160 kronor i månaden? Eller äro inte arbetarna också människor? Ha de inte samma rätt att existera, att äta sig mätta tre gånger om dagen, att kläda sig varmt och att slippa se sina barn springa omkring på gatorna i trasiga skor? Vad är det för ett begrepp, som håller på att inaugureras visavi arbetarklassen? De äro arbetslösa utan egen förskyllan. De ha icke någon skuld till den kris, som för närvarande går över världen och drabbar vårt land icke minst hårt. Skola de detta till trots sänkas till en fullständig pariasståndpunkt, eller vad är egentligen meningen? Herr socialministerns upplysning att av dessa 200 kronor äro bara 160 kronor beräknade att användas till arbetarnas löner styrker mig i den uppfattning, som jag tillät mig uttala även i mitt föregående anförande, att det kan verkligen inte gå för sig, att riksdagen och allra minst arbetarregeringen eller den högernationalistiska regeringen, som nu åtminstone på vissa punkter gör ansatser till att vara en arbetarregering, skiljer sig från sina löften till de arbetslösa på det sätt, som här är ifrågasatt. Om så sker, måste man verkligen beklaga det.

Till slut kom herr Edén med ett limspö, att det inte var så bråttom med hela arbetslöshetsanslaget, att man inte behöfde på en gång rusa i väg och bevilja alltsammans, utan att man kunde nöja sig med att bevilja litet mindre till att börja med. Var det mer än ett förfluget ord från herr socialministerns sida, då han härtill sade, att i varje fall måste man ha 50 miljoner kronor, eller innebär detta, att man givit på hand från regeringens sida, att man kan skilja på detta och ge först ett mindre belopp för att sedan kanhända skjuta det andra ut i ett ovisst fjärran? Nå, jag ser, att herr socialministern och herr försvarsministern skaka på huvudet, så jag antar alltså, att det verkligen är meningen att hålla på regeringens förslag i detta avseende, och att de arbetslösa ute i landet sålunda från i dag kunna

Vid remiss av statsverkspropositionen.
(Forts.)

räkna med att regeringen kommer att sätta in hela sin kraft på att få åtminstone dessa 85 miljoner kronor.

Jag skall få säga några ord till min gode vän herr Engberg på — Smålandsbänken, tänkte jag säga, men det vore väl ändå att alldeles förolämpa honom — på Malmöbänken. Jag vill då först och främst anhålla, att herr talmannen visar samma överseende mot mig som mot herr Engberg.

Då herr Engberg talade, kom jag att tänka på en rätt god historia. Jag kan inte garantera att den är sann, ty det är en av hans partikamrater, som talat om den. Det var en skeppare, som skulle ut och segla. Han skulle till Halland och kom från Norrtälje. Han hade bara en pojke med sig. Och när de kommo ut på sjön, frågade skepparn pojken: vet du, var Halland ligger? Nej, sade pojken, det vet jag inte, jag har bara varit till Reval. Ja, sade skepparen, det gör förresten ingenting, då segla vi till Reval och sedan fråga vi oss fram, för segla ska vi. Herr Engbergs anförande påminde mig om den där skepparen. Han var ense i huvudsak med mig i vad jag sade, men han måste dock tala en hel kvart om mitt anförande och rikta en indirekt kritik mot detsamma. Han hade bl. a. mycket stora bekymmer för de tesar, som utfärdades av andra internationella kommunistiska kongressen rörande vårt parlamentariska arbete. Jag undrar, om inte herr Engberg skulle kunna ha mera närliggande bekymmer, då han nu tycks vilja syssla med partirensningsarbete, med exempelvis den munkorgsstadga, som hans eget partis riksdagsgrupp en gång i tiden antog.

Hr Engbergs berättelse om en teaterpjäs, som han sett i Paris, kan jag väl förstå. Han kan ju behöva att från sin tråkiga vistelse i Malmö någon gång resa till Paris och se några trevliga teaterpjäser, men vad jag har svårt att förstå, är vad detta har att göra med vad jag sade under förmiddagens lopp. Saken är nämligen den, att mitt anförande icke betecknar någon principiell frontförändring vare sig från min eller mina riksdagskamraters sida eller från det kommunistiska partiet eller från den kommunistiska internationalen. Det betyder bara tillämpning av en taktik, betingad av dagens situation. Vi äro nämligen inte så dogmatiska, att vi låsa oss fast vid *en* taktik, gällande under alla förhållanden. Och man må verkligen ursäktas oss, om vi inte vilja ge våra motståndare de vapen på hand som dylikt skulle innebära.

Vidare må jag måhända också uttala min glädje över herr Engbergs instämmande i mina synpunkter. Jag må då kanhända ha rätt att understryka vad jag citerade av hans artikel, där han skrev att i Sverige är det icke Gustav V eller regeringen eller Hjalmar Branting, som regerar, utan det är långt mera direktörerna i Enskilda banken. Det var kontentan av det hela. Men vad drar nu herr Engberg för slutsatser av detta faktum? Det skulle jag verkligen vara nyfiken att få reda på.

I övrigt uttalade herr Engberg sin tillfredsställelse över att jag hade yttrat mig mot den brutalitet, som från den svenska polisens sida hade praktiserats. Och han hemställde, att man skulle söka ut-

sträcka denna kritik till Moskva, exempelvis, som han uttryckte sig, i fråga om de händelser, som inträffade i samband med attentatet mot Lenin 1918, då Sinovjeff häktade en massa människor, och enligt vad herr Engberg gjorde gällande — historien är dock ny för mig — för denna händelse lät mördra en massa människor. Jag skall tillåta mig uppfriska herr Engbergs minne i detta avseende och erinra honom om att i samband med attentatet mot Lenin inträffade i Petersburg en annan historia, nämligen den engelska generalkonsulns och hans meningsfränders organiserande av en fullständig revolt, som var så planerad, att hela staden var indelad i kvarter, och att man t. o. m. hade i vissa fall placerat kulsprutor i kyrktornen. Det var mot den historien man riktade sig med de berörda häktningarna. Och det var så långt ifrån att man mördade en massa människor, att man skickade dem till Kronstadt, och efter dom och rannsakan av en av Sovjet-republikens erkänt rättvisaste män — erkännandet t. o. m. av den svenska regeringens på den tiden utsända representanter —, nämligen Uritski, sköts en hel del. Jag undrar, om inte herr Engberg skulle ha förfarit på samma sätt. Men i övrigt vill jag meddela, att jag alls ingenting har emot, och jag är övertygad, att Sovjet-regeringen heller ingenting har emot, att i fall, där rättvisan visar nödvändigheten därav, humanitetens bud verkligen tillämpas.

Men om herr Engberg vill verka för detta i Ryssland, vill han också som kompensation förbinda sig att hos sina partikamrater i Tyskland verka för att de lösläppa de tusentals kommunister, som nu sitta i Lichtenburgs och Sonnenburgs fångelser och hungerstrejka på grund av den oerhört brutala behandling de utsätts för; vill han medverka till att hans partikamrater i och utom rikstyska regeringen vilja gå med på en effektiv bestraffning av Liebknechts och Rosa Luxemburgs mördare; vill han verka för att hans partikamrater i Polen, i Estland och Lettland sätta in all sin kraft på att få slut på förföljelsen mot kommunisterna; vill han sätta in all sin kraft på att hans partikamrater i Österrike sluta med att utlämna ungerska revolutionärer till det ungerska bödelsregementet; vill han som sagt allt detta, äro vi fullständigt överens, och då skola vi nog finna en lösning på frågan, som kommer att tillfredsställa samtliga parter.

Till sist ber jag ännu en gång, innan jag slutar med att tacka herr Branting för det svar han lämnade på ett par av mig framställda frågor, gentemot herr Lindman få betona, då han talar om att industriidkarna måste nedsätta lönerna och att man icke skall klaga däröver utan måste finna sig däri, att med all styrka måste framhållas det vissa industriidkare hela den goda tiden ha förfarit på ett sätt, som man rättvisligen bort kunna fordra av personer, vilka göra anspråk att representera ekonomiskt förnuft.

Herr Branting erinrade om, att man från regeringens sida här i dag hade ställt i utsikt en snabbare rannsaking med häktade. Allt detta är gott och väl, men jag tror ej, att rättssäkerheten är fullt säkerställd förrän polisens ställning på helt annat sätt regleras än för närvarande är fallet.

Så säges det, att vi äro samtliga besjälade av viljan att göra upp

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

med Sovjet-Ryssland. Men man kan icke lämna kredit, innan man får garantier för att man får ersättning för lidna förluster. Det har sagts mig, att den fordran svenska staten presterat på Sovjet-Ryssland uppgår till 700 miljoner kronor. Jag skulle då vilja fråga: Har man undersökt, hur denna fordran uppkommit? Det meddelas från svenskt-ryskt håll, att man fått upp beloppet på så sätt, att t. ex. kontorister tidigare anställda i Ryssland i där arbetande svenska industriföretag med lön av 125 kronor i månaden kommit upp till en fordran i denna skuldsumma på icke mindre än 7 å 800,000 svenska kronor. Hur har detta tillgått? I andra fall hava exempelvis svenska affärsmän med uppenbarligt kringgående av vederbörande sovjetbestämmelser anammat en massa varupartier från ryska affärsmän och lagt under svenska legationens sigill. Skola sådana saker räknas med i vår fordran? Om jag icke misstar mig, har dock Sovjet-regeringen förklarat sig principiellt ense om att ersätta den skuld, som rättvisligen kan bevisas. Vad statsegendomen angår har, såvitt jag känner, hittills icke talats om annat än konsulatsbyggnaden i Moskva och legationsbyggnaden i Petersburg, och Sovjet-regeringen har för länge sedan förklarat sig beredd att återlämna dessa. Fordra alltså herrarna endast detta, så är jag övertygad om att överenskommelse kan komma till stånd.

Vidare fann sig herr Branting — för all del på ett mycket försynt och vänligt sätt, som gör det för mig mycket svårt att svara på det sätt jag anser saken kräver — sannolikt på grund av sin ställning förpliktigad att taga herr Wrangel i försvar, dels därför att denne icke var närvarande och dels därför att herr Branting var övertygad om att herr Wrangel tillfullo insåg betydelsen av en överenskommelse med Sovjet-regeringen. Jag måste dock enligt mitt sätt att se säga, att den oerhörda arbetslöshet, som för närvarande råder, kunde varit i väsentlig utsträckning mindre, för den händelse vi haft en överenskommelse med Sovjet-Ryssland och alla de beställningar denna hade fört med sig, och då kan jag icke finna någon förmildrande omständighet i herr Wrangels saboterande av upptagandet av förhandlingarna om förbindelse med Sovjet-Ryssland. Jag tror icke, att det är herr Branting obekant, att det faktiskt var utrikesministern ensam i den förra regeringen, som var motståndare till detta.

Till sist vill jag säga, att då här på sistone i debatten kommit in en ton av fullständig nationell samling, jag måste anmäla min avvikande uppfattning. Den enhetsfront vi från kommunistiska partiet äro anhängare av omsluter arbetarpartierna och arbetarnas krav i kamp mot de borgerliga partierna, såsom representerande den reaktion, arbetarna äro hotade av just nu.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet H a n s s o n: Herr talman! Jag blev något förvånad, när herr Edén på kvällen här upprepade beträffande skytteanslaget alldeles detsamma, som hade framförts under förmiddagens debatt, utan att taga någon hänsyn till de förklaringar, som jag strax före middagen hade avgivit. Jag har senare gjort mig underrättad om, att herr Edén icke varit i tillfälle att höra dessa förklaringar och icke kände till dem. Det är

ej min mening att här upprepa dem, men jag vågar tro, att om herr Edén hört dessa förklaringar, han icke skulle hava kommit med någon antydning om att det icke var min ärliga avsikt att nu icke vilja få till stånd ett principiellt avgörande beträffande skytterörelsen. Vad som sagts i den kungl. propositionen är naturligtvis fullkomligt uppriktligt menat. Och jag skulle vilja fråga dem, som här i dag tala för anslag till det frivilliga skytteväsendet för första halvåret 1923, om det kan vara något intresse ur deras eller skytteväsendets synpunkt att de på allt sätt försöka ge åt ett blivande avgörande en principiell innebörd. Jag tror, att det nyttigaste vore att låta även i detta fallet detta vara detta och att uppskjuta det principiella avgörandet till dess den av mig förordade undersökningen ägt rum.

Herr Sommelius har här i dag gjort sig till talesman särskilt för flottans bekymmer, och han har alldeles speciellt varit bekymrad däröver, att anslagen till marinen representera en så liten del i förhållande till anslagen till armén. Om herr Sommelius hade gjort sig besvär med en undersökning, skulle han ha funnit, att den nu föreliggande propositionen för första halvåret 1923 är ur flottans synpunkt i fråga om anslagsfördelningen mellan armén och marinen gynnsammare än föregående. Under första halvåret 1921 hava utgifterna för försvarsväsendet, med undantag av anslagen till dyrtidstillägg, uppgått till 85,250,000 kronor. Av detta belopp kom på flottans del endast 19½ miljoner kronor, d. v. s. 23 procent. För 1922 beräknades i riksstaten anslagen till flottan till 26,8 procent av hela anslaget till försvaret; om man därtill lägger anslagen å tilläggsstaten för 1922, får man för 1922 en procent av 27,9. I budgeten för 1923 representera anslagen till marinen 29,8 procent av de samlade försvarsanslagen.

Jag skulle i detta sammanhang vilja säga, att jag hoppas, att när försvarsrevisionen, som väl rätt snart skall kunna börja låta en vetgirig allmänhet få del av de förslag, som planeras, avslutat sitt arbete, man skall finna att därvid tagits särskild hänsyn till de direktiv, som givits vid revisionens tillsättande, om en riktig avvägning mellan marinen och armén. För min del tror jag det vore riktigt, om man inom ramen för de kostnader, som vårt land anses kunna under de år, som nu närmast ligga före, offra på försvarsväsendet, lämnade åt marinen en något större andel av de gemensamma anslagen, än som hittills varit fallet. Men vad som framför allt är önskvärdt, det är — förefaller det mig — att man lämnar åsido konkurrensynpunkten; att verkligen vid bestämmandet av anslagen det blir en avvägning mellan armén och marinen ur synpunkter, som icke hava något med konkurrens att göra.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Inför den del av kammarens ledamöter, som hållit ut inpå den nya dagen, är jag naturligtvis tvungen att begränsa mitt anförande rätt mycket; eljest riskerar jag väl, att, när jag hållit på någon stund eller i varje fall, när jag slutar, herr talmannen och jag äro ensamma här. Jag

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

ber dock att på förhand få uttala, att felet icke är mitt. Det är väl snart tio timmar, sedan jag begärde ordet.

Jag har under denna långa remissdebatt hört rätt mycket gammalt, som stuvats upp igen; men jag får också erkänna, att jag hört rätt mycket nytt. Bland det gamla har ju gjort sig gällande de där gamla bestämda, skarpa, partibetonade motsatserna här i kammaren om vad egentligen skall göras i vårt land under dessa kritiska förhållanden. Det tyckes mig vara så, att dessa motsatser stå, där de stodo förut. Det sista årets erfarenheter borde dock, tycker jag, hava lärt å ömse sidor, men jag finner nu, att de icke gjort den allra minsta inverkan. De tyckas gå alldeles spårlost förbi. Herr Lindman förklarade visserligen, att han skulle sluta — jag tyckte orden föllo så — med att motionera om tullskydd. Jag undrar dock, om han kommer att hålla detta riktigt. Det är ju möjligt, men i så fall vet jag icke, vad som han anser böra göras till understödjande av våra näringar; ty för mig står det åtminstone klart, att det kan icke gärna få gå så, att vi icke göra någonting. Jag undrar ändå, om inte den nu sittande regeringen en och annan gång har tyckt sig förnimma ett litet stilla tvivel beträffande huruvida vi över huvud taget utan den minsta förändring kunna hålla den kurs vi nu följa och just ingenting positivt göra annat än bevilja arbetslöshetsanslag och anslå medel till nödhjulsarbeten. Om nu detta skall fortfara länge — och det ser tyvärr så ut — blir det för oss att liksom på samma gång bränna ljuset i båda ändar. Det kommer nog inte att gå synnerligen länge, utan vi torde bli nödsakade att lägga om kursen, vare sig vi vilja det eller ej. Rent ekonomiskt sett är den framtidsbilden alldeles ohållbar; och jag förstår sannerligen icke, jag kan icke inse, vad det är som gör herr statsrådet och chefen för finansdepartementet så optimistisk. Det finns ingenting som tyder på, att det skall bli bättre. Oupphörligt har massan av de arbetslösa ökats, sedan vi senast från denna talarestol resonerade om den saken.

Jag ber att få säga, att jag känner mig mycket förvånad, men på samma gång tilltalad av vad herr Månsson i Hagaström yttrade. Han är ju litet egen. Han har sina egna tankar. Tyvärr utvecklade han icke alls sättet, varpå hans tankar skulle kunna realiseras. Men även han, den mest extreme frihandlare, som jag träffat på i detta land, trodde knappast det gick i fortsättningen, utan att vi finge lov att göra någonting för att tillgodose de behov vi själva hade. Jag fruktar för att, om vi icke med öppna ögon själva göra det, kommer nöden att driva oss dit, och då blir det ändå betydligt värre. Jag erinrar om den stora strid, som fördes i vårt land om tull eller frihandel på mitten av 80-talet. Jag var icke mycket berörd av den striden, men jag såg då och har sett efteråt, att båda parterna togo så grundligt fel då. Det blev icke så galet, som frihandlarna trodde det skulle bli genom tullarna, men icke heller så lysande, som tullvännerna förespeglade. Men det synes mig, som om, så utomordentliga förhållanden som vi nu leva under och så ekonomiskt svåra de äro, det knappast kan vara försvarbart, att

vi stå alldeles stilla och orörliga och icke söka gå till botten med orsaken, varför det är så galet hos oss. Ja, man har ju att skylla på den allmänna europeiska krisen. På samma sätt skyllde man på kriget under livsmedelsnöden här i landet. Det fick gå som förevändning för allt. Men det är väl ändå stor skillnad, om man själv gör någonting för att mildra och lätta eller icke. Jag tycker icke vi kunna säga, att vi se så mycket galet i Europa, och därför göra vi ingenting. Jag anser naturligtvis, som finansministern yttrade, att vi icke kunna utträta några underverk, men det synes mig, som om vi verkligen få lov att ta i ett tag på allvar. Huru bär det hän eljest? Vårt folk har naturligtvis ingenting annat att leva av än inkomsterna av de näringar, som kunna gå och drivas. Skall då en del av dessa inkomster plockas bort till nödhjälpsarbeten och dylikt, då sjunker sannerligen levnadsstandarden för folket utomordentligt. Vore det icke ändå skäl att mötas litet på vägen och giva en liten smula avkall på det där flinthårda: vi försöka icke åstadkomma skydd mot någonting. Jag tror icke på något universellt botemedel eller att vi skola taga hela högen, men nog kunde det hjälpas på många punkter, där det så att säga står och väger. Det vågar jag påstå.

Vi jordbrukare ha så ofta fått beskyllning för att vi oupphörligt stå och gnälla. Nu har jag i dag icke hört någon enda jordbrukare stå här och gnälla. Hela detta dygns debatt gäller industrien och stadsbefolkningen, och det är icke precis så ljusa taylor, som upp-rullas här. Men om herrarna tro, att det står så präktigt till inom jordbruket, så taga herrarna fel. Där skär man sannerligen icke guld med täljknivar nu. Det är min egen erfarenhet. I fjol kämpade vi om vad vi skulle göra med brödsäden, och efter mycken strid stannade vi här för glidtuллarna. Den förre jordbruksministern tycktes mig göra allt för att förstöra och uppskjuta den saken. Nu löpa vi ut på ett annat område. Vår sockerbetsodling är sannolikt slut om ingenting åtgöres. Vad skola vi sedan göra? Skola vi låta det gå vind för våg över hela folket? Naturligtvis är jag som jordbrukare beredd på att offra mig och taga min förlust. Det är jag absolut säkert. Men låta vi det gå och bara göra ingenting, då är det solklart, att det kommer att trycka så långt ned, att man icke längre kan tala om att det går med förlust, utan då omöjliggöres det helt enkelt. Skola vi på jordbrukets område och andra områden hålla på och säga: vi trotsa allt; vi gå fram på det sätt vi göra; det, som kan reda sig och hålla sig uppe i denna olycka och denna nedgångstid, det får hålla sig uppe, det andra får strykas bort. Jag fruktar då, att det blir så mycket, som får strykas bort. Nej, det är positiv gärning, som nu kräves. Men naturligtvis är den positiva gärningen oändligt mycket svårare än att göra ingenting. Det uppstår mycket mer strid om den, än om man ingenting gör. Jag vill icke det minsta klandra industriarbetarna för att de göra allt möjligt för att hålla uppe sina löner. Det är deras inkomstkälla. Men alla komma vi nu att tryckas av den nedgående rörelsen. Och då man talar om att man snart är vid 1914 års nivå, så får jag säga herrarna, att

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

jag har aldrig hoppats, att det skulle komma att stanna där, utan det kommer bestämt att gå långt under den nivån. Toppen var för hög på den ekonomiska vägen. Nej, vi skola nog ned djupare, innan det stabiliserar sig. Då tror jag man kan våga påstå, att det går helt säkert icke och blir aldrig möjligt för oss, om icke naturliga arbeten kunna sättas i gång.

Man har talat så mycket om, och i föl resonerades åtminstone i bevillningsutskottet så mycket om, att om vi åsatte något högre tullskydd, där det kändes som värst, så skulle våra exportindustrier skadas så utomordentligt. Men äro herrarna på det klara med, att vår exportindustri och råämneshandeln till utlandet kan föda vårt folk? Det tycks nu med de oerhört ökade skarorna av arbetslösa, att det är fullt bevis på, att vår exportindustri kan icke bära upp det hela. Man får verkligen då tänka på litet grand, att vad vi förbruka här i landet så mycket som möjligt även tillverkas här, eller, som Fabian Månsson uttryckte det, att snart äro vi komna till den punkten, att vi få göra oss till ett halvslutet hushåll. Vi få nog lov att söka utfinna alla möjligheter att få bort denna överväldigande import. Den suger bort pengarna, men det är icke det värsta, utan den suger bort arbetet för folk här i landet. Det är det, som är det ytterst svåra. Och det får jag säga, att när man griper till positiva åtgärder, är det företrädesvis arbetarna som skulle gagna. Man må tala aldrig så mycket, som en talare här gjorde, om kapitalisterna etc. Nej, när allt sjunker, träffar det allra värst arbetarna. Jag har alltid funnit mig så förvånad, när deras representanter förklarar, att vi gå aldrig med på att göra någonting i den vägen.

Nu har här sagts, att vi skola köpa från åtskilliga fabriker sådana varor, som behövas för de affärsdrivande verken etc. Ja, men till vilka priser? Skall staten köpa dem från eljest stillastående fabriker, blir det tydligen dyrare, än om man kan köpa dem från annat håll. Och då är det detsamma som protektionism. Men det är så att säga avita, och för resten verkar det oerhört ojämnt. Jag har sett på senare tid, att det från alla möjliga håll framkommit projekt om att man kan göra så och så på det och det området, men en tredjedel eller hälften eller dylikt av kostnaden får avskrivas på arbetslöshetens konto. Vart bär det hän med dylikt? Är det icke en fiktion? Få icke pengarna ändå betalas ut? Jag förstår icke ett sådant tal, det får jag säga herrarna. Och komma vi ut att kappas på det området, då går det, som det eljest brukar göra, när sven-skarna skola göra någonting, såsom när man rusade ut med bränslekommissionen t. ex. Då rusade vi säkerligen mycket, mycket för långt. Nu när vi skola betala nöjet, blir det ytterst svårt. Vore det då icke bättre, att vi möttes något på vägen, att ni mötte oss, som verkligen tro, att man kan göra någonting. Jag vet, att det skulle vara en utomordentligt stor självövertinelse, som herrarna skulle göra, efter allt som uttalats. Men jag kan icke värja mig för den tanken, att det ändå för regeringens medlemmar må synas mycket, mycket svårt nu inför dessa massor av arbetslösa, och de ha dock

haft arbete här i vårt land var och en på sitt område. Men skola vi hålla den nuvarande kursen, så komma naturligtvis i regel jordbrukskommunerna att klara sig bäst. Där är det ju icke så många arbetslösa, ja, jag kan säga, att det finns nästan inga alls av den sorten. Men hur det än är, så trycker det utåt, där nöden finns. Vi ha sett det förut, och vi få nog också se det i fortsättningen.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Om man nu icke kan precis följa med i allt såsom här är föreläggandet, att vi skola gå fram, så vill jag på förhand ha uttalat, att det är orätt att stämpla en dylik man som en arbetarras fiende. Ty det är jag verkligen icke. Men jag vill ha litet klart för mig, att de medel, som användas, kunna bota något mer än för dagen, så att det kan för framtiden göra något gagn och så att vi kunna komma ut ur denna genomförskräckligt farliga tid, vari vi befinna oss.

Det är nu också åtskilliga andra yttranden, som ha fällts under denna diskussion, som jag skulle vilja svara på, men tiden är ju så långt liden, att det är omöjligt att svara på allt, som har pekats mot åtminstone min övertygelse. Det var den ärade talaren på Dalabänken, som särskilt apostroferade bondeförbundet och anförde, att vi hade minskats i antal här i kammaren, och det skulle givetvis då vara ett tecken på att valmännen hade underkänt vår politik. Ja, det är möjligt, att så är fallet, men säkert är det ingalunda. Vi talade om, när vi beredde nu gällande rösträttsbestämmelser, rätt grundligt, vad som skulle ovillkorligen inträffa, nämligen att där ute i bygderna komme nog icke kvinnorna fram och röstade första gången och icke andra gången heller. Och det inträffade också. Det var också en annan sak. Vi ha ju i kväll haft nöjet att höra åtskilliga politiska uttalanden från det andra hållet och kanske också litet politiskt gnabb mellan de tre politiska partierna där. Och jag skall be att få gratulera ledaren för det nyaste partiet. Jag tycker han tog det hela humant och trevligt. Praktiskt sett äro herrarna ett, och det är ju en oerhörd styrka vid proportionella val. Men vi borgerliga klyva oss i tre delar. Det ber jag den ärade talaren på Dalabänken annotera. Herrarnas block är mycket starkt. Vid åtskilliga paradtillfällen kanske man sticker fram med en del skiljaktigheter, men eljest är det nog enhetligt.

Sedan var det en sak till. Det kom ju alla luffarna till på köpet. Dem fingo vi nog ingenting av. Där ha vi den största förklaringen, och jag tror den räcker.

Här anfördes också beträffande industrien — jag känner icke mycket till det, men jag tycker det rimmar sig icke — att även där det fanns industrier, som förtjänade, vilja de betala lika låga löner som de andra. Ja, men det ha ju herrarna själva önskat. De kollektiva avtalen skulle ju vara så. Den satsen, att man skulle göra så gott man kunde mot sin arbetsgivare och att lönen skulle rätta sig därefter, den har jag alltid hållit på, och det kommer jag att göra även i framtiden beträffande mitt lilla jordbruk och i den lilla mån jag är arbetsgivare. Men den andra åsikten voro ju herrarna överens om, då vi stredo rätt mycket därom för 10 eller 12 år sedan. Ha herrarna ändrat mening nu?

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Det har också varit tal om, att vi skulle göra vårt yttersta nu — det uttalades värtaligt och rörande av finansministern — att vi skulle göra allt för att övervinna svårigheterna. Ja, jag vill säga, att jag vill vara solidarisk. Men jag vill rikta samma ord till finansministern nu som 1918: glöm icke ni heller att vara solidariska mot oss! Jag har icke sett mycket av den återgående solidariteten, om jag så får säga. Får jag se den från denna regerings sida, så är jag ytterst tacksam. Och man skall ju icke förvåna sig över någonting. Därför vill jag icke säga, att det skulle förvåna mig. Men eljest ber jag ändå herrarna litet grand fästa sig vid, att det även finns jordbrukare i detta land, som sitta ytterst hårt. Jag vet det alltför väl. Och hemfaller ni icke till den villfarelsen, att ni mot jordbrukarna i skattelänseenden eller andra hänseenden kan gå fram hur som helst, ty de reda sig ändå? Det är absolut icke fallet. Och när man talar om att man skall bilda de där småbruket och egna hemmen och allt det där, så vill jag säga, att det finns ingen olyckligare tidpunkt att göra det än nu. Ty när även gamla bondejordbruk knappast kunna stå sig, då är det säkert synd om de stackare, som nu skulle försöka gripa sig an med små jordbruk. Det vore säkert en olycka.

Jag skall nu till de herrars förnöjelse, som sjunga där uppe, säga, att jag skall sluta genast, och jag slutar med en bön till alla och en var, som kunna utträta något i detta land, att de icke måtte förstenas i gamla förlegade åsikter på något håll utan i dessa tider göra allt för att tillmötesgå varandra. Först då tror jag vårt land kan lyckligt gå igenom denna kris eller rättare sagt lyckligt komma ur densamma och icke rent av ekonomiskt gå under.

Herr L i n d s k o g: Bara ett par minuter, herr talman!

Jag skall börja med att gratulera herr Engberg för hans mycket framstående talanger i den högre akrobatiken. Om verkan av denna icke har varit någon annan än att roa publiken, så är ju redan detta en ganska tacknämlig uppgift.

När herr Engberg talar om, att jag på ett egendomligt sätt representerar Lunds universitet, så vill jag säga, att det verkligen för mig gives högre värden än universitetets speciella intressen, och det är dessa värden, som jag har ansett mig böra föra fram.

Herr Engberg har vidare påstått, att mitt referat har varit missvisande och min framställning berott på missförstånd. Jag skall tilllåta mig att läsa upp blott ett par punkter ur boken, för att kamraren själv må döma, om min uppfattning uteslutande berott på mina svaga fattningsgåvor. Det heter på sidan 119: »Av våra bevis framgår också klart och tydligt, att moralens höga bud inte gälla gentemot fiender, vare sig rasens, landets eller — klassens: att tvärtom moralen, som bjuder oss att hjälpa våra kamrater, därigenom nödgår oss att tillintetgöra våra fiender, som stå dem efter livet. Att alltså, i korthet sagt, självuppfoffringens, solidaritetens, ärlighetens och trohetens bud icke gälla gentemot klassens fiender.» — »Å andra sidan beljager och bedrar inte arbetaren sin arbetsgivare vid varje till-

fälle. I regel motsvarar det hans klassintresse att *inte* göra det. Men när klassens intresse fordra, att han skall handla i strid med de sedliga buden, så gör han det också.» Och på sidan 122, det var det som jag drog, men jag tager om det igen ordagrant ur boken. — »Vi tänka oss vidare en departementstjänsteman, som är socialdemokrat. Han får i sina händer ett dokument, som hotar hans klass. Han *stjäl* det. Vi anse hans handling berömvärd. Öarlighet mot den egna klassen kan alltså i den egna klassens ögon vara en dygd.» Jag skulle kunna anföra tjugu sådana exempel, om ej den sena timmen hindrade mig.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Är detta verkligen, som herr Engberg har påstått, blott en redogörelse för hur det *är* och ej alls för hur det *bör* vara eller *får* vara?

Jag skall i detta sammanhang be att få citera en sats av herr Engberg själv i hans artikel om boken. Där säger herr Engberg på följande sätt, som det vore synd att icke läsa upp ordagrant: »Med rent av förbryllande flärdlöshet och lättfattlighet griper och fångslar boken sin läsare från första sidan och till den sista.» Ja, flärdlös är boken, så det förslår. Men om den är lättfattlig, det börjar jag betvivla, sedan herr Engberg säger, att jag icke alls förstått den. Jag vill emellertid säga det, att jag har en stackars olyckskamrat, som kanske har större anseende hos herr Engberg, än jag har, eftersom det är en partikamrat till honom. Det är nämligen den person, som jag i mitt förra anförande kallade det lysande undantaget. Det är herr Erik Hedén, som i en ljungande artikel i »Socialdemokraten» under rubriken »Är lögn tillåten i klasskampen?» säger, att när t. o. m. katolikerna vägra att godkänna satsen »ändamålet helgar medlen», så måste han skämmas, att socialisterna nu börja försvara denna sats.

Det lät emellertid nu på herr Engberg, som om han *nu* toge sig en liten funderare över bokens innehåll. Det hade varit önskligt, om han tagit denna funderare en liten smula tidigare. Ty i sin artikel i »Arbetet» har herr Engberg icke med ett ord eller en aning gjort någon som helst reservation, utan slukat rubb och stubb.

Och så till sist. Den insinuation, som herr Engberg har framkastat, att det skulle varit något slags konkurrenshänsyn, som lett mig i mitt yttrande, anser jag vara av den art, att den ej är förtjänt av något som helst bemötande.

Jag vill sluta med att säga, att mitt uppträdande i denna sak ej alls varit dikterat av några partihänsyn. Och jag ber att få uttala den förhoppningen, att de värden, som det här gäller, äro höjda över partierna.

Herr Samuelsson: Endast en kort replik med anledning av statsrådet Ornes yttrande.

Då det med anledning av vad jag sade beträffande avskedandena vid statens järnvägar påpekats, att jag skulle stå i nära kontakt med personalens organisation, järnvägsmannaförbundet, så vill jag säga, att jag tillhör t. o. m. dess styrelse, men trots det hade jag icke reda på det meddelande, herr statsrådet lämnade här i kam-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

maren. Jag är emellertid synnerligen tacksam för det meddelande, som lämnades, och jag vill för min del säga, att det kommer att mötas med tillfredsställelse av dem ute i landet, som vänta att bliva avskedade i slutet av januari.

Jag vill också understryka, att det icke heller varit min avsikt, att man skulle tänka sig, att statens verk skulle hålla sig med en personal, som icke kan beredas något arbete. Det uttryckte jag synnerligen starkt i mitt förra anförande.

Jag vill som sagt särskilt uttrycka min tacksamhet för att regeringen så hastigt ingripit här.

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt att hänvisa ifrågavarande proposition, i vad den anginge pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet, såvitt den rörde jordbruksärenden till jordbruksutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

§ 2.

Vidare föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 2, om tilläggsstat för år 1922; och hänvisades densamma, i vad den anginge pensions- och indragningsstaterna till bankoutskottet, såvitt den rörde jordbruksärenden till jordbruksutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

§ 3.

Föredrogs var för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 11, angående anslag för bekämpande av arbetslösheten; och
nr 12, angående anslag till anordnande för kommunikationsverkens räkning av arbeten för bekämpande av arbetslösheten.

§ 4.

Härefter föredrogs och remitterades till statsutskottet riksdagens år 1921 församlade revisorers berättelse om den år 1921 av dem verkställda granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1920.

§ 5.

Riksdagens år 1921 församlade revisorers berättelse angående riksbanken, som nu föredrogs, hänvisades till bankoutskottet.

§ 6.

Vidare föredrogs övriga på bordet vilande Kungl. Maj:ts propositioner; och överlämnades därvid

till bankoutskottet propositionen, nr 8, angående gillande av den riksbanken meddelade frihet från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; och

till bevillningsutskottet propositionen, nr 14, med förslag till förordning angående särskild skatt å tobaksvaror m. m.

§ 7.

Föredrogos var efter annan de på kammararens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 9, av herr *Carlson* i Mölndal; samt
nr 10 och 11, av herr *Hage m. fl.*:

till bankoutskottet motionerna:

nr 12, av herr *Fast*;
nr 13 och 14, av herr *Holmgren*;
nr 15, av herr *Karlsson* i Vadstena; och
nr 16, av herr *Lindberg*;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 17, av herr *Olsson* i Gävle *m. fl.*;
nr 18, av herr *Lövgren*;

till statsutskottet motionen nr 19, av herr *Jeppsson*; samt

till tillfälligt utskott motionen nr 20, av herr *Månsson* i Backa *m. fl.*

§ 8.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Magnusson* i Skövde, nr 24, om tilläggspension åt förre murareförmannen Sven Johan Qvist; och

nr 25, om pension åt skrädderiförmannen August Kjellberg;

herr *Magnusson* i Skövde *m. fl.*, nr 26, om anslag till fraktlindring för kalk, kalkstensmjöl och mærgel;

herr *Berg* i Karlskrona, nr 27, om pension åt arbeterskan Ida Amalia Häggqvist;

herr *Johanson* i Hallagården *m. fl.*, nr 28, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upplåtande av kronoegendomar för utrönande av jordbrukets verkliga produktionskostnader;

herr *Lindgren m. fl.*, nr 29, om anslag till lindring i fraktkostnader för kalk för jordbrukets behov;

herr *Lindgren*, nr 30, om ändring i 1 § lagen om skogsaccis och om virkestaxering; samt

herr *Hedlund* i Häste m. fl., nr 31, om bidrag till anläggning eller förbättring av vägar m. m.

Dessa motioner bordlades på begäran.

§ 9.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 12, till Konungen angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden.

§ 10.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten av riksdagens andra kammare herr *Edv. Lithander* på grund av sjukdom (influenta) är förhindrad deltaga i riksdagens sammanträden tillsvidare intygas.

Stockholm den 18 januari 1922.

R. Eidem,
leg. läkare.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Jansson</i> i Edsbäcken	under 3 dagar fr. o. m. den 19 jan.,	
»	<i>Nilsson</i> i Köinge	» 6 » » » 19 »	
»	<i>Silfverschiöld</i>	» 3 » » » 23 »	
»	<i>Andersson</i> i Prästbol	» 9 » » » 20 »	
»	<i>Jansson</i> i Falun	» 3 » » » 19 »	
»	<i>Johanson</i> i Hallagården	» 2 » » » 20 »	
»	<i>Nilsson</i> i Tånga	» 5 » » » 20 »	och
»	<i>Lindskog</i>	» 8 » » » 21 »	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1,5 på natten.

In fidem
Per Crowvall.

Torsdagen den 19 januari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs var för sig och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 5, med förslag till lag om ändrad lydelse av andra stycket av slutbestämmelserna i lagen den 19 juni 1917 angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige; och

nr 10, med förslag till lag om anstånd för visst fall med verkställighet av straff.

§ 2.

Vidare föredrogs var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 21, av herr *Bäckström*; och

nr 22, av herr *Andersson* i Prästbol *m. fl.*;

till bankoutskottet motionerna:

nr 23, av herr *Jansson* i Falun; och

nr 24 och 25 av herr *Magnusson* i Skövde;

till jordbruksutskottet motionen nr 26, av herr *Magnusson* i Skövde *m. fl.*;

till bankoutskottet motionen nr 27, av herr *Berg* i Karlskrona;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 28, av herr *Johanson* i Hallagården *m. fl.*; och

nr 29, av herr *Lindgren m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionen nr 30, av herr *Lindgren*; samt

till statsutskottet motionen nr 31, av herr *Hedlund* i Häste *m. fl.*

§ 3.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Jönsson* i Fridhill *m. fl.*, nr 32, om anslag för lindring av fraktkostnaderna för kalk;

Andra kammarens protokoll 1922. Nr 3.

herr *Jönsson* i Fridhill, nr 33, om anslag till Sveriges riksförbund av frivilliga brandkårer; samt

herr *Hage*:

nr 34, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lönetursrätten för viss personal, som från Mora--Vänerns järnväg övergått till statens järnvägar;

nr 35, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändringar i riksdagsordningen, åsyftande att möjliggöra en omläggning av den proportionella valmetoden;

nr 36, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa ändringar i vallagen; och

nr 37, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående en reformering av gällande hyreslagsbestämmelser.

Nämnda motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Olsson* i Mora under 3 dagar från och med den 21 januari.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11,12 f. m.

In fidem
Per Cronvall.